

Slovenskij
SVETOVÝ KALENÁR

Slovenský
SVETOVÝ KALENDÁR

na obyčajný rok

2025

ročník 9

**Slovenský svetový kalendár vychádza pod záštitou
Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí**

**Zakladateľ a šéfredaktor
VLADIMÍR VALENTÍK**

**Zástupkyňa šéfredaktora
KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGĽAŠOVÁ**

REDAKČNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

ĽUBOŠ FELLNER – **ARGENTÍNA**, JURAJ BERÉDI-ĐUKY, BENJAMÍN PEŠKA
– **AUSTRÁLIA**, JANA JANDLOVÁ – **ČESKO**, MICHAL SPEVÁK –
ČIERNÁ HORA, ZUZANA COLINET-FODOROVÁ – **FRANCÚSKO**,
TATJANA SENIČANINOVÁ, SANDRA VUKŠIČOVÁ-KRAJČOVÁ, MILOSLAV
STREHÁRSKY – **CHORVÁTSKO**, AJO GONŠENICA – **ÍRSKO**, PAUL STACHO,
ZUZANA CHLEPKOVÁ – **KANADA**, JARMILA BUCHOVÁ – **LUXEMBURSKO**,
JARMILA BUCHOVÁ – **NEMECKO**, MILICA MAJERÍKOVÁ-MOLITORIS –
POLSKO, MIRJAM SPRING – **RAKÚSKO**, ADRIANA FÚRIKOVÁ –
RUMÚNSKO, ANNA ŽOLNAJOVÁ-BARCOVÁ, KATARÍNA PUCOVSKÁ,
VLADIMÍR VALENTÍK – **SRBSKO**, RENKA KREMPASKÁ-PALUŠOVÁ,
KRISTÍNKA JANOTOVÁ – **ŠVAJČIARSKO**, LUCIA KUBICOVÁ-TORCHIO,
MAJA STRAKOVÁ, IVICA FORROVÁ, ELENA CENGELOVÁ-CARINA –
TALIANSKO, JÁN POCHANIČ – **UKRAJINA**, ZUZANA PALOVIC,
GABRIELA BEREGHÁZYOVÁ, KEN DUDA, KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-
BAGĽAŠOVÁ – **USA**, DANA KLAMPÁROVÁ, KARIN KOŠTIALOVÁ –
VEĽKÁ BRITÁNIA.

REDAKČNÍ SPOLUPRACOVNÍCI ZO SLOVENSKA :

JÁN JANČOVIC, KATARÍNA KOŇARIKOVÁ, ZUZANA VAŇOVÁ, ZUZANA
DRUGOVÁ, JARMILA GERBOCOVÁ, ANNA MEDVEĐOVÁ, ĽUBOŠ FELLNER

K deviatemu ročníku Slovenského svetového kalendára

Roky prechádzajú a nové ročníky našej ročenky Slovenského svetového kalendára pribúdajú. Priniesol nám náš kalendár niečo nové... niečo, čo sme nemali? Máme pocit, vlastne sme presvedčení, že áno. Sme si nejak bližší, lepšie sa poznáme a lepšie si rozumieme. „Spájame sa pre budúcnosť,“ ako sme to konštatovali aj na tohtoročnej, pre nás tak dôležitej Stálej konferencii Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí. Príbehy a osudy našich komunít v zahraničí sú rôzne a rozličné, niektoré majú dlhú históriu a niektoré sa iba teraz tvarujú, ale všetky majú niečo spoločné – slovenskosť a odhodlanosť pre jej zachovanie... tak v prajných, ako i neprajných podmienkach nového domova. Skutočný zápas o zachovanie našej národnostnej identity, jazyka našich predkov a kultúry, ktorá nám tak nenahraditeľne lahodí... najlepšie poznajú naše krajanské spoločenstvá a jednotlivci rozosiati po celom svete. Slovenský svetový kalendár tento jedinečný odhodlaný zápas sleduje z roka na rok. Slováci z celého sveta na jeho stranách vypisujú a zapisujú svoje skúsenosti z práce „na národa roli dedičnej“ a necítia sa v tej snahe byť osamelí. Spoznávajú snahy iných, ich skúsenosti, úspechy alebo aj sklamaná.

Slovenský svetový kalendár, ktorý pripravujeme všetci my o nás – pre nás, na obyčajný rok 2025 nám ponúka široké spektrum poznatkov tak zo slovenskej minulosti, ako aj súčasnosti z až dvadsiatich dvoch krajín sveta. Priblíži nám skúsenosti života v cudzine tak jednotlivcov, celých rodín, ako aj krajanských spoločenstiev. Zaujme nás určite poprechádzať sa v súčasnosti po stopách Martina Kukučína v Argentíne a v Čile, či dozvedieť sa, ako nie tak dávno naši krajanovia v Austrálii skúšali pokračovať v tradícii slovenského divadelného ochotníctva. Možno nás zaujme aj nová kniha, jedinečná kniha príbehov slovenských vysťahovalcov v USA – Vystažovalci, ktorá nedávno vyšla. Na stranách našej ročenky s obdivom sa dočítame, ako fungujú a aký bohatý program realizujú slovenské vzdelávacie centrá v západnej Európe a v tomto ročníku najmä vo Veľkej Británii. Nové informácie o pestovaní slovenského folklóru za hranicami Slovenska tiež nechýbajú a vzhľadom na to, akej veľkej popularite sa slovenské spevy a tance tešia v slovenskom zahraničí, aj tohtoročnú *Krajanskú tému* na záver kalendára sme venovali folklóru, presnejšie nevšednému jubileu – 50 ročníkov Krajanskej nedele na chýrečnom festivale v Detve.

V tejto edícii Slovenského svetového kalendára osobitnú pozornosť v kalendáriu sme venovali svetoznámemu umeleckému fenoménu zo Srbska – insitným maliarom. Nie iba preto, že Galéria insitného umenia v Kovačici v roku 2025 oslávi 70. narodeniny, ale nás na to podnietila správa, že kovačické insitné umenie na sklonku roka 2024 bolo zapísané do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO. Je to mimoriadna udalosť pre slovenskú komunitu v Srbsku, ale aj pre všetky slovenské komunity vo svete, ktorá nasvedčuje, že vzťah k vlastnému pôvodu a zachovávaní národnostnej kultúry môže priniesť aj také celosvetové uznanie.

**Vladimír Valentík,
Katarína Mosnáková-Baglašová**

Martin Paluška, Zima, 40cm x 68cm, 1971, olej na pátně

Michal Bireš, Výroba metiel, 42cm x 76cm, 1970, olej na plátne

---

**Ondrej Veňarský, Novomanželia na koči, 65cm x 110cm, 1976,
olej na plátne**

Ján Strakúšek, Hojdačka, 51cm x 76cm, 1985, olej na plátne

Ján Veňarský, Železničná stanica, 50cm x 84cm, 1967, olej na plátne

---

Ján Garaj, Pinok, 35cm x 48cm, 1996, olej na plátne

Martin Jonáš, Nedeľa, 37cm x 62cm, 1994, olej na plátne

Ján Husárik, Smäd III, 30cm x 40cm, 1974, olej na plátne

Ján Sokol, Príprava nevesty, 45cm x 70cm, 1971, olej na plátne

---

Ján Bačúr, Čistenie kurčiat, 70cm x 75cm, 2010, olej na plátne

Alžbeta Čížiková, Mrvenie kukurice, 56cm x 76cm, 1979, olej na plátne

---

Michal Povolný, Kuchyňa, 40cm x 50cm, 1987, olej na plátno

Olejomalba z tvorby Zuzany Chalupovej (1925 - 2001).
K storočnici narodenia.

Olejomalba z tvorby Jána Kňazovica (1925 - 1984).
K storočnici narodenia.

Kalendár na rok 2025

január

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

február

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	

marec

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

apríl

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

máj

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

jún

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

júl

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

august

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

september

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

október

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

november

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

december

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Daniel Pixiades

(1931 – 2024)

Kanada

Svetla ľúbostného pochodu

To v tvojom vyprávaní okruhliak vábi lebo sa mi v oku
splieta strieborná sieť a tie lúče potom prebleskujú cestou
a je ich vôkol toľko ako deň
v ktorom sa ohlášaš tušením krásy a bohatstva
tohto rána sľubujúceho jar
A potom sa strácaš ako slnko ako papradie snenia
v zrkadle ružového neba.

Vlievaš nepokoj do tráv a vôd
nepokoj svetla v ktorom sa zjavuješ
kvôli stretnutiu so mnou kvôli úľavy z bôľu
po dlhej prestávke od nášho stretnutia

Smiech slnka
a ty sama v zornom poli mojich zreníc
nietia vo mne piesne navlas rovnaké
trilkom slávika v papradí
Maľujem dych života na svojich perách
na tvárach ľudí ktorých stretávam
lebo tajomstvám klamu a pravdy uveriť nemôžem
ani hriechu ani začiatku ani koncu
ani rastu či úpadku nehy ktorou mi núkaš

Zastav sa na chvíľku v ľúbostnom pochode
alebo spomaľ kroky ku mne a odo mňa
aby som dlhšie vpíjal tvar i farby
tvojich úmyslov voči mne

Slováci vo svete

Slováci v Argentíne

Ľuboš Fellner

Martin Kukučín v južnej Amerike (Čile a Argentína)

Spisovateľ, lekár, cestovateľ, môj vzor. O jeho literárnej tvorbe sa u nás napísalo veľa. Naopak o pobyte Martina Kukučina v Južnej Amerike skoro nič. Mal som možnosť navštíviť niekoľkokrát Patagóniu, kde žil, a chodiť po jeho stopách. Mal som to ohromné šťastie navštíviť aj dom, kde Martin Kukučín v Južnej Amerike žil. V Patagónii bolo Kukučínovi clivo a často spomínal na svoju domovinu. Tú mu pripomínala nádherná príroda, ktorú vyzdvihuje v troch zväzkoch Prechádzok po Patagónii, ale aj patagónsky dom, kde býval pripomína staré domy v Prahe, Bratislave či iných mestách Rakúsko-Uhorska. Tu sú príhody z Konca sveta, ktoré všetkým osvetlia neznámu časť života významného Slováka.

Lekár, spisovateľ, cestovateľ hodný úcty

Martin Kukučín bol spisovateľ, ktorého tvorbu ovplyvnili životné a cestovateľské skúsenosti. Bol to praktik, tvrdo pracujúci systematik s dobrodružným srdcom, ktorý si držal svoj názor. Vzdelaný aktívny človek hodný obdivu.

Vlastným menom Matej Bencúr-Juriša sa narodil 17. mája 1860 v oravskej dedine Jasenová, kde aj dnes nájdete jeho rodný dom – zrub so šindlovou strechou, aj keď v roku 1891 tento dom čiastočne vyhorel. Mamu Mateja Bencúra, Zuzanu Paškovú v dedine prezývali Kukuča, a tak je Vám hneď jasné odkiaľ vznikol literárny pseudonym jej syna Mateja. Chlapec z chudobnej zemianskej rodiny vyštudoval evanjelické gymnázium, bol to inteligentný „beťár“, ktorý kostolníkovi podpálil vlasy a ktorého jeho otec nikdy nepochopil a často ho zbytočne trestal.

Kukučín v Chorvátsku (1894 – 1907)

Zopár razy menil strednú školu a následne vyštudoval medicínu na Karlovej univerzite a potom pracoval ako lekár na ostrove Brač v dnešnom Chorvátsku, vtedy súčasť Rakúsko-Uhorska. Po skončení medicíny v Prahe pracoval v Bratislave vo Viedni a Innsbrucku a následne chcel vykonávať lekársku prax na Slovensku. No nedostal miesto. V januári 1894 odišiel teda pracovať ako všeobecný lekár do dedinky Selce na ostrove Brač. Chorváti ho tu nemali radi, lebo ich ženy za ním chodili nielen ako za lekárom. V dome bývalej Kukučínovej ordinácie je dnes umiestnená knižnica.

Kukučín sa ako cestovateľ prejavoval aj na Balkáne, miloval Čiernu Horu a jeho cesty ako keby kopírovali zájazd Balkánom na jeden vrz, ktorý som pred pár rokmi pripravil. Keď som čítal Kukučínove zápisky v mnohom som s ním súhlasil. Dobre odhadol mentalitu Srbov a Chorvátov, ktorých prirovnal k dvom bratom, kde každý chce toho druhého asimilovať, využiť a podrobiť si. Ako dobrý pozorovateľ a hľadač pravdy videl konflikt medzi dvoma sebastrednými národmi dlho predtým, než sa udial medzi rokmi 1991 – 1995 v občianskej vojne v Juhoslávii.

V roku 1904 si mohli chlapi na Brači vydýchnuť, lebo Kukučín sa oženil, vzal si Chorvátku Pericu Didoličovou, s ktorou sa v júni 1907 plaví do Santiago de Chile.

Kukučín v Južnej Amerike (1907 – 1922 a 1925)

V Santiago de Chile doktor zo Slovenska úspešne zložil nostrifikačné skúšky a následne sa v roku 1908 presúvajú na úplný juh dlhočiznej krajiny. Tu na juhu Južnej Ameriky v „najjužnejšom veľkomeste sveta“ v Punta Arenas sa takto pridali k veľkej emigračnej vlne chorvátskej komunity. Lekár a cestovateľ žil v meste, kde môžete zažiť 4 ročné obdobia za jedinú hodinu, dlhých 14 rokov. Odmenou mu boli dych berúce výhľady a podľa môjho názoru život v jednej z najkrajších častí sveta.

Univerzita v centre Santiago de Chile vznikla v roku 1849

Aj keď bol evanjelik, zastavoval sa v Metropolitnej katedrále na Plaza de Armas

Palác La Moneda z roku 1805 (kedysi mincovňa) je sídlom prezidenta – Matej Bencúr chodil často okolo

Tu na juhu Patagónie bol v prvom rade lekárom, ale Martin Kukučín bol aj najznámejší slovenský predstaviteľ literárneho realizmu a vlastne zakladateľ modernej slovenskej prózy.

Kukučín podporoval rôznorodý aktívny život: „Človek má mnoho schopností. Keby každý šiel len za svojím povoláním, to život by bol jednotvárný, podobný asi koňovi zapriahnutému do mangľa, ktorý sa stále len okolo jedného boku točí.“

Kukučín obhajoval v živote širší záber, to že okrem lekárskej praxe aj písal a veľa cestoval. To ho robilo väčším človekom, ktorý následne vedel povedať viac a to čo povedal, malo väčšiu váhu lebo to bolo odskúšané praxou. Bol to jeho boj proti ostatným intelektuálom v kultúrnom spolku Detvan, ktorí boli skôr teoretici usadlí a v krčmičkách a na kávičke blízko maminej sukne riešili lokálne intrigy a politikárčili.

Kukučín v Punta Arenas

O Martinovi Kukučínovi som toho veľa prečítal. Knihy, diplomové práce, všetko čo som našiel. Dočítal som sa, že Kukučín si tu na juhu Patagónie kúpil pekný dom a rozbehol lekársku prax. Na viacerých miestach sa písalo, že v blízkom okolí Punta Arenas založil farmu a tak najprv chodím po okolí mesta a hľadám miesta, kde asi tá farma bola. Mesto je položené na brehoch Ma-

---

Punta Arenas – v najjužnejšom veľkomeste sveta žil Martin Kukučín 14 rokov

galhaesovho prielivu, a tak popri vode idem 60 km na juh a následne rovna-ko na sever od mesta. Všade strašne fúka, prakticky nič tu nerastie, všade je nehostinná pôda a neviem si predstaviť, že by tu nejaká farma mohla byť. Neskôr zisťujem, že informácie, že farma bola v okolí Punta Arenas, sú zlé a Matej Bencúr mal farmu iba v Argentíne vedľa Lago Argentino.

Prechádzam sa cintorínom v Punta Arenas, nádhernom aký len nájdete v Latinskej Amerike (napríklad La Recoleta v Buenos Aires či Colón v Havane). S cintorínom ležiacim kilometer od Magellanovho prielivu sa spája zaujímavá legenda. 1. novembra nazval Magellan prielav, ktorý je dnes pomenovaný po ňom „Úžina Všetich svätých.“ Bola úzka a neskutočne nebezpečná. A 1. novembra vraj každý rok, po tomto cintoríne chodí Sara Braun, ktorá je niečím ako Antonín Baťa na Morave. Táto litovská židovka venovala väčšinu svojho majetku na založenie cintorína a potrenie chudoby v Chilskej Patagónii. Luxusnú vstupnú bránu na tento cintorín dala vyrobiť pod jednou podmienkou – že brána ostane naveky zatvorená a tak sa na cintorín vstupuje bočným vchodom. V Punta Arenas veria, že 1. novembra vstane Sára zo svojho hrobu, krásne sa oblečie a s nádherným účesom sa prechádza pomedzi hrobky. Doktor Mateo Bencúr sa so Sárrou dobre poznal.

Smútočný pochod na cintoríne v Punta Arenas mieri povedľa najluxusnejšej hrobky rodiny Menendéz, ktorú Matej Bencúr ošetroval

Hrobky vyzerajú ako malé domy. Sú krajšie ako 99 % skutočných domov v meste. Chodníčky medzi nádherne upravenými sýtozelenými stromami. Je to múzeum. História mesta pod holým nebom. Na mnohých náhrobkoch čítam chorvátske mená: Katušič, Stanič, Carevič. Zažívam dva pohreby, ide o rodiny Popovič a Martinez. Pozostalí však vyzerajú skôr ako indiáni a vo fyziognómii nevidím ani náznak chorvátskosti, keď sa prihovorím „dobar dan“ „kako ste?“ , zisťujem, že nikto nevie po chorvátsky ani ceknúť.

Pri návrate späť do centra sa zastavím v Café Migrante, cyklámenovom dome, hneď za mostom a vychutnávam si kávičku akoby ju pripravili v najlepšej kaviarni v Bratislave. Čistota, staré relikvie z Rakúsko-Uhorska, značka Jugoslavia, starý šijací stroj, aký si ja ešte pamätám u svojej babičky. Pýtam sa na Martina Kukučina, na lekára, ktorý sem prišiel z Braču. No miestna obsluha nevie už ani slovo po chorvátsky a nikdy nepočula, že nejaký ostrov Brač existuje. Dal som si však teplé mlieko so šľahačkou a cítil som sa ako malý chlapec. Táto chorvátska kaviareň je stroj času. Oproti kaviarni je Chorvátsky konzulát v šedom domčeku a konzul vraj ešte chorvátsky rozpráva. No konzul práve nebol doma a Martina Kukučina tu v kaviarni nepozná nikto.

Café Imigrante – Juhoslovanská reštaurácia na Konci sveta

Je však známe, že tu v Punta Arenas mal svoj dom a to je prvá vec, ktorú idem pozrieť. Najprv mi o Kukučínovom dome hovoril cestovateľ František Kele. Keď tu bol, ešte na dome nebola ceduľa a nevedel presne adresu, ale hovoril mi, že to „bolo blízko od praeplavu“. Do Punta Arenas sme začali po-

Výhľad z domu Martina Kukučina smerom na ľavú stranu; keby ste sa vybrali prvou ulicou vpravo, po 220 metroch ste pri vodách Magellanovho praeplavu

Dom doktora Mateja Bencúra v centre Punta Arenas (biely vľavo)

riadať viac zájazdov a moji BUBO sprievodcovia už dom poznali a dali mi presnú adresu. Kukučínov dom nájdem v absolútnom centre Punta Arenas, na hlavnej ulici O Higgins, oproti známej reštaurácii La Luna a sú tu pripe-

nené dokonca dve „konkurenčné“ tabule. Jedna je modrá, druhá plastická je hnedá, ale aj tak je dom veľmi ťažko nájsť. Ideálne, ak dom nájdete podľa fotografie. Je to kamenný pekný dom s bielou fasádou a tmavočervenými detailmi okolo okien a balkónových dverí.

Pekná plastická tabuľa pripevnená na fasáde domu, kde 14 rokov lekár a spisovateľ žil

Kým sme sem my z BUBO nezačali chodiť, tak to väčšina Slovákov nevedela nájsť a z „konca sveta“ sa vracali bez tejto trofeje. V žiadnom bedkri dom totižto nenájdete spomenutý, čo je škoda. Keď na ulici niekoho zastavíte, nikto o dome nič nevie. Každopádne nevidieť dom

Martina Kukučina v Patagónii by bol pre každého Slováka hriech či aspoň nevyužitá príležitosť.

Kukučín v Argentíne

Kukučín sa ako cestovateľ nezaprel a cestoval veľa, chodil po puste nedozernej prírode, obdivoval obrovské plochy Patagónie, ktoré očarili jeho dušu. Doktor podnikal prechádzky k tmavomodrým jazerám, prechádzal sa okolo fjordov, turistikoval k obrovským granitovým vežiam v srdci Ánd. Aj v noci miloval Patagóniu, tisíce hviezd nad hlavou a siluetu mohutných vrchov.

Na svojich potulkách stretol tisíce lám guanaco, pštrosov nandu, kondorov, plameniaky, ale aj pumu. Delfíny, tulene, tučniaky a veľryby pozoroval bežne keď sa prechádzal popri Magallanesovom priplave. Ten mal 220 metrov od svojho domu. Martin Kukučín popisoval ako v plytkých vodách okolo mesta na piesočných násypoch niekedy uviazli lode.

Vybrať sa pozrieť obrovské ľadovce, ktoré menia svoj tvar doslova každý deň, cesta k najväčšiemu jazeru Argentíny k Lago Argentino bola však aj pre neho veľkou vecou, veľkou výzvou. V roku 1913 ho na to nahovoril Chorvát Jerka Stipičić, ktorý tu v okolí jazera vlastnil úspešnú farmu. Na jednej strane išlo pre Kukučina o cestovateľský zážitok, na druhej strane o rozšírenie biznisu. Prvá cesta sem trvala z Punta Arenas až 10 dní, otrasného, ale fascinujúceho trmácania.

Prechádzame po brehu Lago Argentino, ktorému Kukučín nepovedal inak než „pleso“ a sedíme na konských chrbtoch, tak ako to mal vo zvyku on. Takto podobne sa musel cítiť, príroda sa od jeho čias nezmenila, je rovnako krásna. Zem je tu pri jazere skôr piesočná a pôda nie je podobne ako v južnejšie posadenej Punta Arenas vhodná na pestovanie ničoho. Naozaj tu môžete vo veľkom chovať iba ovce.

No základom tohoto biznis plánu bolo to, že medzi Argentínou a Čile sa platili obrovské dane, a tak by Mateo Bencúr nevedel predať ovčiu vlnu z Punta Arenas do vtedy bohatšej Argentíny. Mnohí práve kvôli daniam (nap-

Druhá tabuľa na Budove Bencur a pripomína lekára a slovenského spisovateľa Mateja Bencúra

riklad na ostrove Navarino, ktorý patrí taktiež Chile) skrachovali a svoje farmy, svoje postavené domy museli opustiť. Mateo Bencúr sa tak dal na podnikanie a stal sa spoluvlastníkom Jerkovej estancie v blízkosti mestečka Calafate. Bol šťastný, farma mu pripomínala salaše na Choči. Najväčšie budovy farmy boli sklady na vlnu, no okrem oviec sa na argentínskej estancii chovali aj kravy a kone.

Kone k Argentíne jednoducho patria a my teraz v konskom sedle prechádzame po brehu jazera Lago Argentino, mŕňajúc pichľavé kričky calafate (vyslov kalafate) a hľadáme kameň s označením Puerto Bencur. K 17 000 hektárovej estancii prináležal aj prístav. Oblasť v okolí Calafate Bencúr následne navštevoval dlhé roky od 1913 až do roku 1922, kedy tu vlastne trávil svoju letnú dovolenku a oddychoval od namáhavej, fyzicky, ale hlavne psychicky vyčerpávajúcej lekárskej praxe dole v Punta Arenas. Punta Arenas bolo predsa len mesto. Tu na estancii bol v prírode. Martin Kukučín mal rád aktívny oddych, miloval turistiku a žulové štíty severne od Calafate ho nadchýnali tak ako nadchýnajú dnes nás. Bol fascinovaný zvukom padajúceho ľadu, ktorý čeril vody krištáľovo čistých smaragdových jazier. Kukučín chodil na koni navštevovať svojich susedov – farmárov v nedozernej patagónskej pampe, kde spoločne popíjali maté, rozoberali politiku a nádhernú prírodu.

Vtipné a trefné postrehy z prostredia gaučov popísal v svojich knihách.

Veľký obchod nakoniec nevyšiel a Mateo Bencúr nezbohatol a farmu nakoniec so stratou predal. Spisovateľ musí lietať skôr v oblakoch a podnikateľ musí byť stále pri zemi a riešiť doslova prízemné záležitosti, to dokopy priveľmi nejde.

Každopádne spomienky na úžasné cesty z chilskej do argentínskej Patagónie ostali a nájdete ich zapísané v Prechádzkach po Patagónii. My v BUBO do Calafate chodíme vyše 20 rokov, niekoľko razy za rok, máme tu svojich partnerov, poznáme ich životy, ich osud... a sme vždy podobne nadšení ako bol Kukučín. Mnohí naši sprievodcovia a tisíce klientov si myslia, že Perito Moreno (ležiaci 78 km od Calafate) je najkrajším ľadovcom sveta. Ten ľadovec je naozaj fascinujúci.

V Kukučínovej dobe neboli ľadovce v okolí Calafate až tak dostupné ako dnes, ale Martin Kukučín bol neuveriteľne húževnatý. My si dnes vychutnáваме národný park Los Glaciares v Argentíne a na druhý deň národný park Torres del Paine v Chile, kde sa nachádzajú najkrajšie hory Patagónie. Martini Kukučínovi trvala cesta na koni z Calafate do Punta Arenas 7 až 10 dní. Dnes je dovolenka v Patagónii luxusom, kedysi to bolo inak. Väčšinou chodil

---

na koči – dvojkolesovom vozíku, ktorý on nazýval taliga. Križoval rieky ktoré prirovnával k Váhu, prechádzal pastviskami, ktoré pomenoval ako hole. A každoročne tú namáhavú cestu absolvoval. Stretával aj domorodých indiánov v úbohom stave a opisoval ich nielen ako hynúcich jednotlivcov, ale ako hynúci národ. Bolo mu to ľúto a aj tu sa prejavil ako veľký humanista.

Keď Kukučín opisuje neuveriteľnú rozľahlosť skutočne divokého, vzdialeného a drsného regiónu, ktorý ho uchvátil, vie o čom hovorí.

V roku 1925 sa Bencúrovci do Argentíny vrátili, ale teraz žili v hlavnom meste Buenos Aires – Paríži Latinskej Ameriky. Perica Bencúrová tu však trpela veľkými depresiami.

Ako nájsť Kukučina v Čile

Dom aj ceduľu pred vchodom som našiel, ale nechcem sa s tým uspokojiť. Zvoním a búcham opakovane na dvere, skúšam to 3 razy v priebehu celého dňa, ale nikto mi neotvára. Vyberiem sa teda za našim sprievodcom, ktorý už zopár rokov sprevádza po okolí Punta Arenas naše skupiny. Poznáme sa dlho a viem, že starý otec Jaime Vargasa bol z Castilia y Leon zo Španielska, ale stará mama jeho ženy bola Chorvátka.

„Jaime, hľadám nášho krajana Martina Kukučina. Je to môj vzor, lekár ako ja, ja tiež rád píšem a bol to cestovateľ. On prišiel z Chorvátska možno s babičkou tvojej ženy.“

„Koho?“ nechápavo sa pýta Jaime.

„Martin Kukučín, Maarten Kukcin, Martin, Kjukukin“ vyslovujem to viac razy všelijako, ale Jaime sa tvári, že také meno jakživ nepočul.

Nastáva trápne ticho, Jaime vidí, že ma sklamal, ale ja sa iba nechcem vzdať.

Potom ma osvieti, veď tu ho pod pseudonymom nepoznajú: „Volal sa Matej Bencúr, Matej Benkur...“ skúšam tvrdo...

Jaime zrazu uprie oči na jeden bod pred sebou. Vyzerá ako socha a zrazu ako keby vybuchol, brada mu vyletí hore: „Ááá Mateo Benkur, Mateo Benkúr.“ Pozrie na mňa a vidí, že trafil, „to je veľmi významná osobnosť mesta. Je po ňom pomenovaná poliklinika v Punta Arenas. Každý ho tu pozná. Naša rodina si ho váži, áno babička o ňom hovorievala...“

Jaime obvolá zopár známych a nakoniec sa dostávame na Leonarda Antonia Laberca, ktorý teraz v dome Mateo Bencúra býva. No Leo teraz nemá čas. „Jaime nevadí. Ja prídem, keď bude mať čas“, poviem rozhodne, lebo viem, že toto musím..

---

*Úzkymi schodmi stúpame na poschodie,
kde Martin Kukučín žil*

Jaime mi teda s Leonom dohodne stretnutie o 9 dní. Kvôli Martinovi Kukučínovi som sa do Punta Arenas opäť vrátil.

V americkom dome Martina Kukučina

Bolo 1. apríla, ale toto nebol prvoaprílový žartík. Leon ma nazaj na ulici O'Higgins pred domom s poradovým číslo 1024 čaká a víta s otvorenou náručou. Vojdeme uzúčkými drevenými vchodovými dverami a vystúpame starými úzkymi drevenými schodmi na poschodie: „Toto je byt Mateo Benkura“ hrdo hovorí Leon. León má 33 rokov, robí automechanika a býva tu už 7 rokov a poukazuje mi celý byt, ktorý sa od Kukučínových

čas zmienil minimálne. Aspoň on nič nemenil. Keď vidím, že v knižnici nie je ani jediná kniha a Leon ju používa ako výstavku na pivové fľaše, je mi jasné, že Kukučín sa musí prevracať v hrobe.

Doktor Bencúr bol prvým členom Červeného kríža v celej Patagónii. Okrem polikliniky v Punta Arenas je tu po ňom, v najmodernejšej nemocnici, pomenovaná aj operačná sála. Zdá sa mi, že všade si vážia lekárov viac než teraz u nás na Slovensku. V roku 1925 sa do Punta Arenas vrátil, odskočil si sem z Buenos Aires, kde s manželkou bývali. Prišiel, aby predal dom, dal do kopy celkovo financie tu v Patagónii. V tomto roku predal aj svoju „Chočskú“ estanciu v Argentíne a to Nicolasovi Sesničovi, ktorý bol dovtedy jeho správcou na farme.

V roku 1925 predal Martin Kukučín v Patagónii všetko, takže v tomto byte žijú iní ľudia už dlho. No v tom byte sa aj tak, až na jednoduché Leove zariadenie, cítim ako doma v centre, v starom byte v Bratislave.

Ako by sa Kukučín pozeral na slovenskú kovidovú pandemickú komisiu?

Kukučín nemal rád stereotyp, chcel byť všestranný v práci a chcel byť všestranný aj v objavovaní kultúry a ľudstva. Presne ako ja. Doba polyhistorov už skončila, ale úzko špecializovaní ľudia v skutočnosti nevidia celý obraz, nechápu v celistvosti čo sa deje, a ak im dáte priveľký priestor, je to iba na škodu. To je ako keď dáte epidemiológovi moc (na Slovensku epidemiológiu nikto nevyštudoval a v pandemickej komisii taký teda neexistuje), teda lepšie hovoriť o hygienikovi. Hygienikovi, ktorý nikdy necestoval. To je tragédia, ktorá vedie k svetovému lock downu, uzatvoreniu hraníc pred cudzím vplyvom. Jeden sa uzavrie pred druhým a ten druhý rovnako pred prvým. Obaja majú ten istý dôvod, ten druhý je zlý, nebezpečný, nakazený. Apropos viete, že švédsky epidemilóg Anders Tegnell, ktorý bol v Európe jediný proti lock downu je cestovateľ? Pracoval pre SZO v Laose a bol aj pri epidémii ebola v Kongu. Moja krv, človek praxe. Praktik presne ako Kukučín. O 10 rokov sa zhodnotí kto mal pravdu a či bola hystéria, ktorá je tu na Slovensku aj dnes, na mieste.

Svet sa od Kukučina zmenil, ale ako vidíme nie až tak. Zadubenosť Slovákov ostala. Politikom prinesie viac pozitívnych bodov zatvoriť Patagóniu. V mojich očiach ide o maximálny idiotizmus, ničenie mojich základných slobôd, za ktoré som bojoval v novembri 1989. No nescestovaní Slováci hodnotia neznalosť zemepisu evidentne pozitívne. Napriek zmenám od Kukučínových čias si myslím že ľudská psyché sa nezmenila, stále sme tými istými ľuďmi. Čím viac robíte, čím viac tvoríte, čím viac cestujete, tým máte väčší prehľad. Či už máme talent alebo nie, scestovaný človek prekoná aj veľmi nadaného pecivála. Bohužiaľ peciválov je vždy oveľa viac. To by vôbec nevadilo. Problém nastáva, ak začnú rozhodovať o chode spoločnosti.

Chcem tu ešte vyzdvihnúť u doktora Bencúra jednu vec. Človek je totiž súborom svojich činov a výsledkov, ktoré dosiahne. Doktor Mateo neošetroval iba bohatých ľudí z rodiny Menéndez a mnohým chudobným ľuďom v Punta Arenas pomáhal, ľuďom v núdzi poskytoval lekárske služby zadarmo. Niekedy dokonca zaplatil aj lieky za tých čo nemali peniaze.

Bol to človek hodný úcty a nasledovania. Veľmi by sa nám aj dnes zišiel lekár, ktorý nestrčí hlavu do piesku a nebojí sa hejtu plebsu a médií. Bohužiaľ takého dnes na Slovensku nevidím.

Predtým ako som išiel do národného parku Torres del Paine v Chile, ale aj do národného parku Los Glaciares v Argentíne, som si čítal Črty ciest, o prechádzkach, ktoré tu Martin Kukučín podnikol. Sú to až 3 rozsiahle knihy: Prechádzka po Patagónii I, II a III. Príroda Patagónie je krásna a on to ako chlapec z podhoria vnímal a cítil sa tu ako doma, cítil tu domov, ktorý mu tak veľmi chýbal.

Vyzerám z balkónika, na ktorom stával aj Matej Bencúr. Oproti je reštaurácia La Luna, vľavo požičovňa aut a vpravo nové hnusné kasíno. Magallanesov prieplav, ktorým sa plavil portugalský moreplavec Fernão de Magalhães na prvej ceste okolo sveta je od domu vzdialený 220 metrov. Kukučín by však dnes nádherné miesto s divokou prírodou zrejme nespoznal. Dom je však klasický, pekný s vysokými stropmi a ja sa cítim ako doma. Rovnaké bytové domy máme aj u nás na Slovensku či v Čechách a je jasné, že Chorváti si sem na ďaleký juh doniesli kus svojho Rakúsko-Uhorska. Pokecám s Leonom, ktorému je zdá sa úplne jedno, že tu pred ním kedysi býval veľký spisovateľ a lekár a teší sa, keď si dáme pívko z miestneho pivovaru (najjužnejšieho na svete).

„Salud na doktora Mateo Benkúra v najjužnejšom veľkomeste sveta,“ glosujem ... a čoskoro sa rozlúčim.

Kukučín zomrel 29. apríla 1928, pochovaný bol v Záhrebe na cintoríne Mirogoj, kde spočívajú väčšina významných chorvátskych osobností. 28. októbra 1928 boli Kukučínove telesné pozostatky prevezené na cintorín do Martina na Slovensko.

Keď odchádzam, Leon sa za mnou z balkónika ešte dlho pozerá. Predsa bol som len exotickou návštevou a prvý cudzinec, kto sa do jeho bytu dostal. Možno je to tou podnikateľskou neodbytnosťou a vytrvalosťou, ale hlavne tým, že Martin Kukučín bol mojim veľkým vzorom. Bol užitočný, bol polyhistorom, pomáhal ľuďom, písal a cestoval, a to som vždy chcel robiť aj ja.

Zdroj: portal BUBO

Slováci v Austrálii

Juraj Berédi-Ďuky

Slovenské divadelné predstavenia v Melbourne

V šesťdesiatych, sedemdesiatych rokoch minulého storočia život v bývalej Juhoslávii nebol pre všetkých občanov ľahký. Ľudia museli tvrdo pracovať, často nesmierne aj ťažko fyzicky, aby na aký-taký spôsob uživilí svoju rodinu a zabezpečili aspoň tie základné potreby na obstarávanie. Neraz si hlava rodiny večer, po vyčerpávajúcej práci položila hlavu do dlaní a rozmýšľala o tom, ako jednoducho prežiť, užiť svoju rodinu. Práve vtedy sa zjavila ponuka a rozprávka o lepšom živote. Zjavili sa ľudia, ktorí ponúkali v ďalekej zámorskej krajine Austrálii rozprávku o lepšom živote a výhodnejších podmienkach pre prácu. O Austrálii sa vtedy nevedelo takmer nič, a bola potrebná odvaha rozhodnúť sa opustiť rodnú dedinu, nasadnúť na loď či lietadlo a odísť do neznámej krajiny. Veľa slovenských rodín sa rozhodlo vyskúšať túto možnosť. Do Austrálie sa vtedy vysťahovali slovenské rodiny tak z Báčky, ako aj Banátu a zo Srijemu. Čakalo ich tam hodne prekvapení. Mnohé sľuby boli nedodržané a najväčšou prekážkou bol jazyk, angličtina, ktorý nikto neovládal. Predsa sa naši ľudia ochotní pomôcť, poskytli pomocnú ruku, zabezpečili ubytovanie a na začiatok akú takú prácu. Bol to začiatok nového života v novej neznámej krajine. Nebolo to ani trochu ľahké, ale Slováci sa nevzdávali a húževnate sa snažili čím skôr sa prispôsobiť novému prostrediu, zvládnuť nový jazyk, ale ešte viac si popritom zachovať svoj materinský jazyk, slovenský. Najviac rodín sa osídlilo v okolí Melbourne. Rodiny boli vzdialené od seba desiatky kilometrov, ale sa snažili zachovať kontakty medzi sebou.

Už po niekoľkých rokoch pobytu v Austrálii sa zjavila idea, aby sa Slováci nejak organizovali, aby sa stretávali, medzi sebou komunikovali a rozvíjali kultúrny a spoločenský život. Tak sa Slováci v Melbourne začali častejšie stretávať. Na stretnutiach sa zrodili všelijaké idey a jednu zaujímavú nastolil aj Jozef Maďar, či by mládež bola schopná pripraviť a zahrať nejakú divadelnú predlohu. Návrh bol s nadšením a jednohlasne prijatý, ale sa nastolil

---

problém, kde zobrať predlohu, keď nikto nevlastnil nijakú slovenskú knihu, z ktorej by sa dalo urobiť predstavenie. Jozef Maďar, ktorý tiež bol z bývalej Juhoslávie, a to z osady Pivnica, sa preto ujal, že napíše predlohu. Názov predlohy zostal tajomstvom, t. j., ako sám autor povedal, bola to predloha bez názvu a patrila do žánru veselohier. Obsah bola láska, veď čo by aj iné. Krásne bohaté mladé dievča, ktoré stvárnila Zuzana Kovarčíková, sa zaľúbilo do pekného, ale chudobného mládenca, ktorého postavu si zahral Pavel Čapeľa. Zuzkina, veľmi bohatá, tetka, ktorú stvárnila Mária Liptáková, nechcela privoliť, aby sa jej neter vydala za chudobného mládenca. Priala si, aby sa Zuzka, stoj čo stoj, vydala za bohatého mládenca, ktorého stvárnil herec Ján Červený. Tento mládenec neustále obdarúval Zuzku a ju to veľmi znepokojovalo, lebo nemala oňho záujem. Sťažovala sa Pavlovi a on prišiel na ideu, že sa preoblečie na záhradníka, potom sa skryje do vane a vodou poleje nežiadajúceho nápadníka... Predloha sa predsa šťastne skončila, keďže tetka sama predsa povolila lásku mladým a dala im k tomu aj požehnanie. Hra mala jedno nedopatrenie, ktoré zavinil šepkár. Za kulisami sa totiž s niekým zahovoril a zabudol šepkať, čo niektorým hercom bolo veľmi potrebné. Predsa divadelná hra bola prijatá s nadšením, bolo smiechu, radosti a hercov diváci odmenili zaslúženým potleskom. Predstavenie malo iba premiéru a to na začiatok divadelného života stačilo. Pre toto predstavenie im poslúžili skromné kulisy, ktoré niektorí herci priniesli aj z vlastnej domácnosti. Skúšky prebiehali v súkromných domoch, lebo Slováci vtedy nemali vlastné priestory. Tak v roku 1969 v prenajatej hale odohrali prvú slovenskú divadelnú hru v ďalekej Austrálii.

Inšpirovaní úspechom prvého divadla pustili sa do príprav druhej divadelnej predlohy. Počiatkom roku 2007 Terézia Kráľová, ktorá nebola herečka, dala ideu, aby Slováci tak zo Slovenska, ako aj z Juhoslávie žijúci v Melbourne spolu zahrali divadelnú hru. Tentoraz sa rozhodli pre veselohru KUBO autora Jána Hollého. Hra sa začala nacvičovať v roku 2007. Skúšky bývali v prenajatej hale každé dva týždne. Počas prípravy predstavenia vyskytli sa rôzne problémy, aj to, že herci často nedochádzali na skúšky. Niektorí herci stratili záujem a vždy bolo ťažko nájsť náhradníka, ale najväčší problém bol, keď sa o pár mesiacov profesionálny režisér Albert Vlček vzdal réžie predstavenia pod zámienkou, že už ďalej nebude pracovať s neskúsenými a tvrdohlavými amatérmi. Nastolila sa otázka, ako pokračovať ďalej a či sa vôbec bude môcť s prípravami pokračovať. Napriek tomuto páľčivému problému našli sa horliví ochotníci, ktorí presvedčili ostatných hercov, aby sa predsa nevzdali a

---

aby sa divadlo dotiahlo do konca. Tak sa aj stalo a skúšky pokračovali. Hra mala premiéru v prenajatej hale 1. decembra 2007. Na radosť všetkých hercov a pomocníkov mala pomerne veľa divákov a bola prijatá s veľkým oduševnením a odmenená zaslúženým veľkým potleskom. Hudbu a tance pre predstavenie nacvičil a sprevádzal Andrej Kolárik a Anna Bovdišová vypožičala dolnozemske kroje (kroje Slovákov z Juhoslávie) zo Slovenského domu Ľudovíta Štúra. Kulisy pre toto predstavenie si tiež vypožičali zo Slovenského domu.

Túto hru zopakovali v roku 2008 aj v Sydney, kde je menšia komunita Slovákov. Veľký počet divákov si predsa s nadšením prišiel pozrieť toto divadelné predstavenie a odmenil ho zaslúženým potleskom.

Už v roku 2009 Slováci zo Slovenska a z bývalej Juhoslávie začali nacvičovať divadelnú hru Dobrodružstvo pri obžinkoch. Tentoraz nemali profesionálneho režiséra a každý herec účastník pomáhal svojimi radami a skúsenosťami, ako najlepšie vedel. Jedna ochotníčka navrhla scénu, ktorú tvorila veľká kulisa, na ktorej bol namalovaný Kriváň a podtatranská dedina, vsunutá do pozadia. Na hornú časť scény, ako aj z oboch strán sa zavesili ťažké plyšové závesy, ktoré sa vypožičali od honorárneho slovenského konzula (rodiny Markušovej). Týmto spôsobom javisko dostalo nielen hĺbku, ale aj krásny vzhľad, ako keby sa pozeralo z okna. Znovu skúšky prebiehali v prenajatej hale, ale tentoraz sa divadelná hra už odohrala v krásnom prenajatom teátri. Keďže záujem bol veľký, hra sa musela zopakovať.

O pár mesiacov sa s touto divadelnou hrou cestovalo do Sydney. Odohrali ju v priestrannej hale, lebo bol veľký záujem a divadlo si pozreli početní diváci, ktorí aj teraz hostí odmenili zaslúženým potleskom. Mária Čapeľová aj teraz priložila ruky k dielu a pre predstavenie v Sydney namalovala nové kulisy, na ktorých znázornila slovenské dedinky.

Štvrtá slovenská divadelná hra v Melbourne bola Čaj u pána senátora

Slovenská Amatérska Divadelná Skupina (STAG)

"Dobrodružstvo pri obžinkoch" by Jan Holly, 2009. Herci z ľava do prava: Nicole Martinović, Pavel Štuka, Miro Dinka. Scéna: Maria Capela.

Pre viac informácií kontaktujte Terezia M. Kral

kraft@bigpond.com

03 9855 8086

Zábery z divadelnej inscenácie Čaj u pána senátora

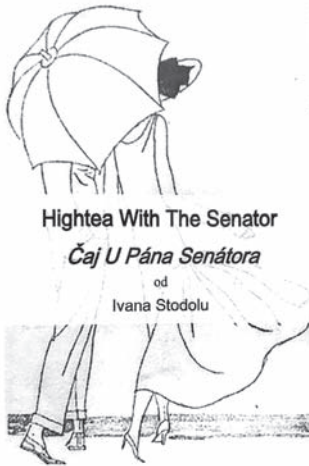
*Zábery z divadelnej inscenácie
Čaj u pána senátora*

autora Ivana Stodolu. Túto hru začali nacvičovať v roku 2010. Skúšalo sa tak v prenajatom priestore, ako aj v domoch hercov. Okrem hercov na príprave predstavenia sa podieľali aj ľudia dobrej vôle, ktorí ochotne pripravovali kulisy, kostýmy, hudbu a podobné. Hra bola odohraná v slovenskej hale a potom aj v Slovenskom dome v Melbourne v októbri v roku 2011. S touto hrou sa tiež cestovalo do Sydney. Aj túto hru, ako aj predošlé diváci prijali s nadšením a potleskom odmenili hostujúci divadelný súbor.

Napriek tomu, že sa ocitli v novom neznámom prostredí, Slováci v

Slovenska Amatérska Divadelná Skupina

Predstavenie sponzoruje Združenie Austrálskych Slovákov vo Viktórii v spolupráci so Slovenským spolkom Ľudovíta Štúra
predstavuje veselo

Hightea With The Senator
Čaj U Pána Senátora
od
Ivana Stodolu

Laverton, Melbourne 29 a 30 Októbra 2011
Lidcombe, Sydney 12 Novembra 2011

Osoby a obsadenie

Baltazár Slivka	<i>Majiteľ pohrebného ústavu</i>	Pavel Slúka
Slivková	<i>Jeho žena</i>	Mária Capela
Elena	<i>Ich dcéra</i>	Dana Laliková
Professor Sergej Ivanovič Lopučkin	<i>Profesor etikety, bývalý gardový poručík zo Sv. Petersburgu</i>	Anton Stavík
Dr Hronec	<i>Profesor filozofie, novinár, predseda Strany pravdy</i>	Patrik Nemes
Sekera	<i>Másiar, bývalý poslanec</i>	Pavol Capela
Pani Ministrová	<i>Ministrova žena</i>	Viera Kovalská
Tajomník	<i>Tajomník Strany všeobecného blahobytu</i>	Jan Medovarský
Motúz	<i>Podnikateľ</i>	Imrich Stašek
Pyskuliak	<i>Politický redaktor miestnych novín</i>	Patrik Nemes
Kačka	<i>Poslanec</i>	Bude potvrdené
Kačková	<i>Jeho manželka</i>	Jana Andrews
Fialka	<i>Poslanec</i>	Miro Dinka
Fialková	<i>Jeho manželka</i>	Lucia Mikulová
Poňkan	<i>Senátor</i>	Pavel Slúka (starší)
Poňkanová	<i>Jeho manželka</i>	Elena Lukac
Slúžka	<i>Slúžka</i>	Nicole Martinovic

Austrálii sa dokázali organizovať, vytvoriť si vlastné priestory pre zábavy, družby a rôzne akcie. Aj naďalej sa húževnate snažia zachovávať slovenčinu ako materinský jazyk, a to tak, že organizujú zábavy, tematické večierky, rôzne oslavy a akcie. Dúfame, že sa slovenčina ako jazyk ešte dlho bude počuť v Melbourne, v ďalekej nám krajine Austrálii tak v divadelných predstaveniach, ale aj rôznymi inými spôsobmi.

Benjamín Peška

predseda Slovenského spolku Ľ. Štúra v Melbourne

Rekonštrukcia Slovenského domu v Melbourne

Slovenský dom v Melbourne bol otvorený v roku 1981. Odvtedy až dodnes je strediskom stretávania Slovákov a ich priateľov v tomto austrálskom meste, strediskom slovenského folklorizmu, vzdelávania, ale aj iných záujmových krúžkov. A hlavne je to priestor na kamarátenie, utužovanie vzťahov komunity a dobré zábavy pri slovenskej ľudovej hudbe.

Slovenský dom bol postavený z dobrovoľných príspevkov členov slovenskej menšiny, najmä Slovákov, ktorí do Austrálie prišli zo štátov bývalej Juhoslávie. Dnes tento objekt prevádzkuje a oňho sa stará tiež skupina ochotníkov a nadšencov, predovšetkým mladá, druhá až tretia generácia potomkov pôvodných prisťahovalcov. Pod strechou tohto domu v súčasnosti pôsobí Slovenský spolok Ľudovíta Štúra (1966), Folklorný súbor Liptár, Detský folklorný súbor Liptárik, Združenie matiek, ľudová hudba, sólisti a od roku 1977 tu pôsobí aj Slovenská škola.

V roku 2024 sme odštartovali rekonštrukciu Slovenského domu. Naši usilovní členovia upravili celú vstupnú halu, toalety a krčmu. V pláne máme v prácach pokračovať a na budúci rok rekonštruovať aj kuchyňu a iné miest-

Vstupná hala do Slovenského domu v Melbourne

---

nosti Slovenského domu. Našu prácu sme verejnosti po prvýkrát ukázali v októbri t. r. na tradičnej krojovej zábave. Touto cestou by som sa chcel v mene spolku poďakovať všetkým dobrovoľníkom, ktorí prácu vykonávali vo voľnom čase nezištne a tiež aj všetkým, ktorí na tento účel dali svoj dobrovoľný príspevok.

Veľmi dojemným momentom otvorenia zrekonštruovaných priestorov bolo otvorenie Ďaďovej krčmy, ktorá dostala pomenovanie podľa obľúbeného krčmára a váženého člena komunity Jána Hraška, ktorý nás v roku 2024, počas rekonštrukcie, nečakane opustil. Za prítomnosti členov jeho rodiny bola pri objekte krčmy nainštalovaná kovová pamätná tabuľa.

Poprajme si, aby Slovenský dom aj naďalej slúžil tunajším Slovákom, aby sa tu dobre cítili a aby bol ich druhým domovom.

Členovia rodiny Janka Hraška-Ďaďa

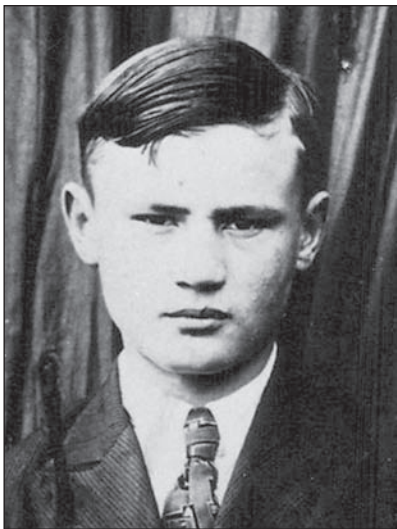

Ďaďova krčma

Slováci v Belgicku

Ján Jančovic

Naši prácu v belgických baniach v Bray Zo spomienok baníka Jozefa Loceka

Ján Locek

Začiatky svetovej hospodárskej krízy postihli hľadám najviac na Slovensku príležitostných robotníkov. **Ján Locek** bol príležitostným robotníkom na stavbe ciest v okolí Brezna a v kameňolome vo Vajskovej. Keď roku 1930 ostal bez akéhokoľvek zamestnania, rozhodol sa podobne ako ďalší Slováci vystahovať do **Belgicka**, kde už v tom čase veľmi obmedzene, ale predsa ešte prijímali cudzincov na prácu do baní. Po vybavení pasových a pracovných formalít opúšťali roku 1930 Locekovci a ďalších šesť rodín z **Brezna** a okolia svoje rodné Horehronie a vydali sa na dlhú cestu do neznámeho sveta. Pokiaľ vlak pristál v Bruseli, pozbiera-

lo sa po ceste do jeho vagónov aj veľa ďalších Slovákov, Čechov a robotníkov ďalších národností. Keď pristáli v Bruseli rodiny Jána Loceka s manželkou a tromi deťmi, Júliusa Loceka s manželkou, Jána Fašku, ktorý išiel ako vdovec s tromi deťmi, Júliusa Fašku s manželkou a deťmi, Gustáva Kubaského z Beňuša, ktorý sa vybral za prácou s manželkou a štyrmi deťmi a dve sa mu ešte narodili v Belgicku, vyzdvihol si ich zástupca akciovej spoločnosti a dopravil ich do baníckeho strediska *Bray Charbonage* na terajšom predmestí Bruselu. V skupine bola aj manželka tam už skôr zamestnaného Jozefa Ďordíka z Brezna, ktorá tam išla za manželom s deťmi. Ten bol už v Belgicku od roku

1929. Jeho syn Jozef začal pracovať ako 14-ročný v továrni na výrobu vagónov. Po skončení vojny sa stal na Slovensku známym ako úspešný reprezentant v cyklistike. Zúčastnil sa i prvého ročníka Pretekov mieru. Odvtedy už uplynulo veľa rokov a najstarší z uvedených baníkov, vtedy živitelia rodín, už nežijú. O tom, ako videli situáciu vystaňovalca zo Slovenska ich deti, som sa porozprával so synom jedného zo slovenských baníkov v belgickom **Bray**, v roku 1989 už 65-ročným baníkom-dôchodcom **Jozefom Locekom z Pôtra**, ktorého celá mladosť bola spojená s tvrdým baníckym belgickým chlebičkom. *Mal som šesť rokov, sestra Margita o dva viac a najmladší brat len päť mesiacov, keď nás rodičia so slzami v očiach, ale s väčšou nádejou o väčší kus chleba v cudzom svete zobrali so sebou. Mali sme hádam aj šťastie, že majiteľ bani v Bray mal pre robotníkov vybudovanú kolóniu, ktorú tvorilo niekoľko robotníckych domov. Takýto jeden bez nábytku sme dostali do podnájmu. Postupne sme si dokupovali nábytok a zariadili sme ho tak, že kým otec robil v bani, matka sa starala o domácnosť. Vždy sme pribrali k nám krajanov, ktorí tu boli sami, matka takto varila, prala a starala sa o nás všetkých. Bývali u nás vždy traja Slováci, pamätám sa na istého Brtku. Aj keď v tejto baníckej kolónii bolo málo Slovákov, vždy sme dobre spolu-
nažívali a jeden druhému pomáhali. Po príchode do Bray ja a moja sestra Margita sme so zmiešanými pocitmi neistoty a strachu bez akýchkoľvek znalostí cudzej reči nastupovali do školy, v ktorej sa vyučovalo po francúzsky. Boli to zo začiatku veľké problémy. Domáci tam hovorili prevažne valónsky a baníci rôznych národností, každý svojou rečou. Boli sme však príjemne prekvapení milým prijatím. Chlapci mali samostatnú školu a dievčatá tiež a tak sme sa so sestrou v škole nestretali. Pri nástupe do školy zaplatili za nás rodičia po 5 frankov zápisné. Na tunajšiu školu som si pomerne rýchlo zvykol. Belgickí učitelia zvyknutí na deti cudzincov aj pre nás ako „etranžé“ venovali zvýšenú pozornosť a tak aj ja a sestra sme si pomerne*

Ján Locek pred objektívom
s kolegom baníkom

Ján Locek s rodinou v Bray

*lahko osvojili úradnú francúzštinu. V Bray som vychodil päť ľudových a tri meštianky, akurát mi to vyšlo, lebo práve som dovšil pätnásť rokov a nastúpil do práce v bani. Sestra po skončení meštianky si urobila zdravotnícky kurz a vo svojich 18-rokoch sa dostala ako súkromná ošetrovatelka k invalidnej osobe v meste Binche, kde denne dochádzala, – zaspomínal si baník na penzii. Takéto boli teda školopovinné roky **Jozefa Loceka**, ktoré celé strávil v belgickej škole s vyučovacím jazykom francúzskym. Čiernouhoľná baňa v Bray, kde pracoval otec Jozefa Loceka, ležala v blízkosti kolónie a jeho otec to mal ako sa vraví na skok od domu. Pracovalo sa tam na tri zmeny. Prvá zmena ťažila uhlie, druhá pripravovala ťažobné žľaby pre rannú zmenu a tretia, v ktorej vždy pracoval Ján Locek na koňoch, pripravovala chodbu na ťažbu uhlia. Tento Horehronec vozil na vozíku ťahaným koňom hlušinu k úpadnici. Baňa mala štyri podložia v hĺbke 750 m pod zemou. Baník Ján Locek, ktorý okrem seba živil štvorčlennú rodinu, tu zarobil za zmenu 50 belgických frankov. Ako spomína jeho syn Jozef Locek, potraviny tu boli až do začiatku druhej svetovej vojny veľmi lacné. Čo nasledovalo po okupácii Belgicka nemeckými vojskami, to je ťažké opísať. Margita Loceková-Pospíšilová spomína, že najprv na začiatku vojny boli potraviny na prídel, potom už boli nútení jesť aj*

varenú repu a mäso len vtedy, keď zabilo v bani koňa. Mladistvý Jozef Locek začal pracovať v ťachte s názvom *Monoblok*, do ktorej denne dochádzal na bicykli. Najprv dopravoval drevo na steny, potom ho prideliť na odťažbu do úpadnice, kde robil až do svojich 18. rokov.

Založili si Slovenský kultúrno-osvetový krúžok

Ku koncu práce v bani, keď Jozef Locek robil banícke remeslo už ako dospelý, zarobil za týždeň 240 frankov. Na otázku, či v Bray pôsobil nejaký krajan-
ský spolok, mi odpovedal: *V baníckej kolónii v Bray slovenská mládež si založila Slovenský kultúrno-osvetový krúžok, v rámci ktorého pracovala spevácka, recitačná a divadelná skupina. Pamätám sa, že moja sestra vystupovala vo Višňovom sade. Bolo to veľmi milé, keď v cudzom svete hístka Slovákov dala o sebe počuť. O nijakom inom organizovanom slovenskom alebo československom spolku v Bray som nepočul. Tu sa na kultúru nedbalo, bolo tu len jedno kino. Väčšina starších Slovákov sa zaujímala len o prácu a živobytie, len mládež pociťovala potrebu kultúrneho vyžitia.* Po okupácii Belgicka začali byť pracovné a životné podmienky neúnosné a nebezpečné. Po príchode nemeckých vojsk začali domáci štrajkovať a okupačná armáda začínala násilne odvádzat baníkov z bytov do práce. Pre Slovákov, ktorí si prišli zarobiť a žili tu v ťažkých podmienkach, vznikol veľký problém. Nakoniec nechceli zostať štrajkokazmi pre domácich belgických baníkov, ktorí nechceli robiť na okupantov, viacerí Slováci sa rozhodli pre odchod do vlasti, mnohých, čo spolupracovali s podzemím, však Nemci odviekli do táborov nútených prác. V takejto atmosfére sestra Jozefa Loceka **Margita Loceková-Pospíšilová** sa vrátila na Slovensko už roku 1941 a v roku 1942 v nebezpečnom víre vojnových udalostí aj **celá rodina Jána Loceka a ďalších 450 rodín**. Napríklad už na začiatku okupácie Belgicka zobrali Nemci mladistvého krajana Jozefa Kubaského na nútené práce do Nemecka. Pracoval tam tri a štvrt' roka na rôznych miestach v uhoľných baniach. Viackrát sa pokúsil o útek, vždy ho však zadržali a pre-

Jozef Locek v Pôtri

---

miestnili na iné miesto. Až vďaka antifašistom z **Dortmundu** sa mu podarilo roku 1943 ilegálne opustiť Nemecko a vrátiť sa na Slovensko. Otec Ján Locek a syn Jozef ostali aj po príchode na Slovensko z belgických baní verní svojmu čiernemu povolaniu. Pokiaľ otec odišiel pracovať do severočeských uholných revírov, syn sa po oslobodení usadil v Pôtri, kde v tom čase otvárali nové hnedouhoľné bane. Sestra Margita Loceková-Pošpišilová, ktorá žila vo **Valaskej**, písala si so svojimi spolužiačkami Belgičankami a ako jediná z rodiny bola po 39 rokoch navštíviť miesta v Belgicku, kde vyrastala a pracovala .

Pre Jozefa Loceka, ktorý prešiel tvrdou školou života v belgických baniach a v slovenských horách, sa po oslobodení Pôtor stal jeho trvalým domovom, kde prežil už väčšiu časť svojho života. Tu začal využívať prvé poznatky z baníckej mechanizácie získané ešte v **Bray**, tu si našiel svoju životnú partnerku, oženil sa, postavil dom a vychoval tri deti.

Slováci v Bulharsku

Katarína Koňariková

Konferencia pri príležitosti výročí generála Ambruša

Koncom mája usporiadal Spolok Slovákov z Bulharska konferenciu pri príležitosti 140. výročia narodenia a 30. výročia úmrtia generála Jána Ambruša. Konferencia sa konala v prednáškovej sále Univerzitnej knižnice v Bratislave. Na konferencii sme privítali vzácnych hostí, Mgr. Pavla Hlásnika, prvého podpredsedu Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku, RNDr. Evu Kmeťovú, predsedníčku Spolku Slovákov z Maďarska, Rudolfa Hajduka, predsedu Spolku Slovákov z Rumunska, Mgr. Annu Hekkelovú, podpredsedníčku Spolku Slovákov z Rumunska, PhDr. Samuela Jovankoviča, predsedu Spolku Slovákov z Juhoslávie.

Hostia a účastníci na konferencii

1992 bol vyznamenaný Radom M. R. Štefánika III. triedy. Je po ňom pomenovaná jedna bratislavská ulica a v minulosti i vrtuľníkové krídlo v Prešove. V Bratislave na Panenskej 11 na dome, kde v roku 1945 sídlil Ján Ambruš ako veliteľ letectva, dali mu Spolky Slovákov z Bulharska a Rumunska odhaliť pamätnú tabuľu. Generál Ambruš zomrel 20. januára v Chicagu, pochovaný je v Bratislave na Slávičom údolí.

Cieľom konferencie bolo priblížiť život generála Jána Ambruša z pohľadu „dolnozemskeho sveta“, poukázať na udalosti, ktoré boli a sú významnou súčasťou slovenskej histórie, a to sťahovanie Slovákov na Dolnú zem koncom 17. storočia, pripomenúť si významný rod Ambrušovcov, ktorý na Dolnú zem prišiel z Gemera v rokoch 1770 – 1775 do Slovenského Komlóša, v roku 1803 sa presídlil do Nadlaku a v roku 1899 do Bulharska, Gornej Miropolije, sledovať vplyv rodinnej tradície na utváraní osobnosti Jána Ambruša, ktorá mu vštepila už v ranej mladosti silné vlastenecké cítenie a národné povedomie. Týmto cieľom sa venovala prednášajúca predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska s témou **Ako sa Slováci dostali do Bulharska a sila rodinnej tradície Ambrušovcov** a Ing. Ľubomír Kmeť, predseda Združenia pre genealogický výskum dolnozemskejších Slovákov, s témou **Využitie vznikajúcej**

So záujmom si prítomní pozreli aj knihy

Pri rozboře rodostromu, ktorý zostavil Ing. Ľubomír Kmeť

genealogickej databázy dolnozemsých Slovákov na príklade rodu Ambrušovcov. Ďalším stanoveným cieľom, a to priblížiť život generála Jána Ambruša z pohľadu jeho kariérneho života, poukázať na jeho výnimočné postavenie, vážnosť a úlohu v slovenskej a svetovej histórii, sa venovali prednášajúci pplk. v. v. Dr. Petr Švanda, CSc., vojenský historik, Slovenský letecký zväz gen. Dr. M. R. Štefánika s témou **Ján Ambruš – osudy letca a jeho pohnuté návraty do vlasti**, Ing. Peter Ondreják z Múzea letectva Košice s témou **Vojak, diplomat Ján Ambruš v historickom priereze svojej leteckej kariéry**, genpor. v. v. Ing. Peter Vojtek z Klubu generálov Slovenskej republiky s témou **Slovenskí generáli**. PhDr. Samuel Jovankovič, predseda Spolku Slovákov z Južoslávie, vystúpil s témou **Plukovník duchovnej služby v. v. PhDr. Pavel Šulan – antifašista a vlastenec**.

V diskusii bol plénu ponúknutý priestor na výmenu vedeckých a teoretických poznatkov a najmä spomienok prostredníctvom pamätníkov. Na konferencii sa zúčastnili aj potomkovia generála Ambruša alebo jeho blízki príbuzní. Rodostrom, ktorý zostavil Ing. Ľubomír Kmeť a vo vytlačenej forme mal 5 m, sa stal predmetom diskusií a živého záujmu krajanov. Je dostupný na webstránke Spolku Slovákov z Bulharska. Výsledkom konferencie bude zborník, ktorý bude okrem príspevkov prednášajúcich obsahovať aj obrazovú prílohu a dostupné novinové články o generálovi Ambrušovi.

Slováci v Česku

Jana Jandlová a kolektív FS Šarvanci

Všetci sme vedúci

Slovko-dve o Folklórnom súbore Šarvanci z Prahy

„Kto je vedúci vášho súboru?“ „Všetci sme vedúci.“ Týmto rozhovorom sa začal jeden z festivalov, ktorého sme sa s folklórnym súborom Šarvanci zúčastnili. Okrem nechápavo zdvihnutého obočia organizátorov vytvorila táto historka základ súborového motta, ktoré skvele vystihuje podstatu nášho fungovania. Samozrejme, vedúcu máme, je ňou Lenka Schimmerová, ale rozhodne si u nás na funkcie a hierarchické usporiadanie nepotrpíme. A to je možno práve ten dôvod, prečo nás to spolu tak baví. Sme partia študentov aj pracujúcich folkloristov z rôznych kútov Slovenska a Česka, ktorých už 22 rokov spája život v Prahe, láska k folklóru a veľká dávka zmyslu pre (šarvanecký) humor. Názov nášho súboru sme si nezvolili náhodou – názov Šarvanci naznačuje, že sa neberieme úplne vážne.

„Z každého rožka troška“

Rôznorodí sme nielen my, ale aj náš repertoár. Nie sme zameraní na jednu konkrétnu folklórnu oblasť, ale spracovávame tance, spevy a melódie z rôznych regiónov Slovenska. Radi sa učíme nové veci, a preto pozývame tanečných pedagógov zo Slovenska, aby sme čerpali priamo od tých najpovolanejších. Niekedy za účelom vzniku novej choreografie, inokedy pre našu radosť či potešenie tancachtivej verejnosti, pre ktorú v spolupráci s lektormi pravidelne organizujeme aj tanečné školy.

Aktuálne sa venujeme regiónom ako Horehronie, Liptov, Kokava, Abov, Gemer, Tvrdošovce alebo Fintice. V našom skoršom repertoári nechýbali ani tance a melódie z Trenčína, Myjavy, Suchej Hory, Zamutova, ale aj Benedeku či Kalotaszegu, a to i vďaka spolupráci s maďarským súborom Ny-

---

itník, ktorý rovnako ako my pôsobí v Prahe. Jednoducho „z každého rožka troška“. Od chvíle, keď nás na jednom českom festivale chybné uviedli doslovným prekladom v znení „z každého rohlíku trošku“, už to u nás nikto nepovie inak.

„Na Pražáky dobrý“

Viac než dve dekády pôsobenia nám priniesli množstvo príležitostí vystupovať pred českým, slovenským aj zahraničným publikom. Niekoľkokrát sme sa v minulosti zúčastnili festivalov Pražský jarmok, Akademický Zvolen, Akademická Nitra či Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve a už dlhé roky sme pravidelným účastníkom MFF Jánošíkov dukát v Rožnove pod Radhoštěm. Nezabudnuteľné spomienky zo sveta sme si priviezli z festivalov v Huangshane a Šanghaji v Čínskej ľudovej republike, v rumunskom Čerpotoku, v Banja Luke v Bosne a Hercegovine či v talianskej Sicílii.

Samozrejme, nás tešia všetky súborové úspechy a chceme, aby sme divákovi odovzdávali tradície slovenského folklóru v čo možno najlepšej podobe. Naším cieľom nie je konkurovať súborom pôsobiacim na Slovensku, pre nás vždy bola na prvom mieste skôr dobrá atmosféra a súborová partia. Sme otvorení folklórnym nadšencom, ktorí majú chuť sa zdoko-

---

naľovať. Našími členmi sú ľudia rôznych vekových skupín, jedinci odchovaní slovenskými súbormi, „zaslúžilí umelci“, ale aj ľudia folklórom takmer nepobozkaní. Počas jedného vystúpenia sa nám dostalo od neznámeho diváka hodnotenie „na Pražáky dobrý“. Odvtedy sa túto latku snažíme udržať.

Sloboda a zodpovednosť menom Šarvanci

Náš súbor je založený na veľkej miere slobody. Vďaka tomu, že sme sami sebe pánmi a nestojí nad nami žiadny zriaďovateľ, je len na nás, aký súbor chceme mať a aký si ho urobíme. A aj keď občas chceme každý niečo trochu iné, snažíme sa o veciach rozprávať a hľadať čo najširší konsenzus, od voľby regiónov, ktorým sa budeme venovať, cez počet vystúpení a účasti na festivaloch až po organizovanie akcií pre verejnosť.

Táto demokracia zároveň vyžaduje veľkú dávku zodpovednosti, a to predovšetkým voči sebe samým. Platí, že čo si vlastnými silami nezariadime, nemáme. Málokto z nás má tak v súbore iba funkciu tanečníka či muzikanta, väčšinou je k tomu ešte krojár, súborový právnik, grafik, manažér, grantový špecialista či autor tohto článku. Zapájame sa podľa

svojich aktuálnych možností a niekedy je to celkom výzva – každý má svoje mimosúborové povinnosti a svoj súkromný život.

Veríme ale, že práve táto spoluzodpovednosť a možnosť podieľať sa na fungovaní súboru nás drží pohromade. Vidíme to aj na bývalých členoch. Nie je výnimkou, že sa k nám v rôznych časových intervaloch vracajú. Napriek tomu, že možno dávno žijú mimo Prahy, radi zavítajú na tréning alebo s nami dokonca vystupujú. Inými slovami „raz Šarvanec, navždy Šarvanec“. Najťažšia otázka, ktorú nám tak môžete položiť, je, koľko má súbor členov. Odpoveď znie: Ťažko povedať. Každý týždeň iný.

Folklor tradične netradične

Okrem toho, že nás spája vzťah k slovenskému folklóru, máme veľmi blízko k humoru. Keď máme možnosť spojiť oboje dohromady, neváhame ju využiť. Obvykle pri príprave našich tradične netradičných programov venujeme veľa súborovej energie sprievodnému programu, nad ktorého vymýšľaním a prípravou sa vždy dobre bavíme. A dúfame, že výsledok pobaví aj divákov. Okrem folklórneho obsahu tak bývajú naše vystúpenia ozvláštnené, a to najmä príbehmi vychádzajúcimi z legend o Praotcovi Šarvancovi,

ktorý podľa dochovaných informácií do Prahy dorazil už v roku 1307. Sme presvedčení, že keby Praotec Šarvanec žil v rovnakom období ako česká legenda Jára Cimrman, veľmi by si spolu rozumeli.

Aj nad ránom veľká šanca, že natrafiš na Šarvanca

Súborový život Šarvancov ďaleko presahuje priestor tanečnej sály. Trávime spolu veľa času aj mimo tréningov a vystúpení, folklórne či inak. Niekedy spoločne ideme na predstavenia a podujatia iných súborov, inokedy v roli divákov navštívime folklórny festival alebo niekde usporiadame pre verejnosť večer pri muzike. Niekoľko rokov tiež

mnohí z nás už tradične vyrážajú do Východnej za skvelými lektormi a jedinečnou atmosférou na tanečný tábor Tancovanie pod Kriváňom či festival Rozhybkosti. Bez ohľadu na to, aký je náš program, všetky akcie majú jedno spoločné. Šarvancov na nich s istotou spoznáte nielen podľa súborového trička, ale najmä tak, že neskazia žiadnu zábavu, spravidla sa vyskytujú v strede parketu či pri hudbe a obvykle do skorých ranných hodín. Zábavu skrátka berieme vážne. A ani v týchto chvíľach nezabúdame na múdre slová a odporúčania nášho bývalého vedúceho súboru: „Keď tancuješ, nepadaj!“

Radi Vás privítame na našich akciách, ktoré pravidelne organizujeme, či už pôjde o vystúpenie v divadle, folklórnu zábavu alebo napríklad školu tanca. Bude nám veľkým potešením, ak sa nám podarí odovzdať trochu súborovej energie a zažijete s nami radosť z ľudovej hudby, spevu a tanca. A pevne veríme, že keď budete nad ránom z našej akcie odchádzať, aby ste stihli prvé metro domov, poviete si s úsmevom na tvári: „Na Pražáky dobrý.“

Slováci v Čiernej Hore

Michal Spevák

Rok 2024 u Slovákov v Čiernej Hore

Slovenská vlastiveda a Deň slovenského folklóru v Čiernej Hore

Slováci v Čiernej Hore mali v roku 2024 dve významné udalosti. Najprv dňa 28. augusta bola v Podgorici v priestoroch Strednej odbornej školy Ivan Uskokovič otvorená škola pre najmladších – Slovenská vlastiveda. Otvorenia školy sa zúčastnil aj veľvyslanec SR v Čiernej Hore Boris Gandel. Zvedavým deťom a ich rodičom sa prihovril aj Ondrej Vízi, ktorý bol dlhodobým riaditeľom Prírodovedeckého múzea v Čiernej Hore. Valéria Mitrová, vedúca FSK Mihaľovčan z Michaloviec, rozprávala deťom o tradíciách Zemplína a učila deti spievanky a riekanky. V Budve 29. augusta na Slovenskej pláži sa konal Deň slovenského folklóru (DSF). V bohatom programe vystúpili: Folklorná skupina Mihaľovčan,

Deň slovenského folklóru

Slovenská vlastiveda, august 2024

Folklorná skupina Ruskovčan, Základná umelecká škola Michalovce a Ženská spevácka skupina Harčarky pod vedením Ondreja Nováka.

Festivalu sa zúčastnilo celkovo 106 folkloristov, ktorý predstavili piesne, tance a zvyky Zemplína. Početné obecnstvo odmenilo folkloristov dlhodobým potleskom. Pozvanie na festival prijali aj milí hostia: veľvyslanec SR v Čiernej Hore Boris Gandel, riaditeľka TP Budvanska riviera Jelena Kaluđerović, konzul SR v Čiernej Hore Selecký, radca zo Zastupiteľského úradu SR Pavol Krutošík a predsedníčka Spolku Ľudovíta Štúra z Užhorodu Valéria Balanko.

Verejnoprávna televízia Čiernej Hory RTCG 28. 8. 2024 v priamom prenose predstavila činnosť Slovákov v Čiernej Hore. V štúdiu sa okrem moderátorky Andrey Lekičovej predstavili hostia: Valéria Mitrová – FSK Mihaľovčan, Anna Ohradzanská – starostka obce Ruskovce, Ondrej Novák – učiteľ Základnej umeleckej školy Michalovce a Michal Spevák – predseda Rady pre Slovákov žijúcich v zahraničí a predseda Čiernohorsko-slovenského priateľstva.

V priamom prenose, ktorý trval 16 minút, všetci hovorili o slovenskej kultúre a dlhodobej činnosti Slovákov žijúcich v Čiernej Hore.

<https://www.youtube.com/watch?v=xCPv5kGXZhY&t=279s>

ČIERNOHORSKO-SLOVENSKÉ PRIATELSTVO

DEŇ SLOVENSKEHO FOLKLÓRU

BUDVA

Slovenská pláža
29.8.2024 o 21:00 hodine

FSK Mihaľovčan
FSK Ruskovčan
Základná umelecká škola Michalovce
FSK Harčarky

SLOVENSKO .gratis
ČESKO .gratis

OBČASŤ SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V SAHARINČI

Slováci vo Francúzsku

Zuzana Colinet-Fodorová

Aktivity Margerétky v Paríži v roku 2024

**Margarétka – Paríž – Slovenská víkendová škola, škôlka
a detský folklórny súbor**
www.margaretka.fr

Margarétka-Paríž funguje už desiaty rok. Naším hlavným cieľom je príprava detí na komisionálne skúšky na kmeňových školách na Slovensku. No popri výučbe stíhame aj mnoho ďalších aktivít. Tu je prehľad niektorých našich aktivít za rok 2024 :

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz>

Letná súborová škola tanca 2024 na Táloch v Nízkyh Tatrách

Letná súborová škola tanca 2024 na Táloch v Nízkyh Tatrách

Druhého ročníka LSŠT sa zúčastnilo 70 účastníkov z 9 krajín: Anglicko, Belgicko, Francúzsko, Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Rumunsko, Taliansko a Ukrajina. Z Margarétky to boli Alexia, Julinka, Teo, Marius, Max, Janko a pedagogičky Margaréta so Zuzanou.

Počas týždňa sa deti venovali tancu, spevu, dielničkám, prednáškam o tradičnej kultúre a hudobných nástrojoch. No zostal im čas aj na výlet lanovkou na Chopok, na loptové a iné hry a kúpanie. Celotýždňové aktivity vyvrcholili na folklórnom festivale Očovská hruda v Očovej, kde deti prezentovali svoje nacvičené tanečné, hudobné a spevácke pásmo.

Za organizáciu tábora ďakujeme:

Metodickému centru UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí v gescii Úra pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Margarétka na folklórnom festivale Čô sa staô v tom Priehode

Začiatkom augusta sme pricestovali do malej dedinky na strednom Slovensku, do Priehodu. Zúčastnili sme sa tu folklórneho festivalu Čô sa staô v tom Priehode. Margarétky mali možnosť zažiť skutočnú atmosféru slovenských

Margarétka na folklórnom festivale Čô sa staô v tom Priehode

Margarétka na folklórnom festivale Čô sa staô v tom Priechode

Margarétka na folklórnom festivale Čô sa staô v tom Priechode

letných folklórnych festivalov a to so všetkým, čo k tomu patrí : vidieť iné súbory na javisku, zažiť príjemné napätie pred vystúpením, chvíľu vyjsť na javisko pred oči mnohých divákov, ale aj zákulisie, šatňu a zhon všetkých súborov pred ich prezentáciou. Patria k tomu aj atmosféra mimo scény, guláš, trdelník, či štrúdlä, ovečky v ohrade a slovenská chalúpka so zvoncami, plno stánkov s rôznymi výrobkami, či nádherná okolitá príroda Priechodu. Margarétku reprezentovali: Alexia, Lea, Julinka, Max, Marius Teo a Janko a zatancovali Majstrov zo Seliec, Čerešničku a párový tanec Morena. Po Priechode nás ešte čakal festival v Očovej.

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/1057815882649379>

Margarétka na festivale Očovská hruda

Margarétka na festivale Očovská hruda

Druhým vystúpením, ktoré Margarétka absolvovala v lete, bolo pozvanie na 20. ročník festivalu Očovská folklórna hruda 2024. Predstavili sme sa v doobedňajšom programe v Remeselnom dvore.

Margarétka na festivale Očovská hruda

Margarétka na festivale Očovská hruda

Tešíme sa na ďalšie festivaly v roku 2025.

Ďakujeme Hanke, Julinke, Alexii, Mariusovi, Teovi, Jankovi a Maxovi za skvelú reprezentáciu Margarétky a rodičom, že si v rámci svojej dovolenky našli čas a prišli do Očovej z rôznych kútov Slovenska.

Poobede nás ešte čakalo vystúpenie na hlavnom javisku s Letnou súborovou školou tanca.

Vystupovanie na folklórnych festivaloch sa nám zapáčilo, pre deti je to neoceniteľná skúsenosť so Slovenskom a jej tradičnou kultúrou.

Letná súborová škola 2024 – vystúpenie na festivale Očovská hruda

Letná súborová škola vyvrcholila vystúpením na hlavnom javisku v poobedňajšom programe festivalu Očovská folklórna hruda 2024. Deti z deviatich krajín zatancovali tance: Polka z Cífera, Zajačí zo Zuberca, Šotyš, Mojše, Kurikrik s Valcerom (strofické tance z Raslavič), Padá dižd' – dievčenský trojhlas pod vedením pedagógov a tanečníkov z Metodického centra Univerzity Mateja Bela.

Za Francúzsko tancovali Margarétky – Alexia, Julinka, Janko, Marius, Teo, Max. Ďalšími tanečníkmi boli deti zo súborov z Ukrajiny, Talianska, Belgicka, Rumunska, Anglicka, Poľska, Nemecka a Rakúska.

Otvorenie školského roka 2024/25

V sobotu 14. septembra 2024 sme otvorili ďalší, v poradí už desiaty školský rok v Margarétke-Paríž. Privítali sme našich žiakov, pani učiteľky a rodičov. Ako už býva zvykom, deti na prvej spoločnej hodine prezentujú svoje prázdninové výzvy. Toto leto navštevovali slovenské hrady a zámky a pripravili si ich prezentácie pre spolužiakov. Okrem hradov sme sa venovali aj Dňu jazykov, na ktorý si deti pripravili ukážky jazykov, ktorými doma komunikujú. K slovu sa dostala španielčina, rumunčina, nemčina, maďarčina, portugalčina, francúzsky posunkový jazyk a angličtina. Zo slovenských hradov sme sa

---

Členovia Margarétky ako horolezci

podrobnejšie zoznámili s Ľubovnianskym, Bojnickým, Levickým, Bratislavským, či Oravským. Ďakujeme deťom a rodičom za zaujímavé prezentácie na úvod a štartujeme školský rok plný projektov, workshopov, festivalov, vystúpení v Bruseli a na Slovensku a, samozrejme, plný výučby.

Dielňa tvorivého písania s Katkou Hitzingerovou

V októbri 2024 zavítala do Margarétky-Paríž pani Katka Hitzingerová, pedagogička Konzervatória Jána Levoslava Bellu v Banskej Bystrici. Prišla Margarétkam urobiť workshop tvorivého písania. Pani Katka je skúsená lektorka, má úžasnú schopnosť motivovať a prirodzene zapojiť do aktivít rôzne vekové skupiny, či deti s rôznymi schopnosťami a motiváciou. Deti boli z workshopu nadšené a dokonca horlivo písali aj tí menej zdatní v slovenčine. Dielňa bola v trvaní štyroch hodín a Margarétky si vyskúšali písanie dvanástich príbehov formou posúvania si papierov, na základe príbehu Jeleňatý a Kravaty od Evy Urbanovej sa učili identifikovať členenie textu a vyvodit' jeho ponaučenie. Následne sa venovali skupinovému písaniu príbehu podľa troch obrázkových fantázijských kariet

z hry DIXIT. Veľmi kreatívnu a zároveň obťažnou aktivitou bola tvorba príbehu z detských časopisov. Deti si vystrihovali jednotlivé slová, z ktorých mali poskladať zaujímavú myšlienku, nápadito ju naaranžovať a nalepiť na papier. Takto nám napríklad vznikol vetný slimák. Záver tvorila výroba lepoprela so slovenským textom. No niektoré deti trvali aj na doplnenie francúzskeho ekvivalentu.

Druhá, teoretická časť workshopu s pani Katkou bude venovaná pedagógom z Margarétky. Prehľbíme si poznatky z oblasti tvorivej dramatiky vo výučbe, či sa hlbšie ponoríme do tvorivého písania. Katka nám predstaví aj dramaterapiu pri práci s deťmi.

Pani Katka je zároveň organizátorkou literárnej súťaže v Srbsku Píšeš? Píšem, do ktorej by sme sa radi tohto roku zapojili a tak využili poznatky o tvorivom písaní nadobudnuté na workshope. Ďakujeme Katke Hitzingerovej za príjemný kreatívny čas a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za finančnú podporu.

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/411873948409156>

Erasmus+ v Margarétke-Paríž

Tretí rok je Margarétka-Paríž súčasťou projektu Erasmus+ Minoritná kultúra ako prostriedok pre sebaidentifikáciu a posilnenie inklúzie v multietnickom prostredí: 2022-1-SK01-KA220-SCH-000086151 v gescii Metodického centra Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici spolu s Rumunskom, Chorvátskom a Srbskom. Cieľom je vytvoriť edukatívne filmy pre slovenské deti v zahraničí. Za Margarétku prebehlo filmovanie v lete na Slovensku a prihlásili sa naň deti: Valentinka, Julinka a Janko. Filmovalo sa v lokalitách:

1. filmovací deň: Štrbské pleso, Liptovská Mara, Vlkošinec, Korytnica
2. filmovací deň: Bratislavský hrad, Dóm sv. Martina, Bibiana (medzinárodný dom umenia pre deti), Veľkomoravské hradisko Bojná (okres Topoľčany)
3. filmovací deň: salaš Zbojská (príbeh bryndze, výroba syrov, zbojnícka tradícia), Drienčany (pôsobisko P. E. Dobšinského), ÚLUV (výroba fujary)

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/1065299898446260>

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/1840391903153182>

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/1121456166302402>

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/1514870935816914>

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/1220718362482795>

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/8765018510217318>

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/583135217628438>

<https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/903265461747807>

Margarétky na diferenčných skúškach na Slovensku

V lete skladalali Margarétky na svojich kmeňových školách diferenčné skúšky zo slovenského jazyka a literatúry a z vlastivedy. Za úspešné zvládnutie skúšok blahoželáme Teovi Fonsecovi, 2. ročník na ZŠ Devínska v Nových Zámkoch, Liamovi Goasdoué 3. ročník na ZŠ Sama Chalupku v Prievidzi, Timkovi Plassat, 6. ročník na Súkromnej spojenej škole francúzsko-slovenskej v Bratislave, Yulii a Jankovi Colinet, 3. a 6. ročník na ZŠ Ďumbierska v Banskej Bystrici. Tešíme sa, že nám pribudli nové zápisy na kmeňové školy na Orave a na východnom Slovensku.

Prekladateľská súťaž ČSBH Paríž Cena Josefa Palivce 2024

Žiaci z Margarétky-Paríž sa už šiesty rok zapájajú do prekladateľskej súťaže Českej školy bez hraníc-Paríž. Ďakujeme pani učiteľkám z ČSBH, že nás opäť pozvali prekladať. Táto súťaž sa u nás z roka na rok teší stále väčšej popularite. V tomto roku sa do nej zapojilo päť Margarétiiek v dvoch kategóriách. V kategórii 6 – 10 rokov prekladali Larika, Teo a Janko, v kategórii od 11 rokov Julinka a Timko. Páčil sa nám aj výber kníh s olympijskou tematikou. Deti sa veľmi pekne popasovali s originálom, snažili sa v čo najväčšej miere zachytiť zmysel pôvodného textu a adekvátne a tvorivým spôsobom ho stvárniť v cieľovom jazyku – v slovenčine. Na tomto ročníku bol veľmi zaujímavý preklad vlastných mien a slovné hračky. Napr. Chien Pourri Plesnivý pes (Timko), Fuj Psík (Julinka), Chaplala Placmačka (Timko), Cicka mica (Julinka) a iné. Preklad vedie žiakov k lepšiemu uvedomeniu si špecifik obidvoch jazykov a zároveň aj k systematickej práci so slovníkmi, encyklopédiami a internetom. Preklad prispieva k výraznému jazykovému napredovaniu viacjazyčných detí.

Didaktické pomôcky z Margarétky od p. učiteľky Moniky

Už tretí rok vytvára v Margarétke-Paríž didaktické pomôcky, ako doplnky k štandardným učebniciam slovenského jazyka, pani učiteľka Monika Delcor. Pre viacjazyčné deti je potrebná zážitková forma učenia, no v súlade so slovenskými učebnicami a učebnými osnovami, keďže väčšina žiakov skladá diferenčné skúšky v SR. Je ale potrebné zaujať aj tých neskúškových. Dané hry a pomôcky musia byť časovo nenáročné, pretože vyučovanie v Margarétke prebieha len dve soboty v mesiaci, hravé, no zároveň veľmi efektívne, aby žiaci rýchlo precvičili daný gra-

---

matický jav, literatúru, vlastivedu, či prírodovedu. Monika vytvorila pomôcky pre 1. – 3.ročník a momentálne pracuje na 4. triede.

Margarétka – Literárny projekt pre siedmakov

Každý rok realizuje celá škola, alebo jednotlivé ročníky projekt zameraný na literatúru, reálie, históriu, či folklór. Ako prví sú v tomto školskom roku na rade siedmci s dielom Tajný denník Adriana Mola. Dielom sa prepracúvajú postupne cez zážitkové učenie. Využívame prvky kritického myslenia a tvorivej dramatiky. Cieľom je ukázať žiakom, že s literatúrou je možné pracovať aj inak ako na klasických hodinách literatúry.

Na prvých dvoch hodinách sa žiaci venovali zberu informácií o knihe a autorke z rôznych zdrojov (motivačné video, obálka knihy, krátka ukážka), následne pri čítaní počas prechádzky zozbierali informácie o postavách diela. S počiatočným dejom sa postupne oboznámili vďaka roztrhaným denníkovým záznamom a aktivitou vzájomný behací diktát, kde si precvičovali písomný aj hovorený prejav. Nasledovalo tvorivé písanie, keď sa deti vžili do roly Adriana a pokračovali v jeho denníkovom zázname zo štvrtku 15. januára. Tvorivú dramatiku sme využili v aktivite žiak v role. Deti simulovali telefonickú konverzáciu Pandory a Adriana. Na ďalších hodinách nás čaká téma lásky vo forme ďalších kreatívnych aktivít.

Tipy z knižnice Grétky-Margarétky

Vo víkendovej škole Margarétka-Paríž majú žiaci k dispozícii školskú knižnicu. Knižný fond sa snažíme dopĺňať podľa aktuálnych finančných možností. Knihy využívajú deti na zábavné čítanie, ale aj na rôzne literárne projekty, ktoré organizujeme. Na začiatok školského roka sme vybrali tieto publikácie:

Slováci v Chorvátsku

Miloslav Strehársky

40. Prehliadka slovenského folklóru v Chorvátsku

Matica slovenská v Rijeke a Zväz Slovákov v Chorvátsku boli organizátormi jubilejnej 40. Prehliadky slovenského folklóru v Chorvátsku, ktorá sa konala 1. júna v Chorvátskom kultúrnom dome (CHKD) na Sušaku v Rijeke. Po odznení chorvátskej a slovenskej hymny v podaní speváckej skupiny Slovenka MS z Rijeky pod vedením Melity Bahnikovej sprevádzaná tamburášmi zboru Zametski Koren spevácka skupina Slovenka zaspievala aj hymnu Primorsko-gorskokotarskej župy (PGŽ). Potom na fujare, najtypickejšom slovenskom hudobnom nástroji, zahral Juraj Kulích z Považskej Bystrice. V pokračovaní Margita Rekičová-Grolmusová predniesla svoju báseň *Domovina tancuje*, venovanú tejto príležitosti. Nasledovalo privítanie vzácných hostí: veľvyslankyne Slovenskej republiky v Záhrebe J. E. Hane Kováčovej, poslanca pre českú a slovenskú národnostnú menšinu v Chorvátskom parlamente Vladimira Bileka, predsedu Rady pre národnostné menšiny (RNM) v CHR Tibora Vargu, župana PGŽ Zlatka Komadinu, predsedu Zväzu Slovákov v Chorvátsku Mirka Vavru, riaditeľky Slovenského kultúrneho centra v Našičiach Sandry Kraljovej-Vukšičovej, honorárneho konzula SR v Rijeke Zorana

Predsedníčka MS v Rijeke
Miroslava Gržiničová

Vážení hostia

Čuka, predstaviteľov národnostných menšín v PGŽ, predstaviteľov združení, dôchodcov, Červeného kríža, Zametski Koren, Rijecke Palady, všetkých prítomných, účastníkov programu a médií. Organizátorom prehliadky poslali pozdravné listy: primátor mesta Rijeka Marko Filipović a predsedníčka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ) zo Slovenskej republiky Dagmar Repčková.

So slovami, že je veľkou ctou byť organizátorom tohto významného podujatia práve v roku, keď Matica slovenska v Rijeke oslavuje 30. výročie založenia, sa prihovorila jej predsedníčka a predstaviteľka slovenskej národnostnej menšiny v PGŽ Miroslava Gržiničová. Vo svojom príhovore sa poďakovala všetkým ktorí pomohli v organizácii, v prvom rade členom, ktorí sú tu vždy ochotní pomôcť, zdôraznila, že Matica v Rijeke spolupracuje s rôznymi spolkami a národnostnými menšinami, a aj keď je počtom najmenšia a najvzdialenejšia od centra Slovákov v Našičiach, v ničom nezaostáva za ostatnými. Poďakovala sa Zväzu Slovákov a Slovenskému kulturnému centru v Našičiach, mestu Rijeka, dobrovoľníkom a

---

MS v Rijeke

pracovníkom CHKD, médiám a iným. Za finančnú podporu sa poďakovala PGŽ, RNM v CHR a ÚSZZ zo SR. Zaželala všetkým príjemný kultúrny zážitok a účastníkom veľa zdraru pri vystúpení.

Po privítacích slovách predsedníčky Gržiničovej sa k slovu prihlásili: predseda Zväzu Slovákov Mirko Vavra, župan PGŽ Zlatko Komadina, poslanec Vladimír Bilek a veľvyslankyňa J. E. Hana Kováčová. Potom bol pozvaný predseda Rady pre národnostné menšiny v CHR Tibor Varga, aby otvoril podujatie. Po otvorení podujatia v programe ako prvá vystúpila domáca folklórna skupina Slovenka MS v Rijeke pod vedením Margity Rekičovej-Grolmusovej v choreografii Juraja Kulicha *V záhrade na sade*, v sprievode tamburášskeho orchestra Zametski Koren. Tanečníci slovenského Kultúrno-umeleckého spolku bratov Banasovcov z Josipovca Punitovského sa predstavili tancom *Horehron* choreografov Evy Nemcovej a Michala Nemca pod vedením Marijana Batoreka. Dospelá tanečná skupina SKUS-u Fraňa Strapača z Markovca Našického sa predstavila tancami *Ej, jačmeň* a *Šarišská polka – Frišká* choreografky Branky Baksovej; vedúcimi skupiny sú Vanesa a Josip Fedorovci. Tanečná skupina MS z Osijeka zatancovala *Tanec z Dražovic*, choreografky Miroslavy Zaucovej; vedúci skupiny je Ivo Grekša. Sloven-

SKUS Franja Strapača MS v Markovci Našickom

MS Kukučín – Kuntarić v Jakšiči

---

ský kultúrno-osvetový spolok Ľudovíta Štúra MS z Iloka sa predstavil *Metlovým tancom* choreografky Jarmilky Mudrochovej, pod vedením Valentiny Bođancovej, v hudobnom sprievode Ivana Šandora a Miroslava Činčuráka. Tamburášsky zbor KUS-u Zametski Koren z Rijeky pod vedením Zlatka Laušina predviedol pásмо prímorských piesní a miestnu pieseň *Opatijske oštarije* (*Opatijské krčmy*). Tanečná skupina Rijecke Palady z Rijeky sa predstavila piesňou *Bilo vavik veselo* (*Vždy bolo veselo*), a miestnym tancom *Potresuljka* (*Zemetrasenie*), pod vedením Sanje Čavalovej. Folklorna skupina Orava MS z Međurića sa predstavila tancami *Olaská, Dievčatá na Hada a Polka*, choreografky a vedúcej skupiny Eleny Vasikovej. Tanečná skupina MS z Miľoviec predviedla pásмо *slovenských tancov* choreografky a vedúcej skupiny Želky Králikovej. MS Kukučín – Kuntarić z Jakšića sa predstavila slovenským ľudovým tancom *Šarišská polka*; vedúcou skupiny je Silvija Polićová a vedúci hudby Marijan Grubešić. KUS Lipa MS v Lipovľanoch sa predstavil tancami *Žala ja trávičku a Stracila ja Banzeru* choreografa Tihomira Krmeka, v hudobnom sprievode pod vedením Vladimira Dorića.

Prehliadky sa zúčastnilo deväť slovenských matičných folklórnych súborov z Chorvátska, ktoré predstavili svoje kroje, originálne tance a piesne, jedna tanečná skupina z Rijeky a tamburášsky orchester z Rijeky.

Všetkých účinkujúcich publikum za ich námahu a úsilie odmenilo búrlivým potleskom. Kultúrno-umelecký program moderovali Jarmila Vukovićová v chorvátskom a Juraj Kulích v slovenskom jazyku. Scénu vyrobila spoločnosť Stolárstvo Sovik zo Slovenska. Súčasťou prehliadky bola aj výstava svadobných párt a folklórnych doplnkov z rôznych regiónov Slovenska autorky Anny Kulichovej zo Slovenska, ktorá veľmi zaujala všetkých prítomných.

Po programe sa účastníci spoločne zabavili pri zvukoch ľudovej hudby z Jakšića. Organizátori ďakujú milým hosťom a priateľom, ktorí svojou prítomnosťou spríjemnili toto podujatie.

Fotografie: Ivor Hreljanović

Tatjana Seničaninová

Slovenské kultúrne centrum Našice

tatjana.buha89@gmail.com

Krajanky z Chorvátska usporiadali etnologickú výstavu a účinkovali na Krajanskej nedeli FSP v Detve

Zahraniční Slováci aj tohto roku mali príležitosť druhý júlový víkend prezentovať svoju kultúru a tradície v rámci Folklorných slávností pod Poľanou (FSP). Od roku 1974 to robia na doskách amfiteátra v rámci Krajanskej nedele a od roku 2014 aj v rámci Krajanského dvora.

V tohtoročnom programe Krajanskej nedele 14. júla 2024 účinkovali: Folklorný súbor Morena z Londýna (Veľká Británia), Slovenské kultúrne centrum Pavla Jozefa Šafárika z Nového Sadu (Srbsko), Tanečná skupina Komlóš zo Slovenského Komlóša (Maďarsko), FS Šarvanci z Prahy (Česká republika), FS Salašan z Nadlaku (Rumunsko), FS Kolečko z Zürichu (Švajčiarsko), Slovenský kultúrno-osvetový spolok Erdevík z Erdevíka (Srbsko), Ľudová hudba Ondreja

Slovenky z Chorvátska na Krajanskej nedeli v rámci Folklorných slávností pod Poľanou

---

Slovenky z Chorvátska s režisérkou tohtoročnej Krajanskej nedele Katarínou Mosnákovou-Baglašovou a moderátorom Lukášom Latinákom

Maglovskeho (Srbsko) a sólisti Ivan Slávik z Kysáča (Srbsko), Andrea Fábriová z Nadlaku (Rumunsko) a Anna Hradská z Kalifornie (USA). Slovenky z Chorvátska piesňami *Tichý vietor*, *Povedal mi jeden chlapec* a *Op sebe, dina dajdom* predstavili členky speváckych skupín matíc slovenských z Jurjevca Punitovského pod vedením Anđely Majdišovej a Zokovho Gaja pod vedením Vesny Kunštekovej. Pri prezentácii svadobných zvykov bol predstavený aj ženský svadobný odev, zapožičaný z Matice slovenskej v Josipovci Punitovskom. Spevácke skupiny z Chorvátska tiež vystúpili v rámci programu pod názvom *Za potokom* v sobotu 13. júla. Námet, scenár a réžiu nedelňého programu pod

Vernisáž spevom obohatila krajanka z USA Anna Hradská

názvom *Blízki zďaleka* vypracovala Katarína Mosnáková-Baglašová, oživujúc spomienku na jej zakladateľov, autorov, ale aj Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí na prvom ročníku vystupovali. Program Krajanskej nedele svojou prítomnosťou podporili aj členovia matíc slovenských z Chorvátska, resp. Zväzu Slovákov, ktorý organizoval návštevu tohtoročných slávností.

Program Krajanského dvora bol oficiálne otvorený v piatok 12. júla v popoludňajších hodinách. Tento rok bolo dvanásť stánkov Krajanského dvora otvorených už od samého rána. Na nich gastronomické pochúťky, ako aj ručné práce prezentovali Slováci zo SKUS Pivnica z Pivnice, MOMS Selenča, Spolok žien z Padiny a Ľudmila Berediová-Stupavská z Kysáča (Srbsko), Krempašské gazdinky z Krempách (Poľsko), Demokratický zväz Slovákov a Čechov z Nadlaku (Rumunsko), Únia slovenských organizácií z Maďarska, ktorá odprezentovala Slovákov z Békešskej Čaby, Slovenského Komlóša, Veľkého Banhédeša a Pitvaroša a FS Naša fajta zo Storožnice (Ukrajina).

Slovenské kultúrne centrum Našice v priestore humna prezentovalo autorskú výstavu pod názvom *Molovanie – Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku*. Výstava autoriek Sandry Kraljovej-Vukšičovej a Tatjany Seničaninovej, ktorá vznikla s podporou ÚSZZ, Rady pre národnostné menšiny CHR

Výstava *Molovanie – Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku* v humne Krajanského dvora

Vernisáž Molovanie – Tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku: (zľava doprava) pracovníčka ÚSZZ Milina Sklabinská, riaditeľka SKC Našice Sandra Kraljová-Vukšičová a predsedníčka ÚSZZ Dagmar Repčeková

a Úradu pre ľudské práva a práva národnostných menšín CHR, predstavuje výsledky terénneho výskumu „moloovania“ – postupu ozdobovania stien interiéru a exteriéru rodinných domov či verejných budov kontinuálnou ornamentikou pomocou valčiek alebo používaním papierových predlôh, realizovaného v období rokov 2021 – 2023 v šiestich lokalitách: v dvoch obciach našického kraja, Markovci Našickom a Jelisavci, v dvoch obciach djakovského kraja, Josipovci Punitovskom a Jurjevci Punitovskom, ako aj v dvoch obciach ilockého kraja, Iloku a Radoši. Okrem informatívnych panelov a bannerov

Členka MS v Jurjevci Vera Majdišová doplnila výstavu vzormi vytvorenými v deň otvorenia výstavy

výstavu dopĺňal pohyblivý stojan so šablónami rôznych valčekových vzoriek a vzoriek vytvorených v deň otvorenia výstavy, ktoré vyrobila členka MS v Jurjevci Vera Majdišová. Na inštalácii výstavy sa podieľal pracovník Vlastivedného múzea Našice Miroslav Šarić.

Na vernisáži sa zúčastnili okrem návštevníkov Krajanského dvora, početných zástupcov a účastníkov i vzácní hostia: predsedníčka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Dagmar Repčeková, ktorá výstavu otvorila, podpredseda Matice slovenskej v Martine Marek Hanuska, pracovníčka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a vedúca Krajanského dvora Milina Sklabinská. Riaditeľka SKC Našice Sandra Kraljová-Vukšićová vyjadrila vďaku za možnosť prezentácie kultúry Slovákov v Chorvátsku. Spevácky úvod do vernisáže Slovenky z USA Anny Hradskej potvrdila opodstatnenosť názvu tohtoročnej Krajanskej nedele *Blízki zďaleka*.

V sobotu 13. júla na Mestskom úrade predstaviteľov organizácií, ktoré účinkovali v Krajanskom dvore a Krajanskej nedele, privítal primátor Mesta Detva Branislav Baran. Hostitelia privítali krajanov zvukmi fujary, zdravicom primátora a v protokolárnej časti recepcie sa hostia zapísali do knihy návštev.

V nedeľu 14. júla pracovníčky ÚSZŽ Ida Deskászová a Milina Sklabinská na javisku Krajanského dvora predstavili publiku ponuku jednotlivých stánkov, ale aj organizácie, ktoré ponuku pripravili, a nechýbala ani interakcia s publikom, ktorá mala za cieľ odmeniť tých, ktorí program pozorne sledovali. Riaditeľka Kraljová-Vukšićová a kustódka Seničaninová odmenili pozorných divákov propagačnými materiálmi výstavy a tiež ručne zdobenými plátennými taškami.

Deviaty Krajanský dvor bol slávnostne ukončený v nedeľu v popoludňajších hodinách udeľovaním ďakovných listov zahraničným Slovákom, ktorí sa zúčastnili tohtoročných Folklorných slávnostiach pod Poľanou. Ďakovné listy v mene ÚSZŽ udeľovala predsedníčka ÚSZŽ Dagmar Repčeková a Pamätné listy za mesto Detva primátor Branislav Baran a predseda Programovej rady 57. FSP v Detve Roman Malatinec. Tieto sa dostali všetkým trom organizáciám, ktoré zastupovali Slovákov z Chorvátska.

Trojdnové stretnutie ukončila predsedníčka ÚSZŽ poďakovaním krajanom za účasť na tohtoročných letných podujatiach a najmä za pestovanie slovenského jazyka, kultúry a tradícií a tým aj propagáciu dobrého mena o Slovensku vo svete.

Účasť MS v Zokovom Gaji, MS v Jurjevci Punitovskom a SKC Našice na Folklorných slávnostiach v Detve finančne podporil Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Úrad pre ľudské práva a práva národnostných menšín Chorvátskej republiky prostredníctvom Zväzu Slovákov.

Tatjana Seničaninová

Slovenské kultúrne centrum Našice

tatjana.buha89@gmail.com

Stretnutie folkloristov v Josipovci Punitovskom

Od 11. do 13. októbra 2024 v Josipovci Punitovskom zorganizovalo Slovenské kultúrne centrum Našice v spolupráci s Maticou slovenskou v Josipovci trojdňovú tvorivú dielňu pre folkloristov slovenských spolkov a milovníkov slovenského folklóru.

V poradí už štvrtá dielňa bola upriamená na spracovanie autochtónneho materiálu detského repertoáru a budovanie vzťahu k slovenskej tradícii vlastného prostredia. Cieľom bolo dosiahnuť zvyšovanie efektivity a kvality interpretov na scéne, návrat k pôvodnej kultúre a posilnenie národnej kultúry zbližovaním sa mladých milovníkov folklóru a jeho interpretov s najstaršími nositeľmi slovenskej kultúry v Chorvátsku. Dielni sa zúčastnili členovia folklórnych spolkov matíc slovenských z Josipovca Punitovského, Iloku, Markovca Našického a Međurića.

Vedúcim dielne bol Mgr. art. Martin Urban, PhD., odborník zo Slovenska s dlhoročnou skúsenosťou v práci s folklórnymi súbormi a scénickým umením, za pomoci spolupracovníkov, tanečných a hudobných pedagógov, Leonóry Súdiovej, Matúša Urbana, Radoslava Žolka a Petra Pavlika.

Účastníci 4. Stretnutia folkloristov

Vedúci dielne Martin Urban s členmi matíc slovenských z Illoka, Međurića, Markovca Našičkého a Josipovca Punitovského

Hudobno-tanečný nácvik krátkej choreografie

Nácvik piesne s hudobnými pedagógmi, Radoslavom Žolkom na husliach a Petrom Pavlíkom na akordeóne

Natáčanie vzdelávacích filmov projektu MySme

V rámci dielne sa konalo natáčanie vzdelávacích filmov projektu *Minoritná kultúra* ako prostriedok pre sebaidentifikáciu a posilnenie inklúzie v multietnickom prostredí – *MySme* (číslo projektu 2022 – 1 – SK01 – KA220 – SCH – 000086151, spolufinancované Európskou úniou). Témy filmov boli *Učíme sa spievať novým spôsobom* a *Nácvik v súbore*.

Stretnutie folkloristov finančne podporili Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Úrad pre ľudské práva a práva národnostných menšín prostredníctvom Zväzu Slovákov.

Stretnutie mladých milovníkov folklóru v Josipovci Punitovskom

Tatjana Seničaninová
Slovenské kultúrne centrum Našice
tatjana.buha89@gmail.com

Seminár pre učiteľov slovenského jazyka a prezentácia projektu MySme

V organizácii Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v spolupráci so Slovenskou školou a materskou školou v Miláne, Ministerstvom školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky, ISEIA (International Slovak Educational Institution and Association) a Slovenským kultúrnym centrom Našice sa od 6. do 8. októbra uskutočnil vzdelávací seminár pod názvom *Odkrývame poklady slovenskej kultúry a jazyka*.

Realizačný tím seminára z Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici: (zľava doprava) Dr. Miroslava Gašparová, Dr. Ružena Čiliaková a Dr. Zuzana Kováčová-Švecová

Účastníci seminára Odkrývame poklady slovenskej kultúry a jazyka zo Srbska, Anglicka, Talianska a Chorvátska

Seminár v Opatiji uskutočnil tím z Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorý sa venuje vzdelávacím projektom zameraným na potreby vystahovaných Slovákov, v zložení: Dr. Miroslava Gašparová, Dr. Ružena Čiliaková a Dr. Zuzana Kováčová-Švecová. Účastníci seminára boli v rámci trojdňového programu učiteľa slovenského jazyka z Báčskeho Petrovca (Srbsko), Manchestru (Anglicko) a Milána (Taliansko). Chorvátsku stranu zastupovali Jelena Dejanovićová, Ana Maroševićová a Boženka Dasovićová, učiteľky slovenského jazyka pôsobiace v obciach Lipovľany a Banova Jaruga, Našice a Ilok, ako aj pracovníčky Slovenského kultúrneho centra Našice Sandra Kraljová-Vukšićová a Tatjana Seničaninová. V rámci pobytu v pobrežnom Chorvátsku využili účastníci seminára príležitosť a navštívili sídlo Matice slovenskej v Rijeke, kde ich privítali členovia na čele s predsedníčkou Miroslavou Gržiničovou, ktorá im priblížila organizované pôsobenie slovenskej národnostnej menšiny v Chorvátsku.

Program bol organizovaný s finančnou podporou Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Účastníci seminára počas návštevy MS v Rijeke

Keďže projekt MySme – Minoritná kultúra ako prostriedok pre sebaidentifikáciu a posilnenie inklúzie v multietnickom prostredí (číslo projektu 2022 – 1 – SK01 – KA220 – SCH – 000086151, spolufinancovaný Európskou úniou), na ktorom participuje Slovenské kultúrne centrum Našice ako partner z Chorvátska, je zameraný na potreby výučby slovenského jazyka Slovákov v zahraničí, stretnutie bolo uznané ako príležitosť na prezentáciu projektu. V utorok 8. októbra boli preto účastníkom seminára predstavené doterajšie výsledky, doposiaľ pripravené materiály a pokyny o možnosti využitia výsledkov projektu, ktorého ukončenie je plánované na druhú polovicu roka 2025.

Miloslav Strehársky

24. Dni slovenskej kultúry – Rijeka 2024

Matica slovenská v Rijeke v spolupráci s predstaviteľkou slovenskej národnostnej menšiny (SNM) v Primorsko-gorskokotarskej župe (PGŽ) Miroslavou Gržiničovou aj tohto roku, od 27. do 30. júna, zorganizovala v poradí už 24. Dni slovenskej kultúry (DSK) – Rijeka 2024 s medzinárodnou účasťou. Slováci počas týchto dní predstavujú obyvateľom mesta a jeho návštevníkom svoju kultúru a dedičstvo. Podujatie sa uskutočnilo s podporou Rady pre národnostné menšiny Chorvátskej republiky, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ), PGŽ, Mestskej rady v Rijeke, Zväzu Slovákov v Chorvátsku a predstaviteľky SNM v PGŽ Miroslavy Gržiničovej. Program mediálne podporili Rádio Rijeka, Novi List, Kanal R, Chorvátska rádiotelevízia, Rádio OK a Rádio Korzo.

Vystúpenie folklórnej skupiny Slovenka MS v Rijeke

Vystúpenie speváckej skupiny Slovenka MS v Rijeke

Miestami podujatia boli: sídlo MS v Rijeke – Slovenský dom, Volosko, Mólo Karolíny Rijeckej, Exportdrvo a Chorvátska čítareň na Trsate.

Účastníci: MS v Rijeke – Folklórna a spevácka skupina Slovenka, predstavitelia mesta Martin (Slovensko), Združenie Matkino srdce a Folklórna skupina (FS) Kultúrno umeleckého spolku (KUS) Štefánik z Lalite (Srbsko), Folklórna skupina Furmička z Čemery (Maďarsko), Tanečná skupina Rijecké Palady z Rijeke, dlhoroční spolupracovníci Anna a Juraj Kulíčovci z Považskej Bystrice (Slovensko), Ľudová hudba Veselie z Považskej Bystrice (Slovensko) a Slovenský kultúrno umelecký spolok (SKUS) Ondreja Pekára Matice slovenskej v Solanoch.

Prvý deň, 27. júna, sa začal v priestoroch matice o 17. hodine za prítomnosti hostí zo Slovenska, Srbska, Maďarska a Chorvátska, predstaviteľov národnostných menšín v Rijeke, ako aj blízkych susedov. Po odznení chorvátskej a slovenskej štátnej hymny v podaní SS Slovenka MS v Rijeke pod vedením Melity Bahníkovej Juraj Kulich zahral na tradičnom slovenskom hudobnom nástroji fujare.

Vystúpenie speváckeho zboru KUS Štefánik z Lalite v Srbsku

Následne v mene hostiteľa člen MS v Rijeke Mario Gržinić pozdravil vážených prítomných: hlavného finančného kontrolóra mesta Martin na

Vystúpenie folklórnej skupiny Furmička z Čemeru v Maďarsku

Slovensku Marcela Maľovčíka, tajomníka Miestneho spoločenstva Lalit Dušana Párnického a predsedníčku Českej besedy v Rijeke Snešku Husákovú, ako aj všetkých účastníkov programu a ich vedúcich.

Potom predsedníčka MS v Rijeke a predstaviteľka SNM v PGŽ Miroslava Gržiničová tiež pozdravila všetkých prítomných zaželala príjemný zážitok pri kultúrnom programe, pozvala na výstavu svadobných párt a folklórnych doplnkov z rôznych regiónov Slovenska autorky Anny Kulichovej zo Slovenska a vyzvala vedúcich jednotlivých skupín, aby sa prihovorili a zároveň otvorila DSK.

Krátky uvítací príhovor mali: Marcel Maľovčík, Dušan Párnický, predsedníčka FS Furmička Alžbeta Szabová a vedúca združenia Matkino srdce Maria Macková.

Nasledoval kultúrno-umelecký program na dvore pred domom, v ktorom sa predstavili: FS Furmička v sprievode orchestra Csibaj banda pod vedením Zoltána Berényiho, Združenie Matkino srdce, SKUS Ondreja Pekára, FS KUS Štefánik, ako aj recitátori Mária Macková a Dušan Párnický.

Po vystúpení všetky skupiny boli odmenené ďakovným listom za účasť. Po programe sa účastníci a hostia družne zabávali pri malej recepcii, ktorú organizovala MS v Rijeke.

Na druhý deň, 28. júna, zástupcovia mesta Martin navštívili vedenie mesta Rijeka a boli na recepcii u primátora Marka Filipovića.

Na prijatí sa zúčastnili primátor Marko Filipović a vedúca administratívneho odboru pre ekonomiku, rozvoj, ekológiu a európske projekty Jana Sertičová, deväťčlenná delegácia Martina na čele so zástupcom primátora mesta Martin Stanislavom Thomkom, honorárny konzul SR v Chorvátsku pre region Severný Jadran Zoran Čuk, predsedníčka MS v Rijeke a predstaviteľka SNM v PGŽ Miroslava Gržiničová, predseda Chorvátsko-slovenskej obchodnej komory Mario Gržinić a podpredseda Chorvátsko-slovenskej obchodnej komory Jozef Krška.

Primátor Marko Filipović vyzdvihol dlhoročnú úspešnú spoluprácu s Maticou slovenskou v Rijeke a dodal, že mesto vo všeobecnosti úspešne spolupracuje so všetkými národnostnými menšinami, ktoré sú dôležitou súčasťou identity mesta.

Zástupca primátora mesta Martin Stanislav Thomka vyzdvihol niektoré osobitosti tohto slovenského mesta, keď povedal, že mesto je bohaté na kultúru a má najväčšie prírodné múzeum na Slovensku. Spomenul veľké

Výstava párt Anny Kulichovej zo Slovenska

investície do infraštruktúry mesta i športových zariadení a to, že Martin je silným univerzitným centrom aj vďaka jednej z najlepších lekárskech fakúlt v krajine.

Prezentácia slovenskej kultúry pokračovala kultúrno-umeleckým programom v Chorvátskej čítarni na Trsate o 18. hodine. Na začiatku predsedníčka Miroslava Gržinićová pozdravila všetkých prítomných a zaželala príjemný zážitok pri kultúrnom programe a prehliadke výstavy svadobných párt a folklórnych doplnkov z rôznych regiónov Slovenska autorky Anny Kulichovej.

Spevácka skupina Slovenka zaspievala piesne *Pod obločkom jablonečka*, *Sedí sokol na javori* a *Po nábreží koník beží*, Juraj Kulich zahral na fujare a folklórna skupina Slovenka, ktorá pracuje pod vedením Margity Rekićovej-Grolmusovej vystúpila s tancom *Šimy-Šimy*. Potom vystúpili všetky ostatné folklórne a spevácke skupiny, ako aj Ľudová hudba Veselie, ktorú vedie Terezka Kulichová Jurdíková. Účinkovali aj recitátori z Lalite Dušan Párnický a Mária Macková.

Kultúrny program bol bohatý a pekný, o čom svedčili aj prítomní, ktorí po vystúpení každú skupinu odmenili búrlivým potleskom.

Po ukončení programu sa Miroslava Gržinićová všetkým prítomným poďakovala za príchod, účinkujúcim za účasť a pozvala ich, aby sa presunuli do ďalšej miestnosti, kde bolo pripravené malé občerstvenie, na ktorom sa spoločne zabávali spevom a tancom pri krásnej hudbe, ktorú hrala Ľudová hudba Veselie.

Na tretí deň, 29. júna, Matica slovenská a hostujúce skupiny sa zúčastnili v Exportdrive na Porto Etno festivále svetovej hudby a gastronómie.

Rôzne stánky ponúkali paletu bohatú na vône a chute národných jedál a špecialít z Macedónska, Talianska, Bosny a Hercegoviny, Maďarska, Slovenska, Trinidadu a Tobagu, Slovinska, Filipín, Ukrajiny, Českej republiky, Albánska, Srbska, Ruska, Ukrajiny a Filipín.

Matica slovenská v Rijeke mala spoločný stánok s mestom Martin a združenie Matkino srdce malo vlastný stánok. Mesto Martin ponúkalo grilované klobásy, syrové korbáčiky a slovenské čapované pivo, a MS ponúkala bryndzové halušky. Stánok združenia Matkino srdce ponúkal rôzne sladké a slané špeciality. Všetky stánky boli hojne navštevované miestnymi obyvateľmi a turistami. V kultúrno-umeleckom programe vystupovali všetky hostujúce skupiny.

Po programe o 13. hodine domáci matičiari a hostia sa presunuli na Mólo Karolíny Rijeckej kde si po príležitostnom prejave predsedníčky Gržinićovej Marienka Šikićová hrou na gitare zaspievala spolu s prítomnými pieseň *Dedinka v údolí*, Margita Rekićová-Grolmusová prečítala vlastnú báseň *Drotárska báseň* a po krátkom vystúpení FS Furmičky Gržinićová spustila veniec do mora ako spomienku na vystáhaných Slovákov, ktorí do sveta vyplávali z rijeckého prístavu.

Potom sa všetci prítomný odviezli do mestečka Volosko pri Opatiji pred budovu, na ktorej sa nachádza pamätná tabuľa Svetozára Hurbana Vajanského. Pamätná tabuľa slovenskému spisovateľovi, publicistovi, literárnemu kritikovi, novinárovi a politikovi S. H. Vajanskému, ktorý sa roku 1905 zúčastnil kongresu slovanských novinárov vo Voloskom, bola odhalená roku 2006 v spolupráci s Maticou slovenskou a z iniciatívy Stanislava Bajanića, pracovníka v oblasti múzejníctva, ochrany kultúrneho dedičstva, informatiky a médií. Matičiari v Rijeke si túto udalosť pripomínajú každý rok počas Dní slovenskej kultúry. Po krátkom príhovore predsedníčky Gržinićovej, položený bol veniec. Margita Rekićová-Grolmusová recitovala vlastnú báseň *Ideme ďalej* a zaspievala tiež vlastnú pieseň *Spomienka na domovinu*. Marienka Šikićová hrou na gitare zaspievala pieseň *O tebe spie-*

Pred pamätnou tabuľou S. H. Vajanského vo Voloskom

vam slovenská zem. Spevácka skupina FS Furmička so sprievodom orchestra Csibaj banda zaspievala dve piesne.

Po skončení programu vo Voloskom všetci prišli do Slovenského domu, kde ich v záhrade pred domom čakala večera, pri ktorej sa družne zabávali do neskorých večerných hodín.

Na štvrtý, posledný deň podujatia 30. júna, rijeckí matičiari a hostia smerovali na ostrov Krk, kde najprv navštívili jaskyňu Biserujku ktorá sa nachádza v blízkosti dedinky Rudine v obci Dobrinj.

Po návšteve jaskyne všetci sa odviezli do osady Šilo, kde bolo najskôr voľno na kúpanie a potom spoločný obed v reštaurácii. Po obede nasledovala srdečná rozlúčka, poďakovanie za účasť, želanie šťastnej cesty a návrat domov.

Na záver možno konštatovať, že podujatie DSK – Rijeka 2024 splnilo svoj účel, prezentáciu Slovenska, jeho kultúry a gastronómie. Matičiari z Rijeky pri tejto príležitosti ďakujú podporovateľom, všetkým účastníkom programu, a svojim členom za pomoc a vynaložené úsilie, a važeným hosťom, ktorí ich poctili svojou prítomnosťou, ako aj tým, ktorí poslali pozdravné listy.

Slováci v Írsku

Ajo Gonšenica

Slovenské súbory v Írsku Ostroha a Ostrožka

Folklórny súbor Ostroha vznikol v roku 2007 na podnet folkloristov žijúcich v Dubline. Jeho cieľom je reprezentovať Slovensko a slovenské tradície prostredníctvom tanca, spevu a hudby.

Súbor začínal so ženskou speváčkou zložkou, ku ktorej sa neskôr pridala mužská a napokon aj tanečná zložka. Prvé vystúpenia sa konali na slovenských veseliaciach, ktoré navštevovalo až 250 Slovákov. Vystúpenia súboru sprevádza vlastná ľudová hudba, ktorá sa vyvíjala a menila počas celej jeho existencie. Ostroha je dôležitým kultúrnym pilierom slovenskej komunity v Írsku – oživuje tradície a pripomína domovinu Slovákom žijúcim v zahraničí.

Spoločný program FS Ostroha a DFS Ostrožka A mne hraj 2022

Nahrávanie CD Vinšujeme Vám 2017

Významné mílniky a repertoár

Medzi významné mílniky súboru patrí vydanie CD *Ostroha* v roku 2012, CD *Vinšujeme Vám* v roku 2017 a vystúpenia v zahraničí – u Slovákov v Kanade, Mexiku, Číne a Čile, vo Francúzsku, Belgicku či Anglicku. Súbor sa zúčast-

FS Ostroha na festivale Purun, Temuco, Čile 2019

FS Ostroha v čínskom Pekingu 2018

FS Ostroha na Machu Picchu v Peru 2019

FS Ostroha počas TV show Zem spieva 2017

nil aj významných slovenských festivalov, napríklad v Detve, Zuberi a Koka-ve, a úspešne reprezentoval slovenský folklór v televíznej šou RTVS *Zem spieva*.

Repertoár súboru zahŕňa tance a piesne z rôznych regiónov Slovenska, ako Gemer, Parčovany, Detva, Telgárt, Terchová či Myjava. Medzi obľúbené choreografie patria verbunk, lyžicový tanec, širákový tanec, ženská karička a

DFS Ostrožka počas Podroháčskych folklórnych slávností v Zuberi 2024

Tanečníci pri nacvičovaní nového tanca choreografom Petrom Vajdom 2024

cigánsky tanec. V súčasnosti súbor nacvičuje tanec zo Silickej Brezovej. Diváci môžu počas vystúpení vidieť a počuť aj tradičné slovenské nástroje, ako fujaru, píšťaly či heligónku.

Prepájanie generácií a spolupráce

Jedným z najväčších prínosov Ostrohy je schopnosť prepájať generácie – od skúsených folkloristov po mladých nadšencov, ktorí sa cez tanec a spev učia o kultúrnom dedičstve. Spolupráce s profesionálnymi súbormi, ako Lúčnica či Vranovčan, a s choreografmi, akými sú Vladimír Michalko, Peter Vajda či Linda Luptáková, prinášajú nové inšpirácie a podporujú výmenu skúseností.

Podpora detí a mládeže

Na jeseň 2019, vďaka grantom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ), začali členovia Ostrohy pracovať s deťmi Slovákov žijúcich v Írsku. V decembri sa uskutočnil prvý vianočný koncert, na ktorom účinkovali aj deti. V roku 2020 bol založený detský folklórny súbor *Ostrožka*, ktorý sa stal neoddeliteľnou súčasťou Ostrohy.

V marci 2022 sa Ostroha a deti z Ostrožky spolu s rodičmi zúčastnili sprievodu sv. Patrika v meste Clane. V júni toho istého roku predviedli počas programu *A mne hraj* všetky choreografie a piesne zo svojho repertoára. Vystúpili aj na Medzinárodnom charitatívnom bazáre v Dubline

---

FS Ostroha a DFS Ostrožka na Medzinárodnom charitatívnom bazáre v Dubline s prvou dámou Írska Sabinou Higgins 2023

pred publikom, ktorého súčasťou bola prvá dáma Írska Sabina Higgins. Predvianočné vystúpenie súboru naživo vysielala írsky rozhlasová stanica Rádio Mária.

FS Ostroha po vystúpení pri príležitosti 17. výročia od založenia 2024

Súčasnosť a poslanie

Vo februári 2024 Ostroha oslávila svoje 17. výročie veľkolepým programom v Liberty Hall Theatre v Dubline, na ktorom privítala hostí zo Slovenska aj bývalých členov. V auguste 2024 sa Ostroha a Ostrožka zúčastnili na Podroháčskych folklórnych slávnostiach v Zuberco – svojom prvom spoločnom zahraničnom festivale. Momentálne sa pripravujú na vianočný koncert v rámci podujatia *Slovenské Vianoce*, organizovaného v spolupráci s kresťanskou komunitou v Írsku a Slovenským vzdelávacím centrom v Dubline.

Súbor neustále rozširuje svoj repertoár, vytvára nové choreografie a investuje do krojov i technického vybavenia. Vďaka grantom ÚŠZZ môže pokračovať v poslaní spájať slovenskú kultúru so svetom a upevňovať identitu Slovákov v zahraničí. Ostroha je živým dôkazom, že folklór nielen prekonáva geografické hranice, ale aj spája generácie a posilňuje krajské komunity po celom svete.

FS Ostroha na oslave 106. narodenín nasjtársieho Slováka v Írsku Joe Veselského 2024

Slováci v Kanade

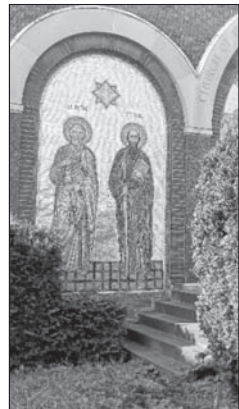
Lucia Kubicová-Torchio

podpredsedníčka Združenia priateľov Slovenska MY@VY

Po stopách Slovákov v Kanade

Na svojej poznávacej ceste po Východnej Kanade, po dvoch najväčších provinciách Québec a Ontário, podpredsedníčka združenia MY@VY Priateľov Slovenska Lucia Kubicová so svojim manželom Edoardom Torchio zavítali aj medzi krajanov do siedmeho zboru Kanadsko-slovenskej ligy v Toronte. Dobrý priateľ a skvelý sprievodca, profesionálny fotograf Paul Stacho ich oboznámil s históriou a základmi prvých slovenských komunít v mestách Toronto, Mississauga, Hamilton, Burlington a Stoney Creek v provincii Ontário. Taktiež ich povodil po silných koreňoch talianskej komunity prisťahovalcov z Talianska, ktorí za 100 rokov pôsobenia v Hamiltone výrazne prispeli k pokroku, rozvoju a rozkvetu najväčšieho priemyselného mesta Hamilton.

Slovenské tradície sme začali spoznávať v Hamiltone návštevou grécko-katolíckeho kostola Nanebovzatia Panny Márie, ktorého fasádu zdobí výrazná zlatá byzantská mozaika. Napriek dohovorenému stretnutiu na obliadku

Slovenský byzantský katolícky kostol Nanebovzatie Panny Márie v Hamiltone

*Slovenský rímskokatolícky kostol Sv. Cyrila a Metoda v Hamiltone
– dnes opustený chátra*

výnimočne krásnych dekorovaných interiérov, padre Mucha nás nečakal. Zostali sme stáť pred zamknutými dverami opusteného kostola a natiahnuťou reťazou.

Ani zo Slovenského rímskokatolíckeho kostola Sv. Cyrila a Metoda už nepočuť omše a modlitby. Reverend Imrich Fuzy po 50 rokoch pôsobenia vo farnosti doslúžil v r. 2000 a od r. 2004 odpočíva v hrobe. Postupne sa z kostola vytratili pobožní Slováci, ktorí sa v prvej polovici minulého storočia vlastnou finančnou zbierkou podieľali na výstavbe a dekoratívnych výzdobách interiérov týchto slovenských kostolov v ďalekej cudzine. Kostol je roky opustený a chátra. Zišla by sa mu dobrá údržba a obnova, veď sú to naše historické pamiatky a kultúrno-duchovné dedičstvo našich emigrantov, ktorí napriek ťažkým pracovným podmienkam štedro sponzorovali slovenské Božie stánky. Reprezentovali pre nich kus rodnej slovenskej zeme, znel v nich materinský jazyk, dodržiavali slovenské zvyky a tradície.

Nemohli sme navštíviť obrovské Mauzóleum v Burlingtone, ktoré postavili talianski emigranti v duchu svojich tradícií pochovávaní do okulov (t. j. murované kobky, 4- až 6-poschodové, do ktorých sa zasúvajú rakvy). Dlhé múry niekoľko poschodových okulov však v Taliansku stoja pod holým nebom, v exteriéri. V Hamiltone sú prekryté strechou, teda sa nachádzajú v interiéri. Pravdepodobne toto „vylepšenie“ vyplynulo z klimatických dôvodov, keďže zima je tu skutočne mrazivá (do mínus 35 °C) a sneh sa drží niekoľko mesiacov. V parku okolo kaplnky sú pochovaní významní kňazi všetkých národnostných

Monumentálne mauzóleum s rozsiahlym cintorínom v Burlingtone

komunití bývalých prisťahovalcov. Medzi nimi sa nachádzajú náhrobky aj známych slovenských kňazov – reverenda Imricha Fuzyho a monsignora Františka Jozefa Fugu. Našli sme aj mená niekoľkých slovenských rodín.

Na predmestí Toronto (ktoré má 5 miliónov obyvateľov a najstaršie metro v celej Kanade, verejnosti prístupné v r. 1954, je dlhé 79,9 km, má 75 staníc na 4 linkách), v Mississauga (više 500 000 obyvateľov), sme mali možnosť navštíviť nový slovenský rímskokatolícky kostol sv. Cyrila a Metoda. Veľmi ochotne nás v ňom sprevádzal sympatický a obľúbený otec Grzegorz Nowicki (ktorý je pôvodom Poliak spoza Tatier a hovorí krásnou slovenčinou). Vysvetlil nám, že po zatvorení slovenského kostola v Toronte, v r. 1996, Slováci si postavili tento nový kostol na predmestí Toronto. Architektonický koncept strechy predstavuje tri slovenské hory v našom štátnom znaku, a to Matru, Fatru a Taturu. Zo starého kostola zachrá-

Nová rímskokatolícka farnosť sv. Cyrila a Metoda v Mississauga, Toronto s pohodlnou dostupnosťou vo výbornej strategickej polohe.

Otec Grzegorz ochotne sprevádza chrámom slovensko-talianskych hostí.

Niagara-on-the-lake s členmi Kanadskej slovenskej ligy z Toronta

nili, preniesli a zakomponovali mnohé umelecko-historické artefakty, ako napr. farebné vitráže z r. 1916, drevený kríž s krucifixom na hlavnom oltári, keramické reliéfy Krížovej cesty (Via Crucis), sochy svätcov, fotografie portrétov všetkých slovenských kňazov slúžiacich vo všetkých slovenských farnostiach v Ontárijskej provincii. Moderná architektúra aj s novými dekoráciami sa snúbi s transferom pôvodnej historickej výzdoby a spolu vytvárajú jednotný, veľmi emotívny dojem. Preto kostol radi navštevujú aj iní Kanadania rôznych etníc a národností. V exteriéri okolo kostola sa nachádzajú prenesené súsošia Panny Márie, Martina Kukučina a starý drevený kríž s nápisom: „V láske k živým, na pamäť mŕtvym.“

Šťastie nám prialo a dňa 19. 9. 2024 sme mali možnosť stráviť celý deň s členmi siedmeho Torontského zboru Kanadskej slovenskej ligy. Šéfredaktor novín Kanadský Slovák pán Julo Behul zorganizoval pre svojich členov výlet do malebného mestečka Niagara-on-the-Lake, ktoré leží neďaleko Niagarských vodopádov. V plnom autobuse sa členom KSL prihovorila podpredsedníčka združenia MY@VY Amici della Slovacchia – Združenie priateľov Slovenska Lucia Kubicová-Torchio. Pozdravila ich v mene slovenských krajanov žijúcich na severe Talianska v Turíne a stručne oboznámila s krajanovými spolkami nachádzajúcimi sa na území Talianska a známymi Slováckmi pôsobiacimi v oblasti kinematografie, kultúry, športu atď. V priebehu dňa im rodáci žijúci v Toronte a okolí odhalili svoje životné osudy, povolania a dosiahnuté úspechy. Prežili sme nádherný, slnečný deň priam v rozprávkovom prostredí, s výborným spoločným obedom a ochutnávkou vín z lokálne pestovaných druhov viniča. Cestou napäť sme sa ešte zastavili na farmárskom trhu, plnom tekvic, ovocia a zeleniny. Srdečná vďaka, milí rodáci v Kanade, za úprimné privítania a krásne zážitky, špeciálne pánovi Julovi Behulovi, Paulovi Stachovi, pani Márii Mrvovej a Evičke Magdolénovej, ako aj dvojnásobnému Slováckovi. Grazie mille!

Foto: Lucia Kubicová a Paul Stacho

Paul Stacho

Stoney Creek, Ontario, Kanada

Kanadská cintorínová turistika

Minulý rok sa mi podarilo pri prvom ročníku pozvať viacerých Slovákov na Cintorínovú turistiku. Ten názov neznie nejak optimisticky, ale, bohužiaľ, je veľmi pravdivý. Keď som prišiel začiatkom osemdesiatych rokov minulého storočia do južného Ontária, tak medzi Torontom a Niagarou existoval skutočný slovenský krajský život. Slovenky a Slováci sa stretávali v Hamiltone na rôznych náboženských, kultúrnych alebo spoločenských podujatiach. V lete nechýbali slovenské pikniky na farmách gréckokatolíka monsignora Františka Fugu, alebo na katolíckej farme farára Imricha Fuzyho. Vtedy v Hamiltone bola čulá aj Kanadská slovenská liga a existovalo tu množstvo podujatí, na ktoré prichádzali aj evanjelici, ale aj ateisti, lebo vtedy internet neexistoval, ale existoval nie virtuálny, ale skutočný slovenský spoločenský život. Pretože táto oblasť hraničí s USA, prichádzali často aj americkí krajanovia.

Hrob katolíckeho farára Imricha Fuzyho

Účastníci tohoročnej cintorínovej turistiky

Zakopáný poklad sveta...

No časy sa definitívne zmenili, kostoly sa začali vyprázdňovať a zanikať. Ľudia začali odchádzať v indiánskom žargóne Karla Maya povedané „Do večných lovišť“. To je, bohužiaľ, pomaly a isto dnešná realita tejto časti Kanady.

21. apríla 2024 sa nám podaril už v poradí druhý ročník cintorínovej turistiky. Bola to neutrálna apolitická akcia. Ako dobre viete, tam na „druhom svete“ sa už nebudeme rozdeľovať v politických alebo iných názoroch. Nás Slovákov oproti iným národom je málo, nato všetko sa dokážeme ešte ďalej rozdeľovať a štiepiť. Existuje BOŽIA SPRAVODLIVOSŤ a skôr či neskôr aj my na tie cintoríny

Aj rodina Vesely odpočívajú v Burlingtone

budeme musieť smerovať. Aj takouto spoznávacou turistickou akciou sme si uctili symbolicky pamiatku skutočne všetkých, ktorí nás už predišli, či už na rodnom Slovensku, alebo tu na americkom kontinente, alebo kdekoľvek vo svete. V neďalekom Burlingtone, ktorý leží asi v polceste z Toronta k Niagarským vodopádum, sa nachádza nádherný nostalgicky rozsiahly cintorín, ktorý je obhospodávaný Hamiltonskou diecézou. Odpočívajú tam vo večnosti mnohí Slováci a Slovenky. Spomeniem aspoň zopár významných ľudí, ktorí sú tu pochovaní. Trebárs gréckokatolícky monsignor František Fuga, spolutvorca slovenskej zástavy, 3. predseda Zahraničnej Matice slovenskej...

https://sk.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Fuga

Ďalšiu osobu by som rád takisto spomenul – katolíckeho farára otca Imricha Fuzy:

<https://mynovohrad.sme.sk/c/1613166/slovensky-knaz-v-kanade.html>

Na tomto cintoríne sa nachádzajú na mnohých náhrobných kameňoch aj mnohé slovenské mená určite s rôznymi emigrantskými osudmi. Mnohí tu emigrovali na americký kontinent za lepším chlebičkom už za Rakúsko-

---

Hrob Jeffa (Bohuslava) Marka z Trnavy

Uhorska, neskôr za prvej Československej republiky, po 2. svetovej vojne po zániknutí prvého Slovenského štátu v roku 1945, potom nasledovala februárová emigrácia roku 1948, emigrácia po auguste 1968, ale aj slovenskí emigranti z bývalej Juhoslávie, z Vojvodiny alebo Chorvátska. Tohoročnej cintorínovej turistiky sa zúčastnili aj vzácní hostia zo Slovenska. Synovec monsignora Fugu Ing. Ján Cupák senior a Ing. Ján Cupák junior, ktorí položili vence k hrobu svojho deda-pradeda a strýka. Takisto pomohli upraviť niekoľko hrobov Slovákov a Sloveniek v ďalekom Ontáriu pri neďalekých vlnách Ontárijského jazera, ktoré sa stalo posledným miestom odpočinku mnohých Slovákov a Sloveniek.

Z južného Ontária prajeme čitateľom SLOVENSKÉHO SVETOVÉHO KALENDÁRA predovšetkým to zakaždým potrebné zdravíčko a šťastíčko

ORA ET LABORA.

Zuzana Chlepková

FAŠIANGOVÝ KARNEVAL V ZÁZRAČNOM LESE alebo Ako sme v kanadskom Vancouveri rozprávkovalo fašiangovali

Slovenské folklórne združenie SLÁVIK pripravilo tento rok za nami v krajskej komunite veľkolepú fašiangovú veselicu.

V sobotu 27. januára 2024 popoludní sa dvere haly slovenského kostola v New Westminsteri otvorili ako brána do rozprávky. Šikovné lesné víly a škriatkovia ju totiž predtým svojou húževnatou prácou premenili na zázračný les a pripravili na Fašiangový karneval pre rodičov s deťmi a pre všetkých s hravou detskou dušou.

Vstúpili sme do čarokrásna miestnosti trblietajúcej sa tisícmi drobných svetielok a každá stena, i každý kút, žiarili lesnými ozdobami. Živé stromčeky z vianočných domácností zdobili kvietky, lienky, vtáčiky a motýle. Dekorácie hríbikov a víl, vytvorené deťmi DFS Sláviček, viseli z konárov nad hlavami, spolu s lampášikmi. Čitateľský kútik pri jedličke pozýval do svojho pohodlia vankúšov a vedľa neho čakal na svojich umelcov tvorivý stojan s pastelkami a obrázkami. Domček pre víly odetý v machu, šiškách, motýlikoch a kvietkoch volal deti do ihrania. Z ampliónu žblnkal potôčik, nôtli vtáčky, šumel les.

K magickej atmosfére jedinečnej výzdoby prispeli aj všelijaké masky karnevalových hostí, keď sa sála zaplnila lesnými zvieratkami, vílami a trpaslíkmi, vtáčikmi, kvietkami, hríbikmi aj chrobáčikmi rôznych druhov a veľkostí.

Pán farár Janko, v prezlečení za Zajka, karneval otvoril kvapkami čarovnej rosy. V kuchyni neúnavne kmitali dobré víly spolu s krtkom a ježkom, aby nikoho z prítomných nekváril hlad, či smäd. Za svojou aparatórou sa počas celého večera zvrátil svrček DJ Fero a tanečný parket pod jeho taktovkou neostal ani na chvíľu prázdny. K programu patrila ukážková promenáda-maškaráda všetkých kostýmov a ocenenia tých najlepších, rodinných. Nechýbali hry, animovaná rozprávka *Ako to bolo na fašiangy* a skvelá tanečná zábava.

Všetci, čo rozprávково fašiangovali

Príprava tejto fašiangovej malebnosti trvala niekoľko týždňov. Kým organizátori mali plné ruky práce s detailmi okúzľujúceho dekorovania a prípravou domáceho pohostenia, úlohou zúčastnených bolo vytvoriť si vlastné kostýmy a masky s lesnou tematikou a stráviť tak spoločné kreatívne chvíle.

Obrovské POĎAKOVANIE za toto fantastické podujatie patrí všetkým pomocníkom, ale predovšetkým hlavnej organizátorke, ktorá celé rozprávково do najmenších detailov vymyslela a jeho uskutočnenie zrežirovala – našej famózne a všestranne talentovanej zázračnej víle Marike Kubinyi, ktorá je srdcom našej komunity. Bez nej by tento pre nás nezabudnuteľný zážitok zázračného lesného večera nebol možný.

Ján Jančovic

K Niagarským vodopádom z rodného kraja a späť

Spomienky Michala Mrvu a manželky Márie

Kopcovitý terén, málo úrodná kamenistá pôda, kde začiatkom 18. storočia z jednej vysiatej merice obilia sa sotva urodili dve-tri merice, bolo charakteristické pre všetky dedinky v severozápadnom Novohrade. Takými boli aj obce Suché Brezovo a Pravica, ktorých obyvatelia sa prevažne živilí poľnohospodárstvom, a z neho najviac ovčiarstvom. Lepšia a väčšia časť zeme bola v rukách zemepánov a tak nie div, že podľa celostoličného súpisu útekov poddaných roľníkov do nižšie položených stolíc a najmä na Dolnú zem Novohradská stolica ostala najviac opustená. Ani po zrušení nevoľníctva sa tu podstatne nezmenili životné podmienky. Lepšej pôdy sa opäť zmocnili šľachtické rody a drobní roľníci a remeselníci tu s ťažkosťou prežívali. Taká situácia tu bola aj v medzivojnovom období.

Navrátiliec z Kanady **Michal Mrva** sa narodil v Suchom Brezove v roku 1896. Vyrastal v rodine bývalého želiara, neskôr remeselníka bez kúska zeme, ale ako povedal – otec bol „sto majstrov“, čo chytil do ruky, to mu už z nej nevypadlo. A tak v obci robil kováča, kolára, stolára, opravoval vozy, robil kolesá i truhly, teda všetko čo bolo v dedine potrebné. Tento zručný remeselník svojho syna však musel zjednať za sluhu u gazdu a keďže v obci bolo len pár väčších gazdov, Michal si chránil robotu ako oko v hlave. Už ako šesťnásťročný skúšal šťastie aj ako murársky pomocník pri výstavbe **Pešti** a veľa ráz mu hrozilo, že spadne z lešenia. V lete zase chodil do žatvy spolu s tridsiatimi piatimi pármí žencov zo Suchého Brezova na veľkostatky do Sečian a Vadkertu (obce v Maďarsku). Do prvej svetovej vojny narukoval v roku 1915 a vrátil sa z nej až po jej skončení. A ešte si nestačil ani oddýchnuť, keď ho znovu po vzniku Československej republiky povolali na dva roky do povinnej vojenskej služby. Takto vo vojenskom oblečení prechodil veľa frontov a odslúžil plných šesť svojich mladých rokov. Ako nemajetného ho doma po skončení vojenských povinností znovu čakala vtedy iba možná služba u gazdov, u ktorých pracoval len za stravu a pár korún. Jeho manželka **Mária Mrvová-Hudecová** sa narodila v roku 1899 v Pravici a takisto od malička

---

slúžila u gazdov v rodnej obci, potom v Ľuboreči, Dolnej Strehovej a na pošte v Haliči. Mala len šesť rokov, keď jej otec zomrel a na matkinom krku ostalo päť hladných detí. *V zime som chodila do školy, ale cez leto od svojho siedmeho do jedenásteho roku som už varovala cudzie deti a pritom aj vytrhávala burinu v gazdovej záhrade. Ako dvanásťročná som už robila prvú žnicu gazdovi v Ľuboreči a popri tom som ráno a večer musela ešte vyčistiť maštal, nachovať svine a podojiť kravy. Za celé leto, čo som tam robila, som si za zárobok mohla kúpiť len jednu barchetovú sukňu. Môj zárobok za ročnú službu bol 50 korún. V nedeľu som chodila domov k mame s opuchnutými rukami a plačom s nádejou, že ma vyslobodí od služby. Tá mi však podobne ako ostatným súrodencom nemohla nič iné povedať ako „Deti moje, ja vás nemám s čím nachovať, musíte slúžiť.“ A keď nám ešte aj chatrný dom zhorel, museli sme potom chodiť aj po žobraní. Ani služba u farára v Dolnej Strehovej, pošťára v Haliči a Madáchovom kaštieli a majetku, ktorý spravoval doktor Lazar v Dolnej Strehovej, sa o nič nelíšila od tej v Ľuboreči. „Syn môj, ja som z veľa pecí chleba jedla, ale pritom zadarmo robila,“ zdôraznila mi so slzami v očiach vtedy už 84-ročná obyvateľka Veľkého Krtíša, navráteľkyňa z Kanady.*

Cesta do zámoria a život v Kanade

Začínajúca hospodárska kríza čoraz viac v medzivojnovom období doliehala aj na gazdov a tak aj dovtedajší sluhovia ostali bez práce. To priviedlo Michala Mrvu na myšlienku hľadať spásu a prácu za morom. Je pravdou, že sa na túto cestu pripravoval už dlhšie a tak skromné sedem ročné úspory investoval na cestu za oceán. Za žiadosť na vystaňovalecký úrad zaplatil u notára 200 korunový poplatok a čakal netrpezlivo na výsledok. Písal sa 29. júl 1928, keď nastupoval v Lučenci na vlak smerujúci do **Prahy**. Prechod vystaňovalcov zo Slovenska na Moravu mal vo Svatoboriaciach väčšiu prestávku, tam sa museli vystaňovalci podrobiť zdravotnej prehliadke. Potom ich už vítal v Prahe zástupca Štátnej vystaňovaleckej stanice. Po zhromaždení všetkých cestujúcich do Hamburgu nasledovali inštrukcie a spoločné fotografovanie. Žiadatelia o vystaňovalectvo, ktorí v tomto prípade išli skúšať šťastie za prácou do Kanady cez parolodnú spoločnosť *Hamburg – America line*, to nemali vyhrané ešte ani v Prahe ani v **Hamburgu**. Zástupcom firmy museli ukázať, či sú pripravení na tvrdú prácu za morom, a to aj aké majú vypracované ruky. V opačnom prípade sa mohlo stať, že agenti mäkkorukých záujemcov na vystaňovanie mohli ešte vrátiť z kratšej cesty. Našťastie takýchto prípadov bolo ozaj veľmi málo,

---

Lúčenie s krajanmi

lebo všetci uchádzači dovtedy nepoznali nič iné, ako ťažkú a tvrdú prácu. Aj táto vystaňovalecká výprava smerovala na sezónne poľnohospodárske práce do Kanady. Po triapoltýždňovej plavbe pristáli v prístave **Halifax**. Michala Mrvu „kontraktori“ zverbovali do provincie **Saskatchewan** na prácu k farmárovi, kde v žatve za mesiac zarobil 30 dolárov, ale po sezóne ho farmár už nepotreboval. A tak počas zimy pracoval ako robotník pri sťahovaní dreva v lese. Postupne sa však v ten istý rok ako prišiel do Kanady, dostal do južného Ontária a zakotvil pri krajanoch z okolia Modrého Kameňa, ktorí sa o niečo skôr usadili v **Niagara Falls**. Tam bolo práce ešte menej, ale pocit, že je pri krajanoch, ho posmeľoval. Spoločne sa päť rokov túlili po provincii a hľadali príležitostnú robotu. Napríklad na smetiskách hľadali a skladali staré bicykle, na ktorých potom putovali z jednej farmy na druhú, z mesta do mesta, a to najčastejšie na trase Niagara Falls – Sant Catharines. *Chodili sme po pýtani od Kajfáša po Judáša a kde niečo v budove klepkalo alebo búchalo, sme sa tam pristavili a ohlásili, či nepotrebujú robotu. No málokedy sme mali šťastie. Farmári nás zase nepustili ani do dvora, takmer*

Dom Michala Mrvu v Kanade

všade v čase hospodárskej krízy mali na bráne alebo dome napísané „NO HELP WANTED“, čo znamenalo, že pomoc nepotrebujú. V prvých rokoch, keď som robil v Kanade tri mesiace v roku, to bol už úspech. O rok po mojom príchode som si požičal od krajanu Jána Lampera, ktorý pochádzal z Podkoníc, 200 dolárov na cestu mojej manželky, ktorá sem pricestovala za mnou v roku 1929. Až do roku 1934, kým som nedostal trvalú prácu, som príležitostne robil všetko možné. Robotníka vo vinárskych závodoch, ďalej pri ručnom rozbíjaní kameňov v kameňolome, kde som za hodinu dostával 20 centov. A staval som aj výťah pri Niagarských vodopádoch,

kde padajúce kamene i napriek tomu, že som mal ochrannú prilbu, ma veľa ráz zranili. Do spomienok sa zapojila aj manželka Mária: Ja som najprv po mojom príchode robila práčku. Na hodinu som mala 30 centov. Neskoršie sme zobrali do renty dom, tak ako to robili pred nami naši krajanovia, ktorí nás v prvých rokoch uchýlili k sebe. Kúpili sme staršie postele, plachty a zobrala som na starosť ôsmich našich krajanov, pre ktorých som aj prala, varila a nakupovala. Bolo to ozaj za symbolický poplatok 3 doláre za mesiac. Takto sme si všetci museli pomáhať, inak by sme v cudzom svete neboli vydržali.

Mrvovci členmi Slovenského podporného spolku

Už v začiatkoch existencie Slovenského podporného spolku, ktorý mal odbor aj v **Niagara Falls**, sa stali Mrvovci jeho aktívnymi členmi, keď svojho času vedúcim odborom aj Michal Mrva. Spolok vždy združoval slovenských robotníkov, ktorí si vzájomne pomáhali a podporovali aj vydávanie slovenskej tlače. Najprv to bolo *Robotnícke slovo*, potom *Hlas ľudu*, *Zvesti* a naposledy *Ľudové zvesti*. Niagarský odbor, naposledy s názvom *Slovenský podporný spolok*, usporiadal na podporu vydávania *Ľudových zvestí* nie jednu akciu. *Odohrali sme množstvo divadelných hier, niekoľkokrát vystúpil spevokol a aj z usporiadaných piknikov sme čisté príjmy odvádzali do centra spolku v **Toronte**.*

Nie raz zbierali naši členovia peniaze aj na obranu ČSR. Bolo to najmä roku 1938, keď bola doma ohrozená naša republika. Medzi najaktívnejších členov spolku v **Niagara Falls** počas pobytu Mrvovcov patrili: Ján Hudec z *Brusníka*, Ján Kanát z *Lehôtky*, Ján Lukáč z *Pravice*, Pavol Bilka z *Bratislavy*, Ján Koch z *Píly*, Štefan Danič z *Obeckova*, Mária Lašanová z *Pravice* a Slováci pochádzajúci z maďarského *Tótkomlóša* Ján a Pavel Bobor, Alžbeta Boborová, Pavel Hrbál, Ján Konečný a keď sa Mrvovci vracali v roku 1966 na Slovensko, na čele spolku stála Zuzana Hrbálová zo **Slovenského Komlóša** (zomrela roku 1982).

Kto by z kruhu svojich krajanov v Kanade nebol poznal Mrvovcov spod Niagarských vodopádov. Dobre ich poznali aj slovenskí turisti a pracovníci československých zahraničných služieb, ktorí pri návšteve mesta ich nikdy neobišli. Za tridsaťosem rokov pobytu v **Niagara Falls** ich bolo veľké množstvo a vždy ochotne pomohli a často poskytli aj bezplatné prístrešie.

Návrat do rodnej vlasti

Slováci v Niagara Falls sa okrem spolkového života vo voľnom čase navštevovali, boli ako jedna rodina. Vyžadovali si to podmienky, v ktorých žili a bývali, a navyše Mrvovci boli bezdetní. V meste bolo najviac

Michal a Mária Mrvovci spomínajú

Ukrajincov, Poliakov, Talianov a Angličanov, všetko starousadlíkov, keď každý si strážil a hájil to svoje. Mrvovci si postavili roku 1950 vlastný dom v meste, ktorý postupne splatili a nikdy by už neboli verili, že sa vrátia do svojej rodnej zeme. Rozhodol o tom však rok 1955, keď vtedy zorganizoval *Slovenský podporný spolok* účasť krajanov na I. celoštátnej spartakiáde v **Prahe**. Medzi prihlásenými účastníkmi boli aj Mrvovci, ktorí okrem vystúpení na Strahove ponavštevovali aj svoje rodné dediny, rodiny a známych. Keď sa ocitli medzi príbuznými, ktorí ich srdečne prijali, zistili, že sa v rodnom kraji život zmenil. *Už sa nevrátim, ostaneme tu, som si vtedy povedala. Pocit, že som sa takmer zodrala pri výstavbe domu, ktorý stojí pri Niagarských vodopádoch, ma ešte predsa presvedčil, že máme ostať v Kanade. Keď sme roku 1961 opäť prišli na návštevu, aj vtedy sme neboli úplne rozhodnutí. Až po opätovnej návšteve ČSSR v roku 1963 sme sa definitívne rozhodli, že sa vrátíme, prezradila Mária Mrvová. Keď som dovŕšil šesťdesiaty piaty rok svojho veku, už ma moja doterajšia firma North American Cyanamid, u ktorej som pracoval v peciach a ako nakladač do vagónov od roku 1934, nenechala pracovať, a tak aj to rozhodlo, že roku 1966 sme sa po dlhom váhaní a čase vrátili do svojej rodnej vlasti a usadili v baníckom sídlisku vo Veľkom Krtiši, kde žili naši pokrvní príbuzní, dokreslil situáciu v čase mojej návštevy v byte na prízemí činžového domu jeho nájomník Michal Mrva.*

V staronovom domove

Keď odchádzal Michal Mrva do Kanady, v Suchom Brezove žil ešte jeho otec, ktorý však čoskoro po skončení II. svetovej vojny umrel. Teda doma nemal už nikoho. Tak ako manžel nebol na pohrebe svojho otca, ani Mária Mrvová nepochovávala svoju matku, ktorá zomrela o rok nato, čo ona odišla za veľkú mláku. V Dolnej Strehovej žili však jej dve sestry a v Pravici brat, ktorý zomrel ako 93-ročný. „Čo vás viedlo k tomu, že ste sa rozhodli vrátiť do starej vlasti?“ spýtal som sa obidvoch navrátilcov. *Neviete si predstaviť, aká je túžba človeka žijúceho v cudzine vrátiť sa domov medzi svojich i napriek tomu, že na život, ktorý sme doma doslova pretrpeli, nemáme najlepšie spomienky. Náš vek, a to, čo sme však videli na vlastné oči, čítali z listov príbuzných, to vyvolávalo čoraz väčšiu túžbu a dodávalo silu k návratu, odpovedali svorne Mrvovci a dodali: Neboli sme si istí, ako by to bolo s nami ako bezdetnými a vysokého veku skončilo v Kanade, aj napriek tomu, že nám tam nechýbalo nič. Ale na druhej strane, aj tu sa cítime rovnako a*

Michal Mrva po návrate z Kanady vo V. Krtíši

svorne s príbuznou rodinou. I napriek vysokému veku, ktorého sa Mrvovci v starej vlasti dožili, sledovali všetko dianie, čítali knihy a časopisy a radovali sa z prítomnosti a blízkosti príbuzných a ich dorastajúcich mladších potomkov. Manželia Mrvovci sa vo Veľkom Krtíši dožili vysokého veku a rodina sa s nimi rozlúčila evanjelickým obradom v Dome smútku vo Veľkom Krtíši, kde sú Mrvovci na cintoríne pochovaní.

Slováci v Luxembursku

Jarmila Buchová

slovincina.iseia@gmail.com

predsedníčka ISEIA

jarmila.buchová@gmail.com

ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier

ISEIA - International Slovak Educational Institution and Association

Asociácia slovenských vzdelávacích centier ISEIA informuje o svojich aktivitách

ISEIA – stretnutie zástupcov slovenských vzdelávacích centier v Bratislave

Zasadnutie Školskej komisie ÚŠZZ

Vo štvrtok 4. apríla 2024 v Bratislave zasadala Školská komisia pre západnú Európu a zámorie Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚŠZZ) aj za účasti novej predsedníčky úradu Dagmar Repčekovej. Prezenčne sa zasadnutia komisie zúčastnili zástupcovia vzdelávacích centier a víkendových škôl z Nemecka, Veľkej Británie, Írska, Švajčiarska, Talianska a Cypru. Online sa pripojili ďalší zástupcovia centier z Kanady, Veľkej Británie a Francúzska.

Zasadnutie zhodnotilo činnosť a aktivity školskej komisie – Sekcie pre západnú Európu a zámorie v roku 2023. Činnosť vzdelávacích centier v uplynulom roku bola koordinovaná združením ISEIA.

ÚŠZZ, v kontexte implementácie novej Koncepcie štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí na obdobie 2022 – 2026, v spolupráci s ISEIA a v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a mládeže SR venovali v priebehu roku 2023 pozornosť najmä riešeniu otvorených otázok o možnostiach vysielania slovenských študentov na stáže do slovenských centier v zahraničí. K tejto tematike zasadala aj pracovná sku-

---

pina v októbri 2023. Sme veľmi radi, že sa podarilo nastaviť spoluprácu s Univerzitou Mateja Bela v tejto oblasti a očakávame vyslanie štážistov z univerzity do centier vo Francúzsku a na Cypre. Ďalšou nemenej dôležitou témou ostáva akreditácia vzdelávacích centier v zahraničí, ktorá súvisí aj s vykonávaním rozdielových skúšok žiakov, ktorí plnia povinnú školskú dochádzku v zahraničí. V uvedených témach je kľúčová spolupráca s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a mládeže SR a Národným inštitútom vzdelávania a mládeže SR, ktorí mali na rokovaní komisie niekoľko zástupcov. Z ich strany zazneli podporné stanoviská k zlepšovaniu postavenia slovenských vzdelávacích centier v zahraničí a ochota upraviť problematiku vzdelávania Slovákov v zahraničí aj po legislatívnej stránke. Na základe odporučení komisie bude ÚSZZ opäť iniciovať stretnutie s ministrom školstva, vedy, výskumu a mládeže SR s cieľom vytvoriť pracovnú skupinu, ktorá bude rokovať o návrhu novelizácie školského zákona v oblasti uvedenej problematiky.

ÚSZZ podporuje aj hľadanie možností zapojenia slovenských detí v zahraničí do existujúcich schém podpory neformálneho vzdelávania pre slovenské deti, ako sú súťaže a olympiády. Zástupcov MŠVVaM SR a NIVAM teší veľký záujem slovenských centier v zahraničí o zapájanie sa do žiackych súťaží na Slovensku, čo by mohlo byť vzájomným obohatením pre všetky deti, a tiež by prispelo k zvyšovaniu povedomia o existencii talentovaných slovenských detí za hranicami SR.

Zástupcovia ministerstva školstva informovali aj o doplnení a sprehľadnení informácií o vzdelávaní Slovákov žijúcich v zahraničí na stránke MŠVVaM SR. Informácie a kontakty pre Slovákov žijúcich v zahraničí sú zverejnené na odkaze:

<https://www.minedu.sk/slovensky-jazyk-a-slovaci-v-zahranici/>

Na zasadnutí školskej komisie sa zúčastnili a prezentovali aj hostia z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici pôsobiaci na pracoviskách, ktoré spolupracujú s krajanými žiakmi, študentmi a učiteľmi po celom svete.

Zástupcovia centier ocenili formy podpory, ktoré poskytuje Slovenská republika pre slovenské deti v zahraničí, či už sú to podujatia MŠVVaM SR pre krajanov v priebehu roku, letné tábory poskytované zo strany ÚSZZ v letných mesiacoch a najmä dotácie pre oblasť vzdelávania, ktoré poskytuje na ich projekty Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Autor textu: ÚSZZ

Nové čísla detského časopisu Ceruzky vo svete prezentuje bohaté aktivity v slovenských školách po celom svete

Ceruzky vo svete – časopis slovenských vzdelávacích centier združených v ISEIA – Medzinárodnom inštitúte a asociácii slovenských vzdelávacích centier, je plný inšpiratívnych reportáží z aktivít slovenských komunit v Anglicku, Austrálii, Belgicku, Francúzsku, Chorvátsku, Kanade, Luxembursku, Maďarsku, Nemecku, Rumunsku, Švajčiarsku, Taliansku, na Ukrajine a v USA. Predsedníčka ISEIA Jarmila Buchová je zároveň už 10. rokov aj šéfredaktorkou tohto internacionálneho časopisu.

Milí priatelia ISEIA – Slovenčiny vo svete, ďakujem za spoluprácu na časopise aj v roku 2024. Nájdete v ňom zaujímavé reportáže zo slovenských vzdelávacích centier, vyučovacích hodín a aj mimoškolských aktivít vzdelávacích centier.

Časopis je na stiahnutie na našej webovej stránke: <https://ceruzkyvosvete.iseia.eu/> Nájdete tam aj archív všetkých našich IX ročníkov.

V roku 2024 nájdete v časopise reportáže:

Anglicko: Birmingham – Bristol – Bracknell – Okénko Londýn – Oxford – Stoke on Trent – Taunton – Warwick

Austrália: Adelaide – Melbourne

Belgicko: Brusel

Francúzsko: Margarétka Paríž – Petit Slavik Paríž

Chorvátsko: Našice – Markovec Našický – Jospipovec Punitovský – Jurjevic

Kanada: Calgary, Vancouver, Edmonton

SLOVENSKÉ ROZPRÁVKY Z CELÉHO SVETA

Medzinárodný projekt pre slovenské školy a vzdelávacie centrá v zahraničí

Užhorodské lýceum č. 4 v Užhorode na Ukrajine vyhlásilo s podporou Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky VII. ročník medzinárodnej súťaže – Slovenské rozprávky z celého sveta. Do uvedeného projektu budú zapojené deti a žiaci slovenských škôl a vzdelávacích centier v zahraničí. Okrem dobrého počtu, budú účastníci obdarení diplomami, propagačnými materiálmi a najmä autorskou, rozprávkovou knižkou, ktorá bude zostavená z finisovej tvorby detí a žiakov v literárnej a výtvarnej oblasti.

Slovenské rozprávky z celého sveta

Literárne koto
Výtvarné koto

www.iseia.eu

SLOVENSKÉ ROZPRÁVKY Z CELÉHO SVETA VII.

TVORBA KNIHY

5. literárne koto: 07. 01. 2025

2. výtvarné koto: 31. 03. 2025

Term:

JESEŇ, ZIMA...

Prezentácia ročníky v ISEI 2024.

Luxemburg

Maďarsko: Mlynky – Békešská Čaba

Nemecko: Zvonček Mníchov – Frankfurt

Rumunsko: Nová Huta – Nadlak

Švajčiarsko: Zürich – Lucern

Taliansko: Miláno

Ukrajina: Užhorod

USA: Chicago

A ďalších iných centier. Ďakujem za spoluprácu a teším sa na ďalší ročník časopisu.

Termíny príspevkov do časopisu a témy:

<https://ceruzkyvosvete.iseia.eu/info-pre-autorov>

ISEIA s krajanými deťmi pripravilo 6. vydanie knihy Slovenské rozprávky z celého sveta

Milí priatelia Slovenčiny vo svete, 2. 4. 2024 sme si pripomenuli Medzinárodný deň detskej knihy a my v ISEIA finišujeme s prípravami knihy: v poradí už 6. detskej knihy Slovenské rozprávky z celého sveta VI.

Prelistujte si s nami naše detské knihy – knihy, ktoré:

- napísali slovenské deti z celého sveta,
- ilustrovali slovenské deti z celého sveta,
- a vytlačili deti – žiaci polygrafickej školy v Bratislave.

Detské knihy sú výsledkom súťaže Slovenské rozprávky z celého sveta, ktorej autorom je učiteľ slovenského jazyka z Užhorodu Ján Pochanič. Členovia odbornej komisie súťaže sú Sergej Biba, Jarmila Buchová a Walther Smeitink-Mühlbacher.

Prelistujte si v našich knihách: 5. ročník: 2023 – červená kniha s témou: Moja ideálna škola

4. ročník: 2022 – žltá-modrá kniha s témou: Moje obľúbené jedlo

3. ročník: 2021 – modrá kniha s témou: Doprava

2. ročník: 2020 – zelená kniha: Zvieratá

1. ročník: 2019 – zlatá kniha: Rozprávky

Zapojte sa do našej súťaže – Témou VI. časti je JAR a LETO:

– víťazné literárne práce získate na požiadanie na mailovej adrese: slovincina.iseia@gmail.com

– ilustrácie k víťazným prácam zasielajte do 15. 5. 2024 na adresu: janpochanic@gmail.com

Viac informácií o súťaži nájdete na našej webovej stránke: <https://www.iseia.eu/sutaze>. Srdečne pozdravujeme a želáme krásne kreatívne tvorenie.

Súťaž – Včielka Meduľka

VČIELKA MEDUĽKA IV.

4. Ročník výtvarnej literárnej kreatívnej súťaže Deň včiel
Základná škola kráľa Tomislava Našice, Chorvátska republika v spolupráci s ISEIA

- literárne kolo
- výtvarné kolo
- video príspevok
- voľná tvorba

Vekové kategórie:

- 1. Predškolační
- 2. Žiaci prvý stupeň
- 3. Žiaci 2. stupeň 4
- Stredoškolační

T: 15. 05. 2025

INFORMÁCIE
vcielka.medulka@isearf.com

Kategória Kolektívna práca 1. stupeň: 1. MIESTO

Kategória Výtvarné kolo – žiaci 2. stupňa: 4. MIESTO

Turnaja Kati Galamb, 11 ročník
Základná škola Zvončarova 15, Prutov,
CROATIA, SLOVENIA
Mesto/Państwo: Hrvatska/Kroácia

V roku 2024 sme zrealizovali 3. ročník výtvarnej literárnej kreatívnej súťaže Deň včiel

Základná škola kráľa Tomislava Našice, Chorvátska republika, v spolupráci s ISEIA organizuje:

- literárne kolo – výtvarné kolo – video príspevok – voľná tvorba

Vekové kategórie:

- 1. predškolační – 2. žiaci prvý stupeň – 3. žiaci druhý stupeň 4. stredoškolační

Koordinátorkou súťaže je pani učiteľka Anka Marošević z Našíc, kde sa organizuje aj každoročne výstava prác detí. Tešíme sa na ďalší ročník. Informácie o ďalšom ročníku nájdete na našej webovej stránke: <https://www.iseia.eu/sutaze>

Súťaž – Vesmír očami detí: celosvetové kolo

Výtvarná súťaž ISEIA v spolupráci s Hvezdárňou v Hurbanove. Garant súťaže: Boženka Dasovic, ZŠ Josip Kozarac Josipovec Punitovský v Chorvátsku

Organizátor územného kola je ZŠ Josip Kozarac Josipovec Punitovský v Chorvátsku

1. etapa - okresné kolá (spádová oblasť - územné kolo)
Organizátor územného kola je ZŠ Josip Kozarac Josipovec Puntovský v Chorvátsku
Garantka súťaže: Boženka Dasović

Slovenská hviezdárňou v Hurbanove
v spolupráci so združením ISEIA

organizuje
ISEIA - celosvetové kolo súťaže
VESMÍR OČAMI DETÍ
XXXVIII. ročník výtvarnej súťaže
Termín do: 31.3.

ISEIA - International Slovak Educational Institution and Association
ISEIA - Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier

Slovenský online výtvarný ateliér
s LUCKOU
ŠTVRTOK
18:00 - 19:30 SEČ
online ZOOM
22.2.2024
29.2.2024
7.3.2024
14.3.2024
TÉMA: Vesmír očami detí
príhlásky: slovincina.iseia@gmail.com

Garantka súťaže: Boženka Dasović

- územné kolo do 31. 3. 2024 - zaslanie výtvarných prác ako scan práce (poprosím nazvať scan: meno a priezvisko – vek – škola/mesto)
- práce za školu zaslať na mailovú adresu: vesmir.iseia@gmail.com
- do svetového kola vyberie odborná komisia nasledujúci počet:
  - Austrália 5 výtvarných prác,
  - Kanada 5 výtvarných prac,
  - USA 5 výtvarných prac,
  - záp. Európa I – 5 výtvarných prác (Nemecko, Francúzsko, Cyprus, Kuvajt, Katar, Írsko, Taliansko, Švajčiarsko, Luxembursko a pod.),
  - Anglicko 5 výtvarných prác,
  - Európa II - 5 výtvarných prác (Chorvátsko, Maďarsko, Rumunsko, Ukrajina, Srbsko, Poľsko)...

Pravidlá:

Každá škola/centrum môže zaslať maximálne 10 prác z jednej kategórie. V súťaži budú hodnotené len práce jednotlivcov.

Práce, ktoré neboli hodnotené v územnom kole, nebudú zaradené do 2. etapy – celosvetového kola.

2. etapa: celosvetové kolo – práce vyberá odborná porota Hviezdárne v Hurbanove.

Organizátor okresného kola ich doručí so zoznamom zúčastnených škôl do konca apríla 2024 do Slovenskej ústrednej hviezdárne v Hurbanove. Zasadnutie poroty celoslovenského kola sa bude konať v prvej polovici mája 2024.

Súťaží sa v piatich kategóriách:

1. kategória – materské školy
2. kategória – 0. – 4. ročník ZŠ
3. kategória – 5. – 9. ročník ZŠ, 1. – 4. ročník osemročného gymnázia
4. kategória – základné umelecké školy, prípravné štúdium ZUŠ a 0. – 4. ročník ZŠ
5. kategória – základné umelecké školy – 5. – 9. ročník ZŠ

Do súťaže je možné poslať scany – fotografie výkresov – spracované ľubovoľnou technikou (okrem 3D) vo formáte maximálne A2.

Výsledky výtvarnej súťaže a aj ďalšie ročníky nájdete na našej webovej stránke: <https://www.iseia.eu/sutaze>

Súťaž – Adventný kalendár Zvonček

Milí priatelia ISEIA – Slovenčiny vo svete, zasielame Vám srdečný pozdrav z celého sveta – zo slovenského zahraničia: rozšírená spoločná pohľadnica z Anglicka, Austrálie, Belgicka, Francúzska, Nemecka, Talianska, Švajčiarska, Kanady a USA.

Aj v roku 2024 pripravuje slovenské vzdelávacie centrum Zvonček v Mníchove už 5. ročník tejto súťaže. 1. decembra sa opäť otvorí prvé súťažné adventné okienko.

Pozývame Vás nazrieť do **4. ročníka nášho online Adventného kalendára so slovenčinou Zvonček 2023**. Kalendár už tradične pripravuje slovenské vzdelávacie centrum Zvonček v Mníchove.

Súťaž trvala do 31. 1. 2024 – takže deti mali čas vyplniť a zaslať súťažné pracovné listy aj cez prázdniny. Čo sa skrýva za okienkami tohtoročného adventného kalendára? Pracovné listy „Slovenčina hrou“ k pesničkám, básničkám, riekankám a rozprávkam:

- 01 Pesnička M. Jaroš: Ako na Vianoce
  - 02 Pesnička Edo Drewo: Prichádzam a návšteva Eda Drewa vo Zvončeku Mníchov
  - 03 Rozprávka Mechúrik Koščúrik – deti Zvonček Mníchov
  - 04 Rozprávka zo série Vianočné rozprávania: Barbora
  - 05 Pesnička M. Jaroš: Príde Mikuláš
  - 06 Krajina Hlásokovo – webová stránka, Univerzita Mateja Bela V Banskej Bystrici
  - 07 Dvojazyčné riekanky a návšteva spisovateľky Jarmily Roser vo Zvončeku Mníchov
  - 08 D. Hevier: Uletený deň – návšteva spisovateľa Daniela Heviera vo Zvončeku Mníchov
  - 09 Maškrtná žirafa – Divadlo Zvonček na medzinárodnom viacjazyčnom festivale Märchenfest München 2023
  - 10 Mikuláš v Markovci – škola v Markovci v Chorvátsku
  - 11 Dobšiná a návšteva spisovateľky Lenky Šingovskej vo Zvončeku v Mníchove
  - 12 Hviezdičky a súťaž ISEIA: Vesmír očami detí, pre Slovenskú ústrednú hviezdáreň v Hurbanove. Garantka súťaže: Božena Dasović, Josipovec Punitovský, Chorvátsko
  - 13 Rozprávka zo série Vianočné rozprávania: Na Luciu
  - 14 Lucia v Margarétke v Paríži, Francúzsko
  - 15 T. Janovic: Sen hviezdy
  - 16 Slovenčina v Zürichu vo Švajčiarsku
  - 17 Včielka Medulka: súťažné práce žiakov z Chorvátska, Ukrajiny a Academy of Chicago, USA. Garantka súťaže ISEIA: Anka Marošević, Našice, Chorvátsko
  - 18 Šipková Ruženka, žiaci pani učiteľky Boženy Dasović, Chorvátsko
-

- 19 Krajina Hlásokovo – webová stránka, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
- 20 Kikus App – 11 jazykov hravou formou. Slovenskú verziu testovali žiaci zo SiM – Zvonček v Mníchove
- 21 Vianoce v Markovci Našickom – vianočný koncert v Chorvátsku
- 22 Mikuláš v Zürichu vo Švajčiarsku
- 23 Rozprávka: Psíček a mačička
- 24 Vianočný pozdrav zo sveta

Ďakujeme za doterajšiu spoluprácu slovenským vzdelávacím centrom po celom svete a tešíme sa na naše ďalšie spoločné aktivity.

Stretnutie a obed s pánom prezidentom Slovenskej republiky Petrom Pellegrinim v Berlíne v Nemecku

Predsedička ISEIA, riaditeľka Slovenského vzdelávacieho centra Zvonček v Mníchove a šéfredaktorka časopisu Ceruzky vo svete Jarmila Buchová prijala pozvanie pána veľvyslanca SR v Nemecku. Špeciálny obed s prezidentom Slovenskej republiky Petrom Pellegrinim na pozvanie veľvyslanca Mariána Jakubóciho na veľvyslanectve v Berlíne sa uskutočnilo 24. 11. 2024. Celkovo sa na stretnutí zúčastnilo 12 vybraných významných krajanov z Nemecka. Je to pre nás veľká česť, že aj predsedníčka ISEIA patrí medzi významných 12 slovenských osobností Nemecka. V rámci prezentácie vedci, učelia, umelci a podnikatelia informovali prezidenta o svojej práci a možných spoluprákach so Slovenskom. Bol to naozaj nezabudnuteľný moment výmeny skúseností a vzájomnej súdržnosti. Na stretnutí odovzdala, spolu so srdečnými pozdravmi od krajanov z celého sveta, pánovi prezidentovi aj posledné číslo Slovenského svetového kalendára.

*Autorka textu s prezidentom
Slovenskej republiky Petrom Pellegrinim
a Slovenským svetovým kalendárom*

Slováci v Maďarsku

Ján Jančovic

Zastavenie v Slovákmi osídlenom Kondoroši a jeho chýrnej čarde

Zaujímavá minulosť a prítomnosť

Slováci neuspokojení s prídelom pôdy v **Sarvaši**, ležiacom na juhovýchode Maďarska, ktorí Slováci založili roku 1722, rozšírili svoj chotár južnejšie ku kondorošskej pustatine, kde pred 150 rokmi, roku 1875 pokračovali v stavaní nielen samôt, ale založili si terajšiu veľkodedinu **Kondoroš** (Kondoros). Rodové mená – priezviská obyvateľov Kondoroša až na tých málo, čo si ich pomadžarčili, sú väčšinou aj dodnes slovenské a sú totožné so sarvaškými. Najčastejšie sa vyskytujú: *Baláz, Bedák, Benčík, Blaško, Bukovinský, Cirok, Cmarko, Čičel, Demčák, Dobrocký, Hruška, Hrivnák, Havran, Holub, Kohút, Konečný, Kondač, Kysel, Komár, Kulík, Kožuch, Ladník, Laurinec, Lehocký, Lešťan, Kúdela, Mázor, Medveď, Mišík, Meliš, Mi-*

Kondoroš

Evanjelický kostol v Kondoroši

podarí plnohodnotne osvojiť si jazyk svojich predkov. V strede obce stojí pamätník padlých v druhej svetovej vojne a mená uvedené na ňom sú takmer všetky totožné s už uvedenými slovenskými. Keď koncom 19. storočia slovenskí roľníci zo Sarvaša a sčasti aj z Békešskej Čaby zaludňovali kondoroškú pustatinu, okrem už vtedy chýrnej kondorošskej **prícestnej čardy** a kaštiela **grófa Báthányiho** nestál tam žiadny iný objekt. Prichádzajúci Slováci si v rokoch 1870 – 1877 začali stavať nové gazdovské domy a hospodárstva v samotnej osade, ale najmä v širom poli uprostred získanej pôdy, čiže na samotách, ktoré tu Slováci nenazývajú ako Maďari „tane“, ale „sálaše“. Po tridsiatich rokoch osídlenia **Kondoroša v**

hálik, Mladonický, Medovarský, Mravík, Nemčok, Paluška, Petrik, Petrovský, Podaný, Rak, Remeselník, Strehovský, Sebedínsky, Smola, Toman, Vician, Výskok, Uňatínsky, Uhliar, Žabka, Žiak... Žiaľ, dnes sa dá po slovensky v Kondoroši dohovoriť iba s najstaršími obyvateľmi Kondoroša, ako napríklad s rodinou Štefana Laurinca alebo Annou Čičelovou, žijúcou na samote Dlný šor, a s pár mladšími jednotlivcami, ktorým záleží na slovenskom národnom povedomí. Žiaci základnej školy sa síce majú možnosť pár hodín v týždni učiť na hodinách slovenčiny po slovensky, ale záujem a kvalita vyučovania je nízka. Takto sa len malejhrstke mladých Kondorošanov

Laurinecovci v Kondoroši

Čičelovci v záhrade

Čičel na dvore pri peci

Kondorošská studňa

roku 1906 žilo v obci a na samotách už 2 500 roľníkov, takmer všetko Slovákov. V kondorošskom chotári ešte pred založením roľníckeho družstva žili a pracovali ľudia na 834 fungujúcich samotách, ktoré sa ťahali ako radové „sálaše“ od Kondoroša až po Sarvaš a každý so svojím pomenovaním v podobe ulíc, ako napríklad *Dlhý šor*, *Čipkárka*... Kým na začiatku príbytky postavené na týchto samotách slúžili iba na sezónne práce, neskôr ich stavali aj na trvalé bývanie a hospodárenie.

Čárda je vyhľadávanou atrakciou Békešskej župy

Kondoroš v Békešskej oblasti bol už od začiatku široko-ďaleko známy svojím pohostinským zariadením – **historickou čárdou**, po našom povedané zájazdovým hostincom alebo krčmou, ktorá je opradená mnohými zaujímavosťami a povestami. Kondorošská čárda zaujíma klasické miesto medzi dolnozemskými zájazdovými krčmami, ktoré sa stavali v tom období, ale i neskoršie. Bola vhodne postavená z hľadiska dopravy, križovatky ciest, schodnosti ciest a plnila aj významné vojenské a obchodné ciele, ale aj poľnohospodárske účely. Význam a chýr čárdy sa rozšíril po celom Uhorsku a na sklonku 18. a začiatku 19. storočia, keď bola základňou a oporným bodom zbojníkov, ktorí boli vtedy pánmi pre poľnohospodárske účely využívanéj pusty. Prenajímateľa čárdy mali priateľské vzťahy k týmto beťárom, a to nielen nájomníci, ale aj zemepáni. Podľa povesti v roku 1850 bol pánom pusty vodca zbojníkov **Šándor Róža**. V jeho družine pôsobili údajne aj privandrovalí slovenskí pastie-

Kondorošská čárda

ri. Beťári z okolitých panstiev dostávali riadnu konvenciu, za čo potom ručili aj za životy a majetok pánov a ich zamestnancov. Túto vzájomnú dohodu zbojníci rešpektovali. Za služby dostávali od panského správcu desať zlatých forintov na výdavky a na ubytovanie a stravovanie päťdesiat grajciarov. Stávalo sa aj to, že ukradnuté kone a dobytok umiestnili a zamiešali dočasne medzi panské a zdržali ich tam aj počas pátrania. Keď sa pátranie skončilo, potom ich zbojníci bezpečne odohnali na trh a tam ich predali. Popritom pozorne strážili a dbali aj na to, aby cudzí beťári nemohli páchať škodu na panstve. V súvislosti s kondorošskou čárdou sú zachované aj také povesti, že v polovici 19. storočia bola v týchto priestoroch zriadená aj pandúrska jednotka na skrotenie vyčíňania zbojníkov. Obidve strany, beťári aj pandúri, **však dbali na to, aby sa ani náhodou nestretli, a tak sa vyhli vzájomným konfliktom. Kondorošská krčma však bola postavená tak, aby z nej mohli zbojníci nebadane utiecť. Mala napríklad dvojtvorový komín, jeden pre odvádzanie dymu a druhý pre útek huncútov. Koniec komína viedol do tunela, na začiatku ktorého neskoršie zriadili vináreň. Aj pri súpise poriadkových inštitúcií** roku 1852 bolo potvrdené, že kondorošská čárda ostáva ako najvýznamnejším pohostinským zariadením v celej Békešskej stolici. Vtedy tu bolo zamestnaných sedem mužov a štyri ženy. V prvej štvrtine 19. storočia si panstvá zachovali systém čárd vo vlastnej réžii. Vtedy krčmári predávali víno dorábané panstvom, za čo si panstvo odoberalo podiel. Začiatkom 20. storočia sa začala konjunktúra pšenice a vlny a panstvá sa zriekli čárd a opäť ich prenajímali podnikateľom a mešťanom. Nájomné z čárdy s príslušnými pozemkami určovali podľa predpokladaného obratu. Zachované údaje prezrádzajú, že v rokoch 1826 – 1828 vyárendovalo čárdu mesto **Senteš** od zemepána za 479 forintov a neskôr ju dali do prenájmu krčmárovi **Matejovi Voštiarovi** za päťsto forintov. V tomto čase rozloha príslušného pozemku patriaca čárde činila sto uh. jutár (43 ha) pastvín, z čoho jednu tretinu mohol prenajímateľ využívať na orbu. Prenajímateľ čárdy nemal vždy výhodné podmienky na pestovanie obilia a na chov dobytká. Práve preto panstvá prísne určili prenajímateľovi, koľko pôdy musí obrábať a koľko má ponechať na lúky a pasienky. Rozhodujúcu úlohu zohrávali lúky a pasienky patriace čárde, ktoré slúžili na oddych návštevníkov čárdy a na seno, ktorým cestovatelia krmili svoje zvieratá. Dnes je kondorošská čárda zmodernizovaná, opravená, so zachovaním artefaktov, zariadenia a miestností, ktoré v tomto zájazdovom hostinci slúžili nielen hostom, ale aj huncútom. Po viacerých predchádzajúcich úpravách ju naposledy upravili tak, že jedna časť slúži ako pohostinské zariadenia a druhá historická časť je upravená a zriadená ako múzeum. Návštevník sa v jednotlivých expozíciách

---

takto môže zoznámiť nielen s jej históriou, ale aj s dejinami obce a na dokumentoch tiež o zbojníckej tradícii na Dolnej zemi. **Kondorošská čárda** sa takto stala veľkou turistickou atrakciou celej **Békešskej župy**. Z toho dôvodu patrí medzi vyhľadávané miesto nielen domácich, ale aj zahraničných turistov a z nich najpravdepodobnejšie najviac zo Slovenska. V podaní cigánskej kapely počuť v nej aj slovenské melódie, ale zaráža skutočnosť, že v jedálnom lístku si Slovák nemôže vybrať jedlo v rodnom jazyku. A to aj napriek tomu, že v obci žije prevažná väčšina obyvateľov slovenského pôvodu.

Veľkodedina si zachovala poľnohospodársky charakter

Kondoroš je poľnohospodárskou veľkoobcou, ktorá od svojho založenia sa jej obyvatelia zaoberali roľníctvom. Po skončení druhej svetovej vojny sa v roku 1949 začali spolčovať do družstiev, keď postupne do roku vzniklo dvanásť družstiev. Roku 1960 začal ich zlučovací proces a vtedy vznikli tri zlúčené družstvá, ale už v roku 1975 sa všetky tri spojili do jedného s názvom *Egyesült*. Toto družstvo a obec mali partnerské styky a vzťahy s obcou a družstvom v **Tekovských Lužanoch** na Slovensku, kde sa presídlilo niekoľko rodín z Kondoroša. V roku 1981 som mal možnosť byť súčasťou delegácie Lužanov pri návšteve ich partnerov v Kondoroši. Predsedom kondoroškého družstva bol vtedy 59-ročný Slovák **Michal Ladnyik a patrilo medzi popredné v Békešskej oblasti, keď sa na ploche 8800 hektárov zaoberalo prevažne výrobou obilnín, kukurice, cukrovej repy, zeleniny a chovom hovädzieho statku. Počas návštevy som sa mal možnosť stretnúť a po slovensky komunikovať nielen s funkcionármi družstva, ale aj s obyčajnými členmi v obci a na samotách, napríklad na Dlhom šore**, kde žila rodina **Čičelovcov**, ktorých som odvtedy viackrát navštívil a napísal som o ich živote a práci aj články. V kondorošskom chotári, ktorý siaha až po Sarvaš, ešte po skončení II. svetovej vojny bolo v chotári 834 salašov, ktoré si stavali slovenskí prisťahovalci postupne od ich príchodu. **Pavol Čičel**, počas mojej návštevy už 63-ročný dôchodca, žil tu s manželkou **Annou, rodenou Melišovou**, a synom, ktorý dochádzal do práce v Békešskej Čabe. Rodina žila na salaši, ktorý postavili roku 1890 Pavlovi rodičia a Pavol býval v ňom od svojho narodenia. Do dôchodku pracoval v družstve a o sebe mi povedal: *Od mladosti som gazdoval, kone som tak ľúbil, že som pre ne zanechal aj školu. Hospodáriť som neprestal ani ako penzista. Družstvo nám pridelo 60-árový pozemok, kde si dorábame krmoviny pre ovce, ošípané a kravy*. Pozrel som si salašské gazdovstvo, ktoré sa od tradičného od začiat-

---

ku minulého storočia líšilo. Na salaši už mali elektrinu, vodovod, strojové dojenie dvoch kráv, v dome kúpeľňu, televízor a ich spojenie s obcou už nebolo záprahom, ale na mopede Jawa, a to denne s odvozom nadojeného mlieka. A na dvore a okolo stavby nechýbala stavaná pec a ovocné stromy a vysadená zelenina. Každú sobotu odchádzali do obce na trh, kde najnutnejšie pre hospodárstvo kupovali a niečo aj predali. Krmivá nakupovali v obchodoch, boli tam tri. *Kým nebola televízia, spevácke a zábavné vystúpenia sa bez našej účasti v dedine nemohli uskutočniť* – s úsmevom pripomenul môj hosťiteľ, samozrejme, že vždy len slovensky. Priateľstvo a partnerské vzťahy medzi Tekovskými Lužanmi a Kondorošom pretrvávajú nepretržite od roku 1962 doteraz. V Kondoroši, šesťtisícovej obci, ktorú založili sarvašskí Slováci pred 150 rokmi, sa v roku 2011 k slovenskej národnosti prihlásilo 269 obyvateľov. V čase pred voľbami do menšinovej slovenskej samosprávy v obci sa zase zaregistrovalo 149 voličov. Vtedy za poslancov boli zvolení: M. Sebedinský, J. Juhásová, H. Kováčová, M. Čičelová-Benčíková a J. Oryščák. Slovenské aktivity zabezpečuje miestna slovenská samospráva v spolupráci s občianskym združením – Slovenský klub. Ich úlohou je pripravovať kultúrnoosvetové podujatia s cieľom zachovávať slovenské tradície, pri ktorých dbajú aj na posilnenie slovenského jazyka. V materskej škôlke a v základnej škole prebieha výučba ako materinský jazyk. Pred takmer polstoročím založili folklórny Pávi krúžok s názvom Ruža, ktorý disponuje početnou zbierkou slovenských maďarských piesní. Ich vystúpenia **poznajú aj za hranicou župy, ale aj za hranicami štátu. Sú nositeľmi vyznamenania Za národnosti Békešskej župy**. Treba pripomenúť, že **v roku 1947 sa v rámci výmeny obyvateľstva vysťahovalo na Slovensko niekoľko stoviek Kondorošanov a najviac z nich sa usadilo v Tekovských Lužanoch v Levickom okrese.**

Čičelov salaš v Kondoroši na Dlhom šore

Ján Jančovic

Slovenská minulosť mesta na brehu Ipľa

Ako sa v meste Balážske Ďarmoty postupne vytratil

Región Novohrad v historickom pohľade predstavoval stolicu (župu) v Preddunajsku, ktorej vznik siaha do začiatku 12. storočia a ktorá sa vo svojich hraniciach zachovala až do rozpadu monarchie v roku 1918. Vtedy severná časť od rieky Ipel' pripadla Československu a južná, plochou o niečo väčšia, v Maďarsku. Na nej vo vyše troch desiatkach obcí sa v poslednej tretine 17. storočia začali usadzovať Slováci zo severných slovenských stolíc vtedajšieho Uhorska. K novohradským rodákom patrím aj ja. Mojou rodnou obcou je Pôtra, ležiaci v susedstve okresného mesta Veľký Krtíš. Hlboké novohradské korene a živý záujem o históriu regiónu, získanú z rozprávania dnes už nežijúcich starcov a mojej starej matky, ma dodnes inšpirujú zaoberať sa históri-

ou slovenského osídlenia na ľavej strane Ipľa. V pamäti mi stále rezonujú osobné spomienky „staršej“ o účasti na jarmokoch v Ďarmotoch, tak mesto Balážske Ďarmoty dlho volali, o častých vybavovaniach osobných úradných záležitostí, návštevách lekárov, „fiškálov“ v župnom meste, ktoré bolo od Pôtra vzdialené na hodinu cesty kónským poťahom. V tom čase sa nielen na trhu, ale aj v obchodoch a v niektorých úradoch dalo bežne dorozumieť po slovensky. Pohraničná hradná pevnosť **Balážske Ďarmoty**, patriaca šľachtickej rodine Balašovcov, za tureckých vojen spustla a bola niekoľkokrát znovu osídlená. Po tureckých vojnách ju osídlili Slováci pochádzajúci väčšinou zo severného

*Evanjelický kostol
v Balážskych Ďarmotoch*

Balážske Ďarmoty – hlavná ulica

Novohradu. Turecké nebezpečenstvo stále pretrvávalo, v Novohrade bola moc Habsburgovcov oslabená, čo využívali prívrženci reformácie. Aj v dôsledku toho severný Novohrad bol už prevažne evanjelický a tak prichádzajúci noví osadníci, zväčša zo severu stolice, osídľujúci južnú časť Novohradu,

Župný dom v Balážskych Ďarmotach

boli prevažne evanjelického vyznania. Historické dokumenty preukazujú, že v **Balážskych Ďarmotoch** už od druhej polovice 17. storočia pôsobili medzi osadníkmi evanjelickí kazatelia **Ján Vokoun** a **Ján Ostach z Čiech**, zo severných stolíc Uhorska **Ján Vanko**, **Eliáš Esebani** a **Ondrej Hrdina**. To bolo v čase, kedy poddaní z dedín modrokamenského a divínskeho panstva na základe cenového znižovania a limitačným výnosom zabezpečovali okopávanie panských Ďarmotských viníc.

Prví slovenskí richtári

Následne formujúcu obec osídľujú severonovohradskí a po nich hontianski poddaní a z ich radov sa už roku 1696 richtárom Ďarmôt stáva **Peter Litavský**. Poznáme menovitý súpis utečeneckých poddaných z lučeneckého súdu z roku 1720, ktorý udáva, že do Ďarmôt na Balassovské panstvo sem pred viac rokmi prišli prví osadníci z Brusníka, Dolného Tisovníka, Horného Tisovníka, Šuli, Lešti, Nedelišta, Dolných Strhár. Noví osadníci mali už roku 1711 nielen riadny evanjelický cirkevný zbor, ale aj postavený kostol. Tento im katolíci roku 1717 obsadili a farára **Jána Hojčího** vyhnali. Z tohto dôvodu viacerí evanjelickí Slováci z obavy utiekli do iných osád a miest, a to aj na Dolnej zemi. Uvádza sa, že časť z nich sa osadila roku 1747 v **Báčskom Petrovci**. Boli nimi: **Ondrej, Ján a Martin Čapeľa, Matej Dudáš, Lukáč Gašparovič, Matej Ďurkovič, Pavol Chlebnický, Martin Kokavský, Samuel Moťovský, Matej Rimaj, Ján a Juraj Spevák, Ján Lauko, Jakub a Ján Lekír, Pavol a Martin Lipták**. Menný zoznam obyvateľov vyplývajúci z celokrajinských súpisov z rokov 1715, 1716, 1720 zase prezrádza, že v tomto rodiacom sa poľnom mestečku žili v uvedených rokoch výlučne Slováci. Roku 1715 bývalo 49 hláv rodín a richtárom bol **Mikuláš Selecký**, roku 1716 – 71 rodín s richtárom **Jánom Oravcom** a roku 1720 55 rodín s richtárom **Jurajom Stránskym**. Podľa zistenia historičky Evy Szirácsikovej na Koháryho majetku v rokoch 1716 – 1718 sa usadila z Detvy rodina Jána Barana, z Nižnej na Orave Jána Oravca, Liskovej (Liptov) Juraja Šimka, Lipt. Kokavy Antona Zajaca, Lipt. Mikuláša Jána Laukonidesa, Lešti Alexandra Križana, Jána Lešťanského, Seliec Mateja Seleckého, Zvolena Štefana Prhlíka, Čabradského Vrbovku Jána Fabiana, Brusníka Ondreja Valacha a Tomáša Hvaja, Mošoviec Jána Turčana, Chlebnice na Orave Tomáša Jančovára, Litavy Jána Litavského, Cerova Jána Cerovského, Dačovho Lomu Mateja Laho Litavského, Badína Tomáša Čapeľu a Juraja Badinského, Aj počas urbárskej regulácie tu prevládala slovenská väčšina, lebo urbár v máji 1770 bol spísaný po slovensky. Richtárom bol vtedy **Michal Černák** a prisažní Juraj Ba-

---

ran, Michal Slezák, Michal Nad', Ján Krakovský a *Jakub Valent starší*. Postupne pokračoval prílev nových osadníkov, medzi nimi už najmä Maďarov – *rímskych katolíkov*, čím sa národnostné a konfesijné zloženie výrazne zmenilo. Roku 1755 na darmotskom majetku zemepánov **Koháryho** a **Balassu** žilo podľa náboženstva 751 rímskych katolíkov, 724 evanjelikov, 3 gréckokatolíci a 16 izraelitov. Po roku 1790, keď sa mesto stalo definitívnym sídlom župy, sa aj národnostné pomery príchodom úradníkov začínajú meniť. Podľa náboženstva žilo v meste roku 1848 2500 katolíkov, 2150 evanjelikov, 1900 izraelitov, 70 pravoslávnych, 13 kalvínov, iných 47 – spolu 6788 obyvateľov.

Nacionálna a konfesijná pestrosť

Kým medzi evanjelikmi väčšinu tvorili Slováci, medzi rímskymi katolíkmi tvorili Slováci len malú časť. Roku 1782 tu žilo v 419 domoch 560 rodín s celkovým počtom 2778 obyvateľov. Roku 1821 evidoval plebán **Ján Tordy** 2193 členov cirkvi, evanjelický farár **Samuel Stančík** 1286 členov cirkvi, izraeliti 870 členov. Evanjelický učiteľ **Martin Maróthy** učil 80 slovenských žiakov. Roku 1827 počas pôsobenia evanjelického farára **Karola Benedictiho** vzrástol počet evanjelikov na 2612, rímskokatolíkov bolo 2021, gréckokatolíkov 53, izraelitov 1273. Roku 1851 malo župné mesto 5653 obyvateľov, z nich bolo r. 2028 katolíkov, 1605 evanjelikov, 1963 izraelitov, 48 ostatných. Podľa národnosti 1636 Maďarov, 1805 Slovákov, 201 Nemcov, 48 Srbov. V meste pôsobili a narodili sa tu významné slovenské a české osobnosti. Roku 1748 sa tu narodil učiteľ v Dobrej Nive a Veľkom Krtiši **Michal Pokorný**, 1753 český filológ, historik a zakladateľ slavistiky v Česku **Josef Dobrovský**, 1831 významný učiteľ botaniky v Banskej Bystrici **Alexander Markuš**, 1854 advokát, priekopník modernej slovenskej politiky toho obdobia **Miloš Vladimír Štefanovič**, ktorého otec bol v meste stoličným úradníkom. V roku 1851 navštívila mesto česká spisovateľka **Božena Němcová**. Svoj pobyt si tu na pár týždňov zopakovala v rokoch 1851 a 1853 a zoznámila sa s tunajším slovenským ľudom, zapisovala si rozhovory s nimi. Zo svojho pozorovania a poznámok umelecky stvárnila život v meste v národopisnom diele, ktoré vydala v roku 1858 v časopise *Musea Královského Českého* s názvom *Uherské město Ďarmoty*. Počas svojho pobytu v meste na Ipli odchádzala aj na návštevy slovenských spisovateľov na strednom Slovensku. Aj z týchto návštev a stretnutí s nimi vzniklo jej dielo *Z Ďarmot do Sliače a zpět*. Božena Němcová počas pobytu v Ďarmotách mala možnosť stretávať sa aj so štúrovským básnikom **Jankom Kráľom**, ktorý tam v tom čase pôsobil ako stoličný pisár.

Pamätná tabuľa Jankovi Kráľovi

Mesto s bohatou historickou a duchovnou minulosťou Maďarov a Slovákov

V klasicistickej budove bývalého župného úradu pracovali okrem už uvedeného Janka Kráľa ako úradníci aj literárne osobnosti narodené v slovenskej časti Novohradu – **Imrich Madách** a **Koloman Mikszáth**, ktorého diela *Dobří Polovci* a *Slovenskí rodáci* žiada sa mi tu pripomenúť. Veľkosť diela obidvoch pútajú v meste ich dominujúce sochy a pamätné tabule. V roku 1890 sem z Liptovského Mikuláša prišiel evanjelický farár, oddaný Slovák, člen Matice slovenskej a obranca slovenských gymnázií **Bedrich Baltík**. Počas pôsobenia v Balážskych Ďarmotoch bol zvolený za prvého a aj posledného biskupa Preddunajského dištriktu. Tu zomrel roku 1919. V meste žil a roku 1908 tam aj zomrel rodák zo zadunajského Šúru, zakladajúci člen Matice slovenskej, matematik a zememerač **Michal Algver**. V druhej polovici 19. storočia slovenský život v prostredí evanjelickej komunity pretrvával zásluhou učiteľov. Jedným z nich bol **Jozef Kováčik**, ktorý prispieval a rozširoval **Danielom Lichardom** vydávané tlačoviny, časopis *Obzor*, *Domovú pokladnicu* a *Slovenský kalendár*. V článku v *Obzore*, uverejnenom 5. januára 1869, píše, že hlavou požehnanej Novohradskej stolice je mesto Ďarmoty, ktoré leží na ľavom brehu Ipľa. Je to

Busta K. Mikszátha

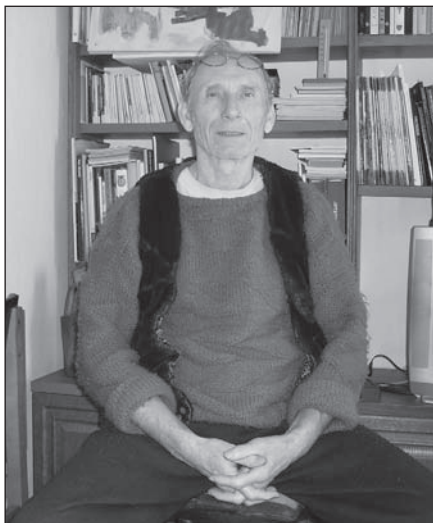

Socha Imricha Madáča

pekný a úrodný kraj a mesto má toho času 4 015 obyvateľov, najviac zo slovenského rodu, medzi nimi je 672 majiteľov pozemkov. Mestský chotár má 4 960 jutár a z celého územia pripadá na polia 2 162 jutár, lúky 1 146 a pastviny 98 jutár. Celková hodnota ročne dopestovaných plodín má hodnotu 20 810 zlatých v striebre. Dodal, že prednedávnom začal činnosť prvý mlyn, ktorý patrí akciovej spoločnosti. Jozef Kováčik v roku 1872 objednal pre darmotských čitateľov 30 kusov *Slovenského kalendára* a v rovnakom počte aj Štefan Bartoš z Guty a **Michal Majerský** z Bíru. Podľa uverejnenej štatistiky počtu obyvateľov mesta roku 1880 sa k Slovákom hlásilo 697 obyvateľov, čo bolo necelých 11 % obyvateľstva. Po prevrate roku 1918 sa pri vytýčení hraníc pri moste cez Ipel vytvorili na oboch stranách štátov strážené pohraničné pasové a colné stanice. Pohyb dovtedy často prechádzajúcich osôb na obidvoch stranách s cieľom návštevy príbuzných sa týmto obmedzil. Roku 1930 sa v meste prihlásilo 76 a roku 2001 už iba 55 roduverných obyvateľov Slovákov. V súčasnosti má mesto Balážske Ďarmoty 15 058 obyvateľov.

Stretnutie so slovenským výtvarníkom, grafikom a drevorezbárom

Od **Balážskych Ďarmôt** na juh od Ipl'a, pokračuje slovenské osídlenie vo viacerých dedinách, ktoré na konci 17.storočia a začiatku 18. storočia osídlili Slováci. Jednou z nich je Galgaguta (pôvodne Guta). V nej sa narodil **Ján Karman**, ktorý sa zaoberá výtvarnou tvorbou v oblasti grafiky, maľby a drevorezieb. Na odporúčenie guťanských priateľov som ho už ako obyvateľ mesta B. Ďarmoty navštívil. Jeho byt sa nachádza v susedstve evanjelického kostola, kde ma aj bez ohlásenia prijal. Ostal však prekvapený, že host' ho pozdravil v slovenčine, na ktorú on hneď rovnako reagoval a ochotne prijal moju žiadosť na rozhovor. Vidiac ochotu rozprávať o ňom a jeho tvorbe som však ponechal na neho samotného. „Pochádzam zo slovenskej gutianskej roľníckej rodiny a takmer do nástupu do základnej školy som ešte nevedel po maďarsky. S maďarčinou som sa prvý raz stretol v prvom ročníku školy, ale už do druhej triedy som nastúpil do Slovenskej všeobecnej školy v Budapešti.“ Ján Karman už ako 18-ročný nastúpil práve do B. Ďarmôt ako vojak základnej služby a počas voľna chodil maľovať k miestnemu uznávanému umelcovi A. Farkašovi. Už rok predtým sa začal zaoberať výtvarnou tvorbou a z jeho rúk vtedy

Maliar a rezbár Ján Karman

Z tvorby J. Karmana

vyšli nielen prvé drevorezy, ale aj kresby a maľby. Aj po skončení povinnej vojenskej služby zostal v Ďarmotoch, kde celý rok pracoval v kníhviazačstve, potom s praktickými skúsenosťami odišiel do Šápova (Nógrádsáp), kde bol vedúcim družstevného kníhviazačstva. Opäť sa vrátil do Balážskych Ďarmôt, kde od roku 1973 pracoval tri roky ako uvádzateľ v Galérii Endre Horvátha a zároveň si dialkove ukončil štúdium na gymnáziu. Po troch rokoch prešiel pracovať k hasičom a popri tom sa zaoberal kníhviazačstvom a vo voľnom čase celý život umeleckou tvorbou. Ako päťdesiatročný zo zdravotných dôvodov bol nútený odísť do dôchodku. V Balážskych Ďarmotoch je Ján Karman známy ako všestranný výtvarník, ktorý sa už roky zapája aj do kultúrneho života v meste a okolí. Od roku 1969 je členom Spolku novohradských amatérskych výtvarníkov a zúčastňuje sa na usporiadaní letných výtvarných táborov nielen v Maďarsku, ale aj na Slovensku – Zuberco, Donovaloch, Tajove a v Modrom Kameni. Ani teraz, a to aj napriek zdravotným ťažkostiam, neprestal tvoriť. Dáva však pozor, aby chorobu zladil s tvorbou a oddychom. Počas doterajšieho tvorivého života svojou grafikou, maľbami a sochami sa od roku 1967 zúčastnil na 105 výstavách v rôznych maďarských mestách, vrátane Budapešti. Napríklad v roku 1968 v Budapešti získal 2. cenu ako vojak za svoju olejomalbu, 1980 prvú cenu v Šalgótarjáne, kde za sochy a grafiku dostal aj štartovací príspevok, 1984 na celonárodnej výstave v Budapešti obsadil 1. miesto za grafiku a 3. miesto v Balážskych Ďarmotoch, 1986 v Šalgótarjáne 1. miesto za grafiku + mimoriadnu cenu, 1993 v Nagczenku 1. cenu za sochy, 1995 v Györi 1. miesto za sochy a 2. miesto za grafiku, 1997 v Csorne 1. miesto za sochy, 1999 v Sečanoch 1. miesto za sochy a v Balážskych Ďarmotoch mimoriadnu cenu za sochy, 2002 v Sečanoch 1. miesto za sochy, 2005 v Šalgótarjáne 1. miesto za grafiku, 2006 v Sečanoch a B. Ďarmotoch dostal Cenu E. Horvátha za sochy, vymenoval svoje ocenenia Ďarmotský výtvarník. V ostatnom čase sa cez zimné mesiace venuje grafike a maľbe moderného smeru. Takúto rozpracovanú maľbu práve našiel aj na stojane v jeho ateliéri. Niekoľko svojich diel má vo svojom Ďarmotskom byte, ale rozmernejšie diela má vo svojom Sochárskom dome v Gute a niekoľko diel aj v gutianskej škole. Tam v rodičovskom dome a záhrade nachádza v letných mesiacoch oddych a čerpá energiu do ďalšej tvorivej práce. Dodávam, že Ján Karman je členom Združenia slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku.

Slováci v Nemecku

Jarmila Buchová

Slovenské vzdelávacie centrum Zvonček v Mníchove, Nemecko

Slovenčina v Mníchove Zvonček

slovenskaskola.zvoncek@gmail.com

Jarmila.buchova@gmai.com

Aktivity slovenského vzdelávacieho centra v Mníchove

Slovenské vzdelávacie centrum v Mníchove organizuje aktivity pre slovenskú komunitu v Mníchove – pre deti a rodiny s deťmi. Vyučovanie slovenčiny pre deti prebieha hrou – hrovou formou v triedach a online formou. Vyučovanie prebieha vo forme divadelných, literárnych, hudobných a výtvarných ateliérov, tanečný súbor a folklórne dielne. Vedúca centra pracuje so slovenskými deťmi v Mníchove od 2008. Je autorkou viacerých pracovných listov a úspešných projektov, do ktorých sa zapájajú slovenské vzdelávacie centrá a školy po celom svete. Vydávame didaktické materiály a pracovné listy.

Vyučovanie slovenčiny prebieha nasledujúco:

- piatky v priestoroch našej partnerskej organizácie Working in Project na Ostbahnhofe v Mníchove

Prezentácia tradičných hudobných nástrojov a remesiel

Divadlo v materinskom jazyku
- Knižnica MOTORAMA
a kultúrne centrum GASTEIG

- 2-krát mesačne v sobotu v našej partnerskej organizácii Kulturzentrum Gorod, kde máme aj divadelné, výtvarné a tanečné dielne,
- raz mesačne v sobotu v slovenskej reštaurácii v Echingu, kde máme aj folklórne dielne, divadelné a tanečné vystúpenia,
- s naším folklórnym súborom Zvonček vystupujeme na rôznych tanečných festivaloch v Mníchove: Kulturfestival Morgen e. V., Fest der Vielfalt von Migrationsbeirat, Deň Európy na Ostbahnhofe, Deň otvorených dverí v Gorode a pod.,

Slovenský folklór na festivaloch

- naše divadlo Zvonček vystupuje na rôznych akciách: Festival in Blau und Gelb, Deň otvorených dverí v Gorode, Interfest, Märchenfest a pod.,
- zúčastňujeme sa čítania v rôznych materinských jazykoch, kde predstavujeme deťom slovenčinu: Münchner Stadtbibliothek in Motorma, Deň čítania v Nemecku, Veltrh detskej knihy – Münchner Bücherschau Junior, Noc demokracie – Lange Nacht der Demokratie a pod.
- organizujeme aj husacie hody, Mikuláša, Deň detí a pod.
- aktívne pracujeme aj v skupine Viacjazyčnosť a materinský jazyk organizácie MORGEN e. V,
- spolupracujeme s Inštitútom pre viacjazyčnosť na Univerzite LM U v Mníchove,

a iné.

Informácie o nás nájdete:

webove stránky: <https://sites.google.com/site/slovincinamun/home>

facebooková stránka školy: <https://www.facebook.com/slovenskaskolamnichov/>

instagramová stránka, <https://www.instagram.com/zvoncekmnichovsim/>

podcast, <https://www.iseia.eu/podcast>

youtube videá <https://www.youtube.com/@slovenskaskolazvoncek410>

a pod.

Zvonček z Mníchova na Letnej súborovej školičke tanca na Slovensku

Aj tento rok sa pani učiteľka a žiaci z nášho vzdelávacieho centra Zvonček v Mníchove zúčastnili ďalšieho ročníka Letnej súborovej školičky. Vyvrcholením tábora bola naša účasť a predstavenie sa v detskom programe festivalu Očovská folklórna hruda v sobotu 10. augusta 2024. Letnú súborovú školu organizuje, v gescii Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Vzdelávacieho podujatia v penzióne Tále, obci Bystrá pod Chopkom, sa v dňoch 4. – 11. augusta 2024 zúčastnilo 49 detí a 21 pedagógov zo slovenských detských folklórnych súborov a centier z 9 krajín: Margarétka z Paríža (Francúzsko), Naša fajta a Turjanska Dolina z Ukrajiny, Rodinka z Bruselu (Belgicko), Rozmarín z Viedne (Rakúsko), Sálašan z Nadlacu (Rumunsko), Sovička z Londýna (Veľká Británia), Zvonček z Mníchova (Nemecko) a slovenské vzdelávacie centrum z Milána (Taliansko). Cieľom podujatia bolo

---

Všetci účastníci po vystúpení v Očovej

odovzdať vedúcim súborov a pedagógom aktuálne didaktické metódy ľudového tanca a hudby, ktorí ich za pomoci zúčastnených detí odvezú aj do krajín svojho pôsobenia a odovzdajú ostatným členom súborov a centier. Výsledkom sa stalo nielen zvládnutie základných didaktických postupov, ale aj strofických tancov vybraných regiónov Slovenska z Cífera, Raslavíc aj Žaškova. Prezentáciou bolo aj viac ako 10 minútové vystúpenie na festivale Očovská hruda – všetky deti prezentovali tanečné a spevácke výsledky, pedagogičky sa aktívne zapojili do zvládnutia hudobného a speváckeho sprievodu pre deti.

Aktuálne didaktické metódy odborne realizovali Mgr. art. Matúš Druga za pohyb a tanec a Mgr. Leonóra Súdiová za spev a hudbu. Asistentkami odborných častí a animátorkami boli Bc. Martina Vavreková, Bc. Jana Gombalová, Dis. art. Diana Očenášková a Lujza Dobošová. Odbornou garantkou a organizačnou vedúcou Letnej súborovej školy bola PhDr. Zuzana Drugová. Tešíme sa opäť na stretnutie v budúcom roku.

Slováci v Poľsku

Milica Majeriková-Molitoris

Otcom poľskej opery bol Slovák

K 290. výročiu narodenia Mateja Kamenického

Matej Kamenický

Slováci a Poliaci sú dva národy, ktoré sú si blízke nielen svojím etnickým pôvodom, jazykom, kultúrou, zvykmi či tradíciami, ale naše vzájomné vzťahy výrazne ovplyvňovala aj geografická poloha a spoločná hranica. Tieto faktory mali za následok, že mnohí Slováci a viacerí z nich sa následne zapísali aj do dejín miestnej vedy, hospodárstva, kultúry, či umenia. Medzi nich nepochybne patril „otec poľskej opery“ a autor melódie známej piesne *Hejsokoly* Matej Kamenický, ktorého 290. výročie narodenia si pripomíname v októbri tohto roku.

Rodičia Mateja Kamenického, v Poľsku známeho pod menom Maciej Kamiński, pochádzali z obce Pusté Úľany, nachádzajúcej sa v Podunajskej nížine, necelých 20 kilometrov od mesta Trnava. Podobne ako ďalší

obyvatelia tohto po morovej epidémii a tureckých i žoldnierskych nájazdoch spustošeného regiónu, čo sa o. i. prejavilo aj v názve obce, chodili v 18. storočí na sezónne práce do neďalekej Mošonskej župy. A práve počas takéhoto výjazdu sa im 13. októbra 1734 v Magyaróváre (dnes Mosonmagyaróvár) narodil syn Matej, ktorého priezvisko je v miestnej matrike zapísané ako Kamenský.

Už od malička vynikal hudobným talentom, čo si všimlo knieža významnej priemyselnickej rodiny Karol Jozef Erdmann Henckel von Donnersmarck a umožnilo mu prebývať na ich panstve v Šoproni a získať hudobné vzdelanie v tomto meste i neďalekej Viedni. Po jeho smrti v roku 1760 sa spoločne s rodinou vdovy presťahoval do spomínanej Viedne, kde pôsobil ako hudobník kniežacieho rodu. V deň svojich 28. narodenín bol jedným z hostí, ktorí si v Zrkadlovej sieni zámku Schönbrunn mali možnosť vypočuť hru malého zázračného hudobného talentu – šesťročného Wolfganga Amadea Mozarta.

V šesťdesiatych rokoch 18. storočia sa Matej Kamenický z Viedne vysťahoval do Varšavy, kde čoskoro získal veľmi dobré renomé ako učiteľ hry na klavíri a sólového spevu. Hodno dodať, že bol pravdepodobne prvým pedagógom, ktorý začal vyučovať spev v poľskom jazyku. Zároveň sa venoval aj tvorbe vlastných hudobných skladieb, pričom prvé z nich mu vyšli v roku 1773 v zbierke J. Engla *Mélanges de Musique pour le clavecin*.

Patril medzi obľúbencov poľského kráľa Stanislava Augusta Poniatowského, ktorý bol známym podporovateľom poľskej kultúry a umenia. Práve z jeho iniciatívy bolo založené Národné divadlo vo Varšave, jeden z prvých časopisov v poľskom jazyku *Monitor*, vzdelávacia národná komisia, či známy palácový a záhradný komplex v Łazienkach. Po vzore parížskych salónov organizoval tzv. štvrtkové obedy, na ktorých sa stretávali poľskí intelektuáli. Medzi nimi nechýbal iste ani Matej Kamenický.

„Keď v roku 1776 zahraniční herci zabávali poľské publikum talianskymi, nemeckými a francúzskymi operami, kráľ Stanislav August vyslovil želanie, aby niečo podobné urobili aj poľskí umelci,“ spomínal hudobný skladateľ na podnet, ktorý ho viedol k zloženiu jedného z prvých operných diel, napísaných na poľský text mladého básnika Wojciecha Bogusławskiego. Ten sa pri písaní libreta nechal inšpirovať komédiou iného poľského intelektuála z okruhu spomínaného časopisu *Monitor* Franciszka Bohomolca.

Prvá opera Mateja Kamenického dostala názov *Nędza uszczęśliwiona* (*Obšťastnená bieda*), pričom jej premiéra mala svoje miesto 11. júla 1778 na Krakovskom predmestí v paláci Radziwilovcov (dnes Prezidentský palác) vo Varšave.

Dielo malo pomerne veľký úspech v radoch poľskej verejnosti, o čom svedčia aj zmienky o ňom vo vtedy populárnych komédiách. Nie všetci ho však prijali s nadšením a pod palbou varšavských kritikov vraj prvú verziu Kamenický spálil. V druhom rukopise z roku 1785 sa preto okrem venovania „Pre Najjasnejšieho kráľa Jeho výsosť Stanislava Augusta“ nachádza tiež odkaz, že „Tieto módné spevy nie sú skomponované pre kritikov, ale preto, aby si aj Poliáci mohli spievať“.

V prvej Kamenického opere cítiť najmä talianske, francúzske a nemecké vplyvy, ale možno v nej začuť aj taktý národného poľského tanca polonézy. V

ďalších jeho operách a operetách *Prostota cnotliwa* (1779; libreto F. Bohomolec), *Zoška czyli Wiejskie zaloty* (1779; libreto S. Szymański), *Balik gospodarski* (1780; libreto F. Zabłocki), *Żółta szlafmyca* (1788; libreto F. Zabłocki), *Tradycja dowcipem załatwiona* (1789; libreto F. Zabłocki), *Słowik* (1790; libreto Witkowski), *Sułtan Wampum* (1794; libreto A. Kotzebue) a *Anton und Antoinette* (1795; nemecká opera), sa už objavujú aj prvky tradičného folklóru – krakowiaka, oberka, mazura, či dedinské spevy.

Okrem oper zložil taktiež viacero omší, oratórií, polonéz, skladieb pre klavír a piesní. Na špeciálne želanie kráľa napísal v roku 1788 ku slovám Adama Naruszewicza *Kantátu* pri príležitosti inaugurácie sochy Jána III. Sobieskeho v Łazienkach. Azda jeho najpopulárnejšou melódiou je však hudba k skladbe *Żal*, známejšej v súčasnosti pod názvom *Hej sokoły*. Pôvodne vznikla ako sprievod k jednému z jeho scénických diel, pričom o autorovi textu sa dodnes v Poľsku vedú diskusie.

Matej Kamenický patrili počas svojho života medzi významné osobnosti novovekej Varšavy. V roku 1803 sa stal vlastníkom nehnuteľnosti na Świętojerskej ulici, kde býval a zároveň prevádzkoval hostinec. V celej Varšave boli známe jeho verejné hudobné večery, ktoré organizoval v prenajatom „dworku Dulfowskim“ na ulici Nalewki. Stal sa tiež jedným z čestných členov miestnej slobodomurárskej lôže „Svätyně Izis“ a bratom „Harmónie veľkého národného poľského východu“.

Oženil sa dvakrát, pričom s prvou manželkou splodil syna Karola, ktorý mal taktiež umelecké nadanie, avšak v oblasti výtvarného umenia. Maľoval najmä krajinky, architektúru, ľudí, ale vytvoril i výzdobu titulnej strany jednej z jeho partitúr.

Matej Kamenický sa dožil 87 rokov. Zomrel 25. januára 1821 a pochovaný bol na cintoríne na Powązkach vo Varšave. Na stene apsidy kostola na ulici Powązkowska 14 pri cintoríne sa nachádza pamätná tabuľa, ktorú dala zhotoviť jeho druhá manželka Anna Gelineková, s nápisom: „*Tu počívajú ostatky Mateja Kamienskeho, ktorý žijúc takmer 87 rokov, ukončil svoj život 25. januára 1821. Pozostala vdova prosí o povzdych k Bohu*“.

Slovenskému rodákovi následne vzdali hold aj v dvoch poľských mestách – vo Varšave a Gdaňsku – tým spôsobom, že pomenovali po ňom ulice, ktoré ho pripomínajú nielen ich obyvateľom, ale aj návštevníkom.

Jeho *Obšťastnená bieda* je vôbec prvou poľskou operou, ktorej hudba sa zachovala dodnes a spolu s ďalšími opernými dielami otvorila cestu rozvoju poľského operného umenia, ktoré sa do tej doby nedokázalo v krajine výraznejšie presadiť. Hudobného skladateľa slovenského pôvodu tak právom nazvali „otcom poľskej opery“ a jeho meno bolo natrvalo zapísané do dejín poľskej kultúry a umenia.

Milica Majeriková-Molitoris

Slovenská hymna na vrchole Babej hory

Posledný augustový deň sme sa už po piaty raz stretli pod Babou horou, aby sme odhalili ďalšie pozoruhodnosti tejto oravskej dominanty i ľudí pod ňou žijúcich a pritom sa tak trochu v duchu myšlienky kalokagatie fyzicky zocelili a duchovne povzniesli. Piaty národný výstup sme venovali slovenskému básnikovi, prozaikovi a dramatikovi Jankovi Matúškovi pri príležitosti 180. výročia vzniku textu slovenskej hymny, no nemohli sme obísť ani 120. výročie narodenia slovenského literáta spod Babej hory Mila Urbana.

Prvýkrát sme teda vytýčili dve trasy – jednu na vrchol, kde mali zaznieť tóny hymnickej piesne Janka Vlastimila Matúška a druhú na hájovňu v Rovniach, kde na účastníkov čakali rozhovory s literárnymi historikmi Oravského

Účastníci národného výstupu na Babiu horu

múzea P. O. Hviezdoslava i literárna expozícia venovaná Milovi Urbanovi. Po spoločných raňajkách na Staňcovej poľane sme sa teda pustili do poznávania krásneho kúta našej zeme, zvaného hornou Oravou.

Babia hora nás v tomto roku prijala prívetivo, krásnym počasím, slnečnými lúčmi, vôňou ihličnanov i sviežou hladnou vodou. Naše kroky sa veľmi rýchlo dostali z asfaltovej trasy na zemitý terén, popreplietaný koreňmi stromov, ktoré už pamätajú rôzne udalosti, čo prehrmeli Oravou a zmenili tok dejín. Náš skvelý sprievodca Tono Kutliak nám rozprával a zároveň ukazoval miesta, kde sa písali dejiny i literatúra. V strmých svahoch sme potom chytali „druhý dych“, za čo sme boli odmenení krásnymi výhľadmi na naše oravské dedinky. Lipnice, Zubrice, Rabčice či Rabča ležali pod nami ako na dlani a odhaľovali svoje tajomstvá, ktoré sú viditeľné len z výšky. V pozadí sa rozlievala Oravská priehrada, ktorej vody sa v doobedňajšom slnku trblietali a pôsobili akoby z nich každú chvíľu chceli vyskočiť kryštálové kone a cvalom oslniť okolitú krajinu.

Očarení slnečným kúpeľom a výhľadmi sme dorazili na Diablak – najvyšší vrch oravskej dominanty, kde sme si mohli vychutnať výhľady už na všetky

Na vrchole Babej hory

svetové strany. Pocity boli skvelé, o čom sa nakoniec môžete presvedčiť na našom youtube kanáli, kde sa nachádza krátke video.

Keď sme sa do sýtosti potešili všetkým, čo nám výstup na vrchol poskytoval, pristúpili sme k ucteniu si oravského rodáka Janka Matúšku, ktorý svojho času prijal výstižné slovanské meno Vlastimil. Z našich hrdiel zaznelo päť slôh jeho hymnickej piesne *Ponad Tatru blýska*, ktorú zložil pri príležitosti odchodu študentov na protest proti prepusteniu Ľudovíta Štúra z miesta námestníka Katedry reči a literatúry československej. „*My sa držíme, spolu, spolu v tomto kolu, nik nás nepremôže,*“ nieslo sa nad Oravou.

Približne v tom istom čase zaznela hymnická pieseň Janka Matúšku aj pri hájovni v Rovniach, kde sa vybrala druhá skupina. Zo Staňcovej vyrazila trochu neskôr pod vedením Tomáša Vorčáka, ktorý po ceste sprítomňoval dielo Mila Urbana priamo na miestach jeho inšpirácie. Veľmi nás potešilo, že medzi nás zavítal aj syn známeho slovenského spisovateľa Cyril Urban.

V hájovni všetkých privítala Mária Jagnešáková – riaditeľka Oravského múzea P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne, ktoré bolo spoluorganizátorom tohto ročníka, pričom v mene organizátora – Spolku Slovákov v Poľsku sa prihovril tiež generálny tajomník Ľudomír Molitoris. Následne sa prítomní mohli dozvedieť viac o hlavných hrdinoch nášho výstupu z prednášok literárnych historikov spomínaného múzea.

Paulína Martinkovičová porozprávala o Jankovi Matúškovi, ktorý cítiac krivdu, dejúcu sa Ľudovítovi Štúrovi, napísal slová, ktoré dnes pozná každý Slováč, keďže sa neskôr stali súčasťou slovenskej národnej hymny. Lukáš Tkáč zas priblížil osobnosť Mila Urbana, ktorého dielo *Živý bič* ho preslávilo po celom svete. „*Oravy sa nevzdal do konca života. Bola mu nevyčerpateľným žriedlom tém, drahým krajom, nad ktorým prehrmeli búrky premien. Stal myslou a srdcom medzi svojimi, medzi chlapmi a ženami Oravy vo vojnách i v mieri,*“ napísal editor Urbanových diel Ján Medveď. Život však mal pomerne zložitý, dostal sa do víru dejinných udalostí a slovami slovenského básnika Milana Rúfusa: „*Tú dušu si život prísne odskúšal. To, čo prežil on, by malý duch sotva uniesol s takým pokojom a vyrovnanosťou. Jeho osobná odysea je výsledkom bizarných osudov jeho spoločenstva.*“

Rozhovory s literárnymi historikmi prilákali aj ďalších návštevníkov, pričom sprítomniť si život a dielo jedného z najvýznamnejších reprezentantov modernej slovenskej literatúry mohli všetci tiež nahliadnutím do Literárnej expozície.

Po odznení hymnickej piesne Janka Vlastimila Matúšku na vrchole Babej hory i pri hájovni v Rovniach sa účastníci V. Národného výstupu vybrali na

---

spätnú cestu na Staňcovu poľanu, kde už rozvoniaval chutný guláš z kuchyne Miestneho odboru Matice slovenskej z Oravskej Polhory. Nechýbala ani pravá kofola a ďalšie občerstvenie, ktoré zabezpečili Vitamín ORAVA s. r. o. a Spolok Slovákov v Poľsku.

Pre všetkých bola v areáli pripravená k nahliadnutiu výstava Matice slovenskej pod názvom Odkaz štúrovskej generácie. Prítomní sa tak mohli dozvedieť viac nielen o oravskom národovcovi, ktorému bol venovaný tento ročník výstupu, ale aj o ďalších známych i menej známych osobnostiach z radov štúrovcov, ich študentských spolkoch, kultúrno-politickom programe, či slovenskom povstaní v rokoch 1848 – 1849. Obsah výstavy v krátkosti priblížil tajomník Matice slovenskej Viliam Komora.

K dispozícii boli tiež viaceré zaujímavé slovenské publikácie z Vydavateľstva Matice slovenskej, ktoré predstavila jeho riaditeľka Ingrid Majeriková. Tá zároveň priniesla ako dar pre Spolok Slovákov v Poľsku niekoľko pracovných zošitov, kníh, Slovenské pohľady, Národné spektrum, omalovanky, magnetky i perá s logom najstaršej celoslovenskej kultúrnej inštitúcie. Každý účastník tiež dostal najnovšie číslo Slovenských národných novín.

Stretnutie pod Babou horou otvoril generálny tajomník Spolku Slovákov v Poľsku Ľudomír Molitoris. Po ňom sa slova ujali tvorcovia myšlienky Národného výstupu na Babiú horu, venovanému vždy niektorému z oravských národovcov, Milica Majeriková-Molitoris a Anton Kutliak, ktorí pri príležitosti piateho ročníka odovzdali účastníkom pamätné diplomy i slová uznania za udržiavanie spolupatričnosti, ktorou je toto podujatie také výnimočné.

Spoločné posedenie svojou hrou i spevom spríjemnili mladí hudobníci z Veľkej Lipnice, nacvičujúci v Slovenskom dome v Podvlku, akordeonista František Król, *Veselí seniori* z Oravskej Polhory a svojimi zvučnými hlasmi i členovia folklórneho súboru *Dolina* z Krempách, ktorých na akordeóne sprevádzal Kristián Bryja. Slovenský spev sa niesol Staňcovou poľanou následne až do nočných hodín, keď sa poslední účastníci výstupu ešte zohrievali pri teple spoločnej vaty.

Trblietavé iskry sa vznášali na oravské nebo a hádam aj zapálili v dušiach účastníkov túžbu po poznaní a spoločnom prežívaní našich dejinných udalostí, ktoré sú hoc neviditeľnou, ale pevnou niťou, vedúcou nás cez prítomnosť k našej budúcnosti.

Slováci v Rakúsku

Miriam Spring

Nový študentský spolok vo Viedni

Krajanské študentské spolky majú vo Viedni dlhú tradíciu. Úplne prvý spolok iniciovaný mladými slovenskými študentmi niesol názov Vzájomnosť. Vo Viedni bol založený v roku 1835 ako pobočka už existujúceho bratislavského spolku. A úplne posledný doteraz je Český a Slovenský študentský spolok, ktorý v týchto dňoch oslávil svoje prvé narodeniny. Predsedom je Čech Jakub Dokulil a Slovák Peter Kováč, študent Ekonomickej univerzity, je jeho podpredsedom. Vznikom spolku chceli zakladatelia ešte viac spojiť už existujúcu neformálnu komunitu českých a slovenských študentov v Rakúsku, hlavne vo

*(hore zľava) podpredseda Peter Kováč a člen predsedníctva Sebastian Steinbach,
dolu predseda spolku Jakub Dokulil
(foto: Miriam Spring)*

Viedni. Sú medzi nimi aj študenti z miest blízko Viedne a ojedinele dokonca z univerzít po celej Európe. Celkovo ide prevažne o študentov z Česka a Slovenska, ale aj o Rakúšanov s českými alebo slovenskými koreňmi.

Chod neziskovej organizácie plánujú študenti v budúcnosti financovať z členských príspevkov a uchádzajú sa aj o podporu ambasad. Úzko spolupracujú aj s kňazským rádom sv. Karla Boromejského pri Karlskirche vo Viedni, ktorý im pravidelne poskytuje priestory na podujatia a stretnutia.

Spolok založili študenti iba na jeseň 2023. Ale už dnes sa môžu ohliadnuť na niekoľko podujatí, ktoré vo Viedni zorganizovali alebo spoluorganizovali. Úplne prvým bol vianočný koncert na schodoch slávnej Karlskirche. Neskôr to boli debaty v priestoroch fary toho istého kostola, konkrétne s Martinom Milanom Šimečkom zo slovenských novín Denník N. Po ňom Viedeň navštívili českí novinári z podcastu Bruselský diktát, aby si s publikom podiskutovali o eurovoľbách. K výročiu okupácie Československa premietali študenti v priestoroch Ekonomickej univerzity vo Viedni nový film o Alexandrovi Dub-

čekovi s názvom Všetci ľudia budú bratia. Taktiež sa spolupodieľali na organizácii prednášky v anglickom jazyku na Českej ambasáde, ktorého témou bola Európska únia - Projekt Európskej únie vysvetlený vtipmi/ The European Union explained with memes. Hostom bol jeden z najznámejších satirických novinárov Európskej únie Fabio Mauri z Talianska. V novembri prijali pozvanie študentov do Slovenského domu vo Viedni český veľvyslanec a jeho slovenský kolega. S oboma diplomatmi sa diskutovalo o odkaze novembrových udalostí v Československu v roku 1989. Témy organizátori vyberajú podľa aktuálneho spoločenského diania a podľa záujmu ich spolko- vých členov. Českí a slovenskí Viedenci sa majú určite ešte na čo tešiť.

*Velvyslanci a ja: (zľava) Jiří Šitler, Jozef Polakovič, Miriam Spring
(foto: Sebastian Steinbach)*

Okrem spomínaných podujatí nájdú krajanovia v Českom a Slovenskom študentskom spolku aj podporu a odpovede na otázky týkajúce sa ich štúdií. Ako sami hovoria, sú tu aj pre školákov alebo študentov, ktorí sa o štúdium vo Viedni ešte len uchádzajú. Taktiež plánujú prehĺbiť spoluprácu s českými a slovenskými strednými školami, ktoré majú tradíciu vo vysielaní študentov do Rakúska. Chcú tak zriadiť možnosti kontaktu pre študentov, ktorí majú otázky k štúdiu, alebo iba chuť stretávať sa v rámci mladej česko-slovenskej komunity.

O spolku a jeho podujatiach študenti informujú prostredníctvom sociálnych sietí, ale pracujú aj na iných možnostiach. „Študenti nás najľahšie nájdú na Instagrame na cs.students.vienna, tiež na Facebooku, ale takisto je v príprave aj webová stránka. Pripravujeme aj kontaktné body na viacerých univerzitách, ktoré budú už čoskoro funkčné a záujemcovia nás budú môcť ľahšie nájsť na jednotlivých oddeleniach Österreichische Hochschulgemeinschaft (ÖH). Dúfame, že to bude na čo najviac viedenských univerzitách,“ hovorí podpredseda spolku Peter Kováč.

*Peter Kováč, podpredseda spolku (zľava), Jiří Šitler, Jozef Polakovič
(foto: Miriam Spring)*

Slováci v Rumunsku

Ján Jančovic

Zásluhy evanjelického farára a básnika na slovenskosti Nadlaku

Stál aj na čele snáh pripojenia Nadlaku
k Juhoslávii

(K 170. výročiu narodenia farára, národného pracovníka
a básnika Ľ. A. Boora)

Ľudovít Augustín Boor

Keď v roku 1895 umrel v Slovákmi osídlenom Nadlaku farár a spisovateľ Ondrej Seberíni a nadlacká evanjelická cirkev sa ocitla pred problémom, kto nahradí dušpastiera, s ktorým väčšina cirkevníkov prejavovala veľkú spokojnosť. V cirkevnom zbore, reprezentovanom zvolenými presbytermi, boli dve záujmové skupiny. Menšiu tvorili tzv. vlastenci, čiže členovia maďarónskeho zamerania, a väčšiu presvedčení a zemití slovenskí osídlenci, naučení počúvať len svoju rodnú reč. Každá zo strán mala svojho kandidáta. „Vlastenci“ maďarizujúceho seniora Csepregiho a slovenskí národne orientovaní **Ľudovíta Augustína**

Boora, ktorého už poznali, keď po skončení štúdia bol v Nadlaku roku 1878 kaplánom. Už pri prvej voľbe 16.6.1895 bol väčšinou hlasov cirkevníkov zvolený za farára Boora, ale druhá strana sa proti výsledku volieb odvolala na seniorátne predstavenstvo a to rozhodlo, že sa voľba farára musela zopa-

---

kovat'. Pri druhej voľbe, ktorá sa uskutočnila 15. 9. 1895, nadlacksí evanjelici absolútnou väčšinou hlasov zvolili za svojho druhého farára Ľudovíta Augustína Boora, čím uštedrili zdrvivú lekcii tým, čo chceli do radov cirkevného zboru pozostávajúceho takmer úplne zo slovenských členov priniesť do bohoslužobnej reči maďarčinu. Ľudovít Augustín Boor sa narodil 30. 8. 1855 v **Bukovci pri Myjave** v národne uvedomelej rodine farára, národno-kultúrneho pracovníka a básnika Jána Juraja Boora, matky Hermíny, rod. Šulekovej (sestra Viliama Šuleka). Mal bratov Jána Jaromíra, Karola a Ladislava. Oženil sa s Hermínou, rod. Erdelskou, dcérou okresného notára. Ľudovít Augustín Boor základné vzdelanie získal v otcovom pôsobisku v Nitrianskej Strede a v Krajnom. Na výučbu maďarčiny ho rodičia poslali na rok do **Žihárca pri Šali**. Gymnaziálne štúdium začal v Revúcej a evanjelické lýceum v Bratislave ukončil roku 1874 maturitou. Teológiu začal študovať vo Viedni a v rokoch 1875-77 v Bazileji. Po skončení štúdií začínal ako kaplán pri otcovi v Krajnom a roku 1878 v Nadlaku. Po smrti svojho otca ho roku 1879 cirkevníci v Krajnom zvolili za svojho zborového farára. V tomto cirkevnom zbore sa zaslúžil o stavbu fary a budovy škôl v Podkylave a na kopaniciach. Jeho nástupcom sa v Krajnom stal **Michal Bodický**. Ako je už uvedené, v roku 1895 ho Nadlačania na odporúčenie uvedomeleho Slováka Gustáva Augustínyho, novinára pôsobiaceho v rumunskom Sibini (Sibiu), vyslali, aby kandidoval za farára v cirkevnom zbore, v ktorom už ako kaplán pôsobil. Zvolenie za nadlacksého farára veľkou prevahou hlasov ho hneď povzbudilo, nielen do cirkevnej, ale aj hospodárskej, sociálnej a kultúrnej činnosti, ktorú tam Slováci nutne potrebovali. „Po príchode Ľ. Boora medzi nás začal sa nový život nielen zo strany slovenského národného povedomia, ale aj zo strany hospodársko-sociálnej... Roku 1899 sa hralo prvé slovenské divadlo od F. Urbánka *Strídža spod hája*... Roku 1901 bol založený *Potravný spolok*, ktorý krásne účinkoval do roku 1918... Potom bola roku 1903 založená slovenská Ľudová banka... Stvorila sa slovenská spoločnosť, v roku 1904 bol založený čítací spolok *Slovenský ľudový kruh*, napísal **Matej Rádix** vo svojej kronike *Dejiny nadlacksých Slovákov*, pričom tým chcel povedať, že za všetkým vymenovaním stál Ľudovít Augustín Boor. Veľkú zásluhu má aj na rozvoji slovenského nadlacksého školstva. Za jeho účinkovania bola vybudovaná škola na Nových portách a „*Hungária*“ – terajšia budova Lýcea Jozefa Gregora Tajovského, ktorá doteraz patrí medzi najväčšie historické budovy v Nadlaku. Popri svojej hlavnej farárskej funkcii Boor vykonával aj funkciu predsedu školskej rady a traduje sa, že k učiteľom bol prísny a kritický.

Nadlak z veže kostola

Rozhodujúcu úloha v národnom živote rumunských Slovákov

So zanietým kopaničiarskym zápalom Ľudovít Augusstin Boor neúnavne pracoval v cirkevnom zbore, pri spevokole, tamburášskom súbore a neodmysliteľnom divadelnom krúžku. Pre dobre fungujúcu knižnicu objednával slovenskú tlač a sám prispieval do viacerých novín. Okrem cirkevnej tlače správami a poukazovaním a odsudzovaním národnostného útlatku písal už počas pôsobenia v Krajnom do Národných novín a Národného hlásníka a to aj pod pseudonymom Šľahor. Neskôr uverejňoval články v svetskej a cirkevnej tlači. Tlačou vydal niekoľko oslavných a pohrebných kázní. „Zaiste však hviezdny okamihom jeho života a národno-politického života nadlacksých Slovákov boli roky 1918 – 1922. V októbri roku 1918 Ľudovít Boor sa nachádza na Slovensku a zrejme je tým predstaviteľom **Nadlaku**, ktorý 30. októbra 1918 podpisuje v **Turčianskom Svätom Martine** *Prehlásenie slovenského národa*. 7. novembra 1918 sa Boor navracia do mesta pri Maruši – Nadlaku a hneď tu zakladá Slovenskú národnú radu,“ napísal spisovateľ Ondrej Štefanko v zborníku 200 rokov života Slovákov v Nadlaku s názvom

*Aspekty národného a politického myslenia nadlacksých Slovákov s dôrazom na prvú polovicu 20. storočia. Po založení Slovenskej národnej rady z jej vedenia sa po krátkom čase z taktických dôvodov sťahuje a predsedom sa stáva Ján Suchánsky a tajomníkom Uroš Boor. Všeobecne sa vedelo, že **Ludovít Boor stál aj na čele snáh pripojenia Nadlaku k Juhoslávii**, to ho stálo zo strany maďarských úradov prenasledovanie, ktoré vyvrcholilo 8. decembra 1918 podpálením jeho fary.*

Pričinil sa o naplnenie národných snáh Slovákov

O možnosti pripojenia **Nadlaku k Juhoslávii** alebo k Rumunsku sa zachovalo memorandum Slovenskej národnej rady v Nadlaku z 28. novembra 1918, označené ako *Spomenica*, podpísané Ľudovítom Boorom a Jánom Suchánskym a zaslané autonómnej vláde Vojvodiny, požadujúce obsadenie územia 22 obcí srbským vojskom a následne pripojenie 37 470 Slovákmí osídleného územia Čanádu a Békešu k Juhoslávii. Tento dokument označený ako *Promemoria*, bol z Nadlaku vyhotovený aj vo francúzštine a zaslaný do

V kancelárii evanjelického farára a seniora

Paríža. Na kratší čas bol roku 1919 z **Nadlaku** vyobcovaný a jeho syna Uroša uväznili v župnej väznici v **Makove**. Po ustálení prevratových pomerov sa zakrátko ujal v Nadlaku svojej farárskej služby. Jeho úsilie dostať Nadlak z područia maďarského štátu bolo nakoniec po roku 1919 korunované pripojením Nadlaku k Rumunsku. Definitívne o tom bolo potrebné presvedčiť zastupiteľský konvent. S tým cieľom Ľudovít Boor a jeho kolega, farár **Ivan Bujna** s delegáciou Nadlačanov presvedčili delimitačnú komisiu, aby Nadlak bol pripojený do Veľkorumunského kráľovstva. To sa definitívne stalo až 16. novembra 1922. Slováci týmto v Rumunsku dosiahli používanie slovenského jazyka v školách, samostatnosť slovenskej evanjelickej cirkvi a zastúpenie v rumunskom sneme. V prvých parlamentných voľbách do rumunského snemu bol Boor zvolený ako zástupca Slovákov za poslanca rumunského parlamentu. Ľudovít Augustín Boor zomrel 5. marca. 1924 v Nadlaku a zostáva natrvalo zapísaný nielen do nadlackých dejín, ale aj do dejín všetkých rumunských Slovákov. Aj jeho zásluhou sa Nadlak stal kultúrnym a spoločenským centrom rumunských Slovákov.

Nadlak v tržnom dni

Adriana Fúriková

Vianočný stromček u Slovákov v rumunských regiónoch Bihar a Salaj

V prvej polovici XX. storočia, originálnymi alternatívami vianočného stromčeka u Slovákov v Bihore a Salaji boli imelo alebo lampa zo slamy. Tieto kreatívne symboly Vianoc sa nachádzali krásne ozdobené vo veľa domoch Slovákov v regiónoch Bihar a Salaj, keďže lesy boli súkromným majetkom veľkých vlastníkov pôdy. Slama je materiálom bežne dostupným v domácnosti, ale má aj symbolickú hodnotu, keďže v kresťanskej mentalite sa verí, že na slame sa narodil Ježiško.

Lampa zo slamy sa v minulosti vyrábala ručne s trpezlivosťou a precíznosťou alebo v lete po skončení žatvy, alebo počas dlhých večerov v zimnom období, keď sa rodina pripravovala na oslavu Vianoc. *„A keď ňebolo smrečka, uš aj ze slami robili dakedi, to jak košiček (...) Taku hrubu slamu vzali a to narezali take jednake kuski a to potom cvernu s drotikem teňunkim ponavlekali.“* (H. Kozaková, narodená v roku 1941, Nová Huta) *„A take ružički z papera ved'eli spraviť nato.“* (F. Valiček, narodený v roku 1933, Vagaš) *„Cez leto, (...) pozberali sme slamu, skor jak sa malo kosiť, lebo ňebolo spučené. Kera bola taka hrubša slama, jak na prikklad ze žita, tak z tej sme si to nastrihali, uviazali, a potom keď sme mali čas, tak sme si to pekňe ozdobili.“* (H. Morongová, narodená v roku 1939, Čerpotok)

Ako ďalší variant vianočného stromčeka bolo imelo, v nárečí omeľo. *„To je taki stromek okruhľunke pekňe čo rastňe na jabloni. Sme to uviazali s ňitku na gerendu, tak nad*

Namiesto lampy zo slamy alebo imela máme súčasnejšiu vianočnú ozdobu

Stromček nachádza svoje miesto pod hradou

Vianočná večera pod stromčekom

---

stoľem a sa to krútilo." (R. Faturova, narodená v roku 1921, Čerpotok) „*Ked' nebolo stromkoch tak šeci si to pripravili, aj stari aj mladi.*" (R. Bejdakova, narodená v roku 1929, Čerpotok) „*Dali sme tam orechi, miadovnički, jabka take maličke (...); ftedi neboli jak su teras čokoladi. No, už potom pozd'ejši bolo, tak sme kupili štiri, piat'. Šesť najviac, gd'e tu žebi bola jedna čokolada.*" (R. Faturová, narodená v roku 1921, Čerpotok)

Táto vianočná výzdoba musela zaujať čestné miesto v rámci každej rodiny. Lenže kde by sa mohol položiť stromček, aby mal vhodné miesto v tých maličkých domcoch s veľkým počtom detí? „*Ked' mali tak dva mestnosti, tak si ho dali do prednej izbi. Ale običajne, uviazali ho na gerendu, lebo mali veľa d'etí a ta mestnosť bola mala. Museli mať mesto lebo na noc d'eťom davali slamu, nak maju gd'e spať.*" (H. Kozaková, narodená v roku 1941, Nová Huta)

Dnes ozdoby na stromček sú rozmanité a prestali sa používať slamené lampy alebo imelo namiesto smrečka. V súčasnosti u Slovákov v Bihore a Salaji nájdeme moderné ozdoby (girlandy, svietniky) namiesto medovníkov, jabĺčok, orechov, papierových ružičiek, ktoré zostali len krásnou nostalgiou v pamäti starších miestnych obyvateľov.

Slováci v Srbsku

Vladimír Valentík

Drobničky z minulosti Báčskeho Petrovca K 280. výročiu príchodu Slovákov (1745 – 2025)

• PRVÝ MASKOVÝ BÁL V PETROVCI

Prvýkrát v Petrovci bol organizovaný maskový bál v sobotu 9. februára 1929. Usporiadal ho Slovenský športový klub vo Veľkej krčme. Na rôzne masky hlasovalo až 2049 prítomných. Za najkrajšiu masku vyhlásili masku Emušky Dankovej z Petrovca (získala 893 hlasov), druhá bola maska pani Dr. Fuchsa z Kulpína (656 hlasov) a tretia – maska Gustáva Komloša z Nového Sadu (20 hlasov).

• PRVÝ ČERNOCH, KTORÝ MAL V PETROVCI PREDNÁŠKU

Prvá prednáška jedného černochoha v Petrovci bola v sobotu večer 20. septembra 1930. Bolo to v škole učiteľa Emila Speváka a prednášal pán teológ Rabenasolo z Madagaskaru na tému: Sociálny a náboženský život na Madagaskare.

• PRVÁ VOĽBA KRÁSKY V PETROVCI

Prvá petrovská kráska, alebo ako sa to vtedy hovorilo kráľovná krásy, bola Milka Čániová. Za petrovskú krásku ju zvolili 2. decembra 1928 s počtom 315 hlasov. Po nej nasledovali Zuzka Majerová (106 hlasov), Elenka Labáthová (68 hlasov), Margita Bröder (50 hlasov) a Olinka Križanová (21 hlasov). Okrem toho, Petrovčania si 2. decembra vyvolili aj prvú kráľovnú tanca Zuzku Majerovú s partnerom p. Kraskom.

Redaktor Národnej jednoty Andrej Labáth na stranách tohto časopisu o nich napísal: „Tak Slováci v SHS majú svoju prvú kráľovnú krásy, ktorá mimo opravdovej telesnej krásy môže sa honosiť ešte krásou takou akou sa mnohé krásavice pochľúbif nemôžu a to je: milá povaha, detinská naivnosť a nevinnosť.“

Zase šibalské oči našej prvej kráľovnej tancu sú istotne hodné prisúdeného uznania. A mimo toho, že ony majú tiež ešte akúsi zvláštnu magnetickú silu a bodajú tak nemilosrdne, ako šíp dotieravého Amora, obohacujú ju ďalším sympatickým pôvabom“.

• **PO PRVÝKRÁT ELEKTRICKÝ PRÚD V PETROVCI**

Elektrický prúd v Petrovci prvýkrát zasvietil pred 100 rokmi: 16. februára 1925 o 11. hodine. Bola to druhá slovenská dedina v Báčke s elektrickým osvetlením. Iba Pivničania boli rýchlejší. U nich elektrický prúd prišiel do 200 domov 19. decembra 1924, teda takmer dva mesiace skôr.

• **PRVÁ AUTOMOBILOVÁ PREMÁVKOVÁ NEHODA V PETROVCI**

13. augusta roku 1923 v úzkej uličke sa stretli automobil s vozom plným senom. Kone sa splašili a báťa Štefan Spevák spadol z voza a zlomil si ruku a zároveň utrpel aj iné úrazy.

• **PRVÝ PETROVČAN – DIPLOMOVANÝ PILOT**

Prvý Petrovčan, ktorý získal pilotský diplom, bol Dušan Hýl. Bolo to 29. septembra 1930 na Vojenskej leteckej škole. Odborné skúšky zložil s vyznamenaním a bol tretí v oddelení podľa dosiahnutého úspechu.

• **PRVÁ SLOVENSKÁ AKROBATKA**

Prvá slovenská akrobatka z Petrovca bola Mária Lenčová a dokázala chodiť po povraze. V Petrovci vystupovala dvakrát: v októbri 1929 a v novembri 1934.

• **PRVÝ RÖNTGENOVÝ PRÍSTROJ V PETROVCI**

Petrovský lekár Dr. Jozef Šuster pred 80 rokmi – začiatkom apríla roku 1935 zadovážil si v tom čase najmodernejší röntgenový prístroj a chorí Petrovčania viac nemuseli chodiť na prehliadky do Nového Sadu.

• **PRVÝ ZVEROLEKÁR**

Prvý zverolekár z radov vojvodinských Slovákov bol Ján Mocko z Pivnice. Štúdiá veteriny zakončil 2. decembra roku 1936 v Brne na Vysokej zverolekárskej škole. Zároveň, bol to aj prvý zverolekár z radov vojvodinských Slovákov, ktorý stredoškolské vzdelanie nadobudol na petrovskom gymnáziu.

Anna Žolnajová-Barcová

GALÉRIA INSITNÉHO UMENIA V KOVAČICI K 70. VÝROČIU ZALOŽENIA

Vojvodina v Srbsku sa nachádza v južnej časti Panónskej nížiny a predstavuje prirodzený most medzi strednou a západnou Európou na jednej a Balánskym polostrovom a Blízkym východom na druhej strane.

Obec Kovačica je zaujímavá a známa mnohými vecami a rozprestiera sa v juhovýchodnej časti Vojvodiny, v južnej časti Banátu, na ploche 419 km².

Obec Kovačica sa nachádza na trojmedzí, čiže v blízkosti troch veľkých miest: 50 km od Belehradu, hlavného mesta Republiky Srbsko, svetovej metropoly, administratívneho, kultúrneho, športového, hospodárskeho, finančného, veľtrhového a turistického strediska juhovýchodnej Európy, nachádzajúceho sa na križovatke ciest medzi Európou a Áziou, 80 km od Nového Sadu, hlavného mesta Autonómnej pokrajiny Vojvodiny, v ktorom sa spájajú mnohé významné medzinárodné cesty, a 80 kilometrov od mesta Vršac, ležiaceho pri hranici medzi Srbskom a Rumunskom.

Kovačica je malým mestečkom na geografickej mape sveta, ale na mape insitného umenia má rozmery metropoly. Takéto postavenie vo svete insitného maliarstva získala práve vďaka svojim maliarom, ktorí tvoria a spoločne vystavujú svoje práce už 73 rokov.

Vznik insitného umenia

Za rok vzniku insitného maliarstva v Kovačici sa považuje rok 1939, keď bez akýchkoľvek vedomostí o akademickej kompozícii obrazov začali maľovať Martin Paluška a Ján Sokol. Neskôr sa k nim pripojili dnes už vo svete insitného umenia známe mená, akými sú Michal Bireš, Vladimír Boboš, Martin Jonáš a Ján Kňazovic. V tom čase tematika ich obrazov bola príliš netypická pre Banát – znázorňovali gondoly, romantické kaštiele, africké zvieratá... Až roku 1953, po rozhovoroch s akademickým maliarom Stojanom Trumičom z Pančeva, tunajší zakladatelia insity začali na svojich dielach znázorňovať to, čo pozorovali, dýchali, cítili...

Svetoznáma galéria insitného umenia

O týchto maliaroch sedliakoch sa začalo čoraz viac hovoriť a tak vznikla potreba založiť galériu. Dňa 15. mája 1955 v Kovačici bola otvorená prvá dedinská galéria obrazov v celej bývalej Juhoslávii a jej miestnosti boli v budove domu kultúry v Kovačici.

V septembri 1989 v renovovanom dedinskom dome v samom strede Kovačice bola otvorená nová Galéria insitného umenia.

V priebehu celého jej doterajšieho plodného obdobia, cez galériu prešlo 37 maliarov. Jej najvýznamnejšími predstaviteľmi sú Zuzana Chalupová, známejšia ako Mama Zuzana, a chýrečný Martin Jonáš. Možno s hrdosťou povedať, že ich obrazy sa nachádzajú v galériách a súkromných domoch po celom svete.

V súčasnosti Galéria insitného umenia má 22 členov – nie sú všetci z Kovačice, niektorí členovia sú z Padiny a Pančeva.

Tematické bohatstvo obrazov

Všeobecne pozorované, obsahy týchto obrazov sú výrazne bohaté a rôznorodé. Nostalgické a idylické motívy hovoria o minulosti a znázorňujú život na uliciach a v dedinských dvoroch, poľné práce alebo ambientné obrazy dedinských izieb so starodávnymi kobercami a domácimi predmetmi a na obrazoch sú tiež prítomné portréty a zátišia. Pri všetkých autoroch sa zá-

Budova Galérie insitného umenia v súčasnosti

Dom kultúry 3. októbra, v ktorom galéria sídlila do roku 1989

kladné štýlové a tematické zameranie síce vzťahuje na ľudové obyčaje a folklór, dedinu a plodnú banátsku rovinu, ale každý z týchto maliarov predsa nesie v sebe autentickosť a jedinečnosť motívov a výtvarného prejavu, každý z nich našiel originálny maliarsky výraz a rozpoznateľný rukopis.

Ústredné podujatie

Každoročne v októbri sa oslavuje tradičné podujatie známe pod menom Kovačický október a v miestnostiach galérie vtedy prebieha výstava najnovších reprezentačných prác všetkých jej členov. Tie obrazy predstavujú dar galerijnému fondu. Fond obrazov Galérie insitného umenia sa z roka na rok zväčšuje. Dnes jeho bohatstvo tvorí viac ako 1 000 obrazov. Zamestnanci galérie každý mesiac menia stálu výstavnú expozíciu, takže milovníci insitného umenia majú vždy príležitosť obdivovať iné diela.

Galerijný predaj

Návštevníci Galérie insitného umenia majú možnosť kúpiť si originálne obrazy členov galérie a rôzne suveníry, akými sú ručne vyrobené bábiky z kukuričných listov, zarámované reprodukcie obrazov, grafiky, pastely, miniatúry, magnetky, pohľadnice... Platiť možno v hotovosti alebo prostredníctvom POS terminálu.

Spoločná fotografia maliarov

Maliari s riaditeľom na Kovačickom októbri v roku 1982

Milovníci umenia

Vďaka tvorbe členov Galérie insitného umenia, Kovačicu v priebehu rokov navštívili mnohé známe osobnosti, medzi ktorými boli François Mitterrand, Rolling Stones, Pelé, Ursula Andressová, Alain Delon, Franco Nero, Juan Carlos a rôzni iní známi politici, diplomati, herci, umelci a každý rok približne 17 000 milovníkov umenia z celého sveta.

Poslanie maliarov

Zjednotení v Galérii insitného umenia maliari nám prostredníctvom svojej výtvarnej tvorby darujú seba v určitom figuratívnom zmysle a prebúdajú v nás niečo, čo je niekedy zabudnuté alebo ospalé, ale predsa ľudské v našej povahe: čistotu, úprimnosť, otvorenosť a spontánnosť s cieľom znovu aspoň na okamih urobiť svet lepším.

K mimoriadnemu významu maliarskej tvorby kovačických insitných umelcov pridáva aj najnovšia správa, že kovačické insitné umenie bolo 3. decembra zapísané do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO. Rozhodol tak Medzivládny výbor pre zachovanie nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO na svojom 19. zasadnutí, ktoré prebiehalo v Asuncióni v Paraguaji od 2. do 7. decembra 2024. Je to mimoriadne uznanie pre slovenskú komunitu v Srbsku.

GALÉRIA INSITNÉHO UMENIA
MASARYKOVA 65
26210 KOVAČICA, SRBSKO
www.naivnaumetnost.com

Vladimír Valentík

Zuzana Chalupová – matka všetkých detí sveta (1925 – 2001)

K 100. výročiu narodenia

Maliarsky opus Zuzany Chalupovej (1925 – 2001), najznámejšej maliarky v dejinách kovačického insitného umenia, najčastejšie tvorili figurálne kompozície žánrových scén z nášho každodenného dedinského života a práce. Zuzana Chalupová maľovala chov hydiny, pranie, dojenie kravy, okopávanie kukurice, žatvu a iné práce dedinčanov. Maľovala ich často v bohato dekorovaných interiéroch sedliackej izby pri rodinnej večeri, pytačkách, modlitbe, odobierke a pod. Jej maliarsky prejav je výrazne naratívny. Na každom obraze sa snažila pomocou početných figúr v pohybe vyrozprávať štetcom príhodu alebo udalosť z každodenného

Zuzana Chalupová

Zuzana Chalupová často maľovala pre humanitárne ciele a potreby detí

života. Individuálnou príznačnosťou jej výtvarnej poetiky a ikonografie je však to, že všetky postavy na jej obrazoch majú takmer uniformné detské, anjelské tváre s okrúhlymi červenými lícami a nevinnými očami. Výtvarným mikrouniverzom Zuzany Chalupovej vládne harmónia, detsky nevinná krása a oslava nášho dedinského života. Jej svet tvoria ľudia a deti uniformných nevinných detských tvárí, ktoré naplňajú optimizmom. Dospelí muži sa od detí líšia iba väčším vzrastom a fúzami. Na jej obrazoch na biblické motívy i Ježiš i apoštoli, i Abrahám i Mojžiš a ostatné biblické osobnosti sú v podstate deti s bradami. Výtvarné univerzum Zuzany Chalupovej je teda vybájený svet, v ktorom existujú iba deti, iba ľudia detskej tváre. Všetci sme boli deti, niektorí šťastnejší z nás deťmi i zostali, alebo sa aspoň snažia byť deťmi v našom krutom svete dospelých – nostalgicky túžiac po detskej bezprostrednosti, bezstarostnosti, nevinosti a naivite. Zuzana Chalupová svoj vytúžený ideálny, anjelský, detský svet materializovala na svojich plátnach. To je jej svet, po akom intímne túžila hlboko v duši. To je jej kozmos, jej umelecké univerzum.

Výtvarný prejav Zuzany Chalupovej z formálno-umeleckého aspektu je úplne v súlade s jej ideovým zámerom, s jej poetikou sveta detskej nevinnosti, bezstarostnosti a hravosti. Farby, ktoré pri jeho emocionál-

není používa, spĺňajú pôvodný poetický zámer. Keď ide o samotnú organizáciu priestoru obrazu, je insitná, naivná, detsky nedokonalá, čo vynikajúco zodpovedá zámeru vytvoriť univerzum, v ktorom v rajskej zhode žijú a pracujú, tešia sa a milujú ľudia-deti.

Maľby Zuzany Chalupovej majú redukovaný priestor obrazu a pôsobia plošne i napriek autorkinej snahe výtvarne zachytiť ilúziu priestorovej hĺbky obrazu. Táto vlastnosť jej maliieb – charakteristická pre primitívne (nie v pejoratívnom zmysle) a detské maľby – tiež výborne korešponduje so zámerom umelecky podať a zobraziť ideálny detský svet. Redukovaný priestor obrazu nie je charakteristický iba pre detské a primitívne umenie, ale aj pre moderné umenie. Jednou z prvých a podstatných vlastností pri vzniku moderného maliarstva v 19. storočí bolo akurát porušenie ilúzie priestorovej hĺbky obrazu, jeho perspektívy, čiže iluzórneho tretieho rozmeru, lebo umelci sa od toho času snažili verne nenapodobňovať vzhľad skutočného sveta, ale ho obohacovať svojou imagináciou a kreatívnosťou, ktorá odhaľuje umelcov individuálny vnútorný postoj k zobrazenému svetu.

Práve preto i na prípade umeleckej tvorby Zuzany Chalupovej, ako aj pri tvorbe Jána Kňazovica a Martina Jonáša, môžeme porovnávať a konštatovať už dávno v dejinách umenia 20. storočia známu formálnu blízkosť moderného umenia a insitnej tvorby umelcov samoukov.

Veľkosť a význam umenia Zuzany Chalupovej spočíva teda v schopnosti vytvoriť paralelný autentický výtvarný svet, ktorý má svoju ikonografiu, svoju výtvarnú logiku a ucelenosť, čiže má svoj odkaz. Ako Martin Jonáš odhalil a zviditeľnil na svojich obrazoch metafyzickú podstatu a pravdu sedliakovho bytia v týchto končinách, tak Zuzana Chalupová maľovala na svojich obrazoch lepší, krajší, čistejší a humánnejší svet, v ktorom žijú ľudia s detskými tvármi a s dobrou, nevinnou a veselou detskou dušou.

Vladimír Valentík

Ján Kňazovic – najoriginálnejší maliar v dejinách kovačického insitného umenia K 100. výročiu narodenia

Ján Kňazovic (1925 – 1984) patrí k najvýznamnejším predstaviteľom kovačického insitného maliarstva. Bol najoriginálnejším a najsmelším maliarom kovačickej insity, ktorý nebránil svojej bohatej imaginácii prejaviť sa v úplnosti a nadržáť prirodzenú snahu insitného umelca čím vernejšie napodobovať skutočnosť. Ján Kňazovic pri maľovaní tak preštylizoval s umeleckým zámerom napodobňované motívy, že vytvoril svoj úplne autentický

Ján Kňazovic pri svojich obrazoch

---

jedinečný výtvarný svet. Tiež sa ani farby neostýchal používať na základe ich vnútorných, citových hodnôt, a nie na základe mimetických zásad, takže napríklad namaľované zvieratá, lístie na stromoch, alebo aj samotné stromy mohli byť modré, alebo ružové.

Ján Kňazovic bol maliarom noci, hoci maľoval aj výjavy znázorňujúce život počas dňa. Pod rúškom jeho „ultramarínových nocí“ prebiehal veselý dedinský život jeho čudesného výtvarného sveta.

Obrazy Jána Kňazovica pôsobia úplne plošne. Na dvojrozmernom tmavom priestore obrazu Ján Kňazovic lineárne usporadúval dedinské domce, stromy, kvety, zvieratá a ľudí a prejavoval sklony ku kompozičnej multiplikácii rovnakých alebo podobných motívov. Jeho silne prejavovaný zmysel pre symetriu na kompozičnej rovine obrazu im zabezpečoval jedinečnú usporiadanosť a akýsi oneirický nádych.

Slováci vo Švajčiarsku

Renka Krempaská-Palušová
Kristínka Janotová

Folklórny súbor Kolečko v Zürichu

Sme skupina vášnivých milovníkov slovenského folklóru, ktorých spája hlboká láska k ľudovému tancu, spevu, krojom a tradíciám. U nás neexistujú žiadne vekové či váhové obmedzenia – vítaný je každý, kto má cit pre rytmus, nadšenie pre folklór a radosť z kolektívu. V našich radoch nájdete nielen Slovákov, Čechov a srbských Slovákov, ale aj Švajčiarky a Švajčiarov, ktorí si Slovensko a jeho ľudovú kultúru obľúbili natoľko, že sa naučili po slovensky a mnohí z nich pôsobia v súbore už niekoľko generácií.

Vystupujeme na folklórnych festivaloch a kultúrno-spoločenských podujatiach, na miestach, kde nesmie chýbať veselá hudba a tanec. Divákov si získavame nielen nadšením a oddanosťou našich členov, ale aj autenticitou tancov, ktoré poctivo trénujeme každý týždeň v Zürichu. Naš bohatý repertoár zahŕňa tance z rôznych regiónov Slovenska – od Hornej Nitry, Myjavy, Trenčína a Púchova, cez Horehronie až po Zemplín a Šariš.

Založenie súboru v roku 1968

Niekoľko rokov pred vznikom Kolečka sa v Zürichu pravidelne stretávali Švajčiari a Švajčiarky, niektorí so slovenskými a českými koreňmi, ktorých spájala spoločná vášeň – túžba naučiť sa slovenské a české ľudové tance. Medzi týmito nadšencami vynikal mladý manželský pár Annely a

Jack Brunnerovcov, spolu s Jarom Joklom a Vreni Ulli, deťmi moravských emigrantov. Práve v ich myšliach sa zrodila myšlienka založiť vlastnú tanečnú skupinu. Na jeseň roku 1968 preto oslovili Dušana Parajku, ktorý sa s obrovskou radosťou a nadšením chopil tejto úlohy. Spolu s Annela a Jackom viedol súbor takmer päť desaťročí. V priebehu 80. rokov sa Kolečko rozrástlo o príchod prvých Čechov a Slovákov, ktorí hľadali nový začiatok vo Švajčiarsku. Dušan nezaháľal – pod jeho vedením sa neustále rozširoval repertoár, ktorý zahŕňal tance z rôznych regiónov Čiech, Moravy a Slovenska. Tieto tance však neboli len mechanickými krokmi, ale oživovali príbehy, spomienky a tradície, ktoré dojali a inšpirovali divákov pri každom vystúpení.

Dušan Parajka

*Dušan Parajka, prvý umelecký vedúci
a choreograf súboru Kolečko*

Dušan Parajka, prvý choreograf a umelecký vedúci FS Kolečko, sa narodil v roku 1935 v Báhoni na Slovensku. Jeho vášeň pre folklór ho viedla na štúdium pedagogiky a ľudového umenia v Prahe, kde sa stal súčasťou prestížneho folklórneho súboru Vycpáľkovci. Neskôr ho osud zaviedol do Švajčiarska, kde sa stal dôležitou súčasťou Združenia Slovákov v Zürichu, aktívne prispievajúc do ich časopisu. Za svoje dlhoročné úsilie a neúnavnú prezentáciu slovenskej kultúry vo Švajčiarsku bol ocenený Zlatou plakietou ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí SR.

Jeho náhly odchod v marci 2014 zanechal hlbokú prázdnotu. Slováci vo Švajčiarsku prišli o výnimočnú osobnosť, ktorá svoj život zasvätila uchovávaniu slovenského folklóru. Jeho neúnavná vášeň pre tanec a spev, ktorú odovzdával členom súboru, žije ďalej prostredníctvom tých, ktorí s hrdosťou nesú jeho odkaz a udržiavajú slovenské tradície nažive.

Niektoré zaujímavé vystúpenia a podujatia

Kolečko dlhé desaťročia reprezentovalo slovenskú kultúru a prostredníctvom svojich vystúpení budovalo mosty medzi národmi. Jeho prítomnosť na rôznych podujatiach, festivaloch a slávnostiach je široko známa a obdivovaná. Súbor je napríklad stálicou na medzinárodnom festivale Züri Fäscht v Zürichu, ktorý sa koná každé tri roky a priťahuje desiatky účinkujúcich a tisíce divákov. Medzi najzaujímavejšie momenty v histórii súboru patrí turné po Slovensku v roku 2000, keď Kolečko malo česť vystupovať v Piešťanoch, Trenčíne, na Folklórnom festivale v Detve a v Slovenskom národnom divadle v Bratislave. Pekné spomienky zanechalo aj podujatie Slovenský deň vo Fechy v roku 2009 v malom vinohradníckom mestečku pri Ženevskom jazere, keď na tradičnej slávnosti hrozna spojenej so sadením viniča, bola zasadená sadenica viniča zo Slovenska. Miestny spevácky súbor, zložený z francúzsky hovoriacich spevákov, zaspieval slovenskú hymnu s perfektnou výslovnosťou a vrcholom osláv boli tanečné vystúpenia súboru.

V roku 2019 bol FS Kolečko poctený vystúpením na oslave Dunajského prameňa „Donauquellfest“ v Donaueschingene v Nemecku, kde Slovensko bolo hosťovským štátom. Remeselníci zo Slovenska

ponúkali svoje výrobky a typické dobroty. V stánku FS Kolečko mohli návštevníci obdivovať slovenské výšivky a kroje a rozveseliť sa pri ľudovej hudbe, tancoch a speve.

FS Kolečko po vystúpení na Detve v júli 2024

Rok 2024 bol významný vystúpením na Krajanskej nedeli v Detve. FS Kolečko sa v júli 2024 zúčastnil na 9. ročníku Krajanského dvora a 49. ročníku Krajanskej nedele v rámci 57. ročníka Folklórnych slávností pod Poľanou. V programe Blízki z ďaleka vystupoval spolu s krajanmi z celého sveta. Podujatie, financované Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí, tak poskytlo členom súboru jedinečný zážitok, na ktorý budú s vďakou spomínať. Obzvlášť dojemné bolo, že jeden z našich starších členov sa tento rok na Detve predstavil už druhýkrát, pričom prvýkrát to bolo pred 24 rokmi.

Organizácia a vedenie

V roku 2015, po dlhých diskusiách a zváženiach, sa členovia Kolečka rozhodli založiť nový spolok: FS Kolečko. Tento spolok funguje pod vedením predsedníctva zloženého zo siedmich kľúčových pozícií: prezident, pokladník, tanečný a umelecký vedúci, správca krojov, správca podujatí a administrátor. Stanovy spolku sú základom jeho fungovania a každoročne prechádzajú revíziou. Na výročnej schôdzi sa prezident delí o prehľad činnosti spolku za uplynulý rok, zatiaľ čo pokladník prezentuje finančnú správu, ktorú následne kontrolujú revízori. Potom sa volí nové predsedníctvo a schvaľuje plán financií na nadchádzajúci rok. Schôdza tiež zahŕňa diskusiu o návrhoch členov a všetky dôležité rozhodnutia sú riadne protokolované.

Repertoár

Temperamentný Východ z vystúpenia na Züri Fäscht

Kolečko vystupovalo na Detve v júli 2024 s Horehronským párovým tancom

Repertoár Kolečka je skutočne pestrý a zahŕňa tance a piesne z rôznych regiónov Slovenska. Vystúpenia sú často obohatené živou hudbou, ktorá pridáva na autenticite a vytvára jedinečnú atmosféru. Súbor sa môže pochváliť nádhernými choreografiami, ktoré zahŕňajú tradičné tance z východného Slovenska, ako sú Zemplínsky čardáš, Šarišská polka a Krúčená, ale aj tance zo stredného a západného Slovenska, vrátane Tekova a sólových tancov z Púchovskej a Trenčianskej doliny. Nezabúda sa ani na tradičné čepčenie nevesty, ktoré je vždy sprevádzané krásnymi spevmi, čím dodáva predstaveniu ešte väčší náboj a šarm.

Najnovším prírastkom do repertoáru Kolečka sú tance z Horehronia, ktoré zahŕňajú ženské Horehronské kolesá a párový tanec Horehron s charakteristickými rytmickými dupákmi a spevmi. Divákov určite očarí aj technicky i kondične náročná choreografia z Myjavy, ktorá rozpráva príbeh lásky mladého páru, ich rodičov a rôznych generácií z dediny. Táto emotívna inscenácia končí šťastne, keď sa všetci zúčastnení spoja v radostnom tanci, čím vytvárajú nezabudnuteľný zážitok.

Kolečko ukázalo choreografiu Myjava v júni 2024 v Zürichu na Sviatku krojov

Ciele

Hlavným cieľom súboru je uchovávanie a propagácia slovenskej kultúry a folklóru, ako aj podpora komunitného ducha medzi Slovákami žijúcimi v zahraničí. Spolok sa usiluje o kontinuitu v práci s mladými aj staršími tanečníkmi a spevákmi, čím zachováva cenné kultúrne dedičstvo. Súbor sa usiluje o angažovanie mladých ľudí, aby sa zaujímali o svoje korene a tradície. V tejto misii má spolok veľkú finančnú podporu z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Členov súboru spája hlboká láska ku Slovensku a slovenskému folklóru. Ľudia z rôznych častí Slovenska a Švajčiarska tu nachádzajú potešenie a podporu. Aj keď sa počas tréningov a sústredení kladie dôraz na disciplínu a autentické prezentovanie choreografií, v Kolečku nechýba ani priateľská a láskyplná atmosféra. Účinkujúci v súbore si užívajú chvíle radosti, ktoré im umožňujú zabudnúť na každodenné starosti a problémy, a cítia sa byť súčasťou niečoho krásneho, čo reprezentuje Slovensko. Kolečko je vždy vítané tam, kde môže vniesť dobrú náladu a lásku k ľudovému tancu a spevu. Každý, kto má vášeň pre tanec, hudbu a chuť venovať sa tejto krásnej tradícii, je v súbore srdečne vítaný.

Jarmila Buchová

Slovenská škola a škôlka v Zürichu vo Švajčiarsku a Slovenský kultúrny spolok v Zürichu

slovenskaskola.zurich@gmail.com

Slovenčina v Mníchove Zvonček

slovenskaskola.zvoncek@gmail.com

Zvonček na návšteve u kamarátov na Ahoj festivale v Zürichu vo Švajčiarsku

Slovenské vzdelávacie centrum Zvonček z Mníchova navštívilo spolu s mníchovským divadlom Erbytheater festival, ktorý spoluorganizovala naša partnerská škola vo Švajčiarsku.

Už po šiestykrát sa v Zürichu uskutočnilo kultúrne podujatie AHOJ festival. Tento rok sa k Českému klubu Zürich po prvýkrát pridal aj Slovenský kultúrny spolok, ktorý existuje pri Slovenskej škole a škôlke. Vďaka spolupráci oboch organizácií sa festival rozšíril o prezentáciu slovenských umelcov, pričom finančnú podporu poskytol Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Kabaret Akurát

Medzi pozvanými umelcami bola aj slovenská spisovateľka **Lenka Šingovská**, ktorá prostredníctvom svojich kníh predstavila prírodné krásy Slovenska. Tentokrát sa zamerala na slovenské mestá, ich erby a legendy. Jej kniha **Tajomstvo skalného sokola** zaujala aj svojimi netradičnými fotografiami, ktoré sú fotené z vtáčej perspektívy.

Naše divadlo **Erbytheater z Mníchova**, vedené manželmi Zuzanou a Robertom Erby, predviedlo detskú hru **Hasi, pass auf – Počkaj zajac** dvoj-
jazyčne: v slovenčine a nemčine. Rovnako zaujali aj dospelých svojim predstavením **Kabaret Akurát**, ktoré predstavilo slovenskú kultúru, slovenský jazyk a tradície prostredníctvom hudby, textov a humoru.

Folklorný súbor **Kolečko** zo Zürichu priniesol do programu zábavný a moderný pohľad na slovenský folklór. V rámci workshopu zapojili do akcie aj publikum. Spoločne sme si zatancovali tradičný rytmický vytlieskávaný skupinový tanec Bašistovská. Deti aj dospelí sa pritom veľmi dobre spoločne zabavili.

Festival spojil široké spektrum českých a slovenských umelcov a priblížil švajčiarskemu publiku kultúru oboch národov, čím vytvoril priestor na udržiavanie tradícií a posilňovanie slovenskej a českej identity v zahraničí.

Tešíme sa z tejto našej spolupráce. Vidíme sa o rok na ďalšom ročníku Ahoj festivalu.

Podrobnosti o festivale nájdete na:

www.slovenskakultura.ch

a

www.ceskyklub.ch

Odčepčovanie

Slováci v Taliansku

Lucia Kubicová-Torchio

Maja Straková

ZDRUŽENIE PRIATEĽOV SLOVENSKA ASSOCIAZIONE AMICI DELLA SLOVACCHIA

Valné zhromaždenie členov Združenia priateľov Slovenska MY@VY

Život v Taliansku sa ešte stále neskonsolidoval po ťažkých troch rokoch kovidovej pandémie. Naši rodáci využívajú každú možnosť čo najviac a najčastejšie cestovať za svojimi rodičmi, súrodencami, rodinami, priateľmi a spolužiakmi na Slovensko. Naposledy sme sa videli v Turíne pri príležitosti návštevy členov slovenskej delegácie z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za sprievodu pani konzulky z Ríma. Čas neúprosne letí a odvtedy uplynulo niekoľko mesiacov. Preto sme v zmysle štatútu združenia, zvolali stretnutie spojené s valným zhromaždením, ktoré sa uskutočnilo dňa **25. mája 2024 o 12. hodine v priestoroch pizzerie Mister Pomodoro, na Corso Vittorio Emanuele II. 40**, v blízkosti sídla nášho združenia MY@VY. Okrem našich členov sa na stretnutí zúčastnili v zastúpení českej komunity i Renata Jiroutková Carlini a Carlo Alberto. Od samotného začiatku sme sa ako združenie snažili udržiavať kontakty s komunitami cudzincov, ktoré pôsobia v Turíne, ako i v Regióne Piemont. Nepretržite aktívne spolupracujeme hlavne s komunitou českých krajanov.

Predsedička Maja Straková oboznámila prítomných členov s informáciami z Veľvyslanectva SR a Slovenského inštitútu v Ríme, o novom zložení pracovníkov na ÚSZZ a o jeho zameraní na podporu výučby slovenského jazyka. Podpredsedička Lucia Kubicová dopravila z Bratislavy nové Slovenské svetové kalendáre na rok 2024 a rozdala ich členom združenia, ktorí ich každoročne s veľkým záujmom čítajú. Každá naša členka ako i naši českí hostia sa navzájom predstavili a porozprávali o našich životných osudoch a o našom vzťahu k rodnej vlasti. Snažili sme vyčleniť do budúcnosti naše ciele a iniciatívy či akcie, ktoré by sme boli schopní realizovať vzhľadom na fakt, že máme k dispozícii nulový rozpočet. Aj sme sa postťažovali na kompli-

kovaný proces podávania žiadostí o poskytovanie dotácie od ÚŠZZ. Okrem tohto byrokratického aspektu máme hlavne problém zaradiť dotačné ciele, metodické požiadavky a pokyny do nášho talianskeho spoločenského kontextu, na ktorý pokyny neberú ohľad. Vzhľadom na tieto ťažkosti sme v posledných rokoch o dotácie už viac nežiadali. Bude však potrebné opäť tieto fakty prediskutovať s vedením ÚŠZZ, pretože naše združenie nemôže seriózne pracovať bez finančnej podpory zo strany slovenských inštitúcií. Talianska spoločnosť nám predkladá dôležité výzvy, na ktoré nie sme takto schopní reagovať. V dnešnom celosvetovom komplikovanom kontexte je nevyhnutné, aby sme ako Slováci žijúci v zahraničí prispeli našou aktivitou k mierovému procesu.

Po ukončení oficiálnej časti nasledoval spoločný obed, hradený v individuálnej réžii jednotlivcov. Na stretnutí vládla príjemná pohoda a veselá nálada. Veľmi sme sa tešili, že sa môžeme porozprávať v našom materinskom jazyku, v rodnej slovenčine. Internet síce odbúrava veľké vzdialenosti, ale nenahradí ľudské teplo z osobného fyzického kontaktu. Preto členovia vyjadrili pranie stretávať sa častejšie v kratších intervaloch.

Foto: Maja Straková

Lucia Kubicová-Torchio

ZDRUŽENIE PRIATEĽOV SLOVENSKA **MY@VY** ASSOCIAZIONE AMICI DELLA SLOVACCHIA

SLOVENKA BEÁTA NA KNIŽNOM FESTIVALE PORTICI DI CARTA V TURÍNE

Členka nášho Združenia priateľov Slovenska MY@VY v Turíne, naša rodáčka a talentovaná spisovateľka **Beáta Thiam Mészárosová** sa venuje písaniu detských kníh na Slovensku aj v Taliansku. Jej úplne prvá knižka z roku 2022 uzrela svetlo sveta práve v Taliansku. Publikácia s názvom *Mamma e papà non vanno bene insieme* bola predstavená počas knižného veľtrhu Salone del Libro 2022 v Turíne.

Kniha, ktorá sa zameriava na tému multikultúrnej rodiny, vzbudila

Pastelky svetoznámej značky Crayola boli súčasťou prezentácie knihy

*Autorka s knihou *Mamma e papà non vanno bene insieme* na knižnom veľtrhu Salone del libro.*

veľký záujem nielen medzi čitateľmi, ale aj medzi odborníkmi v oblasti detskej literatúry. Zaujímavosťou je, že kniha bola podporená aj spoločnosťou Crayola, ktorá patrí medzi málo výrobcov pasteliek s farebnými odtieňmi ľudskej kože.

Tento originálny prvok sa stal súčasťou prezentácií knihy, ktoré au-

Prezentácie kníh spojené s kreatívnym workshopom

torka absolvovala na rôznych miestach – v školách, centrách a knižniciach. Každá z týchto prezentácií bola obohatená o kreatívny workshop, kde deti pracovali práve s týmito pastelkami, čím sa ešte viac priblížili téme rozmanitosti a vzájomného porozumenia.

Autorka bola nedávno pozvaná odprezentovať svoju prvotinu aj na tradičnom prestížnom **knižnom festivale Portici di Carta**, ktorý sa konal priamo v srdci Turína na ikonickom námestí Piazza San Carlo. Svojou knihou zaujala množstvo návštevníkov festivalu a ukázala, že aj detská literatúra môže byť nielen zábavná, ale aj vzdelávacia a inšpiratívna.

Autorka Beáta Thiam Mészárosová počas prezentácie knihy na prestížnom knižnom festivale Portici di carta

behy pre deti, ktoré budú plné rôznych hlavolamov a hádaniek. Pre našu rodáčku je to ďalší veľký krok na ceste k úspechu v oblasti detskej literatúry.

Foto: Beáta Thiam Mészárosová

A to nie je všetko! Už začiatkom novembra vyjde jej ďalšia kniha, tentoraz v spolupráci s českým vydavateľstvom Bookmedia. Nový titul prinesie interaktívne detektívne prí-

Ivica Forrová

Slovenskí športovci roztrúsení po svete

Podľa dostupných štatistických odhadov okolo 2,2 milióna Slovákov žije v zahraničí a sú roztrúsení vo viac ako 50 štátoch sveta. Dlhodobo tvoria komunitu, ktorá si udržiava národnú a jazykovú identitu. Všeobecne sa definuje ako faktor súdržnosti kultúra a umenie vo všetkých ich formách ako hlavné piliere jednoty zahraničných Slovákov. Treba však dodať, že excelentní Slováci vo svete sú nielen umelci a kultúrni činovníci, ale i nositelia mnohých iných profesionálnych odvetví. A, samozrejme, patria medzi nich aj športovci.

Cez interview, ktoré realizovala Ivica Forrová, vám predstavíme plavkyňu Maju Strakovú, ktorá dlhodobo žije v Taliansku. Svoj profesionálny život strávila ako psychologička v zdravotníctve. Povedľa pracovných

Členovia slovenskej plaveckej výpravy na Majstrovstvách sveta v plávaní masters 2024 v katarskej Doha

povinností vedie ako predseda Združenie priateľov Slovenska MY@VY v Turíne. Od detstva jej veľkou pasiou je voda a plávanie, ktorému sa pretekársky venuje už dlhé roky. Zatiaľ nemyslí na ukončenie športovej kariéry a každoročne sa zúčastňuje vrcholných svetových majstrovstiev. Pláva s hrdosťou pod slovenskou zástavou, so slovenským štátnym znakom na tričku, ako master plavec Plaveckého veteránskeho klubu Bratislava. Vyplávala už svoje „slovenské časy“ v Španielsku, Kanade, na Ukrajine, v Holandsku, Maďarsku, Taliansku, Južnej Kórei, Japonsku a tento rok v Katare. Pre Maju je dôležité mať v rodnej krajine svoj plavecký tím, s ktorým virtuálne, ale i prezenčne melie bazén za bazénom, aby sa najbližšie v Singapore v roku 2025 mohla znovu postaviť na štartovný blok so znakom SVK nielen na plaveckej čapici, ale i so Slovenskom hlboko v srdci. Okrem vlastného protagonizmu v medzinárodných bazénoch Maja aktívne spolupracuje so sekciou diaľkového plávania Slovenskej plaveckej federácie, kde jej prvou úlohou je realizovať a koordinovať spoluprácu našej federácie s Talianskou federáciou plávania, ktorá je jedna z najlepších plaveckých organizácií vo svete.

Interview

MS 2024: Bronzová odmena pre Maju

Pochopila som, aké musia byť moje priority v ďalšej príprave

Na nedávnych Majstrovstvách sveta v plávaní masters 2024 v katarskej Dohة získali Slováci 11 medailí. Medzi úspešnými pretekármi bola aj členka nášho klubu **Mária Nannini Straková**. V rozhovore porozprávala o svojej pretekárskej skúsenosti, tréningovej rutine, pocitoch, s ktorými cestovala do Dohy a postavila sa na štart dvoch individuálnych a jednej štafetovej disciplíny.

Na svetovom Masters šampionáte v Dohة si získala bronzovú medailu v najkratšom kraulovom šprinte na 50 m v kategórii AG75+. Si členkou bratislavského klubu PVK, ale dlho žiješ v Taliansku. Ako si sa na preteky pripravovala?

V Taliansku som pôvodne trénovala v plaveckom klube Sv. Jozefa v 25 m bazéne trikrát do týždňa. Dvakrát mesačne bývali preteky – mestské, krajské alebo národné, klub sa však po presťahovaní trénera do Londýna rozpadol. Odvtedy už dlhšie trénujem sama, čo má značné nevýhody. Som bez trénera, bez partnerov, ktorí by ma „ťahali“, bez šance odpozorovať, ako plávajú,

---

Mária Nannini Straková na stupni víťazov a s bronzovou medailou

bez možnosti poradiť sa. Ani vymoženosti dnešnej doby – tréneri cez internet, ktorých som vyskúšala niekoľko, sa mi nakoniec neosvedčili. Keďže na žiadne preteky nechodím, pripravovala som sa v 50 m bazéne popri verejnosti.

Tešila si sa na majstrovstvá?

Nemala som dostatok skúseností a preto príležitosť ísť do Dohy bola pre mňa výzva a tak trochu aj stres. Klubový spoluplavec Martin Karak ma pred odchodom povzbudzoval, že som tretia nasadená a tak sa mám „pustiť do roboty“, nech domov donesiem medailu. Cestovala som tam s pocitmi neistoty, navyše som krátko predtým mala žalúdočné ťažkosti a nechcela som si urobiť hanbu. Cítila som zodpovednosť – voči klubu aj ostatným pretekárom – podať slušný výkon, dobre zaplávať, a tak som trochu stresovala, čo moje spolubývajúce, Ivica a Majka, statočne znášali.

Ako hodnotíš svoj výkon na 50 m kraul?

Podľa štartovnej listiny bola konkurencia 10-krát menšia ako na minuloročných svetových majstrovstvách v Japonsku. Na štarte na 50 m aj na 100 m som bola celkom pokojná. Po štarte mi však do nových pretekárskych okuliarov natiekla voda a tak som odplávala obidva preteky s vodou v očiach a nič som poriadne nevidela. Zato Ivica videla mňa a okuliare mi potom nastavila, takže štafetu som už zaplávala bez vody v očiach (smiech). Ďalší dôkaz, ako veľmi mi chýba skúsenosť pretekania, ktorej sa nič nevyrovná – tam si človek všetko odskúša a mnohé sa naučí.

Čo bronzová medaila pre teba znamená?

Samozrejme, bronz ma potešil, aj keď asi pri väčšej konkurencii by som to takto možno nezvládla. Mrzelo ma, že som pustila na posledných metroch

*Dve Slovenky na pódiu víťazov v Dohy:
zlatá Majka Hausnerová a bronzová Maja Nannini Straková*

dopredu Japonku. A teším sa aj zo zlatej medaily v tejto disciplíne kamarátky Prievádzanky Majky Hausnerovej, považujem ju za najlepšiu plavkyňu, ktorú osobne poznám.

Aké máš plány do ďalšieho tréningu, pretekania?

Preteky v Dohe boli moje prvé preteky v kategórii 75+. Pochopila som, aké musia byť moje priority v ďalšej príprave – zohnať si definitívne trénera, ktorý bude ochotný ma viesť, nájsť si spoluplavca/spoluplavkyňu, s ktorým/ou by sme sa spojili na tréningy, drilovať techniku, čo je mimoriadne dôležitá vec. A sústrediť sa aj na taktiku a stratégiu pretekov, ktorú vôbec neovládam – ako čo najrýchlejšie odštartovať, akým tempom začať, kedy pridať, ako sa otáčať, dohmatnúť. Týchto skúseností mám veľmi málo.

V tejto vekovej kategórii si treba udržiavať silu a dokázať udržať časy, pretože už nejde o zlepšovanie, ale o stabilizáciu. Rada by som ďalej pretekala a chcela by som sa zúčastniť aj budúcich majstrovstiev sveta v Singapure. Chcela by som ísť na preteky aj v Taliansku, čo však je dosť komplikované, už som to skúšala, zatiaľ neúspešne.

Chceš na záver niečo dodať?

Klub PVK Bratislava je môj domovský klub a som veľmi rada, že do neho patrím, vzťahy sú priateľské a cítim sa so všetkými príjemne. Všetci členovia klubu sú pre mňa inšpiráciou a každého obdivujem pre nejakú jeho kvalitu, osobnú i plaveckú. Majú so mnou trpezlivosť, keď sa na niekoho „nalepím“, aby som odpozerala techniku a viac sa naučila. A za to klubu veľmi ďakujem.

Foto: archív PVK Bratislava

Lucia Kubicová-Torchio

ZDRUŽENIE PRIATEĽOV SLOVENSKA **MY@VY** ASSOCIAZIONE AMICI DELLA SLOVACCHIA

Jasmina šampiónka:
z Chivassa až po svetové pódium
**Taliansko má majsterku sveta v kategórii
španiel na World Grooming Championship
v Belgicku**

MVDr. Jasmina Pagone sa stala majsterkou sveta v kategórii starostlivosti o srst' cocker-španielov na World Grooming Championship v Belgicku v septembri 2024. Pre naše združenie je to veľká radosť, pretože 31-ročná veterinárna doktorka Jasmina Pagone má polovičné slovenské korene. Jej mama Janka Chalúpková, pochádza zo Zvolena, vydala sa pred 40 rokmi do Chivassa v Taliansku a je zakladajúcou členkou nášho združenia Priateľov Slovenska MY@VY v Turíne.

Jasmina je viacnásobná nositeľka všetkých talianskych titulov v starostlivosti o srst', strihaní a toelletature plemena koker španielov. Vďaka svojmu majstrovstvu a odhodlaniu je uznávaná ako druhá najlepšia upravovateľka

*Jasmina Pagone – majsterka sveta v kategórii strihania cocker-španielov
na World Grooming Championship v Belgicku v septembri 2024*

---

srsti psov v Európe. 21. apríla 2024 dosiahla ďalší prestížny titul Diamex Vice Grand Champion, počas Turnaja šampiónov, kde bola Európskou asociáciou groomingu (EGA) vybraná medzi 25 najlepších európskych groomerov.

Majstrovstvá sveta v groomingu združujú tých najšikovnejších groomerov na svete. Taliansky tím, ktorého súčasťou bola aj Jasmina Pagone, súťažil v štyroch technických kategóriách: Španieli, Pudli, Nožnicové plemená a

Vitazný taliansky tím na World Grooming Championship v Belgicku v septembri 2024

Stripping. Jasmina súťažila v kategórii Španielov s anglickým kokerom, kde sa svojou dokonalou technikou a citom pre detail dostala medzi najlepších na svete. Tým výrazne prispela k víťazstvu talianskeho tímu v medzinárodnej súťaži World Grooming Championship, ktorý sa konal v Belgicku v septembri 2024 a kde súťažilo 23 krajín vrátane gigantov, ako sú USA, Kanada, Čína, Brazília a Malajzia.

Pre Jasminu, ktorá musela čeliť prekážkam a ťažkým chvíľam počas dlhých príprav, to nebola ľahká cesta. Tím čelil nečakanej výzve, keď jeden člen musel krátko pred súťažou odstúpiť. „Všetko sme museli reorganizovať vo veľmi krátkom čase,“ vysvetľuje Jasmina. „Ale to nás nezastavilo. Pracovali sme spolu a prekonalí každú prekážku s vedomím, že všetka tá tvrdá práca sa nakoniec vyplatí.“

A odhodlanie ju odmenilo a umožnilo jej zažiť na svetovom šampionáte a privieť si domov titul majsterky sveta spolu s kolegami z talianskej reprezentácie.

„Bolo mi ctou súťažiť v takej dôležitej súťaži,“ povedala Jasmina. „Vyhrať pre Taliansko je neopísateľný pocit. Dlhú dobu sme sa na tento moment pripravovali a vedomie, že sa nám podarilo priviesť domov titul majstra sveta, ma naplňuje hrdosťou. Reprezentovať svoju krajinu v súťaži takejto úrovne je vyvrcholením mnohých obetí.“ Konkurencia bola tvrdá, národy ako Spojené štáty a Kanada boli pripravené bojovať o titul, ale taliansky tím dokázal preukázať svoju prevahu v každej kategórii, pričom Jasmina žiarila vo svojej špecializácii.

Viditeľne dojatá Jasmina priznala: „Keď vyhlásili šesť finalistov a vyhlásili Španielsko na treťom mieste a Kanadu na druhom, pochopili sme, že najvyšší stupeň na pódiu je náš!“ Teraz, vďaka tomuto výnimočnému víťazstvu, sa otvárajú Jasmine nečakané dvere: „Dostávam žiadosti z celého sveta o účasť na stážach a workshopoch,“ hovorí. „Byť medzinárodne uznávaným za to, čo robím, je mojím splneným snom.“

Toto víťazstvo predstavuje nielen osobný triumf pre Jasminu Pagone, ale aj veľký úspech pre Taliansko, ktoré sa potvrdzuje ako líder v oblasti groomingu, t. j. profesionálnej starostlivosti o srst psov. Víťazstvo, ktoré zostane navždy v pamäti tých, ktorí milujú a rešpektujú toto povolanie, ktoré otvára nové možnosti pre budúcnosť. Nielen rodné mesto Chivasso je hrdé na svoju mladú majsterku sveta. Naše združenie sa pripája ku gratulácii Jasmine a je hrdé na úspešnú, cieľavedomú a pracovitú druhú generáciu Slovákov žijúcich na území regiónu Piemont v Taliansku.

Foto: Janka Pagone

Elena Cengelová-Carina
vedúca združenia ZKPS – Miláno

Združenie krajanov a priateľov Slovenska v Miláne

*Associazione dei Connazionali e degli Amici
della Slovacchia a Milano*

30 rokov existencie

24. 2. 1994 – 24. 2. 2024

Milí priatelia Slovenského svetového kalendára,

dňa 26. februára 2024 Združenie krajanov a priateľov Slovenska v Miláne oslávilo 30 rokov svojej existencie. Vďaka patrí všetkým tým, ktorí prispeli k jeho založeniu a udržaniu. Ako sme už v minulosti písali, ZKPS je prvou samostatnou, slovenskou, legálne registrovanou asociáciou Slo-vákov na území Talianska, (po rozdelení bývalého Československa), ktorá bola založená ustanovujúcim zasadanim dňa 26. Februára 1994 v priestoroch Slovenského generálneho konzulátu v Miláne na Via Morgagni 20. V tento deň nadobudol platnosť aj prvý novozvolený dočasný výbor, ktorý bol definitívne potvrdený a rozšírený na druhom riadnom zasadnutí dňa 7. mája 1994. Oficiálna registrácia asociácie ZKPS sa uskutočnila na Štátnom notárstve v Miláne, Via G. Murat 76, kde bola notárom Dr. Robertom Banone zaregistrovaná pod číslom 54945 v zozname č. 7875. Prvými iniciátormi a zakladajúcimi členmi ZKPS boli: Ing. Rudolf Damašek, Generálny Konzul Slovenskej republiky v Miláne, Dr. Elena Cengelová-Carina (tlmočníčka konzulátu), Mária Vatrovová-Fusilli a Ing. Beata Hazdová Ghidotti. V talianskom preklade ZKPS znie: „Associazione dei Connazionali e degli amici della Slovacchia.“

Cieľom a hlavnou náplňou asociácie ZKPS je organizovanie kultúrno-spoločenských akcií zameraných na udržiavanie a rozvíjanie slovenského národného povedomia v zahraničí, na poznávanie slovenských kultúrnych i náboženských tradícií, rozširovanie znalosti slovenského jazyka a literatúry,

---

Neformálne stretnutie priateľov i členov, ktorí boli práve na Slovensku, sa uskutočnilo v lete na privátnej chate na Počúvadle pri Banskej Štiavnici SK

folklóru, národných a historických poznatkov, ale taktiež aj na zviditeľnenie a pozitívnu reprezentáciu Slovenska. Asociácia ZKPS je apolitickou a nelukratívnou organizáciou, existuje jedine vďaka obetavej práci členov, ktorí vykonávajú akúkoľvek činnosť úplne zdarma.

Po roku 2018 nastal krízový stav, zvýšili sa náklady na prenájímanie miestností pre naše stretnutia, niektorí z pôvodných členov sa vrátili definitívne na Slovensko, niekoľko našich členov zomrelo a ZKPS sa ocitlo pred ťažkým rozhodnutím: existovať naďalej, alebo zmeniť a zjednodušiť našu formu organizácie a pôsobenia. Tak sa aj stalo a po roku 2018 sa naše zdru-

ženie zmenilo na Interkultúrnu organizáciu, ktorá pracuje na báze webovej komunikácie on-line, čím sa usporí mnoho papierovej práce a vzájomná komunikácia je rýchla a finančne nenáročná. Touto formou sme obnovili aj vydávanie nášho slovensko-talianskeho časopisu *Slovenské ozveny – Echi Slovacchi*, on-line a stali sme sa intermediačnou zložkou medzi oficiálnymi zástupcami Slovenska v Taliansku, Veľvyslanectvom, Slovenským Inštitútom v Ríme a honorárnymi konzulátmi v Taliansku a, samozrejme, všetkými inými asociáciami, ktoré sú s nami v prateľskom vzťahu. Dnes je naším cieľom komunikovať nielen s krajanmi, ale aj s miestnymi obyvateľmi a kultúrnymi inštitúciami a prehľbovať ich znalosti a informácie o našej rodnej krajine. V databáze máme viac ako 490 kontaktov.

Pri príležitosti nášho 30. výročia asociácia ZKPS-Miláno vyhotovila pamätné video, ktoré je možné vždy vidieť na Internete YouTube na linku:

<https://youtu.be/qhUk4hhz7Vo>

alebo kliknutím na: ZKPS Miláno, 30 anni – 30 rokov ZKPS MILANO

Oslávám bolo venované aj marcové číslo nášho trimestrálneho časopisu *Slovenské ozveny – Echi Slovacchi* a budúce, v decembri pripravované pokračovanie:

Predvianočná medzinárodná výstava umelcov

1. strana časopisu

Video

Kalendár

Slováci na Ukrajine

Ján Pochanič

Užhorodské lýceum č. 4, Užhorod, Ukrajina

Podoby čitateľskej gramotnosti v súťaži Slovenské rozprávky z celého sveta

Hneď zo začiatku sa chcem poďakovať všetkým, ktorí niečo pozitívne pre deti robia. A je to úplne jedno, či sú tie deti ich vlastne, susedove, resp. deti, ktoré učíme v škole. Tak, či onak – snažíme sa ku všetkým správať ako k svojim. Ja viem, že nie je to práve optimálny začiatok príspevku – ale využívam ten čas a priestor, lebo akosi zabúdame... Vysloviť niekomu vďaka, úctu a ktohovie čo ešte – je asi to najmenej, čo môžeme urobiť. Nemôžeme sa predsa donekonečna vyhovárať, že je to drahé, nedostupné... a, popravde, i výhovorky na čas v tomto ponímaní by (aspoň u mňa) neobstali. Preto ešte raz vám všetkým ďakujem a pokračujem – teraz už ale na inú nôtu.

V ostatnom období sledujeme množstvo podnetov z prostredia, ktoré nás obklopuje. Je na nás, vybrať si z tej ponuky to, čo ozaj potrebujeme. Ja, ak, by som mohol, by som sa chcel prihovoriť a dať do pozornosti súťaž, ktorá je tak trochu (no trochu... trochu viac) iná, ako tie ostatné, ktoré sa každoročne konajú naprieč Slovenska, niekedy i blízkeho zahraničia.

Autor projektu (súťaže) Slovenské rozprávky z celého sveta Ján Pochanič a porotca vo výtvarnej tvorbe Sergej Biba

Pre puntičkárov vysvetlím i podrobnosti, ako to celé vzniklo, lebo je nám ľuďom blízke (neviem, ako zvieratám), že často vidíme len tú čerešničku na torte, resp. „pozlátko“, ktoré v konečnom dôsledku vyzerá honosne, čarovne a tak neobyčajne. No k tomu, aby sme sa dopracovali (ak vôbec), je potrebná dlhá cesta, ktorá sa mnohokrát cení viac, ako ten spomínaný výsledok. Nevieť... Urobíte si svoj úsudok. Ja som len ozaj chcel poukázať na niečo, čo tu ešte nebolo...

Písal sa rok 2005. Žiadnu mágiu v ňom nehľadajte. Bol celkom obyčajný. No pre mnohých z nás, ktorí sa intenzívnejšie zaoberali čitateľskou gramotnosťou detí, sa začali diať čudné veci. Nebolo to nič príjemné, keď ste sa zo všetkých možných médií dozvedali, že slovenské deti (poviem to tak slušne) neobstáli v hodnotení čitateľskej gramotnosti PISA najlepšie. V takejto chvíli máte dve možnosti. Ta prvá je, že budeme čakať, kedy sa to vylepší. A ta druhá, že nebudeme čakať (tak, či onak, by to bolo zbytočné), ale začneme robiť niečo, čo má konečne zmysel.

Takého názoru som bol i ja a vymyslel som súťaž na podporu čitateľskej, pisateľskej a výtvarnej gramotnosti detí: Písmenkový Prešovský kraj. Už samotný názov etabluje súťaž do Prešova, presnejšie do celého Prešovského samosprávneho kraja. Prvotné nasmerovanie bolo na Prešovský kraj i z toho dôvodu, že žiaci z tohto kraja (a to v kategórii chlapci i dievčatá) dosiahli najhoršie výsledky v rámci všetkých krajov na Slovensku.

Podmienky súťaže boli spočiatku veľmi jednoduché. Deti súťažili v troch kategóriách:

1. kategória (žiaci 1. – 2. ročníka ZŠ),
2. kategória (žiaci 3. – 4. ročníka ZŠ),
3. kategória (celá trieda/triedny kolektív).

Takto zaradené deti súťažili v dvoch skupinách. 1. skupina – Rozprávka o písmenku a 2. skupina – Rozprávka s čo najvyšším počtom daného písmenka.

Približne v takomto zložení súťaž existovala prvé roky. A možno by existovala i doteraz – no veľmi rýchlo sa dostala do povedomia pedagógov, lektorov, členov slovenských spolkov sídlacích v zahraničí (i vďaka printovým slovenským médiám: Artuš, Na pulze, Korzár...), a tak sa niet čo diviť, že (po prešovských, slovenských deťoch) sa do súťaže čoraz viac dostávali mená slovenských detí učiacich sa na slovenských školách, centrách, spolkoch v zahraničí.

Vyhodnotenie súťaže Slovenské rozprávky z celého sveta v Boksayovom múzeu v Užhorode, Ukrajina

Nakoľko prvotný záujem o súťaž bol poväčšine zo susediacich krajín (Maďarsko, Rumunsko, Srbsko, Chorvátsko, Ukrajina...), rozhodli sme sa súťaž ešte viac spropagovať, a to mnohými workshopmi a besedami na slovenských školách v zahraničí (Česká republika, Nemecko, Turecko, Holandsko, Poľsko...), ale i v už tzv. „baštách Slovenska“ v zahraničí – no na iných školách, centrách, miestach... Je potrebné povedať, že práve takéto osobné stretnutia mali obrovské edukačné, emocionálne nasmerovanie našej spolupráce. A je tomu tak dodnes.

A keďže tu hovorím o dnešku, dovoľm si preskočiť pár rokov a v nasledujúcich riadkoch vám predstavím súťaž, ako prebieha teraz – vo „vynovenom šate“ pod názvom: Slovenské rozprávky z celého sveta.

Samotná súťaž prebieha v dvoch fázach: literárnom a výtvarnom kole. V každom ročníku je daná téma, na ktorú majú žiaci najprv napísať príbehy, rozprávky, básne... Po vyhodnotení všetkých literárnych prác (keď odborná porota vyberie finálových 45 – 50 príbehov) žiaci pokračujú v druhej fáze súťaže, kde ilustrujú finálové príbehy. Po vyhodnotení výtvarných prác sa

zostaví rozprávková kniha, ktorá doplní pomyselnú knižnicu všetkých zúčastnených škôl, centier, spolkov i zainteresovaných jednotlivcov.

Iba podotýkame, že takto sa k vám dostane kniha plná aktuálnych, autorských príbehov, ktorá prináša momentálne vnímanie sveta slovenských detí po celom svete. Je samozrejme, že kniha môže slúžiť ako scenár k divadlám, scénkam, ako zdroj k rôznym literárnym, recitačným súťažiam, resp. ako prázdninové čítanie na ktorékoľvek prázdniny a ktohovie na čo ešte.

Nazdávame sa, že je to veľmi trefná súťaž, ktorá vyplnila prázdne miesto v kvantách súťaží, nielen na Slovensku. Azda ešte okrajovo by som spomenul, že prvotné kategórie sa vplyvom času a dopytu vykryštalizovali do takejto podoby:

1. kategória: 1. – 4. ročník ZŠ,
2. kategória: 5. – 9. ročník ZŠ,
3. kategória: triedny kolektív (resp. celá skupina).

Do druhého – výtvarného kola sa môžu zapojiť i deti, ktoré navštevujú materskú školu.

A v takejto štruktúre všetci veríme, že nenápadným a nenásilným spôsobom vzbudíme u detí záujem aj o čítanie. Pretože od rozvinutia čitateľských schopností závisia vzdelávacie výsledky i iných vyučovacích predmetov. Taktiež je dôležité udržanie a rozvoj národného povedomia a kultúrnej identity u detí Slovákov. A to, že vďaka tejto súťaži spájame slovenské deti po celom svete, už ani nehovorím...

Slováci v Uruguaji

Ján Jančovic

Uruguajské vysvedčenia rodáka z Pohronia

Rodák z Hliníka nad Hronom **Andrej Nemec**, narodený v prvom roku minulého storočia (1901), patrí do galérie vystaňovalcov, ktorí svoju pravú mladosť prežili v Južnej Amerike. Odvtedy, čo sa vrátil roku 1947 z Uruguaja do svojej vlasti, uplynulo v čase, keď som ho v Banskej Bystrici navštívil, vyše štyridsaťštyri rokov (1987). Vo svojom byte sa práve chystal v plnom zdraví, duševnej a telesnej sviežosti osláviť svoje 86. narodeniny. Aký bol jeho život a práca za morom, sa čitateľ dozvie z nasledujúcich riadkov.

Andrej Nemec v jeden jarmočný deň prišiel do Žarnovice, aby tu ponúkol na predaj svoju krávkku a kúpil za ňu voly. To sa mu nepodarilo, ale pritom mal iné šťastie. Stretol sa tu s obyvateľom susednej obce Lehôtka Jozefom Homolom, ktorý prišiel na návštevu domova z ďalekej Ameriky a chystal sa na cestu späť a tak sa Andrej Nemec rozhodol, že sa k nemu pripojí. Maloroľníkovi a sezónnemu robotníkovi Andrejovi Nemcovi chýbali na cestu peniaze a tak, aby sa jeho zámer splnil, musel cez advokáta intabulovať svoj skromný majetok, ktorý doma v **Hliníku nad Hronom** vlastnil. Svokor sa mu veru nechcel svojím podpisom zaručiť na vrátenie pôžičky na cestu. *Keď mal môj chlapec šesť mesiacov, v októbri*

Andrej Nemec

roku 1926 som sa vybral spolu s Jozefom Homolom a Ivanom Peterom z Lehôtky na ďalekú a pre mňa neznámu cestu. Vlakom sme sa dopravili do Prahy, kde

*sme sa podriadili zdravotnej prehliadke a kontrole dokumentov. Agent vystáho- vateckej kancelárie nás doprevádzal až do prístavu v Brémach. Tu po ďalšej prehliadke a kontrole dokladov sme po kratšom pobyte nastúpili na loď Siera Ventana a po 24 dňovej ceste sme 8. decembra 1926 vystúpili v prístave Monte- video, povedal o svojej prvej zámorskej ceste rodák z Hliníka nad Hronom. O ich príchode do hlavného mesta Uruguaja, ktoré vtedy i dnes ráta polovicu obyvateľov celej krajiny, vedeli už aj jeho krajanovia, ktorí sa tu ocitli o niečo skôr. A tak ich v prístave očakávali a keď ich zbadali z lode vychádzať, máva- li im na pozdrav. Boli nimi Hliničania Viktor a Štefan Baran a Manuel Chmel- ko. Ako to vždy voľakedy u krajanov bývalo dobrým zvykom, rodáci im zo začiatku pomáhali najmä pri hľadaní práce. V tom čase tu bol už dobre zapí- saný Jozef Zlejka zo Žiaru nad Hronom ako tesársky predák, ktorý mal vlastnú pracovnú skupinu. A tak aj Andrej Nemeč začínal uňho pekne od začiatku ako pomocník. Tento slovenský predák sa pre neho stal dobrým vedúcim i radcom, ktorého skúsenosti a rady Andrej Nemeč až neskoršie ocenil, keď začal tiež podnikáť na vlastnú päsť ako *karpintéro* (odborník). Ved' to bol veľký rozdiel, či zarobí za zmenu ako *peon* (pomocník, šichnik) 1,80 peso alebo ako *karpintéro* 2,80 peso.*

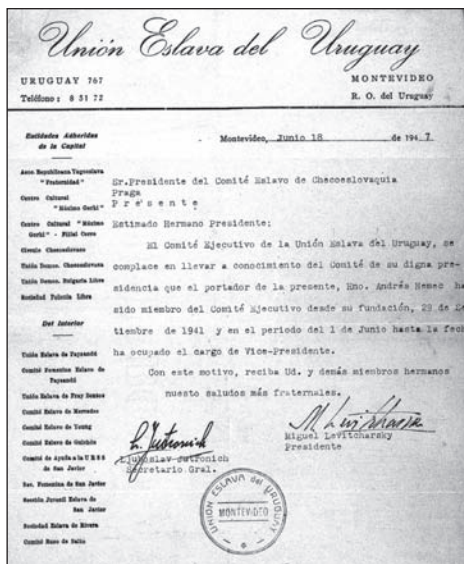
*Do Uruguaja som išiel s vedomím, že budem veľa robiť, aby som aj veľa zarobil a čím skôr sa vrátil domov. To nebolo také ľahké a veru sa to ani nesta- lo. Svoje pozície som si vydobýjal postupne. Získal som prehľad a podchytil som najprv odborné termíny v španielčine, až neskoršie som si úplne osvojil reč tejto krajiny. Pamätám sa dobre na vhodný príklad. Keď som sa osamos- tatňoval a odchádzal od krajanov Jozefa Zlejku, kúpil som si tesársky riad a chodil som po veľkomeste po stavbách o hlade a smäde, a to v tých nezvyk- lých pre našincov horúčavách. Keď sa mi konečne podarilo nájsť tesársku prácu, obracal som sa s radami ďalej na Jozefa Zlejku. Vždy bol ochotný po- môcť, poradiť a prezradiť tajomstvo svojich úspechov. Až vtedy človek pocho- pí, čo je to krajanská svornosť a jednotnosť, zdôraznil navrátiliec z Južnej Ameriky. Treba povedať, že ťažko zarobené peniaze Andrej Nemeč sporil, aby čím skôr mohol zrušiť intambuláciu. Aby viac ušetril, rozhodol sa opustiť veľkomesto a našiel si prácu na vidieku v mestečku **Treinta y Tres**, kde odišiel spolu s krajanom Štefanom Baranom. Do mestečka prišli na inzerát, ktorým majiteľ hľadal stavebných robotníkov na stavbu cesty. Mali šťastie, aj tu bol predákom krajan Ján Trubeň z Lovče a šoférom Ondrej Boško. Po skončení prác odišiel spolu s Jánom Trubeňom k súkromnej stavebnej fir- me *Enrike Pais*, kde stavali mosty. Keď sa mu už zunovalo cestovať po stavbách, vrátil sa späť do **Montevidea** a začal pracovať v anglickej petro-*

---

lebovej spoločnosti Schell Mex opäť ako tesár a pracoval v tejto firme až do roku 1947. Pracovali tam s ním krajanovia Gabriel Dekýš, Štefan Sklenka z Opatovíc a Jozef Baláz z Dolnej Ždane. Roku 1937 prišla za Andrejom Nemcom aj manželka so synom. Po trvalom presťahovaní a usadení sa v Montevideu, začal pre Andreja Nemca riadny rodinný život. To boli aj dobré podmienky pre účasť v spolkovej činnosti, kde sa rozvíjala kultúrna, osvetová a vzdelávacia činnosť tunajších Slovákov. Najprv pracoval v Slovenskom spolku, kde bol predsedom Tobiáš Kováč zo Žiaru nad Hronom, a neskoršie v Československom krúžku **Círcule Checoslovaco del Uruguay**, ktorého zakladajúcim členom a od roku 1941 do roku 1947 jeho predsedom bol práve **Andrej Nemec**. Zo začiatku sa schádzali na rôznych miestach, najmä u rodiny Baranovcov, kde žili traja bratia – Viktor, Tobiáš a Štefan a všetci tam zomreli. Podľa Andreja Nemca medzi najaktívnejších členov krúžku patrili Mária Zimanová s manželom, Manuel Chmelko a Ján Baran. Československý krúžok tvorili väčšinou Slováci pochádzajúci zo **Žiaru nad Hronom**, v menšej miere zo **Šurian**, **Hlohovca** a ďalších slovenských miest. Tajomníkom spolku bol **Jozef Pohronský**, pochádzajúci z Lučenca. Tento spolok nacvičoval divadelné hry, organizoval výlety pre svojich členov a usporadúval spoločenské večierky. Spolok zohral významnú úlohu v čase občianskej vojny v Španielsku a počas druhej svetovej vojny, keď jeho členovia prispievali bojovníkom proti Francovmu režimu v Španielsku a spojencom bojujúcim za porazenie nemeckého fašizmu. Boli to peňažné zbierky, ale i materiálna pomoc v podobe dodávok odevov, obuvi a liekov. Andrej Nemec opatroval fotografie, na ktorých je vidieť nakladanie tohto materiálu, ďalej letáky, ktorými ako predseda krúžku vyzýval krajanov na podporu. Nechýbal ani telegram z **Londýna**, že materiál, ktorý posielajú pomocou Červeného kríža, je už v Londýne a že zásielka je vyexpedovaná do **Prahy**. Tento telegram má dátum 14. júla 1945.

S menom Andreja Nemca sa stretávame v Južnej Amerike v širšom slovanskom rámci. Keď hitlerovské Nemecko napadlo roku 1941 Sovietsky zväz, medzi Slovanmi v Južnej Amerike vzniklo silné hnutie na podporu napadnutých zemí a jednotu Slovanov. V každej juhoamerickej krajine bol založený výkonný výbor **Slovanského zväzu**, keď ústredný výbor mal sídlo v argentínskom hlavnom meste Buenos Aires. Ako bolo vidieť z predložených dokumentov, Andrej Nemec bol podpredsedom Slovanského zväzu v Uruguaji **Unión Eslava del Uruguay** od jeho založenia 29. septembra 1941. V roku 1943 sa mal uskutočniť v Buenos Aires Všeslovenský kongres Slovanov z Južnej Ameriky, ale z politických dôvodov ho Argentína

---

Andrej Nemeč bol podpredsedom Slovenského zväzu v Uruguaji – Unión Eslava del Uruguay

jeho manželka so synom. Na odchod loďou *Campana* sa v Montevideu prihlásilo 160 krajanov a plavili sa ňou do francúzskeho prístavu. Už pri príchode do prístavu Marseille ich čakal pripravený osobitný vlak, ktorým sa vrátili po dlhej odlúčenosti od domova naši krajanovia do Prahy. Tam spoločne s delegáciou navštívil predsedu vlády a osobne sa mu poďakoval za pomoc pri organizácii návratu. Andrej Nemeč pobudol v Uruguaji 21 rokov a domov sa vrátil s vysvedčením presvedčeného Slovana a roduverného Slováka. Ako svedectvo o svojej aktívnej práci v prospech slovenského a slovenského spolkového života v Uruguaji priniesol si domov niekoľko písomných uznaní. Uvádžam skrátene vyjadrenia:

Círculo Checoslovaco del Uruguay:

Andrej Nemeč je zakladajúcim členom Československého krúžku v Uruguaji. Predsedom tohto krúžku bol od roku 1941 do 16. júna 1947). Od svojho príchodu do Uruguaja bol neustále činný v tunajšej československej kolónii a bol jedným z hlavných organizátorov pomocnej akcie čes-

nedovolila uskutočniť. A tak úlohu organizátorov prevzal Slovenský zväz v Uruguaji. Jedným z hlavných organizátorov a aktívnym účastníkom tohto kongresu, ktorý sa uskutočnil v dňoch 23. – 25. apríla 1943 v **Montevideu**, bol Andrej Nemeč. Zúčastnil sa i prípravy kongresu v **Buenos Aires** a nakoniec roku 1946 i ako delegát kongresu v tom istom meste. Popredný funkcionár v slovanskom krajanovskom hnutí v Južnej Amerike Andrej Nemeč bol poverený aj organizáciou návratu československých občanov roku 1947 z Uruguaja do vlasti. Veď na to už tvrdo čakali takmer všetci krajanovia, ale i

Círculo Checoslovaco del Uruguay
ČESKOSLOVENSKÝ KRÚŽOK

CUAREIM 2318

MONTEVIDEO

V Montevideo, dňa 16. júna 1947

Osvedčuje sa týmto, že pán ANDREJ NEMEC je zakladajúcim členom Československého krúžku v Uruguayi. Krajana Nemec bol Predsedom tohoto Krúžku od r. 1941 až do dnešného dňa, päťkrát znovu zvolený valným zhromaždením. Od svojho príchodu do Uruguaye bol neustále činný v tunajšej čsl. kolónii, a bol jedným z hlavných organizátorov pomocnej akcie Československým zahraničným vojskám cez dobu druhej svetovej vojny. Krajana Nemec bol tiež činný v slovenskej kolónii, a hlavne jeho prácou bol založený v r.1941 Všeslovanský sväz v Uruguayi, ktorého Miestopredsedom bol od r. 1941 do r. 1943 a potom v rokoch 1946 a 1947.

Československý krúžok v Uruguayi môže právom tvrdiť, že krajana Andrej Nemec je skutočným vlastencom, ktorý celý svoj život, dni a noci obetoval za pomoc slobode a blahobytu národa, a ktorý odchádza dnes z Uruguaye preto, aby svojou obetavou prácou mohol prispieť k vybudovaniu novej ľudovej Československej Republiky.

Doporučujeme preto krajana Nemca všetkým úradom a organizáciám v Republike, aby aj tam mohol usvedčiť tú pravú lásku, ktorú k vlasti a národu cíti.

Za Čsl. Krúžok v Uruguayi:

Jozef Pohronský
jednateľ

Doklad z Montevidea

koslovenským zahraničným vojskám cez dobu druhej svetovej vojny. Krajana Nemec bol tiež činný v slovenskej kolónii a hlavne jeho prácou bol založený roku 1941 Všeslovanský sväz, ktorého podpredsedom bol od roku 1941 do roku 1947. Československý krúžok môže právom potvrdiť, že krajana Nemec bol skutočným vlastencom, ktorý celý svoj život, dni a noci obetoval za pomoc za slobodu a blahobyt národu. Dnes odchádza z Uruguaja preto, aby svojou obetavou prácou mohol prispieť k vybudovaniu novej ľudovej Československej republiky. Odporúčame preto krajana Nemca všetkým úradom a organizáciám v republike, aby aj tam mohol osvedčiť tú pravú lásku, ktorú k vlasti a národu cíti.

Unión Eslava del Uruguay:

Výkonný výbor Slovenského zväzu v Uruguaji potvrdzuje, že Andrej Nemeec vykonával funkciu podpredsedu tohto orgánu od jeho založenia 29.septembra 1941 doteraz.

*V Montevideu 18. júna 1947
Ljuboslav Jutronich | Miguel Levitcharsky
vedúci tajomník | predseda*

Sindicato de obreros del petroleo y derivados:

Československý občan Andrej Nemeec bol organizovaný v našom odborárskom zväze od roku 1935 a v určitých obdobiach bol aj členom hlavného riadiaceho výboru. Jeho práca a vystupovanie bolo príkladné, pracoval bez osobného prospechárstva, v prospech pomoci spojeným národom, keď boj bol ešte ťažký a fašizmus – spoločný nepriateľ víťazil a predpokladal vládnúť nad civilizovaným svetom.

*Montevideo | Alberto Terzaghi
Tajomník*

Accion Anti – Nazi de ayuda a los Pueblos Libres: (protifašistický zväz pre pomoc slobodným národom)

Československý občan Andrej Nemeec je známy protifašistický bojovník, veľmi účinne spolupracoval s uruguajským pomocným hnutím od jeho vzniku roku 1941 až do dnešného dňa.

*Montevideo 16. júna 1947
Miguel Angel Baz | Hamlet Tarallo Ricaud
tajomník | úradujúci prezident*

Ani doma neodpočíval a aktívne sa zapojil do vojnou zničeného Slovenska, a to rovnako v rodisku, Brezne a v Banskej Bystrici, kde využíval svoje skúsenosti získané za morom, hlavne pri stavbe mostov.

Slováci v USA

Katarína Mosnáková-Bagľašová

Na slovo s Annou Hradskou – dušou slovenskosti v Kalifornii

Rodáčka z Prešova, pedagogička a speváčka slovenských ľudových piesní Anna Hradská, žije a pôsobí v Kalifornii už 30 rokov. Je vedúcou Krajanského festivalu v San Diegu a zakladateľkou slovenských súborov Karička a Podkovička. V roku 2024 svojím nádherným spevom očarila divákov programu Krajanskej nedele na Folklórnych slávnostiach pod Poľanou v Detve, čo nás podnietilo bližšie ju predstaviť aj širšej komunite Slovákov žijúcich v zahraničí.

Kedy si sa presťahovala do Ameriky a aké boli dôvody tvojej migrácie?

Do USA som sa presťahovala v roku 1994. Túžila som spoznať svet a naučiť sa nový jazyk. Naskytla sa mi príležitosť opatrovať deti v jednej ukrajinsko-americkej rodine, ktorá chcela nájsť niekoho, kto vedel hovoriť po ukrajinsky. Keďže som na Slovensku študovala popri hudobnej výchove aj ukrajinský jazyk, bola to výborná príležitosť. Mala som tam ostať len jeden rok, ale ten sa rok čo rok predlžoval a toho roku je to už tridsať rokov, odkedy žijem v Kalifornii.

Aké je tvoje povolanie?

Pracujem pre školstvo v San Diegu v Kalifornii. Som učiteľkou

*Nádejné speváčky so svojou učiteľkou
spevu Annou Hradskou*

Detský súbor Podkovička

hudobnej výchovy na ôsmich základných školách, kde vyučujem štvrtý a piaty ročník všeobecnú hudobnú výchovu, zborový spev a hru na ukulele.

Dá sa nejakým spôsobom aj americkým deťom priblížiť slovenská kultúra?

USA je domovom pre rôzne národy a národnosti. Môžete tu počuť skoro každý jazyk sveta a spoznať kultúry rôznych národov. U nás v San Diegu som začala organizovať Krajanský festival od roku 2011. Vítané sú aj americké deti s rodinami. Pre deti máme pripravené maľovanky so slovenskými folklórnymi motívmi, vyrábanie korálikov, školu tancov, a, samozrejme, predstavenie našich súborov Karička a detského súboru Podkovička. Okrem toho na svojich hodinách hudobnej výchovy s deťmi zdieľam informácie o Slovensku a hlavne im predstavujem tradičnú ľudovú hudbu, detské piesne a tance.

Povedz nám niečo o súboroch, ktoré si zakladala.

S folklórom som bola spätá od detstva. Moja babka mi spievala staré piesne, rozprávala mi rôzne príhody, povery, strašidelné príbehy. Môj otec,

---

*Primátor mesta Detva Branislav Baran, Anna Hradská, predsedníčka ÚŠŽ
Dagmar Repčėková a predseda PR FSP v Detve Roman Malatinec na záverečnom
podakovaní krajanom na Detve v roku 2024*

učiteľ hudobnej výchovy, ktorý viedol folklórny súbor Ľutinčan a zbieral ľudový materiál, bol mojou veľkou inšpiráciou a zdrojom. Keď som prišla do USA, dlho som sa pohrávala s myšlienkou mať svoj vlastný súbor, ktorý bude rozširovať slovenské tradície, zvyky, ľudové piesne a tance. Podarilo sa to v roku 2010 a folklórny súbor Karička bol na svete. Pri jeho zrode stálo veľa dievčat; spomeniem aspoň Lenku Matuškovú, ktorá je s nami až doposiaľ. O pár rokov neskôr deti tanečníkov mali tiež záujem tancovať, a tak vznikol aj detský folklórny súbor Podkovička. Náš repertoár bol zo začiatku len z východného Slovenska, zo Šariša, keďže som túto oblasť poznala najlepšie. Postupne sa náš repertoár rozšíril aj na oblasť Liptova, Myjavy, Horehronia, a to všetko vďaka mojej účasti na Letných školách choreografie, ktoré usporadúvalo Centrum ďalšieho vzdelávania UK v Bratislave. Manažérkou bola Mgr. Ľudmila Ábelová. Pracovali sme so skvelými choreografiami Jankom Blahom a Martinom Urbanom. V súčasnosti má súbor Karička trinásť tanečníkov a spevákov, a detský súbor Podkovička má dvanásť detí. V roku 2011 sme za-

čali organizovať Krajanský festival, ktorého cieľom je udržiavať tradície prostredníctvom prezentovania folklórnych tancov a spevov, remesiel i kuchýň a vytvárať priateľstvá nielen medzi krajanmi žijúcimi v Kalifornii, ale aj v celých Spojených štátoch amerických.

Aké máte plány v najbližšom období?

Momentálne sa pripravujeme na októbrové vystúpenie Lawn Program, ktoré usporadúva Československý dom v Balboa Parku, na jednu slovenskú svadbu a na 12. ročník nášho krajanského festivalu v San Diegu, ktorý sa každoročne koná v máji.

A ako si ty doma zachovávaš svoje kultúrne dedičstvo?

Na prvom mieste bolo pre mňa naučiť svojho syna hovoriť po slovensky a odovzdať mu kultúrne dedičstvo vo forme piesní, hier a tancov. Po otcovi a babke mám kroje, ktoré kedysi nosili, a opatrujem ich, aby sa zachovali aj pre ďalšie generácie. Okrem toho dodržujeme doma vianočné a veľkonočné zvyky. Napríklad na Vianoce pripravujem jedlá, ktoré pripravovala kedysi moja babka, ako oplátky s medom a cesnakom, hubová, kapustová, hrachová polievka, ryba so zemiakovým šalátom a bobalky. Na Veľkú noc nesmie chýbať príprava kraslíc, paska, klobásky, šunka, hrudka a vajíčka.

Súbor Karička v roku 2023

Takto si v Amerike so synom udržujú slovenské tradície

V tomto roku si ako sólistka vystupovala na Krajanskej nedeľi FSP v Detve. Čo to pre teba znamenalo?

Vystúpenie na Detve bol naplnením môjho sna: zaspievať si na veľkom pódium pre ľudí, ktorí majú radi dedičstvo našich otcov. Veľmi pekne ďakujem Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí organizujú Krajanskú nedeľu v spolupráci s Folklornými slávnosťami pod Poľanou v Detve pri tejto príležitosti.

Čo ti z domova chýba a naopak, čo by si z Ameriky priniesla svojim rodákom na Slovensko?

Najviac mi chýba moja rodina a priatelia. Chýbajú mi aj slovenské ľudové festivaly, slovenská príroda a bryndza. Z Ameriky by som priniesla svojim rodákom určite niečo typické americké, čo sa spája s kovbojskou alebo pôvodnou americkou kultúrou, napríklad kovbojské suveníry, alebo lapač snov. Z Kalifornie, ktorá susedí s Mexikom, by som určite priniesla tequillu, mexické deky a keramiku.

Vystúpenie Anny Hradskej z roku 2019

Zuzana Palovic

Gabriela Beregházyová

www.globalslovakia.com

Slovenskí vystáhovalci

SLOVENSKÍ VYSTÁHOVALCI je najnovšia kniha Global Slovakia z pera autoriek Zuzany Palovic a Gabriely Beregházyovej. Je dostupná v slovenskom a anglickom jazyku.

Táto kniha odhaľuje dôležitú časť slovenskej histórie, ktorú však málo poznáme. Prináša 17 príbehov vystáhovalcov (v anglickej verzii nájdete až 44 príbehov) a ich potomkov, ktorí odhaľujú obete, útrapy aj úspechy emigrácie a podávajú dojmavé svedectvo neskonaleho úsilia a nádeje.

Keď Severná Amerika otvorila svoje brány pre ľudí z iných kútov sveta, bolo medzi nimi aj nespočetné množstvo Slovákov. V prepočte na počet obyvateľov tvorili po Íroch druhú najpočetnejšiu skupinu vystáhovalcov v Európe. Táto kniha vzdáva hold stovkám tisícov slovenských mužov, žien a detí, ktorí opustili všetko, čo poznali, v nádeji na lepší život.

Nový svet (označenie Ameriky) privítal chudobných a zúfalých ľudí zo Slovenska, ale i z Dolnej zeme, s otvorenou náručou, avšak cenou za prísľub lepšieho života bola špinavá a život ohrozujúca práca v amerických továrňach a baniach, či drina v kanadskej alebo argentínskej divočine.

Bolo vystáhovalectvo úspechom? Áno, aj nie. Talent a práca slovenských prisťahovalcov priniesli osoh mnohým krajinám. Slovensko však stratilo veľkú časť svojho obyvateľstva, ktoré pomáhalo budovať, rozvíjať a posilňovať iné krajiny.

Ľudia zo Slovenska odchádzali v nádeji, že v ďalekom svete zbohatnú. Niektorým sa to podarilo, iní zomreli v amerických baniach a oceliárňach. Mnohí však vytrvali, prežili a ich deti, ktoré sa narodili na americkej pôde, mohli využiť nové možnosti, ktoré im svojou tvrdou prácou a obetou vytvorili rodičia a starí rodičia.

Napriek tomu, že žili ďaleko od vlasti, väčšina Slovákov nikdy nezabudla, odkiaľ pochádza. Chránili si svoju kultúru a hodnoty, a odovzdávali ich svojim potomkom prostredníctvom vianočných a veľkonočných zvykov, piesní a tradičných jedál. Mnohí až do smrti snívajú o tom, že sa vrátia domov.

Spoločenské a politické napätie v 20. storočí prerušilo čulý kontakt medzi Slovenskom a krajinami za oceánom a na vystáhovalectvo sa takmer zabudlo. Studená vojna rozdelila svet na Západ a Východ. V tomto období dochádzalo k silnej asimilácii Slovákov v Severnej Amerike. Väčšina amerických Slovákov sa

---

rozhodla splynúť s davom, nechcela byť spájaná s komunistickým východom. Napriek tomu sa láska k Slovensku odovzdávala ďalším generáciám.

Dnes sa k slovenským koreňom hlásia približne dva milióny Američanov a mnohí sa snažia nadviazať kontakt s krajinou, odkiaľ pochádzali ich predkovia. Potomkovia slovenských vystaňovalcov sa stále viac a viac zaujímajú o kultúrne dedičstvo svojich predkov. Túžba nájsť svoje korene je prirodzenou súčasťou sebaopoznávania.

Táto kniha oživuje zabudnuté dejiny a osudy vystaňovalcov. Máte aj vy v rodine niekoho, kto emigroval do zámoria? Za oceánom pravdepodobne žije krv vašej krvi, vaši príbuzní. Táto kniha je príležitosťou pochopiť ich príbeh.

O global Slovakia

Global Slovakia je slovenské občianske združenie, ktorého cieľom je zviditeľňovať Slovensko vo svete. V roku 2017 ju založili dve slovenské vedkyne: Zuzana Palovic je odborníčka na migráciu v strednej a východnej Európe; Gabriela Beregházyová sa venuje skúmaniu politických a spoločenských vzorcov správania na Slovensku. Global Slovakia pod ich vedením vydala už päť originálnych publikácií, pravidelne organizuje virtuálne a živé osvetové podujatia na Slovensku a v zahraničí. Intenzívne sa venuje najmä obnove vzťahov potomkov slovenských vystaňovalcov v Severnej Amerike so Slovenskom.

Jeden príbeh z novej knihy
Slovenskí vysťahovalci
Zuzany Pavlovicovej a Gabriely Beregházyovej

Ken Duda

NEBEZPEČNÉ CESTY OSUDU

*„Na mieste mŕtvy. Počas výkonu práce mu ľavú stranu hrudníka
privalil skalný previs.“*

Predstavte si, že opustíte svoju krajinu, domov, rodinu a zaužívaný spôsob života, a odnesiete si so sebou iba pár drobných predmetov na pamiatku – malú fotografiu svojej matky a ošúchanú modlitebnú knižku v rodnom jazyku, ktorá vám môže poskytnúť útechu a povzbudenie, keď na vás doľahne skľučujúca samota. Obe časom vyblednú a zapadnú prachom, rovnako ako spojenie s domovinou, ktoré s každou ďalšou generáciou slabne.

Moji predkovia pochádzali z krásneho prostredia spišského a šarišského regiónu východného Slovenska. Územie v okolí obce Slovinky bolo osídlené už od praveku a stovky rokov bolo centrom baníctva. Práve tu, iba šesťnásť kilometrov vzdušnou čiarou juhovýchodne od impozantného Spišského hradu, sa narodili hlavní hrdinovia môjho príbehu.

Môj pradedo Michal Potproč a prababka Anna Grabányová sa zosobášili na Slovensku, kde sa im narodil aj syn Mikuláš Potproč, ktorého vychovávali v duchu rusínskej kultúry. Michal Potproč bol prvým členom mojej rodiny, ktorý prišiel do Spojených štátov amerických. Opustil manželku a syna, aby si zabezpečil lepší plat a poskytol im lepší život v novej krajine. A nebol jediný. Jeho brat Ján tiež odišiel od manželky Anny a detí za prácou do amerických uhoľných baní.

Chlapi, ktorí sa chceli zamestnať vo východnej Pensylvánii, si mohli vybrať zo štyroch veľkých a pätnástich menších baníckych spoločností. Kingston Coal Company, ktorá sa zameriavala na ťažbu antracitu, zamestnávala v baniach 1 038 mužov, ktorým pomáhalo 155 koní a mulíc. V týchto baniach drelí Michal a Ján, poháňaní túžbou zabezpečiť svojim rodinám dobrý život.

V lete 1886 bratia netrpezlivo očakávali blížiaci sa príchod svojich žien a detí zo Slovenska.

Ich ženy so štyrmi deťmi najprv cestovali do poľského prístavného mesta Štetín, kde nastúpili na nemecký parník *SS Moravia*, ktorým sa preplavili cez Atlantický oceán do New Yorku. Kým cestujúce ženy a deti radostne očakávali opätovné stretnutie s manželmi a otcami, v Kingstone došlo k tragédii, ktorá navždy poznačila život rodiny.

Dňa 6. júla 1886, iba 11 dní pred príchodom parníka *SS Moravia* do New Yorku, pracoval Michal Potproč vo vlhkej, tmavej a špinavej šachte č. 2 uhoľnej spoločnosti Kingston Coal Company. Prebiehala rutinná príprava výbušnín na odpálenie obrovskej skaly. V tom roku použila spoločnosť na vyhlbenie cesty do útrob zeme 19 016 sudov pušného prachu. No tentoraz sa nepodarilo dosiahnuť požadovaný výsledok. Robotníci robili, čo bolo v ich silách, ale skala nepovolila. Kým sa pripravovala druhá dávka výbušnín, Michal mal prekontrolovať stav skaly. Náhle sa skalná masa zrútila.

Oficiálna správa banských inšpektorov opisuje smrť tridsaťročného robotníka „Michaela Potprotcha“ len niekoľkými stručnými slovami. „Na mieste mŕtvy. Počas výkonu práce mu ľavú stranu hrudníka privalil skalný previs. Skalu v to ráno kontrolovali a označili ako bezpečnú.“

V tej osudnej chvíli, keď vkročil pod skalú, sa jeho manželka Anna na otvorenom oceáne pravdepodobne venovala deťom. Od opätovného stretnutia ich delilo už iba pár dní. Jeden novinový článok opisujúci tragédiu dojímavo uviedol: „Správa o smrti manžela bude pre ňu určite zdruvujúca a spôsobí obrovský žiaľ. Čaká, že ju privíta v plnej sile, no namiesto toho ho nájde mŕtveho. Už nezačuje jeho láskyplné slová na privítanie.“

Žiaľ, Michal nebol jediný Slovák, ktorý tragicky zahynul hlboko pod zemou v amerických uhoľných baniach. K takýmto bolestným stratám dochádzalo často.

Bane boli nebezpečné. Správy banských inšpektorov z roku 1886 sú plné záznamov nešťastných udalostí. V tejto oblasti, ktorá zamestnávala 63 930 baníkov, sa v danom roku vyťažilo takmer 35 miliónov ton uhlia. 279 zamestnancov počas výkonu práce zomrelo a ďalších 848 sa vážne zranilo. Aby zvýšili zisky, banícke spoločnosti, zvykli šetriť ešte aj pri stavaní podporných pilierov v baniach. Preto sa stávalo, že keď sa v bani zrútila klenba, prepadli sa aj domy, ktoré sa nachádzali nad baňami. Byť baníkom bolo jedno z najnebezpečnejších povolání na planéte. Bojovať vo vojne bolo len o niečo riskantnejšie ako pracovať v uhoľnej bani.

Členovia našej rodiny si spomínajú, že keď zomrel baník, ťažobná spoločnosť jednoducho odniesla jeho telo domov a nechala ho tam. V tom čase sa rodinám nevyplácali žiadne kompenzácie za smrť ani choroby baníkov.

Baníkom reálne hrozilo, že sa jedného dňa nevrátia z práce domov živí. Slováci sa s týmto rizikom vyrovnávali po svojom – spevom prekonávali strach a smútok. Každoročne pribúdalo toľko tragických obetí, že banské úrady začali zaznamenávať počet vdov a sirôt. Moja prababka Anna bola v tom roku jednou zo 144 vdov a môjho dedka Mikuláša (Nicholasa) zaradili do zoznamu 452 sirôt po mŕtvych baníkoch.

Dodnes nevieme, kde je Michal Potproč pochovaný. Dlho som si myslel, že jeho telo nechali ležať pod tou obrovskou skalou, ktorá ukončila jeho ži-

votnú púť. Potom sme však objavili novinový článok, v ktorom stálo, že „komisia obhliadajúcich lekárov prezrela telo Michaela Postbrusha, maďarského baníka z Kingstonu“. Takže jeho telo tam nenechali len tak hniť. V konečnom dôsledku zosunutú skaly bolo treba odpratať, aby bolo možné pokračovať v práci.

Vyšetovatelia síce v Michalovom prípade vyjadrili podozrenie, že išlo o závažné zanedbanie pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ale smrť slovenského baníka zostala iba formalitou a na jeho miesto prijali nového imigranta. O pracovnú silu vtedy nebola núdza.

A čo sa stalo s Annou?

Je možné, že keď v júli 1886 na lodi vplávala do newyorského prístavu, zažila prebiehajúce prípravy na odhalenie Sochy slobody. O smrti manžela sa dozvedela až pri stretnutí s jeho príbuzným. Utrpela obrovský šok, po ktorom jej vypadali vlasy. Už nikdy jej poriadne nedorástli.

Slovenské etnické a náboženské komunity boli veľmi súdržné a vzájomne si pomáhali. Po príchode poskytli Anne podporu. Navyše jej pomáhala aj rodina švagra Jána (Johna). Bolo však nevyhnutné rýchlo sa znova vydať. Annin nový manžel Jozef Duda pochádzal z jej rodnej obce Slovinky. Aj keď okolnosti svadby boli tragické, muselo byť príjemné a upokojujúce stretnúť niekoho z rodného mesta. Manželstvo vydržalo až do Jozefovej smrti v roku 1929.

Jozef (Joseph alebo Joe) Duda bol typický baník s čelovkou na prilbe a kovovým obedárom. Bol nevyčerpatelnou studnicou rôznych baníckych príbehov. V rodine sa stále spomína, ako raz Joe vyniesol z bane mŕtve telo svojho spolupracovníka. Hovorilo sa, že sa mu priateľov duch neskôr prišiel poďakovať.

Keď Joe nepracoval v bani, staral sa ako úradník o cirkevné záznamy. Po rokoch sa stal naturalizovaným americkým občanom. Anninho syna Mikuláša (Nicholasa) prijal za svojho, vychoval ho, a rodina sa postupne rozrástla o ďalších sedem detí. Keď sa 21. júna 1900 v USA konalo sčítanie obyvateľov, Mikuláš bol evidovaný ako Nicholas Potproč, ale neskôr prijal priezvisko svojho milujúceho nevlastného otca.

Rodina nemala v tom čase chladničku a ako zdroj vody jej slúžila iba vodná pumpa na studni na dvore. Varilo sa na uhoľnom sporáku a svietilo sa petrolejovými lampami. Vo veľkej záhrade pestovali ovocie, zeleninu a liečivé bylinky. Anna na liečenie používala aj pavúčie siete a pijavice.

Akoby neprežila dosť utrpenia, Anna sa musela ešte vyrovať aj so smrťou druhého manžela.

V hlbokých, zaprášených, špinavých, vlhkých a tmavých baniach striehlo na baníkov viac nebezpečenstiev ako len zosuv skál. V tomto prostredí veľa baníkov ochorelo na antrakózu, čiže chorobu čiernych pľúc. Pacienti sú náchylní na chronický zápal priedušiek a v období, keď ešte neexistovali antibiotiká, to často viedlo k silnému zápalu pľúc. Predstavitelia uhoľného priemyslu tvrdili, že uhoľný prach je neškodný. Antrakóza bola v oblasti mesta Wilkes-Barre taká častá, že ľudia neustály, hlasný kašeľ baníkov nazývali „whitehavenské jódlovanie“. Toto pomenovanie dostal podľa sanatória v neďalekom meste White Haven, kde sa liečili pľúcne ochorenia.

Podľa úmrtného listu zomrel Joseph vo veku 64 rokov na lobárnu pneumóniu. Jeho smrť zapríčinilo pľúcne ochorenie a zrejme bolo následkom oslabenia pľúc spôsobeného prácou v bani. Vo svojom závete vyjadril želanie, aby si po smrti manželky Anny rodinné dedičstvo rozdelili spravodlivo všetky deti, vrátane nevlastného syna Nicholasa. Annu postihla ešte jedna ďalšia tragédia, keď jej tesne pred druhou svetovou vojnou do tla zhorel dom. Pri požiari prišla už dvojnásobná vdova o všetky peniaze a aj o svoj kufor z Európy. Presťahovala sa do Hazeltonu v Pensylvánii, kde žila u jedného zo svojich potomkov až do svojej smrti v roku 1949.

Anna len zriedka rozprávala po anglicky a nevedela ani koľko má presne rokov. Pri spomienkach na svoju domovinu hovorievala o cisárovi Františkovi Jozefovi a keď zomrel, plakala. Napriek životným strastiam a útrapám si zachovala zmysel pre humor a rada chodila na spoločenské udalosti, kde hrali hudobníci na akordeóne a tancoval sa *čardáš*.

Anna pomáhala vychovávať deti aj ostatným členom rodiny, starala sa o chorých susedov, asistovala ženám pri pôrodoch a ošetrovala baníkov po bitkách na nože v miestnej krčme. Jedného dňa vykonala aj pohrebný obriad na cintoríne namiesto kňaza, ktorý z nejakého dôvodu odmietol pochovať istého človeka. Povedala len tolko, že „nikto by nemal byť pochovaný ako pes“. Mala silného a nezlomného ducha.

Môj starý otec Nicholas, syn Michala Potproča, tiež pracoval v baniach ako jeho nevlastný otec Joseph, ale Nick bol dobrodruh. Rád sa túlal. Možno v ňom plavba loďou v detstve prebudila túžbu po cestovaní. A tak sa rozhodol odísť na Aljašku a skúsiť šťastie v baniach na ťažbu zlata.

Po ceste však v štáte Montana stretol Alžbetu Salkovú, sirotu, ktorá sa narodila v Pavlovciach neďaleko Prešova. Zistil, že je pre neho oveľa vzácnejšia než zlato a tak cestu na Aljašku zrušil. V roku 1909 sa s Alžbetou

---

(Elizabeth) zosobášil v Montane, kde zostal pracovať v miestnych uhoľných baniach. Narodili sa im tri deti. Jedným z nich bol môj otec. Nick bol zdravý, mocný a odvážny baník. V rodine sa dodnes rozpráva o tom, ako zachraňoval mužov z bane, ktorú zatopilo. Vyšiel von, pohotovo zohnal vozík a somára a iba pomocou svetla z lampáša sa vybral naspäť, aby z bane vyviedol svojich kolegov.

Môj otec Clifford sa narodil v Montane. Raz si vyrobil lyže zo sudových dosiek, aby sa mohol na okolitých svahoch lyžovať. Jeho otec v ňom prebudil lásku ku koňom, keď ho ako štvorročného zobral do neďalekého mesta na rodeo. Fotka z tohto podujatia je zvečnená na dobovej pohľadnici. Z Cliffa sa stal vynikajúci jazdec a naučil jazdiť na koni aj mňa.

Nick šetril a sníval o tom, ako si raz kúpi vlastnú baňu v Lehigh v Montane. Ale keď ekonomika v meste skolabovala, prišiel o investované peniaze, a tak nastal čas presťahovať sa na miesto s priaznivejšími vyhliadkami. Dnes je z Lehigh už iba mesto duchov.

Rodina sa vydala na dobrodružnú cestu na východ Spojených štátov a v každom meste, kde nocovali, ich obyvatelia prehovárali, aby tam zostali bývať natrvalo. Napriek tomu pokračovali ďalej a napokon sa usadili v Detroite, v štáte Michigan. Tu si kúpili dom iba jeden blok od obchodu rodiny Magerovcov, kde sa predávali potraviny za prijateľné ceny.

Osud chcel, aby sa až tu v ďalekej Severnej Amerike po prvýkrát stretli dve rodiny pochádzajúce zo slovenských miest vzdialených od seba iba 80 kilometrov.

Ján Mager, môj dedko z matkinej strany, sa narodil a vyrastal v obci Kuri- ma pri Bardejove. Keď mu zomrel otec a jeho nevlastná matka sa začala správať ako „zlá čarodejnica“, súrodenci začali zo srdca Európy odchádzať do Ameriky za vidinou lepšieho života. V novej krajine sa rodina usadila v zá- padnej Pensylvánii. Ján pricestoval v roku 1901, keď mal asi sedemnášť ro- kov. Zamestnal sa v bani.

V tom čase z tej istej slovenskej dediny ako Ján odišla Anna Dulajčinová a zamestnala sa na fare v Pensylvánii. Práve tu v „novom svete“ ju vo veku 16 rokov po prvýkrát stretol Ján Mager, teraz už John. Čoskoro bola svadba a rodina sa v nasledujúcich rokoch rozrástla o osem detí, vrátane mojej mamy Elizabeth.

John unikol bezútešnej práci v bani, keď ho brat Tom presvedčil, aby prišiel do Detroitu skúsiť šťastie v prekvitajúcom automobilovom priemysle. Cesta z Pensylvánie s ôsmimi deťmi a manželkou vo vysokom štádiu teho- tenstva musela byť nesmierne náročná. Anna na druhý deň po príchode do Detroitu porodila svoje posledné dieťa Irenu. Rodina sa usadila v slovenskej komunite a moja mama chodila do školy, kde sa vyučoval aj slovenský jazyk.

John, rovnako ako Joe Duda, sa stal naturalizovaným občanom USA a neskôr od brata odkúpil obchod s mäsom a zeleninou. Tento obchod bol pre rodinu po zvyšok jeho života zdrojom živobytia a predstavoval obrovský pokrok v porovnaní s prácou v bani či v továrni.

Anne sa síce v Amerike páčilo, ale chýbala jej domovina. Moja babka sa zvykla túžobne dívať na fotografiu svojej mamy, ktorú si so sebou priniesla z domu. Plánovala sa vrátiť na Slovensko a navštíviť ju. Osud jej to však nedop- rial. Anna zomrela v roku 1937 tesne predtým, než stihla cestu uskutočniť.

John žil až do roku 1969, ale nikdy sa už neoženil. Moja mama prevzala starostlivosť o domácnosť a celú mnohopočetnú rodinu. Zároveň pomáhala s riadením rodinného podniku a udržiavala v rodine slovenské tradície, ktorých nositeľkami boli ženy.

Môj dedko John bol úžasný, žoviálny muž, ktorý deťom vždy venoval žiarivý úsmev. Dovolil mi chodiť z bytu nad obchodom dolu do predajne, kde som si mohol vybrať nejakú sladkosť alebo zmrzlinu. Keď som začal zbierať staré mince, dedko ma nechal prehrabávať sa v pokladni a triediť mince, aby som si našiel zberateľské kúsky a vymenil ich za novšie v tej istej hodnote. Ako tínedžerovi mi dovolil pri špeciálnej príležitosti pripiť si s ostatnými mužmi z rodiny pohárom whisky. Bol to istý druh rituálu v procese dospievania. Bola to česť pripojiť sa k chlapom, ktorí v zadnej časti obchodu sedávali na pivných prepravkách a rozprávali sa o živote.

V ďalekej Európe sa medzičasom začínala druhá svetová vojna, v dôsledku čoho sa na Slovensko vrátil už iba jeden z mojich prisťahovaleckých predkov. Johnov brat Joseph Mager sa pod tlakom svojej manželky vrátil domov v čase, keď už bolo jasné, že Európu čoskoro znova pohltia vojnové plamene. Prečo trvala na návrate? Možno sa bála o svojich príbuzných alebo jej viac vyhovoval životný štýl v starej vlasti. Obaja bratia však Josepha presviedčali, aby zostal v USA a radšej si našiel novú manželku.

Bratia Magerovci nakoniec prepísali svoj podiel z rodinnej farmy na Slovensku na Josepha a ten sa aj so svojou rodinou vrátil na východné Slovensko. Informácie o farme sa stratili, keď vojna prerušila kontakt medzi bratmi..

Potomkovia prvej generácie slovenských imigrantov spomenutí v tomto príbehu, vrátane môjho otca, každý deň v americkej škole prisahali vernosť americkej vlajke s pravou rukou na srdci. Keď bolo treba brániť slobodu, chopili sa zbrane, aby vymanili krajiny a národy spod fašistickej nadvlády. Aj oni sa zapojili do úsilia o oslobodenie Československa.

Môj otec Cliff Duda mal v roku 1942 už dvadsaťšesť rokov. V porovnaní so svojimi spolubojovníkmi bol starý. Práca v treskúcich zimách a letných horúčavách v Montane ho však výborne pripravili na vojnu.

V 1. pešej divízii pod velením generála Pattona sa Cliff zúčastnil bojov v severnej Afrike. Americká armáda smerovala do Tuniska, keď narazila na tvrdý odpor zo strany nemeckých, talianskych a japonských síl. Jeho skupina viedla útok na Sicíliu a pomohla spojencom preniknúť ďalej do Európy. Členovia rodiny Magerovcov bojovali aj v Tichom oceáne proti Japoncom a v Anglicku proti Nemcom. Vojna našťastie nepripravila o život ani jedného z nich.

Vojna priviedla Cliffa do blízkosti Slovenska. Spolu s ďalšími členmi svojej čaty padol na Sicílii do zajatia. Ako zajatcov ich previezli na územie severného Poľska, západne od Gdansku. Nemecko toto územie obsadilo v roku 1939 a tak môj otec strávil takmer dva roky za nepriateľskou líniou v nemeckom pracovnom tábore Stalag II-B. V liste rodine napísal: „Svet, v ktorom žijeme, je drsný, ale ešte som nestretol takého Dudu, ktorý by to všetko nezvládol.“

Cliff prežil aj pochod smrti uprostred zimy začiatkom roka 1945, keď sa Nemci pokúšali ujsť pred postupujúcimi sovietskymi vojskami. Namierenými zbraňami nútili vyhladovaných, sporo odetých väzňov kráčať stovky kilometrov v extrémnom mraze na západ. Niektorí nedošli do cieľa, po ceste podľahli hladu, chorobám, mrazu alebo ich skolila nemecká guľka, keď už nevládali kráčať s ostatnými. Môjho otca nakoniec oslobodila americká armáda. Jeho divízii sa podarilo oslobodiť západnú časť Československa.

Cliff sa z vojnových hrôz zotavoval v Michigane, z ktorého už nikdy nechcel odísť. Trvalo päť rokov, kým sa mu podarilo prekonať traumu z vojny. Nadviazal vzťah so svojou kamarátkou z detstva Elizabeth Magerovou a zosobášili sa 4. júla 1950. Narodil sa im syn a dcéra Nancy. Ja som ten syn, ktorý píše tieto spomienky.

Najradšej spomínam na chvíle, ktoré som strávil so starými rodičmi Nicholasm a Elizabeth Dudovcami. Rád som sa k nim vracal. Vždy nás čakala misa plná pocukrovaných šišiek. Odchádzali sme s kufrom plným rôznych druhov čerstvého ovocia a zeleniny zo záhrady. Vo veľkej záhrade som sa učil strieľať z luku, hrať golf s dedkovými drevenými palicami, skúmal som zákuťia s hračkársym samopalom a keď som bol smädný, napil som sa zo suda s

---

dažďovou vodou. Tu sa usporadúvali veľké rodinné stretnutia, na ktoré sa každý tešil.

Babka Elizabeth zomrela v roku 1963 a dedko Nick čoskoro po nej, v roku 1966.

Po svojich predkoch som zdedil lásku k cestovaniu. Tak ako moji predkovia, aj ja som dlhé roky odchádzal zo svojej krajiny za prácou do zahraničia a túžil som vo svete zažiť dobrodružstvo. No vždy som sa vrátil a teraz znova žijem v Amerike. Na svojich potulkách svetom som nikdy nezabudol na slovenskú vlasť, rodisko všetkých mojich dvanástich starých a prastarých rodičov.

V roku 2007 som precestoval Slovensko a navštívil miesta, kde bývali moji predkovia. Podarilo sa mi obnoviť prerušený kontakt s rodinou. Dlho očakávaný „návrat“ mi priniesol hlboký vnútorný pokoj a naplnenie, ktoré pretrváva dodnes. Nevedel som sa dočkať, kedy mojej mame ukážem fotografie a rozpoviem príbehy o miestach, kde sa narodili jej rodičia. Možno sa na Slovensko čoskoro znova vrátim.

Ken Duda začal svoju kariéru ako vedúci výskumných aktivít v oblasti geovedy v mnohých krajinách sveta na viacerých kontinentoch. Neskôr riadil vedecké aspekty operácií niekoľkých významných satelitných misií NASA na obežnej dráhe Zeme a použil získané údaje na riešenie závažných celosvetových problémov. Ken sa venuje mnohým športovým aktivitám, sprevádza iných hudobníkov na husliach a gitare, jazdí na motorke na dlhé trate a naďalej sa zaujíma o medzinárodné vzťahy a rodinnú históriu.

Slováci vo Veľkej Británii

Dana Klampárová
Czech & Slovak Club UK CIC
+44 75 8863 8844
www.czskclub.co.uk
Facebook: @CzSkClubUK
Twitter: @czskclubuk
Instagram: @czskclubuk

Asociácia slovenských vzdelávacích a komunitných centier vo Veľkej Británii

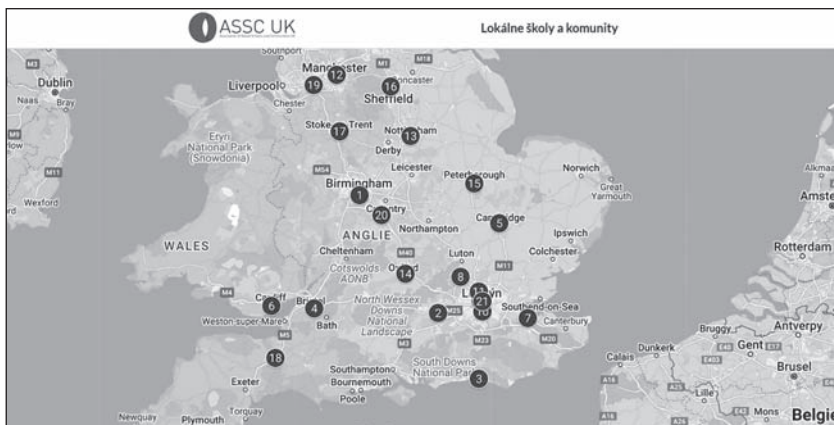
Príklad úspechu a rozvoja

Slovenské vzdelávacie a komunitné centrá vo Veľkej Británii sú dôkazom, že ani výzvy spojené s Brexitom a pandémiou COVID-19 nedokážu zastaviť ich odhodlanie rásť a prosperovať. Aj napriek tomu, že sa mnoho rodín po týchto udalostiach vrátilo späť na Slovensko, Asociácia slovenských

*Vedenie centier v roku 2019 za prítomnosti štátneho tajomníka
pána Františka Ružičku a Jeho Excelencie pána Lubomíra Reháka*

Mapa vzdelávacích a komunitných centier vo Veľkej Británii

Pár víťazov súťaže v prednese poézie 2024

Folklorne dielne v Manchestri 2024 DFS Brezička

vzdelávacích a komunitných centier v UK (ASSC UK), ktorá vznikla v roku 2014, každým rokom víta nových členov. Dnes už združuje 22 vzdelávacích a komunitných centier naprieč krajinou.

Asociácia ASSC UK ponúka školám a centráм významnú podporu už od ich vzniku – od zdieľania skúseností a zabezpečenia prevozu učebných materiálov až po organizáciu metodických školení pre učiteľov a detských táborov v spolupráci s asociáciou ISEIA. Táto pomoc umožňuje školám zamerať sa na hlavnú misiu – rozvíjať slovenský jazyk, kultúru a identitu medzi deťmi Slovákov žijúcich v zahraničí.

Folklorne dielne v Manchestri 2024 FS Breza

Okrem vzdelávania asociácia výrazne prispieva k udržiavaniu slovenských tradícií prostredníctvom rôznych kultúrnych podujatí, ktoré sú neoceniteľné pre uchovávanie slovenského kultúrneho dedičstva a jeho odovzdávanie mladším generáciám. Vďaka finančnej podpore Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ) organizuje súťaže v prednese poézie, ktoré prinášajú deťom príležitosť objaviť krásu slovenskej literatúry. Ďalšou obľúbenou aktivitou sú folklórne dielne, ktoré sa zameriavajú na šírenie slovenských ľudových piesní, tancov a zvykov. Deti majú možnosť učiť sa o tradičných hudobných nástrojoch, krojoch či tanečných technikách pod vedením odborníkov.

Mimoriadnou iniciatívou je ocenenie Slováčik roka, ktoré asociácia udeľuje talentovaným deťom za výnimočné úspechy v športe, umení, charite či vzdelávaní. Toto ocenenie podporuje hrdosť na slovenský pôvod a motivuje mladých ľudí pokračovať v rozvoji svojich schopností.

Činnosť slovenských vzdelávacích centier a asociácie je dôkazom toho, že slovenský jazyk a kultúru je možné nielen zachovávať, ale aj ďalej rozvíjať, aj keď ste ďaleko od domova. Tento úspešný model posilňuje komunitu a buduje most medzi generáciami Slovákov vo Veľkej Británii.

Folklórne dielne v Londýne 2023 DFS Sovička

Karin Košťialová
Warwick – Slovak School

Stretnutie s ministrom školstva Slovenskej republiky Tomášom Druckerom

Stretnutie s ministrom školstva Slovenskej republiky s pánom Tomášom Druckerom prebiehalo v priestoroch Veľvyslanectva Slovenska v Londýne pri príležitosti 35. výročia Nežnej revolúcie, vďaka ktorej sme slobodní a otvorili sa nám cesty k demokracii.

V mene medzinárodnej asociácie slovenských vzdelávacích centier vo svete ISEIA som mu odovzdala knižku Cestovatelia vo svete, v ktorej sú príbehy a obrázky, zaujímavé miesta, ktoré navštívili naše bábiky z Úľuvu. Žiaci Slováci žijúci v zahraničí ilustrovali túto knižku obrázkami Janky a Matka na

Zľava: Karin Košťialová, Slovak School Warwick, Czech and Slovak Club England CIC, Tomáš Drucker, minister školstva SR, Monika Oravcová, Czechoslovak Society Medway Chatham, Stanislava Baníková, Česká a Slovenská škola OKÉNKO v Londýne

---

*Zástupcovia slovenských vzdelávacích centier v Spojenom kráľovstve
na Slovenskej Ambasáde – stretnutie s ministrom školstva SR Tomášom Druckerom
– odovzdanie knihy cestovateľa vo svete v mene ISEIA – medzinárodný inštitút
slovenských vzdelávacích centier vo svete*

ich výletoch. Naše slovenské bábiky Matko a Janka navštevujú slovenské víkendové vzdelávacie centrá po celom svete. V Spojenom kráľovstve máme 21 slovenských víkendových škôl a som hrdá na moju slovenskú školu vo Warwicku Slovak School Warwick.

Prítomné boli učiteľky a riaditeľky slovenských centier v Anglicku: z Londýna Česká a slovenská škola Okénko v Londýně Stanislava Baniková Czechoslovak Society in Medway Monika Oravcová Inom Moni @ Slovak School and Community Manchester Anna Pazdurova Slovenská víkendová škola v Londýne a kdekoľvek na Wi-Fi-ne Patrik Čuchta Organizácia Včielka MiMa Petra a iní zástupcovia slovenských inštitúcií, akými sú Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí a predstavitelia ISEIA – slovenských vzdelávacích centier

Foto: Peter Miki Mikitic

Krajania na Slovensku

Katarína Pucovská

Stála konferencia Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2024 Spájanie pre budúcnosť

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ) usporiadal v dňoch 24. – 25. októbra 2024 Stálu konferenciu Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2024. Tohtoročným motívom konferencie bolo Spájanie pre budúcnosť. Konferenciu slávnostne otvorili Juraj Blanár, minister zahraničných vecí SR, Peter Kmec, podpredseda vlády SR, a Dagmar Repčėková, predsed-

Peter Kmec, Dagmar Repčėková a Juraj Blanár (foto: ÚSŽZ)

*Program dvojdňovej konferencie úspešne moderovala Milina Sklabinská
(foto: screenshot)*

níčka ÚŠZZ. Účastníkov konferencie vo video príhovore pozdravil prezident SR Peter Pellegrini. Pred začiatkom pracovnej časti konferencie udelených bolo šesť ocenení osobnostiam a organizáciám, ktoré významnou mierou pôsobia alebo pôsobili v prospech Slovákov žijúcich v zahraničí. Tohtoročnými laureátmi sú Pavel Baláž z Kovačice (in memoriam), profesor Jaroslav Čukan, diplomat Miroslav Mojžita, reverend Dušan Tóth z Kanady, súbor Východná Slovak Dancers z Kanady a Národné české a slovenské múzeum a knižnica v Cedar Rapids, USA. Konferenciu moderovala Milina Sklabinská.

Úvodným panelom: „Quo vadis, Slováci žijúci v zahraničí?“ sa začala diskusia o súčasnom stave slovenských komunit a perspektívach ich vývoja v nasledujúcich rokoch. Keď hovoril o súčasnom stave zahraničných Slovákov, Michal Babiak poznamenal, že to centrálné, čo by nás malo spájať, sa stráca. Slovenskosť sa podľa neho dostala na vedľajšiu koľaj a stále viac je prítomná chamtivosť a politické obchodovanie. Keď hovoril o perspektívach, viackrát zopakoval: „Nepýtaj sa čo môže urobiť Slovensko pre teba, pýtaj sa, čo môžeš urobiť pre slovenskosť ty.“

Dagmar Repčková v dôkladnej správe informovala o počte Slovákov žijúcich v zahraničí, o dotáciách, osvedčení Slováka žijúceho v zahraničí, ako aj o našej budúcnosti a v tom kontexte o kontinuite a integrite.

Kde sme teraz....

Počet Slovákov žijúcich v zahraničí:

2022	1 286 887
2023	1 310 804
Odhad 2023	1 784 035

v tom:

juhovýchodná Európa

2023	56 023
------	--------

stredná Európa

2023	248 316
------	---------

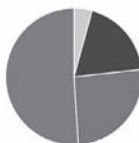
záp. a vých. Európa, Blízky Východ

2023	337 730
------	---------

zámorie

2023	668 735
------	---------

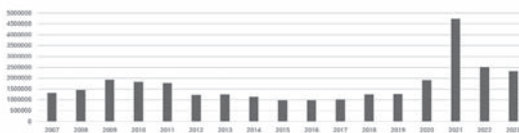
Štatistické údaje

- Juhovýchodná Európa
- Stredná Európa
- Západný, vých. Európa, Blízky Východ
- Zámorie

Dotácie ÚŠZZ

Dotácie 2007 - 2023

2022:	906 projektov	32 štátov	2 499 926,62 €
2023:	806 projektov	27 štátov	2 319 316,00 €
2024:	587 projektov	30 štátov	1 886 602,50 € - rok ešte neskončil.....

Dagmar Repčková svoj výklad doplnila aj grafickým znázornením (foto: screenshot)

Redaktori a spolupracovníci Slovenského svetového kalendára s predsedníčkou Dagmar Repčekomou na Stálej konferencii

Redaktorka Katarína Mosnáková-Baglašová prezentovala význam Slovenského svetového kalendára pre zblížovanie slovenských komunít vo svete

*Záber z konferencie
(foto: ÚSŽZ)*

V prvý deň v popoludňajších hodinách a v druhý deň predpoludním nasledovali panely o vzdelávaní a kultúre, krajských médiách a ich súčasnosti i budúcnosti. Nasledujúce tematické celky predstavili vízie slovenských vzdelávacích centier, ktoré pôsobia po celom svete a výskum komunit Slovákov žijúcich v zahraničí. Na Stálej konferencii 2024 bola po prvýkrát otvorená téma novodobej migrácie a využitia profesionálov z radov krajanov.

Stála konferencia sa konala na pôde Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Po skončení programu prvého dňa všetci účastníci boli pozvaní do Palugyayovho paláca na čašu vína s ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Jurajom Blanárom. Druhý deň konferencie končil spoločným obedom.

Pre širokú verejnosť a ďalších záujemcov bol zabezpečený online prenos konferencie.

Sandra Kraljová-Vukšićová
Slovenské kultúrne centrum Našice
kraljsandra@yahoo.com

Medaila Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Jaroslavovi Čukanovi pri príležitosti životného jubilea

Pri príležitosti životného jubilea 70 rokov bola prof. PhDr. Jaroslavovi Čukanovi, CSc., udelená Medaila Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za zásluhy o zachovávanie kultúrneho dedičstva krajanov. Medailu mu slávnostne odovzdali minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Juraj Blanár, podpredseda vlády SR Peter Kmec a predsedníčka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Dagmar Repčėková v Bratislave 24. októbra 2024

Udelenie ceny prof. J. Čukanovi: (zľava doprava) predsedníčka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Dagmar Repčėková, prof. Jaroslav Čukan, minister zahraničných vecí Juraj Blanár, podpredseda vlády SR Peter Kmec

na Stálej konferencii Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Okrem ceny mu bola odovzdaná aj príležitostná publikácia, v ktorej na odbornú spoluprácu, ale aj kamarátsva s profesorom spomínajú uznávaní odborníci, jeho kolegovia, spolupracovníci a bývalí študenti zo Slovenska, Poľska a Dolnej zeme.

Udelenie Ceny Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Jaroslavovi Čukanovi a príprava publikácie pri príležitosti jeho životného jubilea predstavujú poďakovanie, úctu a uznanie za jeho životný vklad do kultúrno-spoločenského života dolnozemskej Slovákov. Za zachovanie slovenskej etnickej identity v tomto priestore, a to nielen prostredníctvom výskumov a bohatej odbornej publikačnej činnosti, ale aj za pedagogické vedenie študentov z Dolnej zeme, ktorých svojimi manažérskymi schopnosťami formoval na zameraných odborníkov, pracujúcich pre potreby slovenských dolnozemskej komunít jednotlivých krajín. Je to poďakovanie za jeho vklad do človeka Dolnej zeme, v mene Dolnozemcov.

Profesor a jeho bývalí študenti na Stálej konferencii v Bratislave: (zľava doprava) Sandra Kraljová-Vukšićová – riaditeľka Slovenského kultúrneho centra Našice, Chorvátsko, prof. Jaroslav Čukan, Katarína Slobodová-Nováková – rektorka Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Anna Sėčová-Pintírová – riaditeľka Múzea vojvodinských Slovákov v Báčskom Petrovci, Srbsko a Boris Michálik – riaditeľ Ústavu manažmentu kultúry a turizmu kulturológie a etnológie FF UKF v Nitre

Jaroslav Čukan, ktorý 13. októbra oslávil 70 rokov, patrí k výrazným osobnostiam etnologickej spoločnosti Slovenska a k najplodnejším autorom publikácií o Dolnej zemi.

Po absolvovaní štúdia národopisu na Univerzite Komenského v Bratislave (UK) v rokoch 1974 – 1978 bol úspešným vedeckým pracovníkom Etnografického ústavu Slovenského národného múzea v Martine, kde sa stal vedúcim Oddelenia vedeckého výskumu a jeho národopisné metodologické syntézy z tohto obdobia sú dodnes vysoko uznávané. Popri múzejnej činnosti sa podieľal aj na organizácii folklórnych festivalov vo Východnej, Myjave a Detve, kde bol aj autorom programov.

Od roku 1991 úspešne budoval akademickú univerzitnú kariéru v rodnej Nitre. Od roku 1991 tak začalo jeho vedecko-pedagogické pôsobenie na dnešnej Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre (UKF). Osem rokov (1991 – 1998) stál na čele Katedry folkloristiky a regionalistiky, ktorú budoval po materiálnej aj personálnej stránke. Svoje organizačné a riadiace schopnosti preukázal založením Katedry manažmentu kultúry a turizmu, ktorú viedol v rokoch 1999 – 2016. Inicialoval založenie časopisu *Kontexty kultúry a turizmu*, ktorého je už 20 rokov šéfredaktorom. Vykonal aj funkciu prodekana Filozofickej fakulty súčasnej UKF v Nitre, a to v období 1995 – 2001. V roku 1995 sa na UK v Bratislave habilitoval na docenta v odbore etnografia. Za profesora bol vymenovaný v roku 2001.

Profesor Jaroslav Čukan v málopočetnej skupine slovenských odborníkov zameraných na slovenský svet aj mimo Slovenska, a najmä na Dolnú zem, zaujíma popredné miesto. Aj keď je to Slováč z Nitry, veľkú časť svojho nielen odborného pôsobenia, ale aj osobného života, nezištne venoval Dolnozemscom. Je to osobnosť zo sveta slovenských etnológov a kulturológov, ktorá najdôkladnejšie pozná kontext a súčasné slovenské podoby Dolnej zeme. Profesor vlastný výskumný talent v tomto priestore naplno uplatňoval viac ako tri desaťročia a aj výskumne sa ukotvil v priestore Dolnej zeme. Jeho výskum, ako vlastne aj jeho život, je založený na ľudskosti a odbornosti.

Od polovice 90. rokov sa zapájal spolu so svojimi kolegami a študentmi do kolektívnych výskumov Slovákov v Maďarsku. Tím jeho katedry, Dolnozemsčami prezívaný aj „Čukanovci“, sa postupom času vďaka húževnatosti a pracovnému nasadeniu vypracoval na uznávaných tvorcov interdisciplinárnych monografií obcí osídlených Slováckmi v Rumunsku, Srbsku, Maďarsku a Chorvátsku. Z krátkodobých výskumov dolnozemských Slovákov vzišla aj jeho debutová vedecká publikácia *Dolnozemske reflexie na nerolnicke zamestnania* (2001) a publikovanie spomenutej monografie mu umožnilo vstúpiť do inauguračného konania.

Príležitostná publikácia k životnému jubileu 70 rokov J. Čukana

Dôkladný terénny výskum „Čukanovcov“, jeho následné spracovanie a publikovanie v knižnej podobe priniesli bohaté výsledky: 15 monografických syntéz a viac ako 60 štúdií o Dolnej zemi. Rozsiahlejšie monografické publikácie vzišli z výskumov v Erdevíku, Pivnici, Boľovciach, Silbaši, Soľanoch, Vojlovici, Borumlaku, Varzali, Butíne či v Békešskej Čabe. Výsledkom projektovej činnosti *Kultúrny potenciál dolnozemskej Slovákov* vznikli publikácie *Kultúrny potenciál Slovákov v Chorvátku*, *Kultúrny potenciál Slovákov v Srijeme*, *Kultúrny potenciál Slovákov v Banáte* či *Kultúrny potenciál Slovákov v Rumunsku*.

Vlastnú oddanosť etnológii prof. Čukan prenášal na svoje okolie – spolupracovníkov a študentov. Jeho osobný vklad do kultúrneho potenciálu Dolnej zeme, okrem výskumov a publikovania, je aj v budovaní ľudských zdrojov, nedostatok ktorých si uvedomoval pri výskumoch. Prostredníctvom svojho pedagogicko-manažérskeho pôsobenia budoval ľudské zdroje nevyhnutné na udržanie „slovenskosti“ Dolnozemcov. Za pedagogickú prácu si na UKF vyslúžil viaceré ocenení a jeho študenti sú dnes odborníci, vedúci krajských organizácií vrátane Dolnej zeme.

K jubileu profesorovi Čukanovi prajem všetko najlepšie, nech sa mu mnohonásobne vráti všetko, čo pre svojich študentov a zvlášť Dolnozemcov urobil. A nech sa v zdraví stretávame pri nových projektoch a tešíme z každého stretnutia!

Foto: Kristína Solárová

Zuzana Drugová

Projektové aktivity Metodického centra pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Na úvod

Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí je v krajan-
ských prostrediach po celom svete známe svojimi už viac ako 30 rokov trva-
júcimi vzdelávacími podujatiami pre žiakov, študentov aj pedagógov škôl a
centier s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí. Od roku 2019 však
centrum svoje aktivity rozšírilo aj do oblasti projektov ERASMUS+ – a to v
oblasti KA2, strategická spolupráca medzi organizáciami a inštitúciami.

Prvým z úspešne realizovaných projektov Metodického centra UMB pre
Slovákov žijúcich v zahraničí bol projekt JaSom – **Sebaidentifikácia v mul-**

*Pochôdzka betlehemcov u Slovákov v Bodonoši sa zachovala prirodzene,
mimo prostredia folklórneho súboru*

Spievanie kolied v Bodonoši

tietnickom prostredí ako prostriedok etnickej tolerancie (2019-1-SK01-KA201 – 060682). Projekt bol schválený Národnou agentúrou programu Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu vo Výzve 2019 v oblasti KA2 Strategické partnerstvá a partnermi v projekte boli Oddelenie slovakistiky Filozofickej fakulty Univerzity v Novom Sade (Srbsko), Slovenské centrum pre kultúru Našice (Chorvátsko) a Teoretické lýceum Jozefa Kozačka v Budoji (Bodonoš, Rumunsko). Projekt splnil svoj hlavný cieľ, ktorým bolo vytvorenie výstupu zameraného na tie prvky slovenskej kultúry v minoritnom prostredí, ktoré prispievajú k sebaidentifikácii jeho jednotlivých členov s dôrazom na pozitívne vnímanie inakosti. Výsledkom sa stali didaktické materiály poukazujúce na možnosti zvýšenej miery vzájomnej tolerancie v multietnických prostrediach. Výsledný didaktický materiál, ktorý je voľne k dispozícii na webovom sídle centra, môže byť praktickou pomôckou pedagógom, vychovávateľom a kultúrnym pracovníkom pôsobiacim v prostredí Slovákov žijúcich v zahraničí, a to nielen v partnerských štátoch.

Ako sa uvádzalo v správe z hodnotenia prihlášky Národnou agentúrou programu Erasmus+ „Návrh projektu predstavuje pridanú hodnotu na európ-

So seniormi v Bodonoši o prvkoch tradičnej kultúry

skej, možno povedať celosvetovej úrovni, pretože prispieva k posilneniu kultúrnej identity Slovákov v diaspóre, prispieva k európskemu kultúrnemu dedičstvu, a v rámci rešpektovania rôznorodosti nielen v Európe podporuje toleranciu ku všetkým etnikám.“ To, že sa ciele projektu podarilo naplniť, potvrdilo aj oslovenie od agentúry SALLAC, aby sme projekt JaSom prihlásili do súťaže Európska značka pre jazyky 2022. V celoslovenskej súťaži projekt JaSom postúpil medzi 6 najlepších spomedzi viac ako 130 prihlásených projektov.

Výsledky projektu JaSom sme zároveň prezentovali aj na odbornej pôde – už v priebehu realizácie projektu na medzinárodnej konferencii Approaches to Migration, Language and Identity, ktorá sa konala online od 9. do 11. júna 2021 v University of Sussex vo Veľkej Británii (<https://amli2021.org/>). Riešiteľky projektu PhDr. Zuzana Drugová, projektová manažérka MC UMB, a doc. Dr. Jasna Uhláriková, vedúca Oddelenia slovakistiky Univerzity Nový Sad v Srbsku, si pripravili príspevok *Jazyk minority ako jeden z faktorov sebaidentifikácie v projekte Erasmus+*. V príspevku boli využité aj výsledky online dotazníka, v ktorom na viac ako 60 otázok odpovedalo viac ako 60 respondentov z partnerských krajín. Aj výsledky dotazníka sú k dispozícii na webovom sídle www.mc.umb.sk.

Účastníci projektu MySme v Bodonoši

Aj na základe úspešného projektu JaSom pripravilo následne Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí dva ďalšie projekty z výzvy Erasmus+ , ktorých je zároveň hlavným riešiteľom. **Projekty MySme** a **BIBLIO** boli schválené v roku 2022 a trvajú 3 roky, ich ukončenie bude v septembri (MySme) a auguste (BIBLIO) roku 2025. Pre záverečnú prezentáciu projektov plánujeme konferencie v termínoch 12. a 13. augusta 2025, k účasti oslovíme široké spektrum našich spolupracovníkov naprieč krajským svetom.

Projekt MySme

V projekte **Minoritná kultúra ako prostriedok pre sebaidentifikáciu a posilnenie inklúzie v multietnickom prostredí (MySme**, číslo projektu: 2022 – 1 SK01 – 000086151) je cieľom vytvorenie minimálne 40 krátkych didaktických filmov, ktoré budú slúžiť pre deti aj dospelých z prostredí Slovákov žijúcich v zahraničí. Projektový zámer vyplynul zo zistení v projekte JaSom a je jeho prirodzeným pokračovaním. Didaktickou formou pripravovo-

---

Mgr. Radka Cachovanová, PhD., počas verifikácie tém

vaných filmov nie je zaužívaný model jazykových kurzov, ale zameranie na prirodzené spôsoby komunikácie v slovenskom jazyku. Didaktickú úroveň garantujú odborníčky z prostredia UMB – z Katedry slovenského jazyka a komunikácie Mgr. Annamária Genčiová, PhD., expertka na komunikáciu v cudzích jazykoch prof. PhDr. Katarína Chovancová, PhD., a dlhoročná spolupracovníčka a didaktička MC UMB Mgr. Radka Šamajová, PhD. Umeleckú úroveň filmov garantuje Mgr. Art. Katarína Hitzingerová, ArtD., v krajských prostrediach známa ako autorka mnohých divadelných predstavení, odborníčka na kurzy pre divadelné súbory a aj na tvorivú dramatikú.

Pre projekt MySme sme oslovili partnerov predchádzajúceho projektu – Slovenské centrum pre kultúru Našice (Chorvátsko) a Teoretické lýceum Jozefa Kozačeka v Budoji (Rumunsko), ako aj nových partnerov: Slovenské vojvodinské divadlo z Báčskeho Petrovca v Srbsku a Slovenskú školu Margarétky z Paríža, Francúzsko. Rôznorodosť partnerov umožňuje analyzovať rôznorodé potreby a verifikovať výsledky projektu v rôznych podmienkach. Vzájomná spolupráca v konečnom dôsledku prispieva ku vzájomnému poznávaniu sa partnerov a ich následnej tolerancii.

Náročnosť projektu si vyžiadala postupné nastavovanie kritérií **pre výsledných 40 filmov. Každá partnerská krajina si zvolila svojich 10 tém,**

Detské súbory Margarétka, Slováčik a Sovička s veľvyslancom SR v Paríži

odborníci z prostredia UMB následne tieto témy priradili k jednotlivým úrovňam náročnosti komunikácie v slovenskom jazyku tak, aby výsledné filmy nielen v každej z partnerských krajín postupovali od najjednoduchšej témy úrovne slovenského jazyka k najzložitejšej úrovni, ale zároveň tak, aby tieto témy boli navzájom medzi krajinami kompatibilné. Cieľom tohto nastavenia je, aby výsledky projektu boli využiteľné čím širšiemu okruhu konečných prijímateľov naprieč krajskými prostrediami s ich konkrétnymi potrebami a prioritami – a to nielen v projektových krajinách. Prvý projektový rok sme ukončili verifikáciami vybraných tém v jednotlivých partnerských krajinách. Verifikácie potvrdili ich význam, pretože jednotlivé minoritné prostredia priniesli zistenia, ktoré smerovali k úpravám pôvodného výberu či spôsobu prezentácie.

V roku 2024 pristúpili jednotliví partneri k samotnej **realizácii filmových záznamov na zvolené témy**. Cieľom je popri základnom didaktickom zámere filmov tieto témy využiť aj ako sprievodnú prezentáciu vybraných prvkov minoritných prostredí partnerov projektu v širokom okruhu slovenských minorít po celom svete. Z významných prvkov kultúry Slovákov v minoritných prostrediach sme zaznamenali tému Betlehemcov a Dorotášov v obci Bodonoș z oblasti Bihor v Rumunsku, kde sídli partner projektu. Získali sme filmové záznamy doposiaľ vzácne v prirodzenom prostredí zachovaných pochôdzok vianočného obdobia, ktoré poslúžia aj ako informácia o

Filmové záznamy pre film s tematikou Betlehemci a Dorotáši

tomto prvku tradičnej kultúry Slovákov v Rumunsku v jednom z didaktických filmov. Záznam bol realizovaný v predvianočnom období roku 2023. Následne 9. – 11. februára 2024 bol realizovaný workshop v Chorvátsku, ktorého cieľom bolo získanie filmových záznamov pre jednu z tém výsledných didaktických filmov – fašiangovú pochôdzku slamených „medvedov“. Ide o prvok zapísaný do Národného zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva v Chorvátsku. Okrem podkladov pre didaktický film partner z Chorvátska vytvoril aj kvalitný dokumentárny film o tomto zvyku, ktorý postúpil medzi 30 najlepších filmov na medzinárodnom filmovom festivale Etnofilm 2024 v Čadci. V máji 2024 organizoval partner projektu z Rumunska workshop s cieľom zabezpečenia filmových podkladov pre 8 z desiatich tém, ktoré si tento partner určil pre výsledné didaktické filmy projektu MySme za slovenskú minoritu v Rumunsku. Na základe partnerom zvolených a priamo v prostredí slovenskej minority v roku 2023 aj overovaných tém pripravila didaktička Mgr. Radka Cachovanová, PhD., didaktické podklady pre každý z

filmov, ktoré následne konzultovala s didaktičkami slovenského jazyka aj cudzích jazykov z prostredia UMB. Samotné filmovacie dni metodicky zastrešovala hlavná riešiteľka projektu PhDr. Zuzana Drugová, ktorá má bohaté skúsenosti s prácou s deťmi vo folklórnom súbore aj s rôznymi formami scénickej prezentácie folklóru, a ktorá je garantkou pre projektové témy z Rumunska.

V týždni 22. – 26. júla 2024 realizoval filmové záznamy pre svoje témy výsledných filmov partner projektu z Francúzska. Keďže témy sa viažu ku Slovensku, na organizačnom zabezpečení jednotlivých filmovacích dní na Slovensku odborne aj organizačne spolupracovala PhDr. Zuzana Drugová. Výsledkom sa stali filmové záznamy pre spolu 7 didaktických filmov, ktoré boli realizované v pôsobisku Pavla Dobšinského v obci Drienčany, v archeoparku v Bojne, ale aj na Bratislavskom hrade a v galérii Bibiana v Bratislave, či v prírode Vysokých Tatier a v salašnickom prostredí sedla Zbojská.

Projektové aktivity v Srbsku odborne aj umelecky plne garantuje Mgr. art. Katarína Hitzingerová, ArtD. Prostredie Slovenského vojvodinského divadla tak poslúži na didaktické filmy, ktoré okrem základnej úlohy komunikácie v slovenskom jazyku poukážu aj na viaceré aspekty divadla – a to z pohľadu jeho návštevníka, i z pohľadu umelca a herca. Cieľom je vytvoriť aj stručné „návod“ využiteľné nielen v činnosti divadelných súborov, ale aj prostredníctvom prvkov tvorivej dramatiky aj vo vyučovacom procese škôl a vzdelávacích centier.

Aj výsledky projektu MySme boli prezentované na medzinárodnej konferencii. V dňoch 20. – 23. septembra 2023 prezentovala PhDr. Zuzana Drugová výsledky projektu JaSom aj prebiehajúceho projektu MySme na medzinárodnej konferencii **MUSEUMS: The Future of Diaspora Engagement** v Banskej Bystrici. V príspevku s názvom *Slovenské minoritné prostredia v zahraničí a ich formy vzdelávania s dôrazom na využitie prvkov tradičnej kultúry* poukázala na možnosti využitia prvkov tradičnej kultúry vzhľadom na skutočnosť, že v krajských prostrediach je reálnym materinským jazykom detí jazyk s prvkami regionálneho nárečia – a práve ten môže pôsobiť ako motivačný faktor pre záujem detí a ich rodičov o následné vzdelávanie v spisovnej forme slovenského jazyka. Výsledky oboch projektov prezentovala Dr. Drugová aj na medzinárodnej konferencii v Novom Sade 28. 9. 2024 **INTERKULT 2024 – INTERCULTURALISM IN EDUCATION**. Jedným z organizátorov konferencie bolo aj Oddelenie slovakistiky na Univerzite v Novom Sade, ktoré bolo partnerom MC UMB v už ukončenom projekte JaSom.

Projekt BIBLIO

V projekte **Inovácia vzdelávacích postupov ako prostriedok inklúzie príslušníkov minority (BIBLIO**, číslo projektu: 2022-1-SK01-KA220-HED-000087502) si stanovilo Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí za cieľ ponúknuť systém vzdelávacích podujatí, v ktorom partneri projektu zabezpečia vzájomnú výmenu prednášok a ďalších odborných prezentácií k problematike dejín a kultúry Dolnozemských Slovákov. Tieto vzdelávacie podujatia sú realizované obojsmerne – odborníci zo Slovenska prezentujú výsledky bádania o problematike slovenskej etnickej menšiny v partnerských krajinách, ale aj odborníci z partnerských krajín prezentujú na Slovensku. Súčasťou prezentácií je aj odborná diskusia s cieľom vzájomnej výmeny zdrojov a informácií, ich následnej sumarizácie, ako aj identifikácie potrebných doposiaľ neprebádaných tém. Ďalším čiastkovým cieľom projektu je **práca na odbornej bibliografickej databáze, ktorá v súčasnosti nie je k dispozícii**. V rôznych knižniciach na Slovensku sú vytvorené databázy tzv. zahraničných slovaciek, ktoré však nie sú dostupné širokej verejnosti. S databázami dokážu pracovať odborníci na Slovensku, ktorí sú zorientovaní v témach – ale odborníci na rovnaké témy pôsobiaci v prostredí slovenských minorít v zahraničí túto možnosť využívajú skôr výnimočne.

Projekt BIBLIO bol schválený v rámci projektovej schémy Erasmus+ na roky 2022 – 2025 a jeho partnermi sú Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku z Békešskej Čaby a Slovenský kultúrny klub z Báčskeho Petrovca v Srbsku. Hlavným riešiteľom na pôde UMB je Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí, odborným garantom je prof. PaedDr. Miroslav Kmeť, PhD., z Katedry histórie Filozofickej fakulty UMB a tamojšieho Centra pre výskum dejín a kultúry Dolnozemských Slovákov. **V doterajšom priebehu boli realizované každým z partnerov 2 medzinárodné konferencie a workshopy:**

21. apríla 2023 sa konala prvá projektová konferencia v Novom Sade, v Srbsku, a jej témou boli **Bibliografie v slovenských menšinových literárnych kontextoch**. Konferencia poukázala na skutočnosť, že problematike bibliografií sa v minoritnom prostredí Slovákov v Srbsku nevenuje dostatočná pozornosť, čo zdôraznilo potrebu realizácie projektových cieľov. Projektový workshop sa konal v pondelok 24. apríla 2023 v Slávnostnej sieni Gymnázia Jána Kollára v Báčskom Petrovci. Lektorkou workshopu bola Katarína Mišíková-Hitzingerová a cieľom workshopu bola práca a tvorba s literárnym textom rôznych žánrov.

Verifikácia tém v Báčskom Petrovci s vysokou účasťou

22. septembra 2023 sa u partnera v Maďarsku konala konferencia **Metodika a školstvo – Charakteristika slovenského národnostného školstva na Dolnej zemi v minulosti a súčasnosti**. Cieľom konferencie bolo okrem charakteristiky slovenského národnostného školstva na Dolnej zemi aj poukázať na dôležitosť statusu učiteľa a zároveň spoznávať náročnú učiteľskú misiu v permanentne sa meniacich spoločenských prostrediach v minulosti, v súčasnosti, ale aj v budúcnosti. Za UMB sa konferencie zúčastnil prof. PaedDr. Miroslav Kmeť, PhD., a Mgr. Ján Chrtan, PhD., z Metodického centra UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Vyžiadaný *Workshop o aplikácii ESKO – Didaktické materiály a pomôcky na výučbu slovenského jazyka* prezentovala Mgr. Annamária Genčiová, PhD., z Katedry slovenského jazyka a komunikácie Filozofickej fakulty UMB. Na konferencii boli prítomní aj parlamentný hovorca Slovákov v Maďarsku Anton Paulik a podpredseda Celosťátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Endre Horváth.

17. októbra 2023 bola v rámci projektu BIBLIO organizovaná konferencia s názvom **Dolnozemskí Slováci ako téma spoločenských vied na Sloven-**

sku, ktorá bola zároveň príležitosťou pre **oslavy 30. výročia vzniku Metodického centra UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí**. Konferencie sa zúčastnilo viac ako 60 účastníkov, odznelo spolu 24 odborných príspevkov z vysokoškolských pracovísk na Slovensku, ale aj v Maďarsku a Srbsku. Konferenciou sme vytvorili priestor pre nadviazanie odborných kontaktov a nasledujúcu odbornú spoluprácu, ako aj pre vytvorenie siete spolupracovníkov naprieč špecialistami na problematiku dejín a kultúry dolnozemsých Slovákov. Konferencia sa zároveň stala príležitosťou pre prítomnosť významných predstaviteľov inštitúcií – za Univerzitu Mateja Bela bol prítomný rektor univerzity doc. Ing. Vladimír Hiadlovský, PhD., a prorektorka pre medzinárodnú spoluprácu doc. Ing. Mgr. et Mgr. Miroslava Knapková, PhD., pod ktorej priamu gesciu spadá aj Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Prítomná bola Mgr. Martina Malíková z ministerstva školstva a predsedá Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Miloš Koterec, ako aj ďalší významní hostia z univerzitných prostredí na Slovensku i v zahraničí.

19. – 21. februára 2024 sa v Srbsku konala konferencia **Dejiny kultúry Dolnozemsých Slovákov** a workshop **Identifikácia didaktických postupov pri využívaní poznatkov kultúrnych dejín vojvodinských Slovákov vo vzdelávacom procese**. Za UMB na konferencii prezentovala etnologička PhDr. Zuzana Drugová z Metodického centra pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Workshop s prezentáciou galerijnej pedagogiky realizovala PaedDr. Renáta Pondelíková, PhD., z Pedagogickej fakulty UMB, ktorá je špecialistkou na túto problematiku na pôde UMB a má bohatú prax aj v praktickej spolupráci so Stredoslovenskou galériou v Banskej Bystrici.

27. augusta 2024 organizovalo Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí medzinárodnú konferenciu a workshop **Rozšírenie študijných kompetencií žiakov v kontexte dejín a kultúry dolnozemsých Slovákov v humanitných predmetoch**, odborným garantom bol prof. PaedDr. Miroslav Kmeť, PhD. Jedným z cieľov projektu je aj posilnenie povedomia o Slovákoch žijúcich v zahraničí na Slovensku, nakoľko táto téma je málo prezentovaná. Keďže v posledných obdobiach táto téma postupne vypadla aj z vyučovacieho procesu na základných a stredných školách na Slovensku, rozhodli sme sa v roku 2024 plánovanú konferenciu a workshop rozšíriť ako ponuku aktualizáčného vzdelávania pre pedagógov škôl z okresov Banská Bystrica a Zvolen. Konferencie sa zúčastnilo 16 účastníkov prezenčne a 32 pedagógov zo Základnej školy Samuela Cambela v Slovenskej Ľupči sa zúčastnilo online. Pedagógovia získali za absolvovanie konferencie certifikát. Na konferencii prezentovali viacerí odborníci z prostredia UMB aj všetky partnerské krajiny.

---

27. septembra 2024 sa v Budapešti konala ďalšia konferencia a workshop partnera projektu BIBLIO z Maďarska, ktorým je Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku so sídlom v Békešskej Čabe. Témou konferencie boli **Nové metódy výskumu slovenských národnostných lokalít na Dolnej zemi**. Za UMB prezentovala PhDr. Zuzana Drugová *Metódy výskumu tradičného odevu Slovákov v Iloku v rokoch 2018 – 2022*. Príspevok vznikol ako informácia o výskume, ktorý viedol k vydaniu knihy autorky Zuzany Drugovej „*Tie sa nosia jak grófkky... tradičný odev Slovákov v Iloku.*“ Konferencie sa zúčastnila aj predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Alžbeta Hollerová Račková.

Na záver

Projektové aktivity Metodického centra UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí po obsahovej stránke zabezpečujú jeho pracovníci – hlavnou riešiteľkou oboch projektov je PhDr. Zuzana Drugová, odborné činnosti predovšetkým v projekte BIBLIO zastrešuje Mgr. Ján Chrťan, PhD. Ekonomický manažment projektov garantuje Univerzitné centrum medzinárodných projektov UMB, predovšetkým v osobe Ing. Zuzany Kvetkovej. Odbornými spolupracovníkmi a garantmi sú špecialisti na súvisiace témy naprieč fakultami a katedrami Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. **Vďaka projektom tak Metodické centrum podstatne rozšírilo možnosti adresnej pomoci pre konkrétne slovenské minoritné prostredia v zahraničí, pričom každý z projektov je postavený tak, aby na príklade projektových krajín boli získané výsledky, ktoré budú v niektorých aspektoch využiteľné v ostatných minoritných prostrediach.** Cieľom projektov je, aby si v každom projekte našli rôzne slovenské minoritné prostredia vo svete tú časť, ktorá je využiteľná v jeho špecifických podmienkach.

Práve toto nastavenie projektov dáva partnerom príležitosť analyzovať potreby svojho prostredia, ale zároveň ich porovnať s potrebami prostredí v ostatných krajinách – najmenej v tých partnerských. Táto forma vzájomnej spolupráce vedie k vzájomnému poznaniu a následnej tolerancii medzi jednotlivými prostrediami. Zároveň partneri získavajú projektové zručnosti, ktoré im umožňujú zapojiť sa aj do ďalších samostatných projektov, čím si podstatne rozširujú možnosti pre svoje aktivity.

Všetky informácie o projektoch, aj doposiaľ vytvorené didaktické materiály sú voľne dostupné na webovom sídle Metodického centra UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí: www.mc.umb.sk

---

Katarína Koňariková

riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej

Aktivity a vízie Krajanského múzea Matice slovenskej pre rozvoj slovenskej kultúry a identity zahraničných Slovákov

Vážení čitatelia, milí krajanovia,

dovoľte mi, aby som sa Vám predstavila ako nová riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej. Moje meno je Katarína Koňariková a s veľkou radosťou i zodpovednosťou som prijala túto výnimočnú pozíciu. V Krajanskom múzeu budem pokračovať v dlhodobej misii – dokumentovať a prezentovať životy Slovákov žijúcich v zahraničí, ich kultúru, históriu a dedičstvo, ktoré obohacuje našu spoločnú identitu.

Naše pracovisko sa zameriava na skúmanie a zachovávanie prameňov, ktoré hovoria o úspechoch, výzvach a každodennom živote slovenských komunit v rôznych krajinách sveta. Už od jeho založenia bolo jeho poslaním vytvárať pomyselný priestor, kde sa stretávajú dejiny s prítomnosťou. Mojim cieľom je tento priestor nielen zachovať, ale ho ďalej rozvíjať a prinášať do neho nové perspektívy a nápady.

Výstavy a podujatia

V blízkej budúcnosti plánujeme sériu výstav a podujatí, ktoré budú venované významným osobnostiam slovenského zahraničia, ich prínosu nielen pre slovenskú komunitu, ale aj pre krajiny, v ktorých žijú. Chceme priniesť príbehy našich krajanov, ktorí sa stali súčasťou kultúrneho a spoločenského života na miestach ako Spojené štáty, Kanada, Argentína, Austrália, krajiny Dolnej zeme a ďalšie kúty sveta, kde žijú Slováci. Zároveň budeme rozvíjať spoluprácu so zahraničnými inštitúciami, ktoré majú podobné poslanie.

Ako nová riaditeľka sa budem usilovať o to, aby sme posilnili vzťah mladých ľudí k histórii našich krajanov, aby lepšie pochopili, akú dôležitú rolu zohrávali a stále zohrávajú Slováci žijúci mimo hraníc našej krajiny. Verím, že aj prostredníctvom moderných prístupov a nových technológií dokážeme atraktívniť našu prácu a osloviť širšie publikum.

V rámci našej snahy o rozvoj a podporu slovenskej kultúry a identity na Dolnej zemi pripravujeme pestrú škálu aktivít, ktoré zameriavame na všetky

---

vekové skupiny, no obzvlášť sa snažíme osloviť najmladších členov našej komunity. Naším cieľom je nielen zachovávať kultúrne dedičstvo, ale aj vytvárať priestor pre nové zážitky a nadväzovanie priateľstiev.

Práca s deťmi

Literárne besedy pre deti budú zamerané na predstavenie slovenských autorov, ich príbehov a tvorby. Prostredníctvom besied chceme deti motivovať k čítaniu v slovenčine a rozvíjať ich záujem o literatúru, ale aj im ukázať, ako sa môžu sami stať tvorcami príbehov.

Okrem toho plánujeme organizovať aj písanie listov medzi deťmi. Projekt má za cieľ vzájomne spojiť deti z Dolnej zeme a zo Slovenska. Týmto spôsobom chceme podporiť ich schopnosť komunikovať v slovenčine a zároveň vytvárať priateľstvá a vzťahy medzi slovenskými deťmi doma a v zahraničí.

Nezabúdame ani na zábavu a oddych, a preto plánujeme organizovať tábory pre deti, kde sa budú môcť venovať rôznym aktivitám ako šport, umenie či tvorivé dielne, to všetko s cieľom vytvárať priestor pre nové priateľstvá a zážitky, pričom sa naučia viac o slovenskej kultúre a tradíciách.

Športové zápasy sú ďalšou dôležitou súčasťou našich aktivít, kde podporujeme nielen fyzickú aktivitu, ale aj tímovú spoluprácu a priateľské súperenie. Tieto športové podujatia poskytnú príležitosť na stretnutia a budovanie komunity, čo je pre nás veľmi dôležité.

Odborná spolupráca Krajského múzea

Taktiež plánujeme sériu konferencií a odborných fór v spolupráci s akademickými inštitúciami, ktoré sa budú zameriavať na kľúčové témy spojené so slovenským dedičstvom a identitou. Naším cieľom je vytvárať priestor pre odbornú diskusiu, výmenu skúseností a prehĺbenie vedomostí o slovenskej komunite v zahraničí.

Jednou z tém bude materinský jazyk. Na tejto konferencii budeme diskutovať o význame zachovávaní slovenčiny v zahraničných komunitách a o tom, ako ju čo najefektívnejšie odovzdávať ďalším generáciám. Predmetom diskusií budú aj aktuálne výzvy v oblasti vzdelávania na Dolnej zemi.

Ďalšou dôležitou oblasťou bude kultúra, kde sa zameriame na uchovávanie a rozvoj slovenských tradícií, folklóru a umenia v zahraničí. Konferencie ponúknu možnosť pre akademikov, kultúrnych pracovníkov a nadšencov diskutovať o možnostiach, ako podporovať a šíriť slovenskú kultúru aj mimo územia Slovenska.

Osobitné fóra budú venované významným osobnostiam, ktoré sa svojou činnosťou zapísali do histórie slovenskej komunity na Dolnej zemi. Diskusie priblížia ich prínos nielen pre slovenskú menšinu, ale aj pre širšie spoločenské a kultúrne prostredie krajín, v ktorých pôsobili.

Vzhľadom na význam cirkvi v živote slovenských komunít sa budeme venovať aj tejto téme, pričom sa zameriame na úlohu náboženských inštitúcií v podpore kultúrnej a jazykovej identity. Prediskutujeme aj historické aspekty a súčasné výzvy, ktorým cirkev čelí pri zachovávaní duchovného a kultúrneho dedičstva.

Napokon konferencie zamerané na históriu poskytnú priestor na hlbšie skúmanie slovenského osídlenia Dolnej zeme a vývoja slovenských komunít v tejto oblasti. Cieľom je priblížiť historické udalosti, ktoré formovali slovenskú menšinu, a diskutovať o tom, ako tieto skúsenosti ovplyvňujú jej súčasnú a budúcu identitu.

Tieto konferencie a fóra poskytnú platformu pre odborníkov, akademikov i členov komunity, aby spolupracovali na udržiavaní a rozvoji slovenskej identity na Dolnej zemi, a zároveň vytvorili príležitosť pre výmenu nápadov a posilnenie vzájomnej spolupráce.

Publikačná činnosť

Naďalej budeme pokračovať v zostavovaní vedeckého zborníka Slováci v zahraničí, ktorý už tradične prináša cenné poznatky o živote a činnosti Slovákov po celom svete. Tento zborník sa dlhodobo zameriava na dokumentáciu a zdieľanie príbehov, skúseností a príspevkov našich krajanov, čím vytvára jedinečný archív a cenný zdroj informácií pre odborníkov, študentov a širšiu verejnosť.

Súčasne pracujeme na rozvoji úplne novej iniciatívy – detského dolnozemskeho časopisu, ktorý by slúžil ako platforma pre najmladších členov slovenskej komunity. Tento časopis bude zameraný na deti a mládež žijúce na Dolnej zemi a jeho hlavným cieľom bude podporovať záujem o slovenský jazyk a kultúru hravou a pútavou formou. Prostredníctvom príbehov, hier, súťaží, kreslených komiksov a tvorivých úloh sa deti budú môcť zábavným spôsobom zapojiť do slovenskej kultúry, učiť sa o nej a zároveň časopis vytvárať. Veríme, že táto nová platforma poskytne priestor pre vyjadrenie detí, ich nápadov a tvorivosti a zároveň im umožní cítiť sa súčasťou širšej slovenskej komunity.

Teším sa na spoluprácu so všetkými, ktorí majú záujem o slovenské krajské dedičstvo. Spoločne dokážeme vytvárať hodnoty, ktoré budú nielen odkazom minulosti, ale aj inšpiráciou pre budúce generácie Slovákov doma i v zahraničí.

Jarmila Gerbocová

gerbocova.etnografia@gmail.com

do 1. decembra 2024 bola kurátorka krajaňských zbierok

Dokumentačného centra slovenského vystařhovalectva

Zaniká Dokumentačné centrum slovenského vystařhovalectva

Milí krajanovia, ako som Vás v predchádzajúcom ročníku kalendára informovala, v roku 2020 vzniklo na pôde Historického múzea Slovenského národného múzea v Bratislave *Dokumentačné centrum slovenského vystařhovalectva*, ktoré malo pracovať do roku 2026 na koncepcii vzniku budúceho *Múzea slovenského vystařhovalectva* v roku 2026.

K 1. decembru tohto roku, žiaľ, Dokumentačné centrum ukončilo svoju rozvíjajúcu sa činnosť, keď následne Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky prehodnotilo svoj pôvodný zámer zriadiť Múzeum slovenského vystařhovalectva, ktorého vybudovanie vyplývalo z Koncepcie štátnej politiky Slovenskej republiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí na obdobie rokov 2020 – 2026.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky namiesto Múzea slovenského vystařhovalectva zriaďuje Múzeum národného obrodenia.

Materiál, z ktorého uvedené zmeny vyplývajú, schválila vláda Slovenskej republiky 30. 10. 2024.

„Dejiny slovenského vystařhovalectva budú zakomponované do celkovej expozície Múzea národného obrodenia. Konkrétne budú zaradené do tretej časti pod názvom Nasledovníci. Úvodnú časť tvoria Predchodcovia. Pre zmenu pôvodného názvu nás vo veľkej miere inšpirovalo Taliansko, kde som bola nedávno na pracovnej ceste. Myslím, že ako národ máme veľké medzery vo vzťahu poznania dejín národného obrodenia. Je čas to napraviť,“ vysvetlila ministerka kultúry Slovenskej republiky Martina Šimkovičová.

Ťažisková, hlavná časť stálej expozície Múzea národného obrodenia bude zameraná na osobnosti a pôsobenie tzv. štúrovskej generácie. Tú budú rámcovať Predchodcovia a Nasledovníci.

Ústredná časť bude zachytávať štúrovskú generáciu v širokej škále jej činností a v plejáde ich výnimočných osobností.

Nebude radená chronologicky, každá časť bude zameraná na samostatnú tému – politika, literárna činnosť, vojenské vystúpenia, medzinárodné väzby. Jej cieľom bude poskytnúť komplexný obraz o širokom zábere štúrovcov a historických súvislostiach v domácom i v zahraničnom kontexte.

Celá expozícia bude ukončená vznikom ČSR v roku 1918.

Sídlom Múzea národného obrodzenia bude budova Nového evanjelického lýcea na Konventnej ulici v Bratislave, ktorá je kultúrnou národnou pamiatkou.

Anna Medved'ová

Účasť vojvodinských Slovákov na jubilejnom 50. ročníku Gemerského folklórneho festivalu v Rejdovej

V malebnej obci Rejdová, na Gemeri, sa v dňoch od 22. až 24. augusta bežného roku konal jubilejný 50. ročník Gemerského folklórneho festivalu, na ktorom boli prezentované aj tradičné svadobné zvyky, tradičný odev, jedlá, remeslá, insitné výtvarné umenie, piesne a tance vojvodinských Slovákov. Obec Rejdová, ktorá je sama po sebe bohatá na hudobno-tanečné prejavy a takpovediac žije folklórom a tradičnou kultúrou vo všeobecnosti dodnes, sa v tieto dni stala akýmsi centrom folklórnych dianií, ktoré ponúkali priestor na prezentáciu folklórnych prejavov rôznych kolektívov a jednotlivcov, ako aj zručností ľudových remeselníkov, umelcov, ktoré spoločne doplnili a utvorili ucelený obraz o tradičnej svadbe. Vďaka organizátorom festivalu Gemerskému osvetovému stredisku a obci Rejdová, ktorí do programovej rady pozvali etnologičku Annu Medved'ovú (pochádzajúcu z Báčskeho Petrovca a toho času pôsobiacu na Sekcii kultúrneho dedičstva a štátneho jazyka Ministerstva kultúry SK) a zverili jej do rúk koordináciu Vojvodinského dvora, asistenciu v scénických programoch, ako aj organizáciu interaktívnych aktivít (školu tanca a školu spevu), sa podarilo časť nehmotného kultúrneho dedičstva vojvodinských Slovákov predstaviť na tomto festivale početným návštevníkom. Keďže ústrednou témou festivalu bola tradičná svadba, v súvislosti s témou boli vybraní a oslovení účastníci – reprezentanti Slovákov z Vojvodiny, či už ako účinkujúci na scénach alebo vo dvore, s cieľom zachytenia čo najširšieho celovojvodinského kontextu v spätosti s tradičnou svadbou. S rovnakým úmyslom boli zapojení aj odborní asistenti, ktorí zodpovedali za určitý segment na tomto podujatí, a tak etnológ Patrik Rago mal na starosti prípravu a úpravu Vojvodinského dvora, v rámci ktorého predviedol aj obliekanie mladej nevesty zo Selenče a ukážku výroby typickej selenčskej party. Pri predvádzaní obliekania mladej nevesty zo Selenče (nevestou bola krásna speváčka Anna Berédiová) bol „náš“ dvor mimoriadne navštívený. Patrik asistoval pri obliekaní všetkých troch neviest, z troch vojvodinských regiónov z Báčky, Banátu a zo Sriemu, ktoré boli sú-

---

častou scénických programov pod režijnou paličkou režiséra Janka Lip-táka. V prvý festivalový deň, ktorý bol nazvaný „Pozivaňa na svadbu“ (volanie na svadbu) sa konali v evan-jelickom kostole aj bohoslužby, kde na organe hral rodák z Kovačice a náš pán domáci v Rejdovej organista Janko Siroma. Na malej scéne vo far-skej záhrade slovenské ľudové pies-ne zo svojich obcí zaspievali Tamara Melegová z Lugu a Anna Berédióvá zo Selenče. Na veľkej scéne pred kostolom potom nasledoval scénic-ký program folklórnych kolektívov zameraný na svadobné prípravy pod názvom „Už ja, mamko, het idem“.

Vojvodinský dvor u Janka Siromu

Členovia Spolku vinohradníkov z Aradáča s majiteľom domu Jankom Siromom, Janko Bohuš a náhodní okoloidúci

Výstúpenie pred kostolom: VUK Rovina, Anna Berédiová, Miroslav Hadrik a Ľudová hudba Ondreja Hlaváča

Tento program tvorili najmä vystúpenia domácich kolektívov a jednotlivcov zo susedných obcí, medzi ktoré Janko šikovne zapojil aj tanečníkov z Vojvodinského umeleckého kolektívu Rovina z Báčskeho Petrovca, ktorý spevom sprevádzala speváčka Anna Berédiová a hudobný sprievod tvorili harmonikár Miroslav Hadrik zo Starej Pazovy a ľudová hudba Ondreja Hlaváča z Gočova. Na záver tohto programu prebiehala prehliadka mladých neviest, kde sa predstavili aj mladé nevesty z našich osád Magdaléna Šišková z Vojlovice, Vladimíra Pucovská z Báčskeho Petrovca a Klára Fitošová zo Starej Pazovy. Všetky tri mladé nevesty v skutočnosti boli stredobodom pozornosti návštevníkov, ale aj odbornej verejnosti, ktorí ich obdivovali, pýtali sa na pôvod ich odevu, párt a po ukončení programu sa s nimi početní navštevníci fotoграфovali.

V sobotu ráno ožila obec Rejdová nielen tradičnými „rejdovskými dvormi“, ale aj prezentáciou ľudových remesiel a úžitkového umenia z iných obcí, spolkov a združení, ktoré boli rozložené po celej obci. Návštevníci tak mohli obdivovať prácu čipkárokov, drotárov, hrnčiarov či kováčov, ale aj ochutnať tradičné jedlá. V rámci Vojvodinského dvora sme ponúkali v kontexte témy

Tri nevesty z Vojvodiny: (zľava) Magdaléna Šišková, Vladimíra Pucovská a Klára Fitošová

svadobnú kapustu a „rozťahuvanuo rejteša“ pripravené šikovnými členkami Spolku petrovských žien. Juraj Slavka z Báčskeho Petrovca na vchode do dvora predvádzal ukážku výroby širokových metiel a metličiek, ktoré si návštevníci mali možnosť kúpiť. Predstavitelia Spolku vinohradníkov v Aradáči ponúkali v pivnici a pred domom na košťovku aradácke vína, do nálady občasne zahrali harmonikár Miroslav Hadrik a huslista Ondrej Hlaváč, zatiaľ čo predstavitelia insitného umenia z Kovačice Zuzana Vereská, Pavel Hajko a Pavel Cicka vystavovali a maľovali svoje umelecké diela, pretože tu nemohli chýbať, keďže sa insitné umenie z Kovačice uchádza tohto roku na zápis do svetového zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO, a ich záväzkom bude okrem iného prenášať do budúcnosti toto ojedinelé umenie na ďalšie generácie v zmysle zachovania tohto prvku živého dedičstva v súlade s Dohovorom o NKD UNESCO 2003, ktorý ratifikovala Republika Srbsko ako aj Slovenská republika.

Okrem Vojvodinského dvora a scénických programov sme boli súčasťou aj interaktívnych aktivít, kde Anna Medvedová spoločne s tanečníkom a choreografom Jankom Mernikom uskutočnili školu tancov z Pivnice a s vynikajúcou etnomuzikologičkou Alžbetou Lukáčovou a ženskou speváčkou

Škola tancov z Pivnice (tanec Todora): vedú Janko Merník a Anna Medveďová a tancuje s nimi Tamara Melegová

skupinou Ženy z Muzičky, v čele s Evou Brunovskou, sme uskutočnili školu spevu ľudových piesní zo Starej Pazovy a Padiny. Som nesmierne rada, že tieto výnimočné osobnosti prejavujú záujem o našu tradičnú hudobnú kultúru, ktorú nám pomáhajú aj na tento spôsob skúmať, zviditeľniť a patrične propagovať.

Pri príhovoroch a po festivalových odozvách zo strany organizátorov odznievalo, že účasť zahraničných Slovákov na festivale dodala tomuto podujatiu ďalší rozmer a medzinárodný ráz, čím jeho škála nadobudla ešte väčšiu rozmanitosť slovenských tradícií a zároveň kultúrnu spojitosť, ktoré pretrvávajú tak na Slovensku, ako aj za dnešnými jeho hranicami.

Snahou načrtnutej koncepcie bola dôstojná prezentácia živého dedičstva vojvodinských Slovákov na renomovanom jubilejnom festivale, o ktorej sme neustále konzultovali s festivalou koordinátorkou Máriou Hlaváčovou, na základe ktorej cieľom organizátorov je pozývať predstaviteľov zahraničných Slovákov na tento festival do budúcnosti, za čo im patrí veľká vďaka.

Príprava plniek do „petrovského rejteša“: predsedníčka Spolku petrovských žien Katarína Rašetová a členka Anna Hansmanová

Za mediálnu podporu a ochotu ďakujeme Kataríne Pucovskej a jej portálu kulpin.net, za výbornú atmosféru na dvore, že sme sa mohli v Rejdovej cítiť ako doma ďakujeme hostiteľovi Jankovi Siromovi. Taktiež ďakujeme Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorý podporením projektu prostredníctvom Asociácie pre výskum kultúry Slovákov vo Vojvodine financoval časť cestovných nákladov pre účastníkov zo Srbska.

Sme radi, že dedičstvo našich predkov máme možnosť prezentovať na podujatiach a festivaloch v ich materskej krajine, a že práve tu, na tomto podujatí, bolo odprezentované a reflektované početnému obecnstvu.

Fotografie: Katarína Pucovská

Zuzana Vaňová

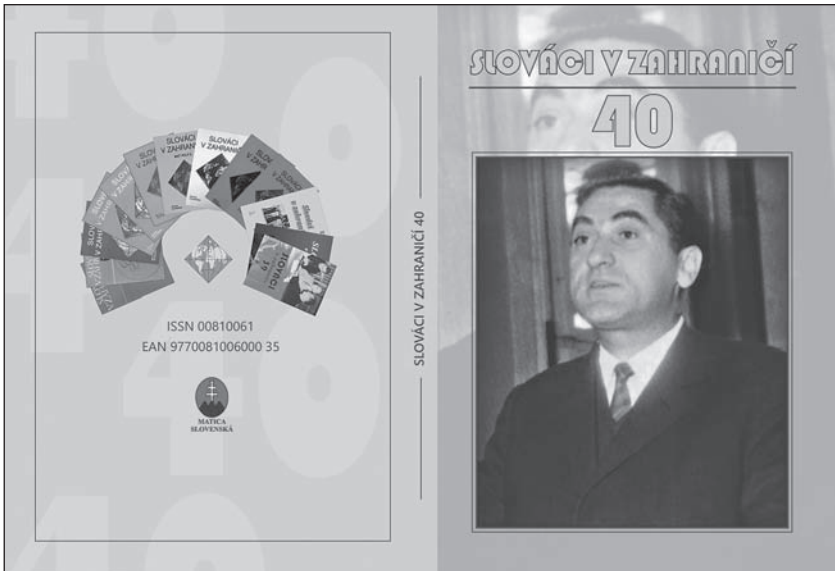
Vyšlo jubilejné štyridsiate číslo vedeckej ročenky *Slováci v zahraničí*

Vo Vydavateľstve Matice slovenskej vyšla po štyridsiatykrát vedecká ročenka *Slováci v zahraničí*. Za činnosťou zostavovateľov, redakčnej rady a recenzentov sú viac ako štyri desiatky rokov prípravy, redigovania i tlače významného vedeckého zborníka, ktorý po prvý raz vydala Matica slovenská v roku 1971. Úvodné slovo k jubilejnému 40. číslu pripravila jeho zostavovateľka **Zuzana Vaňová**.

Kapitolu *Štúdie* otvára príspevok **Kristíny Estery Szudovej**. Historička podrobne analyzuje dvojmesačný pobyt manželky evanjelického farára v Slovenskom Komlóši, Ľudovíta Jaroslava Hrdličku, Želmíry Boženy Hrdličkovej, počas roku 1922. Tento pobyt sa podarilo zrekonštruovať pomocou korešpondencie Hrdličkovcov uloženej v Krajanskom múzeu Matice slovenskej v Martine. **Lucia Heldáková** sa vo svojej štúdií zaoberá vývojom slovenskej menšiny v Maďarsku. Sumarizuje výsledky výskumov zameraných na slovenské školstvo v Maďarsku a úroveň slovenského jazyka medzi krajanmi. Štúdia **Márie Ďurkovej** prináša komentované výsledky vlastného výskumu zameraného na hodnotový systém slovenských pedagógov v Maďarsku s orientáciou na materinský jazyk a národnosť. Autor biografickej štúdie **Igor Adam Chalupec** sa venuje životným osudom svojho otca Adama Jána Chalupca, významného krajanského rodáka, spoluzakladateľa a prvého predsedu Ústredného výboru Spoločnosti sociálno-kultúrnej Čechov a Slovákov v Poľsku a prvého, následne dlhoročného (1957 – 1990) šéfredaktora krajanského časopisu Slovákov v Poľsku – *Život*.

Literárnovednú časť zborníka uvádza príspevok **Patrika Šenkára**. Upriamuje pozornosť na fenomén ľudových autorov na Dolnej zemi. Zaoberá sa najmä tvorbou Štefana Hudáka (1923 – 2005), so zameraním na interpretáciu básnickej zbierky s názvom *Za pluhom* (1941). Analyzujú sa aj jeho básne z rukopisnej pozostalosti (z fondu Krajanského múzea Matice slovenskej). **Ľubica Hroncová** pre zborník pripravila literárnu štúdiu – *Zobrazenie veľkomesta v novelistickej tvorbe Daniela Bacháta-Dumného*.

Kapitolu *Materiály a pramene* naplňajú príspevky **Kataríny Mosnákovej-Baglašovej** a **Jána Jančovica**. Mosnáková-Baglašová sa zameriava na súhrn základných životopisných údajov Jána Vedoslava Bysterského, evanjelického farára, pedagóga, národného dejateľa, vedca, prekladateľa, veršovníka a organizátora štúrovského hnutia v juhobanátskej obci Jánošík. Príspevok **Jána Jančovica** analyzuje osudy národne uvedomelej rodiny Cablkovcov. Venuje sa biografii Pauly Novomeskej-Cablkovej a jej pôsobeniu v USA a doma, ale i spomienke na 150. výročie narodenia prenasledovaného bojovníka za národné práva Slovákov Jána Cablka.

Kapitolu *Výročia, jubileá a spomienky* uvádza príspevok **Petra Cabadaja** venovaný 160. výročiu drotárskeho majstra Jozefa Holánika-Bakeľa. Ďalej Cabadaj pripomína 115. výročie narodenia a 50. výročie úmrtia Thea Herkeľa Florina, 100. výročie narodenia Gorzda Zvonického, 110. výročie narodenia Jozefa Satina, 90. výročie Jaroslavy Blažkovej, 100. výročie narodenia Juraja (Georga) Grossa a 110. výročie narodenia a 40. výročie úmrtia *Eugena Vesnina*. Spomienkové príspevky na Adolfa Scherera a Juraja Jakubiska taktiež pripravil **Peter Cabadaj**.

Recenziu na štrnástu knihu Jána Jančovica *Na chlebovej postati* pre zborník napísala vedecká pracovníčka z Maďarska **Alžbeta Uhrinová**. Ročenku uzatvára správa **Zuzany Vaňovej** o činnosti Krajanského múzea počas roku 2023. Kumuluje v nej informácie o stykoch Matice slovenskej s krajanmi, o vedeckej činnosti KM zameranej na štúdium fenoména Slovákov v zahraničí a o rozvoji knižnice a archívu KM počas roka 2023.

V recenznom posudku na zborník docent Pavol Parenička uvádza: „*Hneď na úvod treba poznamenať, že všetky príspevky uverejnené v zborníku sa tematicky týkajú rozličných aspektov a oblastí krajanských všeobecných a školských dejín, literárnej histórie, publicistiky a predovšetkým biografii zahraničných Slovákov, najmä s presahom na slovensko-maďarské vzťahy. Zároveň treba dodať, že všetky príspevky uverejnené v predkladanom zborníku majú vysokú odbornú, informačnú i výpovednú hodnotu.*“ Ďalší recenzent, historik doktor Durec, dopĺňa: „*Predkladaný zborník Slováci v zahraničí odporúčame všetkým záujemcom o problematiku života Slovákov za hranicami vlasti. Kladne hodnotíme najmä jeho obsah, ktorý je bohatý na texty, ktoré ponúkajú vidieť skúmanú oblasť z viacerých uhlov pohľadu. To súčasne núti čitateľov k hlbšiemu kritickému uvažovaniu. V neposlednom rade odporúčame zborník všetkým tým, ktorí sa chcú viac dozvedieť o živote našich predkov alebo len chcú načerpať novú silu do ďalšej namáhavej činnosti v službe slovenského národa.*“

Štyridsiatym číslom zborníka sa tak otvára priestor i výzva zostaviť ďalších deväť čísel, ktoré by mohli vytvoriť pomyselný rebrík k polookrúhlej „päťdesiatke“, resp. polstoročnici výskumu Matice slovenskej zameraného na krajanskú problematiku.

Krajsanská téma

Katarína Mosnáková-Bagľašová

50 rokov Krajsanskej nedele na FSP v Detve

Krajsanská nedeľa na Folklórnych slávnostiach pod Poľanou v Detve je najväčším podujatím krajanov na Slovensku. Založená bola v roku 1974 a odvtedy až dodnes slovenskému publiku predstavila veľký počet folklórnych súborov a skupín zo sveta, ako aj jednotlivcov – spevákov, hudobníkov, moderátorov, divadelníkov atď., najmä z Dolnej zeme a iných autochtónnych komunít, ale aj zo Zámoria (Ameriky, Kanady, Austrálie a Argentíny) a Západnej Európy. Okrem toho, že je toto podujatie istým sviatkom krajanov na Slovensku a že výrazne prispieva k prezentácii a zviditeľňovaniu krajskej kultúry, zároveň od založenia bolo akýmsi orgánom starostlivosti o folklorizmus Slovákov žijúcich v zahraničí a jeho smerovanie v širšom kontexte slovenského scénického prejavu.

Spoločný záver programu v roku 1974

Posedenie účastníkov a hostiteľov na Poľane

V roku 2025 sa bude konať 50. ročník Krajanskej nedele.¹ Jej genézu však možno sledovať ešte od roku 1968, keď politické uvoľnenie v spoločnosti prinieslo nádej na oživenie pôvodného poslania Matice slovenskej vrátane znovuoživenia jej členskej základne a rozvoja starostlivosti o zahraničných Slovákov.

Prvým vystúpením krajanov na Slovensku vo vlastnom programe bolo *Zvítanie pod Kriváňom* na celoslovenskom festivale vo Východnej v roku 1968. Veľká divácka odozva, ako aj spokojnosť účinkujúcich podnietili pracovníkov Ústavu pre zahraničných Slovákov pri Matici slovenskej pod vedením Jána Siráckeho, rodáka z Báčskeho Petrovca, z Juhoslávie, organizovať pravidelné stretávania krajanov vo vlasti predkov. Nasledujúce roky krajanovia mali možnosť vystupovať na Augustových slávnostiach Matice slovenskej a až po šiestich rokoch hľadania stáleho miesta, krajanovia natrvalo prichýlila Detva. „*Kraj pod Poľanou ich prijal s otvoreným srdcom a hlbokým porozumením a vytvoril im zázemie s pocitom domova.*“²

„*V roku 1973, keď Maticu zatlačili pod zem a zakázali Augustové slávnosti, o krajanov sa nemal kto postarať. Ľudia, ktorí to celé rozbehli a ktorí sa o nich*

¹ Podujatie bolo založené v roku 1974, ale keďže FSP v Detve nekonali v roku 2020 a 2021 pre pandémiu koronavírusu, 50. ročník Krajanskej nedele sa uskutoční v roku 2025.

² HUDCOVIČOVÁ, Jana: Krajanská nedeľa – myšlienka a realizácia. In: Roztratení, ale ne-stratení. Ed. Claude Baláž, Ľubica Bartalská. Bratislava 2004. s. 44.

Záber z otvorenia 1. ročníka Krajanskej nedele

starali, začali o tom otvorene hovoriť. Tak bolo aj na zasadnutí programovej rady v Detve, kde Detvania povedali: „Bude to tu!“ Bolo to také dosť rezolútne rozhodnutie. Na otázku: „Dovolia vám to?“, odpovedali: „My sa nikoho spytovať nebudeme. Oznamujeme vám, že prijmemo krajanov do Detvy a vytvorí sa im také podmienky, aby boli spokojní aj oni, aj my tiež.“ Po istom čase, keď tieto programy boli veľmi obľúbené, lebo prinášali silnú emóciu, zapáčili sa aj niektorým iným programovým pracovníkom, ktorí sa snažili dosiahnuť to, aby krajanový program striedal miesto konania. Na to im pán Vladimír Mináč povedal: „Povedali sme, že Slováci zo zahraničia musia mať svoj domov. A ten domov našli v Detve. A ten domov tu musí zostať!“ V prvých rokoch sa tento program však nevolal Krajanská nedeľa. Toto pomenovanie získal až v roku 1987, keď samotný program mal takýto názov“.³

Prvý ročník Krajanskej nedele bol slávnostne uvedený v roku 1974. Program *Štepy z vinice predkov* stvárnili Slováci žijúci v Maďarsku, Rumunsku, Juhoslávii, Poľsku a SŠA pod vedením Svetozára Švehláka, Stanislava Dúžeka a Ondreja Dema. Práve uvedená trojica odborníkov dlhé roky viedla toto podujatie, zároveň tvarovala jeho dramaturgickú myšlienku a istým spôsobom riadila folklórne

³ Zo spomienok Igora Kovačoviča pri príležitosti príprav 49. ročníka Krajanskej nedele.

Folkloristi z FS Limbora z New Yorku

FS Jablonka z Poľska

Folklorná skupina z Banku, Maďarsko

hnutie Slovákov žijúcich v zahraničí. Život a dielo etnochoreológa Stanislava Dúžeka a etnomuzikológa Ondreja Dema je v odbornej, ale aj laickej literatúre, pomerne dosť spracované. Rozmanitej a neúnavnej činnosti etnografa Svetozára Švehláka sa doposiaľ venovalo málo pozornosti a preto tu uvedieme aspoň základné údaje z jeho životopisu.

Svetozár Švehlák sa narodil 24. 11. 1938 v Starej Pazove, v Juhoslávii. V rokoch 1956 – 1961 študoval národopis a históriu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Po skončení štúdia pracoval v Národopisnom ústave SAV, kde sa až do roku 1984 venoval výskumno-vedeckej práci. Napísal rad odborných štúdií (aj z prostredia zahraničných Slovákov), absolvoval početné terénne výskumy, organizoval vedecké konferencie, vydával zborníky, bol pri zakladaní a organizovaní najväčších folklórnych festivalov, bol autorom a vyhľadávaným scenáristom kultúrnych programov a významnou osobnosťou folklórneho hnutia na Slovensku. V roku 1983 obhájil kandidátsku dizertačnú prácu *Funkcie folklóru pri formovaní slovenskej národnej kultúry*. V rokoch 1985 – 1989 bol riaditeľ Slovenského filmového ústavu a jeden zo zakladateľov Etnofilmu Čadca. Potom ešte pracoval v Odbore pre zahraničných Slovákov MS a v dokumentácii Národného osvetového centra. Zomrel 24. januára 1999 v Bratislave po opakovanom údere mozgovvej mŕtvice. Vydal knihy *Dvadsaťpäť rokov Východnej* (1978,

Slávnostné ukončenie Krajanskej nedele v roku 1974 – v strede Svetozár Švehlák

spolu s Klimentom Ondrejkom) a *Podpoľanie – tradície a súčasnosť* (1979, spolu s Igorom Kovačovičom) a bol spoluautorom Etnografického atlasu Slovenska (1990).⁴

Krajanskú nedeľu na FSP v Detve Svetozár Švehlák viedol viac ako 25 rokov. Bol pri jej zakladaní a v roku 1976 zostavil prvú *Koncepciu dlhodobej starostlivosti Matice slovenskej o krajanské folklórne hnutie a jeho pôsobenie v rámci festivalu v Detve*. Písal scenáre pre tieto programy, podieľal sa autorsky na ich vzniku a metodicky pomáhal zúčastneným krajanským súborom.

V prvých rokoch veľkým priateľom a priaznivcom krajanov bol aj predseda Matice slovenskej a literát Vladimír Mináč. Veľmi dôležitú úlohu na vytváranie podmienok stretnutia krajanov mali členovia organizačného výboru festivalu v Detve, ako sú Juraj Ďurica, Jozef Lehoťan, Jaroslav Kuzma, Ada Hlauková, Ondrej Molota, Zuzka Lehoťanová a mnoho ďalších.⁵ Neskôr, v 90. rokoch a prvých dvoch dekádach nového tisícročia programy Krajanskej

⁴ Údaje sú z obsiahlejšej štúdie o S. Švehlákovi, ktorú autorka pripravuje.

⁵ HUDCOVIČOVÁ, Jana: Krajanská nedeľa – myšlienka a realizácia. In: Roztratení, ale ne-stratení. Ed. Claude Baláž, Ľubica Bartalská. Bratislava 2004. s. 44.

nedele podporovali predsedovia programových rád FSP v Detve, ako sú napr. Igor Danihel a Anna Ostrihoňová. Keď ide o autorský tím, v 90. rokoch režisérske žezlo preberajú najmä Jaroslav Ševčík a Igor Kovačovič a v novom tisícročí autori, ako sú Mária Katarína Hrkľová, Martin Urban, Vlastimil Fabišík a iní. Osobitný dôraz a úsilie o prezentáciu krajanov na festivale v Detve od roku 2023 vynakladá nová Programová rada FSP pod vedením Romana Malatinca.

Zakladateľ a hlavný organizátor Krajanskej nedele bol Ústav pre zahraničných Slovákov pôsobiaci pri Matici slovenskej. Na základe zmluvy o vzájomnej spolupráci medzi Domom zahraničných Slovákov⁶ a mestom Detva v roku 1998 sa hlavným organizátorom Krajanskej nedele stal novovzniknutý Dom zahraničných Slovákov.⁷ Od roku 2006 gesciu podujatia preberá Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorý navyše v roku 2014 založil veľmi úspešné a vyhľadávané sprievodné podujatie festivalu pod názvom Krajanský dvor.

Veľmi dôležitým segmentom projektu Krajanská neďeľa bola metodická príprava vedúcich súborov, choreografov, ale aj tanečníkov, spevákov a vedúcich ľudových hudieb, ktoré vykonávali odborníci zo Slovenska buď medzi krajanmi vo svete alebo aj na Slovensku. Takéto školenia sa konali pravidelne od roku 1978 do roku 1994. Počas 16 ročníkov sa vystriedalo vyše 50 etnochoreológov, vedeckých pracovníkov, choreografov, tanečných pedagógov a iných odborníkov, ktorí pracovali s vyše 250 mladými talentovanými ľuďmi.⁸ Od roku 2004 boli známe a prínosné aj Semináre pre umeleckých vedúcich tanečných, speváckych a hudobných skupín z Dolnej zeme, ktoré viedol choreograf a tanečný pedagóg Martin Urban v Báčskom Petrovci, v gescii Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku. Usporiadalo sa spolu 11 ročníkov. O niekoľko rokov po ich zániku vznikla Letná škola choreografie slovenského ľudového tanca v organizácii Centra ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave.⁹ Jej gestorom bol doc. Ján

---

⁶ Dom zahraničných Slovákov vznikol v roku 1995 po zániku Krajanského múzea v Bratislave a na základe rozhodnutia ministerstva kultúry SR. Jeho prvú koncepciu napísal Dr. Claude Baláž. Pôsobil do roku 2006.

⁷ HRKĽOVÁ, Mária Katarína: Krajanské leto. In: Z blízkeho ďaleka. Vydavateľstvo Ivan Krasko, Nadlak 2012. s. 124.

⁸ ŠEVČÍK, Jaroslav, Príhovor. In: Roztratení, ale nestratení. Ed. Claude Baláž, Ľubica Bartaliská. Bratislava 2004. s. 47.

⁹ Útvar jazykovej a odbornej prípravy cudzincov a krajanov, ktorý pôsobil v Centre ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave, bol v roku 2023 zrušený.

Blaho. V Banskej Bystrici na pôde Stredoslovenského osvetového strediska a pod vedením Zuzany Drugovej, vedúcej Metodického centra pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela, sa od roku 2014 koná Letná školička tradičnej kultúry, ktorá je však venovaná primárne deťom.

Znamená to, že po zániku Letnej školy choreografie ČĎV UK v Bratislave neexistuje pravidelná a systematická metodická príprava krajanov v tejto oblasti. Práve preto si jednotlivé komunity vo viacerých krajinách metodické semináre s účasťou odborníkov zo Slovenska organizujú samostatne. Jedným z ich cieľov je aj to, aby sa predstavitelia týchto komunít na FSP v Detve prezentovali v tom najlepšom svetle. Lebo, ako hovorí Mária Katarína Hrkľová, „účasť slovenských folkloristov zo sveta v programoch *Krajanskej nedele na FSP v Detve sa stalo najvyššou métou, ktorú môžu dosiahnuť*“.¹⁰

Nemožno však nespomenúť, že Krajanská nedeľa mala ešte jeden ďalší význam pre slovenskú kultúru a tou je zachovávanie a dokumentácia vybraného repertoáru krajanskej tradičnej kultúry. Hudobné nahrávky nielen samotných programov, ale aj produkciu v podobe gramofónových platní urobili tímy pracovníkov Slovenského rozhlasu Bratislava pod vedením Ondreja Dema. Slovenský rozhlas v Bratislave tak získal fónickú dokumentáciu z 57 lokalít zahraničných Slovákov (Juhoslávie, Maďarska, Rumunska, Poľska, Francúzska, USA, Kanady a Austrálie).¹¹ Na základe toho vznikla aj dvojplatňa *Slovenská pieseň vo svete* vo vydaní OPUS a Matice slovenskej v roku 1984, ktorou sa zdokumentovali piesne Slovákov žijúcich v krajinách strednej a východnej Európy a ktoré zazneli na

*Ludová hudba pod vedením
Jána Nemčeka z Kovačice*

¹⁰ HRKĽOVÁ, Mária Katarína: Detva. In: Zastavenia v čase. Vydavateľstvo Ivan Krasko, Nadlak 2017. s. 91.

¹¹ DEMO, Ondrej, Rozhlasová fonická dokumentácia Slovákov žijúcich v zahraničí, na FSP v Detve. In: Roztratení, ale nestratení. Ed. Claude Baláž, Ľubica Bartalská. Bratislava 2004. s. 53.

*Veľký divácky záujem o krajaňský program na FSP v Detve:
tancuje FS Šafárik z Nového Sadu*

Krajaňskej nedeli FSP v Detve. Okrem toho hudobnú, filmovú a fotografickú dokumentáciu pre potreby Národopisného ústavu SAV urobili zasa tímy výskumníkov pod vedením Stanislava Dúžeka a Svetozára Švehláka. Dnes sa programy Krajaňskej nedele dokumentujú videami, ktoré Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí archivuje vo svojom sídle v Bratislave a na vlastnom YT kanáli.

„Prostredníctvom dedinských folklórnych súborov a skupín sme sa v Detve vzájomne stretali, spoznávali a zaznamenávali, teda dokumentovali, osobitné podania spevov, tancov, hudby a zvykov našich krajanov. Tieto stretnania trvajú už neuveriteľných päťdesiat rokov. Polstoročie! Keď rôzne generácie našich krajanov, pripravovateľov programov a divákov sa oboznamujú s ľudovou kultúrou a ľudovým umením našich krajanov. Zaprajme si, aby takéto vzájomné stretnania, vzájomné spoznávanie a obohacovanie našich ľudových kultúr pod Poľnou v Detve pokračovalo natrvalo.“¹²

Sila myšlienky odborníkov a zároveň nadšencov položila základy podujatia, ktoré už 50 rokov svedčí o vzájomných vzťahoch Slovenska a jeho po svete roztrúsených potomkov. Krajaňská nedeľa je do dnešných čias známa tým, že neustále obohacuje všetkých účastníkov, pripravovateľov či divákov a zároveň vytvára atmosféru plnú emócií, tanca a spevu od srdca a priateľstiev, ktoré hranice nepoznajú.

Foto: archív Krajaňského múzea Matice slovenskej v Martine

¹² Zo spomienok Stanislava Dúžeka pri príležitosti príprav 49. ročníka Krajaňskej nedele.

Obsah

Vladimír Valentík, Katarína Mosnáková-Baglašová: K deviatemu ročníku Slovenského svetového kalendára	3
KALENDÁRIUM	4
Kalendár na rok 2025	29
Daniel Pixiades: Svetla ľúbostného pochodu	30
SLOVÁCI VO SVETE	
Slováci v Argentíne	
Ľuboš Fellner	31
Martin Kukučín v južnej Amerike (Čile a Argentína)	31
Slováci v Austrálii	
Juraj Berédi-Ďuky: Slovenské divadelné predstavenia v Melbourne ...	45
Benjamín Peška: Rekonštrukcia Slovenského domu v Melbourne ...	50
Slováci v Belgicku	
Ján Jančovic: Našli prácu v belgických baniach v Bray	
Zo spomienok baníka Jozefa Loceka	52
Slováci v Bulharsku	
Katarína Koňariková: Konferencia pri príležitosti výročí	
generála Ambruša	57
Slováci v Česku	
Jana Jandlová a kolektív FS Šarvanci: Všetci sme vedúci	
Slovko-dve o Folklórnom súbore Šarvanci z Prahy	61
Slováci v Čiernej Hore	
Michal Spevák: Rok 2024 u Slovákov v Čiernej Hore	66

Slováci vo Francúzsku

Zuzana Colinet-Fodorová: Aktivity Margerétky v Paríži v roku 2024 ..68

Slováci v Chorvátsku

Miloslav Strehársky: 40. Prehliadka slovenského folklóru v Chorvátsku ..77

Tatjana Seničaninová: Krajanky z Chorvátska usporiadali
etnologickú výstavu a účinkovali na Krajanskej nedeli FSP v Detve...82

Tatjana Seničaninová: Stretnutie folkloristov v Josipovci Punitovskom...87

Tatjana Seničaninová: Seminár pre učiteľov slovenského jazyka
a prezentácia projektu MySme 90

Miloslav Strehársky: 24. Dni slovenskej kultúry – Rijeka 2024 93

Slováci v Írsku

Ajo Gonšenica: Slovenské súbory v Írsku Ostroha a Ostrožka 100

Slováci v Kanade

Lucia Kubicová-Torchio: Po stopách Slovákov v Kanade 107

Paul Stacho: Kanadská cintorínová turistika.....111

Zuzana Chlepková: Fašiangový karneval v zázračnom lese
alebo Ako sme v kanadskom Vancouveri rozprávkovalo fašiangovali.... 115

Ján Jančovic: K Niagarským vodopádom z rodného kraja a späť
Spomienky Michala Mrvu a manželky Márie.....117

Slováci v Luxembursku

Jarmila Buchová: Asociácia slovenských vzdelávacích centier ISEIA
informuje o svojich aktivitách 124

Slováci v Maďarsku

Ján Jančovic: Zastavenie v Slováckmi osídlenom Kondoroši
a jeho chýrnej čarde.....133

Ján Jančovic: Slovenská minulosť mesta na brehu Ipľa 140

Slováci v Nemecku

Jarmila Buchová: Aktivity slovenského vzdelávacieho centra
v Mníchove 148

Slováci v Poľsku

- Milica Majeriková-Molitoris: Otcom poľskej opery bol Slovák
 K 290. výročiu narodenia Mateja Kamenického.....152
 Milica Majeriková-Molitoris: Slovenská hymna na vrchole Babej hory ...155

Slováci v Rakúsku

- Miriam Spring: Nový študentský spolok vo Viedni 159

Slováci v Rumunsku

- Ján Jančovic: Zásluhy evanjelického farára a básnika na
 slovenskosti Nadlaku Stál aj na čele snáh pripojenia Nadlaku
 k Juhoslávii (K 170. výročiu narodenia farára, národného
 pracovníka a básnika Ľ. A. Boora) 162
 Adriana Fúriková: Vianočný stromček u Slovákov v rumunských
 regiónoch Bihor a Salaj 167

Slováci v Srbsku

- Vladimír Valentík: Drobničky z minulosti Báčskeho Petrovca
 K 280. výročiu príchodu Slovákov (1745 – 2025) 170
 Anna Žolnajová-Barcová: Galéria insitného umenia v Kovačici
 k 70. výročiu založenia 173
 Vladimír Valentík: Zuzana Chalupová – matka všetkých detí sveta
 (1925 – 2001) K 100. výročiu narodenia 178
 Vladimír Valentík: Ján Kňazovic – najoriginálnejší maliar v dejinách
 kovačického insitného umenia K 100. výročiu narodenia 181

Slováci vo Švajčiarsku

- Renka Krempaská-Palušová, Kristínka Janotová: Folklórny súbor
 Kolečko v Zürichu 183
 Jarmila Buchová: Zvonček na návšteve u kamarátov na
 Ahoj festivale v Zürichu vo Švajčiarsku 189

Slováci v Taliansku

- Lucia Kubicová-Torchio, Maja Straková: Valné zhromaždenie členov
 Združenia priateľov Slovenska MY@VY.....191
-

Lucia Kubicová-Torchio: Slovenka Beáta na knižnom festivale Portici di carta v Turíne	193
Ivica Forrová: Slovenskí športovci roztrúsení po svete	196
Lucia Kubicová-Torchio: Jasmina šampiónka: z Chivassa až po svetové pódium Taliansko má majsterku sveta v kategórii španiel na World Grooming Championship v Belgicku.	201
Elena Cengelová-Carina: Združenie krajanov a priateľov Slovenska v Miláne <i>Associazione dei Connazionali e degli Amici della Slovacchia a Milano</i> 30 rokov existencie 24. 2. 1994 – 24. 2. 2024	204
 Slováci na Ukrajine	
Ján Pochanič: Podoby čitateľskej gramotnosti v súťaži Slovenské rozprávky z celého sveta	207
 Slováci v Uruguaji	
Ján Jančovic: Uruguajské vysvedčenia rodáka z Pohronia	211
 Slováci v USA	
Katarína Mosnáková-Bagľašová: Na slovo s Annou Hradskou – dušou slovenskosti v Kalifornii	217
Zuzana Palovic, Gabriela Beregházyová: Slovenskí vystahovalci	222
Ken Duda: Nebezpečné cesty osudu	224
 Slováci vo Veľkej Británii	
Dana Klampárová: Asociácia slovenských vzdelávacích a komunitných centier vo Veľkej Británii	234
Karin Košťalová: Stretnutie s ministrom školstva Slovenskej republiky Tomášom Druckerom	238
 KRAJANIA NA SLOVENSKU	
Katarína Pucovská: Stála konferencia Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí 2024 Spájanie pre budúcnosť.	240
Sandra Kraljová-Vukšićová: Medaila Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Jaroslavovi Čukanovi pri príležitosti životného jubilea	245

Zuzana Drugová: Projektové aktivity Metodického centra pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.	249
Katarína Koňariková: Aktivity a vízie Krajanského múzea Matice slovenskej pre rozvoj slovenskej kultúry a identity zahraničných Slovákov	261
Jarmila Gerbocová: Zaniká Dokumentačné centrum slovenského vystahovalectva	264
Anna Medvedová: Účasť vojvodinských Slovákov na jubilejnom 50. ročníku Gemerského folklórneho festivalu v Rejdovej.....	266
Zuzana Vaňová: Vyšlo jubilejné štyridsiate číslo vedeckej ročenky Slováci v zahraničí	275

KRAJANSKÁ TÉMA

Katarína Mosnáková-Baglašová: 50 rokov Krajanskej nedele na FSP v Detve.....	272
--	-----

S finančnou podporou

ÚRADU
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÚCICH
V ZAHRANIČÍ

Slovenský SVETOVÝ KALENDÁR

Ročník 9

Zakladateľ a šéfredaktor: Vladimír Valentík
Zástupkyňa šéfredaktora: Katarína Mosnáková-Baglašová

Na obálke: Filipko Kukuliak
Fotoграфoval: Roman Krnáč
Prepress: Miroslav Šuster

Vydal: Slovenský kultúrny klub v Srbsku

e-mail: svetovykalendar@gmail.com
www.slovenskykalendar.com

Vytlačila: tlačiareň Futura, Nový Sad,
Srbsko roku 2024

ISSN 2466-510X

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

323,15(=162.4)(497.11)

SLOVENSKÝ svetový kalendár / zakladateľ a šéfredaktor
Vladimír Valentík. – Roč. 1 (2017) – . – Bački Petrovac :
Slovenský kultúrny klub, 2016 – . – Ilustr. ; 21 cm

Godišnje.

ISSN 2466-510X = Slovenský svetový kalendár
COBISS.SR-ID 309006343

ISSN 2466-510X